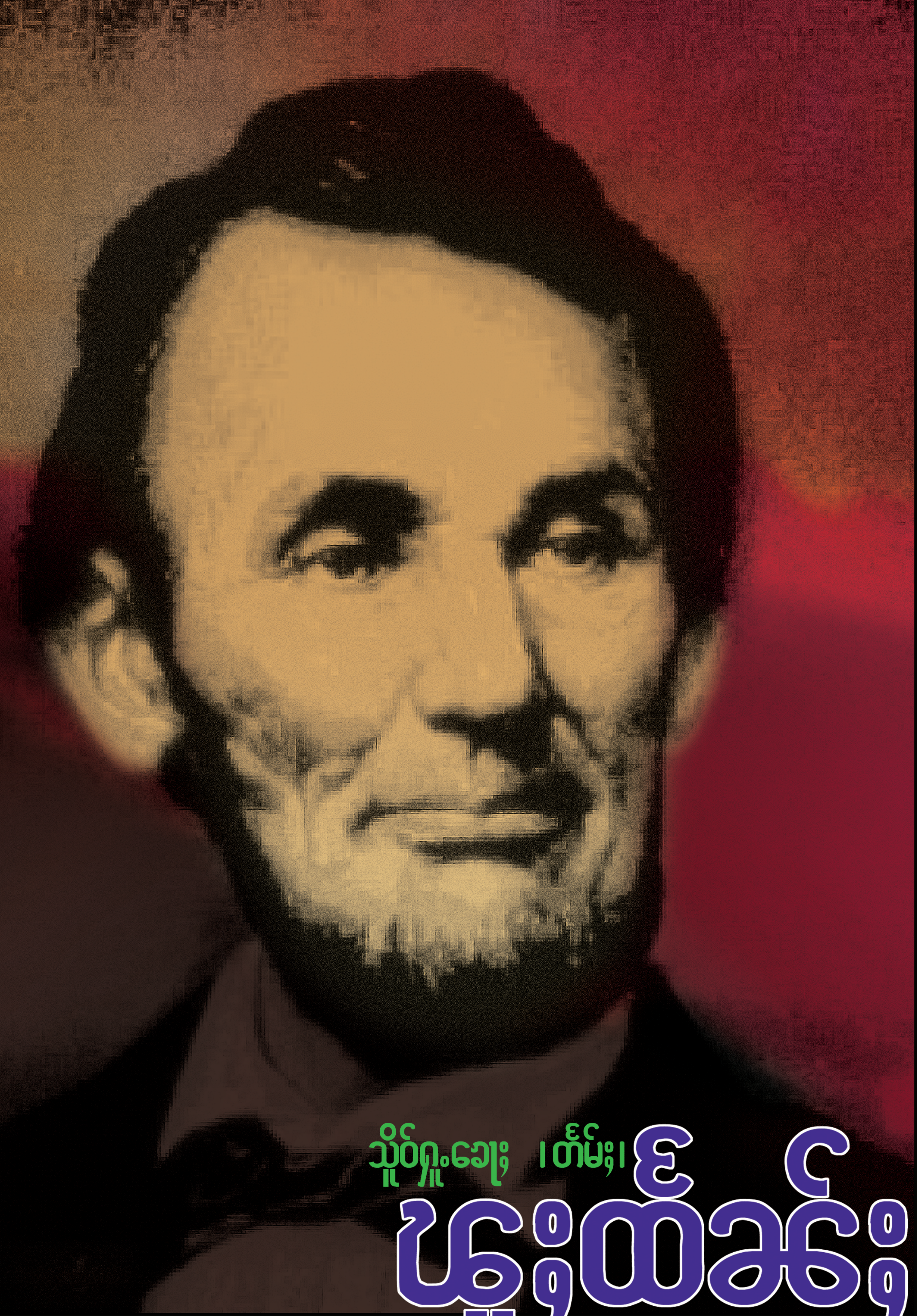

သိုဝ်ႈရူႉၶေႃႈ ၊တႅမ်ႈ၊

ပူႈထႅၶႈ

ရူၶ်းလိုဝ်ႈသိင်လိုဝ်းလင်း ၶိုင်းလုမ်ႈၾႃႉ

ပိုတ်ႇၽုလ်ႇ မိုတ်ႈတေႃႇ

ၽူႈထၢမ်ၶၼ်ႈ

(ႁူၶၼ်းၸိုဝ်ႈသိုၵ်လိုဝ်းလၵ်း ၶၢင်းလုမ်ႈၽႃႉ)

ၵွၼ်ႈထၢင်းလႆႈမႆၢႇသႆၢ လီသေၵွၶၼ်တွၶၼ်းသေၵဝ်ႇ ႁူႇၶေႈ . . .

သိုဝ်ၵျူႉၶေႈ

2:00,25–06–2007

(လ ၶၼ်) ၽ . ၽ , လ . ၽ –

လတလ

ဓေုႏသင်,

ပပ့်ကွခ်,ခွ့် ပ်ခ်ပပ့်ကခ်လွမ်းလူလှ်ႏဂါပ်ႏဝါခ်ႏပါခ်မှိုင်းသေ ကွဂ်,ပ်ခ်မုး ခခေ့်ပပ့်ခှိုင်ႏယဝ့်။ ခှင်းဂုးကခ်လီလှံႏရွူ့မီးတင်းခမ်ေခခေ့် လွင်ႏပိုခ်းဃူႏလီဂူခ်းဂတ့် ခဝ်ဂေုႏ ပ်ခ်ကခ်လီ ရွူ့လွမ်းခခေ့် ကခ်ခှိုင်ႏခငေ့်,ဂဝ်,ယဝ့်။ ခငေ့်,ရှိုဝ်လုဂ်ႏကွခ်,ရှဝ်း ပေုးတေလါင်းလှံႏ လူလိဂ်ႏလူလှါႏငါမ်းခခေ့်ဂေုႏ လမ်,လွင်ႏယူ,။ ယှါ,ခှိုင်ႏဂေုႏ ခငေ့်,ရှိုဝ် ပေုးတေလါင်းပ်ခ်လွင်ႏ မါဂ်,တါသွင်ရွူလှ်, ရှင်ႏလါင်းမုင်ႏတူလှ်း လှံႏဂူ,ဂှံဂှံယါဝ်းယါဝ်းခခေ့် ဂေုႏ သမ့်ပ်ခ်လွင်ႏကခ်ထုဂ်, လီလှံႏမီးငလႏ ခငေ့်,ရှိုဝ်တေပ်ခ်ယွခ်းလီ ပုခ်ႏတါ,လုဂ်ႏကွခ်, ကိဂ်,ဂူခ်းလူင် တင်းသွင်ပါခ်လှံႏ ခခေ့် လင်,လှံႏရှ်တ်း ကွဂ်,ပခ်မုး ဂုးခငေ့်,ကခ် တှါႏခှိုတ်းလှံႏခခေ့်ယဝ့်။ ယွခ့်သင်ငလႏ သမ့်သှို,ဝုႏပုး ဂူခ်းလူင်လါ,ပေုးခှ်၊ ဂွပ်ႏဝုႏ ခှင်းဂါပ်ႏပါခ် ရှ်ခ်းရွူ့လူင်ခှ့် လုဂ်ႏကွခ်,ခဝ်ခှ့် လှိုလ်ငတ်းတေ့တေ့ ပေုးလုဂ်ႏကွခ်,ခဝ် လှံႏလူယဝ့် ခဝ်တေလှံႏတါင်း ရွူ့မုး၊ ကခ်ခှိုတ်းလှံႏဂေုႏ တေမီး ကခ်ပှဲ,ခှိုတ်း လှံႏဂေုႏ လါင်းမီး၊ ကခ်ပှဲ,ရွူ့ဂေုႏ တေရွူ့မုး၊ ကခ်ရွူ့ယဝ့် ခှိုႏရွူ့ထင်ႏငလႏ ကခ်ရွူ့ဝှ့် ကခ်ပှဲ, လင်ႏလင်းလီလှိုဝ်းခခေ့်ဂေုႏ တေလါင်းမီးမုးငလႏ၊ ရွူ့ဂုး ခဝ်တေရှါသုတ့်လူး ဃူႏဂေ့ ကခ်လမ်ခဝ်သေပှိုခ်ႏ ကခ်ပ်ခ် ကူႏငမႏ ပီႏခွင့် ပီႏကှါႏ ပီႏယိင်းခဝ် တါ,တွင်ႏထါမ် ရှင်ႏ လှိုခှိုႏ ရွူ့ခဝ် ပေုးပွင်,လင်းခခေ့်ယူ, ကမ်,ရှါင့်ယဝ့်။ ပေုးခခေ်မုး လှိုဝ်းဃူႏယှို,ခဝ်ဂေုႏ ထုဂ်,လှံႏ ပ်ခ်ဝှ့် ကမ်,ရွူ့လှိုဝ်ဂေုႏ ရွူ့ဝှ့် ခငေ့်,ကခ်ခေင်းခှ့်တ်မ်ႏဝှ့်လင်, တေထုဂ်, တါင်းမခ်း ယဝ့်။ ယွခ့်ခှ် လင်,ယုမ်,ယမ်ဝုႏ ပပ့်ကွခ်,ခှ့် ပ်ခ်ပပ့် ကခ်လုဂ်ႏကွခ်, တင်းဂူခ်းလူင် တင်းသွင်ထါခ်ႏ ထုဂ်,လှံႏမီးဝှ့် တါ,လူဝှ့် ခခေ့်ပပ့်ခှိုင်ႏယဝ့်။

ရွူမ်းဝုႏ ခှင်းပပ့်ခှ့် ကမ်,တ်မ်ႏငခပေခ်ဝှ့် တီႏဂူင်ႏမခ်းသေတါ့ မခ်းမီးလွင်ႏကခ် ပိုတ်,ယုလှ်,ပခ် တါ,သိုပ်,ခှိုပ်ႏခေုႏဂူ,လှံႏယူ,။ ပပ့်ပိုတ်,ယုလှ်,မိုတ်ႏတေါ, ဃူႏထ်ခ်ႏ ဂူခ်းလှိုဝ်ႏ သင်လှိုဝ်းလင်း ခှင်းလုမ်ႏယှါ့ခှ့် သင်တေပခ်လှံႏ ခမ့်လ်မ့်တါ,လူဝ်း ပါခ်သေလှို့ သေပှိုင်တေါ, ဂူခ်းလူမခ်းလှံႏယူ, လှိုင် တဂ်းတေလှံႏဝုႏ ဂှိုင်,တါခ်, တါင်း ကခ်လှံႏပခ် ယါမ်းခတ်းလှိုမုး ခခေ့်ယူ,ယဝ့်။

*HSO HRU HKAW-12:00,25062007,

ၶေုႈလႅင်ႈ

ပပ်ႉပိုတ်ႉယုလ်ႉမိုတ်ႈတေႃႉ၊ ယူႈထႅၶ်ႈၷူၶ်ႈလိုဝ်ႈသႅင်လိုဝ်ႈလင်ႉၶၟ်ႈလုမ်ႈယှုႉၶ်ႉ ၵဝ်လႅၵ်ႉလႅင်ႈ ငၶဝ်ႇ ၶင်ႉတီႈတၟ်ႈၶ်ႉယူႉယဝ်ႉ။

1. ယှႃႉမူၶ်ႉမၶ်ႈလၟ်

(ၵ) လၢတ်ႈလိူင်ႈ/တူၟ်ႉၶိုင်	–	4 တူၶ်
(ၶ) သႅင်မူၶ်ႉတွၶ်ႈလၟ်	–	4 တူၶ်
(ၸ) ပပ်ႉလိၵ်ႈယိုၶ်လႃႈ (ဝွၵ်ႈ၊ ၵၢုႈပုမ်ႉ၊ ပိုၶ်ႉရှူႉ၊ ရှုၶ်ႉၶူဝ်)	–	10 တူၶ်
(ၼ) ပႃႈမွၶ်ႈ ယှၢင်သီ	–	6 တူၶ်

2. ယှႃႉၵွၶ်ရှူဝ်

(ၵ) ယူႈပွင်ႉမိူင်ႈ	–	12 တူၶ်
(ၶ) ယူႈၶေမ်ႈသၢင်ႈ/ၵေုႉတင်ႈ	–	7 တူၶ်
(ၸ) ယူႈၶေမ်ႈသိုၵ်ႈတင်ႈမိူင်ႈ	–	13 တူၶ်

3. ယှႃႉရှတ်ႈငၢၶ်ယှႃႈရှုသွပ်ႉရှူႉ	–	5 တူၶ်
4. ယှႃႉၶူင်ႉသၢင်ႈရှီတ်ႈပိၶ်	–	13 တူၶ်

လမ်းၶၼ်း

႑။ ယွၢႆႇမူၼ်းမၼ်းလွင်ႈ

(ၵ) လၢတ်ႈလိူင်း/တူင်ႇၶိူင်

႑။ ဝိလ်းလျမ်းသျၵ်ႇသပီးယွင်း	10
႒။ ဝွလ်ႇ တိသ်ႇၶေး	12
႓။ ပီးတလ်းသ်ႇ	14
႔။ ပီးလီး	16

(ၶ) သိင်မူၼ်းတွၼ်ႈလွင်ႈ

႑။ မူဝ်ႉသၢတ်ႈ	18
႒။ ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်း	20
႓။ ၵူလ်ႉသိပ်ႉပီႉဝွင်ႉတီႉ	22
႔။ ၵ်လ်းပတ်ႇသျဝိတ်ႇသွင်း	24

(င) ပပ်ႇလိၵ်ႈယိုၶၼ်လၢႆး (ဝွၵ်း၊ ၵၢႈပုမ်ႉ၊ ပိုၶၼ်ႇရူႉ၊ ရူၶၼ်ႇၶူဝ်)

႑။ ရူဝ်းမွင်း	26
႒။ ၵီးသွပ်ႇ	28
႓။ မၢၵ်ႈၵူဝ်း ပူဝ်းလူဝ်း	30
႔။ မႃႉၵလ်ႉသွင်ႉဝၢၶၼ်းတိသ်ႇ	32
႕။ ၵ်ၶၼ်းတွင်းသ်ၶၼ်း	34
႖။ ၶျလ်းသ်ႇ တိၵ်ႇၵ်ၶၼ်းသ်	36
႗။ လီးဝိသ်ႇ ၵႃးၵျူလ်း	38
႘။ မၢၵ်ႇတိုၶၼ်း	40
႙။ ငၵျႉလ်ၶၼ်ႉ ၵ်လ်းလွင်း	42
႑႐။ လရေးလၢႆးသွင် ပေႈၵူႉ လဝ်ႈၵၢင်းသူဝ်	44

(ထ) ပၢႆးမွၼ်း ၽၢင်သီ

႑။ လေးၵူၼ်းၶေႃတ်ႇၵူၼ်းတႃႉဝိၼ်းၶျိူႉ 46

႒။ မၢႆႈၵလ်ႈ ၵ်ၶၼ်ႈလ်လ်ႈလူဝ်ႈ 48

႓။ ၵ်မ်း ပၵႃၶၼ်ႇတ်ႇ 50

႔။ ဝိၼ်းသ်ၶၼ်ႇဝၢၶၼ်ႈၵွၵ်ႇ 52

႕။ ၵ်ၶၼ်းၵီး မ်တ်ႇတိသ်ႇသီး 54

႖။ ပ်ပ်ႈပလူဝ်ႈပီႈၵသ်ႇသူဝ်း 56

႒။ ၽူႈၵွၶၼ်ၵျူဝ်

(ၵ) ၽူႈပွင်းမိူင်း

႑။ လူးလီးယသ်ႇသီးသွင်း 58

႒။ ၵလီႈယူဝ်ႈပတ်ႈၸၢႈ 60

႓။ ၼၵႃးလီးသပ်တ်ႇ မၢႆၶိူင်ႈ 62

႔။ လူးဝိသ်ႇ တူၶၼ်သိပ်းသီႈ 64

႕။ ပ်ၶၼ်းလမိၶၼ်း ၽၵ်ၵ်ႇၵလိၶၼ်း 66

႖။ တွမ်းမသ်ႇ လ်ၽ်ႈၽွင်းသၶၼ်း 68

႗။ ၵေႈပၵျူႈၵ်မ်ႈ လိၶၼ်ႈၵုၶၼ်း 70

႘။ ဝိၵ်ႈတူဝ်းၵီးယွင်း 72

႙။ သွင်းဝိၶၼ်းသတၶၼ်းၶျူးၶျူလ်း 74

႑႐။ လွၶၼ်ႈၵ်ၽွ်ႈ ၵ်ၶၼ်ႈၶတီႈ 76

႑႑။ ၽၵ်ၵ်ႇၵလိၶၼ်း တီႈလႃႈၶူဝ်း ၵျသ်ႇသဝ်လ်ႇတ်ႇ 78

႑႒။ လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၶၼ်ႈၽၢႉ ငမ်းမိူင်း 80

(ၶ) ၽူႈၶေႃမ်းသၢင်ႈ/ၵေႃႉတင်ႈ

႑။ မူဝ်းသၼ်သွႆ 82

႒။ ထီးသသွႆ ၶရႃႉသွႆ 84

႓။ မူႉၵမ်းမ်တ်ႈ 86

႔။ မႄႉတီၶႅၼ်ႉလုတ်းတွင်း 88

႕။ မူဝ်ႉၵၢၶႅၼ်းတၢသွႆ ၵၢၶႅၼ်ႉတီႉ 90

႖။ မႄႉတီၶႅၼ်ႉလုတ်ႈတွင်းၵိင်း 92

႗။ ထဝ်ႈသိူဝ်ၵူမ်ႉၽႃႉတင်ႈမိူင်း 94

(ၷ) ၽူႈၶေႃမ်းသိုၵ်းတင်ႈမိူင်း

႑။ ၵၢလ်ၵ်ႈသၼ်ၶႅၼ်းတွင်း တွင်ႉၵရိတ်ႈ 96

႒။ သျူး ၵၢလ်ႉမ်ၶႅၼ်း 98

႓။ ထၼ်င်ႉဂိသွႆၶၢၶႅၼ်း 100

႔။ ထူၶႅၼ်းၵွၽ်ႈၵၢၵ်ႈ 102

႕။ ထွၶျႉ ဝေႃႉသျိင်ႉတၶႅၼ်ႉ 104

႖။ မႃႉၵုလ်း ၵီႉတၢလ်းၵူဝ်း 106

႗။ ၶပူဝ်းလီးယၶႅၼ်း ပွၶႅၼ်ႉၶပေႃတ်ႈ 108

႘။ ထူဝ်ႉသေးတီႉသၼ်ၶႅၼ်ႉ မႄးတီၶႅၼ်း 110

႙။ သႃမွၶႅၼ်ႉ ပူဝ်ႉလီးဝႄး 112

႑႐။ ၵူလ်ႉသိပ်ႈပီး ၵႄႉရိႉပလ်ႉတီႉ 114

႑႑။ ၵၢတွလ်ႈၽ်ႉ ၵိတ်ႈတလွင်း 116

႑႒။ ထဝ်ႈလူင်သိူဝ်ၵႄႈၽႃႉ ၸတႉမိူင်း 118

႑႓။ ထဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽႃႉ ၶူႈမိူင်း 120

၃။ ယှ်ၢ,ၵတ်းငၢၼ် ယှ်ၢႉၵျသွပ်,ၵျူ။

၁။ ၶရိသ့်တူဝ်းယွ်း ၵူဝ်းလမ်းပသ့် 122

၂။ ယွ်းတီးၶေၶ်း မၸ်လ်းလ်ၶ်း 124

၃။ လီးဝိသ့် တင်း ၵလၢၵ့် 126

၄။ ၶျူလ်းသ့် ၵေ, လိၶ့်တ့်ပၵ့် 128

၅။ ၸ်ၵ့်ၵုသ့်ဝ်သ့် ႁွသ့်တီးယူဝ်း 130

၄။ ယှ်ၢ,ၶူင်းသၢင်း ၵ်တ်းပ်ၶ်

၁။ လူဝ်,ၵၶ်း ၵူးတိၶ်းပၵ့် 132

၂။ ၵၢ်းသ်ၵ့်ၶိဝ်းတၶ်း 134

၃။ ၶျူလ်းသ့် တျ,ဝိၶ်, 136

၄။ ယှလေးရိၶ့်သ့် ၶေ့ၢတ့်တိင်းၵ်လ်း 138

၅။ လူးဝိသ့် ပၢသ့်တွ်း 140

၆။ တွမ်းမသ့်ၵ်လ်းဝူး ငၵ,တီ,သၶ်, 142

၇။ ၵလ်ၵ်းသ်ၶ်းတွ်း ၵရေ,ၵမ်,ပ်လ်း 144

၈။ မျ,ရီးတင်းပီ,ၵွ်းရီး ၵိဝ်,ရီး 146

၉။ ၵျေ,ဝိလ်း တင်း ဝိလ်းပွ်းဝရၢ်ႉၵ့် 148

၁၀။ ၵုၵ်,ၵလၢ်းၵိလ်းမူဝ်း မျ,ၵူဝ့်ၶီ, 150

၁၁။ ၵ်လ်းပတ့်ၵိၶ်းၶီး သတၢ်းၶ်း 152

၁၂။ ၵလ်ၵ်းသၶ်းတွ်း ယှလ်မ်းမိင်း 154

၁၃။ လူဝ်းၶသေ့ သွလ့်ၵ် 156

Shakespeare, William

William Shakespeare (1564-1616) is generally considered to be the greatest Western playwright. He was born in Stratford-on-Avon, England. At 18, he married Anne Hathaway. They had three children. By 1952, he was acting and writing plays for a London theatre company.

Shakespeare wrote most of his plays between 1950 and 1610. His plays reveal his profoumd understanding of human nature. The powerful characters he created explore their thoughts, ideas, and emotions in language of great power and beauty. Shakespeare wrote about the struggles of all kinds of people, from kings and warriors to thieves, fools, lovers, and killers. In his writings, he showed an expert knowledge of many subjects, including music, law, military combat, the Bible, and politics. Shakespeare wrote at least 37 plays and more than 150 poems called sonnets. His plays have been grouped into comedies, such as Twelfth Night and As You Like It; histories, such as Henry V and Julius Caesar; and tragedies, such as Hamlet and Macbeth.

- *Shakespeare's plays and poems have been translated into every language and are still begin performed by theater groups in many countries.*

ဝိလ်းလျ်မ်း သျိၵ်ႇသပီးယႃး

ဝိလ်းလျ်မ်း သျိၵ်ႇသပီးယႃး (1564–1616)ၶႃႈ ပဵၼ်ၵေႃႉၵႅၼ်ပၢႆးၶမ်ႈၶဝ် ၵဝ်သွႆ ၸိူဝ်းဝႆႉ ပဵၼ်လၢဝ်ႈလႅၼ်ႈဢင်းၵိတ်ႉမိူင်းဝၼ်းတူၵ်း ၵၼ်ၶိုၵ်ႉၶၢႆးလိုဝ်းလင်းသေပိူၼ်ႈ ထိုၼ်ႈသုတ်းၶၼ်ၶႃႈယဝ်ႉ။ မၼ်းႁူတ်ႉတိူၵ်းသတြတ်ႉၽွတ်ႉ ၵွၼ်ၵေႃဝၼ်း၊ ၵိင်ႉဝၼ်ႉယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈလႆႈ 18 ၶူပ်ႉၶၼ်ၶႃႈ မၼ်းသွၼ်ႈမိင်ႈၵၼ်တင်း ၵၼ်ႉၶိူဝ်ႉၶိုတ်ႉတဝေး။ ၶဝ်မီးလုၵ်ႈ လၢင်းသၢမ်ၵေႃႉယဝ်ႉ။ ၽိုဝ်ႉၽဵဝ် 1592 မႃး မၼ်းပေႃးၶိုတ်းလၢႆးလိူင်းသေ တင်းတႅမ်ႈ လိူင်းလၢတ်ႈပၼ် တႃႇႁွမ်ႉပၼ်ႉၶိူဝ်ႉၶူင်းၽိမ်ႈပွႆးလၼ်ႉတၼ်ႉ ၵၼ်ၶိူင်းဝႆႉယူႉယဝ်ႉ။

သျိၵ်ႇသပီးယႃး တႅမ်ႈလၢတ်ႈလိူင်းမၼ်းၵမ်ႈၶမ်ၶႃႈ ပဵၼ်မိူဝ်ႈငၵႈ 1590 တင်း 1610 ၶၼ်ၶႃႈယဝ်ႉ။ လၢတ်ႈလိူင်းမၼ်းၶႃႈ ၽိုၼ်ႈၼၶလႆႈ လွင်ႈတၢင်းမုင်ႈၶေႃႈၶၼ်ၵႆ ၵၼ်မၼ်းပွင်ႉလိူဝ် လႆႈတေႃႉၶိူဝ်ၽိုင်ႈတိုၼ်းပဵၼ်ႁူၼ်းဝႆႉယူႉ။ တူဝ်တၢင် ၵၼ်မီးတၢင်ႇ ၶိူင်း ၵၼ်မၼ်းၶူင်းသၢင်ႈၶၼ်ၶႃႈ ၽၢႆႈၶေတေၢင်းၶိူဝ်ႈလႆႈ၊ ပၢႆးၶၼ်၊ ၵိၵ်ႉတၢင်းတူင်ႇတိၼ်ႈလႆႈ တီႈၶႂ်ႈႁႃမ်းလၢတ်ႈ ၵၼ်ပႃးတၢင်ႇၶိူင်းလူင်လၢင်ငလႈ ၶၢင်းလိၶၢင်းငၢမ်းၶၼ်ၶႃႈယူႉယဝ်ႉ။ သျိၵ်ႇသပီးယႃး တႅမ်ႈလွင်ႈၶပ်းတူင်ႇႁူၼ်းႁူးမိဝ်းမိဝ်း ငတႉၵဝ်ၶုၼ်ၶိူၶမ်း တင်း ႁူၼ်းသိုၵ်းသိုဝ် တေႃႉၽူးလၵ်ႉ၊ ႁူၼ်းယွင်ႉ၊ ၵေႃႉၶၵ်ႉၵၼ် ၵိၵ်ႉၽူႈၶူးၵဝ်တၢႆႁူၼ်းၶဝ် လႆႈယဝ်ႉ။ တီႈၶႂ်ႈ တႅမ်ႈမႂ်ႇမၼ်းၶၼ်ၶႃႈ၊ မၼ်းငၶဝ်ႈလွင်ႈ ပၢႆးၶူႉၶၼ်လိၼ်ႉလိတ်း တေႃႉႁူးလၢႆလၢဝ်းပၢႆး၊ ၶူမ်ႈပႃးသိင်မူၼ်း၊ ပိုင်မီႈ၊ တေႃႉသူႈသိုၵ်းသိုဝ်၊ ၽိုၼ်လိၵ်ႈထမ်း၊ ၵိၵ်ႉတင်းပၢႆးမိူင်းလႆႈႁွၼ်ႉယဝ်ႉ။ သျိၵ်ႇသပီးယႃး တႅမ်ႈဝႆႉ တီႈၵေႃႉမၼ်းလိူင်းလၢတ်ႈ 37 ၶူဝ်ယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉၵေႃႈ ဝၵ်းၵပ်းထုၵ်ႉ 150–ၶူဝ်လိုဝ် ၵၼ်ၶွင်ႈဝႆႉ သွၼ်းၶႅတ်ႉသႂ်ႇၶၼ်ၶႃႈ ယဝ်ႉ။ လၢတ်ႈလိူင်းမၼ်းၶႃႈ လႆႈၵဝ်မႃးလုမ်းၵၼ် ပဵၼ်မူႉ ၶိုင်ႈပဵၼ် ၵၼ်လိၶုၼ်ႈၶူဝ်၊ မိူၼ်ၶင်ႉ တိုင်လႆႈၽၵ်ႉတႅၵ်ႈၶႅႆႉတႅတ်ႉ (ၶမ်ႈထူၼ်းသိပ်းသွင်)တင်း ၵၼ်သႂ်ႇယူႉလၢႆႁွၵ်ႉၵိတ်ႉ (ၶင်ႉမိူင်းထုၵ်ႉလိူဝ်)ၶၼ်ၶႃႈလႆႈ၊ ၽၢႆႉပိုၼ်းၶၢဝ်ၵေႃႈ မူၼ်ၶင်ႉ ၶိုၼ်ႉၶရိႉထူၼ်ႈၶူး တင်းလူးလီးယသႂ်ႇသီးသိူင်းလႆႈ၊ သမ်ႉတင်း ၽၢႆႉၶီမွင်ၶၢဝ်ၵေႃႈ မူၼ်ၶင်ႉၶမ်းမလႅတ်ႉ တင်း မႅၵ်ႉပိၵ်ႉလႆႈၶဝ်ယဝ်ႉ။

လၢတ်ႈလိူင်းတင်းဝၵ်းၵပ်းထုၵ်ႉသျိၵ်ႇသပီးယႃးၶႃႈ လႆႈၶၢမ်ႉၵဝ်ပိၼ်ႉပဵၼ်ႁူႉ လၢႆလၢဝ်းႁူမ်း တေႃႉတေႃႉသေ တေႃႉထိုင်လင်ႉၶႃႈၵေႃႈ တိုၵ်ႉလႆႈၶၼ်လုမ်းလၢတ်ႈလိူင်းၶဝ် ၵဝ်လိၶၼ်ႈၶေၵၼ်ဝႆႉယူႉတီႈလၢႆမိူင်းတေႃႉတေႃႉယဝ်ႉ။

✷✷

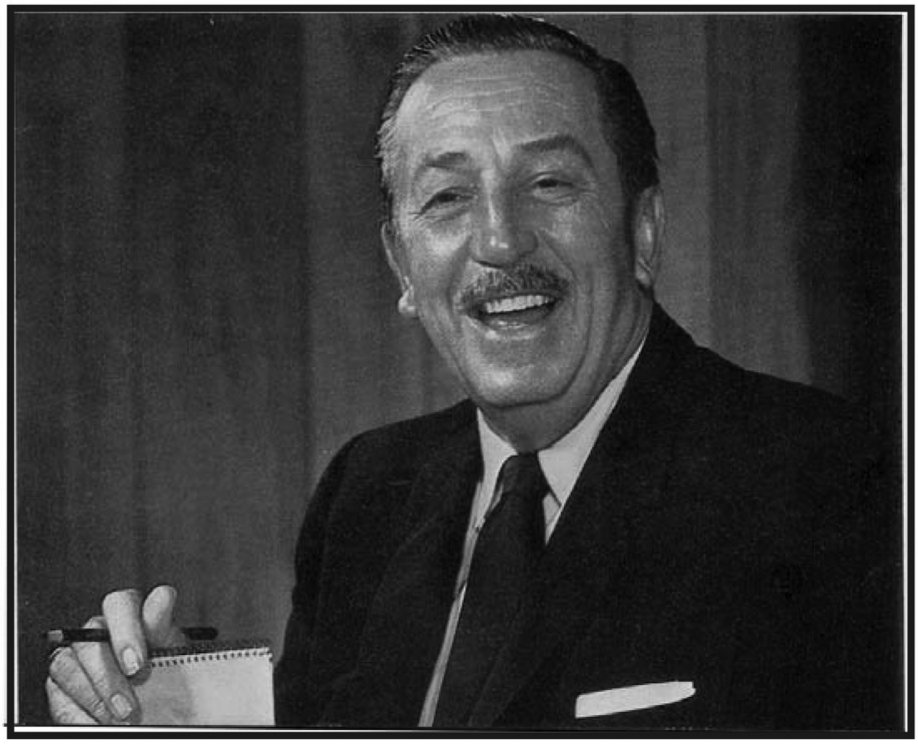

Disney, Walt

Walt Disney (1901-1966) was the world's most popular and successful maker of cartoons. Among many other achievements, he made the first cartoon movie in color.

He started by making cartoon shotys starring Mickey Mouse and Donald Duck. He went on to make longer films such as Snow White and the Seven Dwarfs, Fantasia, Pinocchio, and Bambi. After World War II, animated movies or cartoons became expensive to produce. Disney than began to make films of true adventures, such as The Living Desert. He also created two famous amusement parks. He won a record 30 Academy Awards.

- *People come from all over to visit Disneyland in California and Disney World in Florida.*

- *Mickey Mouse and Donald Duck are Walt Disney's two most famous cartoon characters.*

ဝွလ့်တိသ့်ၶေး

ဝွလ့်တိသ့်ၶေး (1901– 1966)ပ်ၶၼ် ယူႉၵ်တ်းၶေရၢင်းလူၶၼ့် ၵၶၼ်လႆႉတၢင်း ၵွင်ႉမၢင်ႉထိုင်တီႉသေ သမ့်ပ်ၶၼ်ၵေႉၵၶၼ်ပူၶၼ်ႉသူင်ၵူႉသေပူၶၼ်ႉသုတ်း ၶၼ်ႈလုမ်ႉယှုႉ ၶၼ့်ယဝ့်။ ၶၼ်ႈၵၼ်းၵၶၼ်မၶၼ်း လႆႉတၢင်းၵွင်ႉမၢင်ႉတင်းၶမ်လႆၶေၶၼ့် ပ်ၶၼ်ၵၶၼ်မၶၼ်း ၵ်တ်း ငဝ်းတူင့်ၵၢင်းလူၶၼ့်တင်းသီၶေၶၼ့် ၵွၶၼ်တၢင်းသုတ်းယဝ့်။

မၶၼ်းငတႉၵ်တ်းၵၢင်းလူၶၼ့်ပွတ်း ၵၶၼ်ပႉလႆးလိူင်း မိၵ်းၵီးမၢဝ့်သ့် တင်းတွၶၼ်ႉ ၶလေ်ႉတၢၵ့် ၶေၶၼ့်ယဝ့်။ မၶၼ်းသိုပ်ႉၵ်တ်းထ်င်ႉငဝ်းတူင့်ၵၶၼ်တူဝ်းယၢဝ်း မူၶၼ်ၶေင်ႉ သၶူဝ်းဝ့်တ့်ၵ်ၶၼ်ႉတ့်ႉငသးဝ်ၶၼ်းတ့်ယ့်လ့်၊ ယ့်ၶၼ်ႉတသ့်သ့်းလ့်၊ ပိၶၼ်ႉၶွၵ်ႉၶ်ဝ်းလ့် တင်း ပၢမ်းပီးလ့်ၶဝ်ယဝ့်။ ဝႆးသေသိၵ်းလုမ်ႉယှုႉပွၵ်ႉသွင်ယဝ့်ၵူႉ ငဝ်းတူင့်တူဝ်သတ်း ၵမ်ႉၶေၶ် ၵၢင်းလူၶၼ့်ၶဝ်ၶ့် တူၵ်းမ်ၶၼ်ႉၵၼ်းၶမ်မႉတႉၵ်တ်းၵွၵ်ႉ။ တိသ့်ၶေး လင်ႉမိၶၼ်းငတႉၵ်တ်းၵွၵ်ႉငဝ်းတူင့်လွင်ႉပိၶၼ်ႉယႆႉၵၶၼ်တေ့ မူၶၼ်ၶေင်ႉ တ့်ႉလီးဝိင်း ငတးသတ့် ၶေၶၼ့်လ့်ယဝ့်။ မၶၼ်းပႆၶူင်းၵ်တ်းပ်ၶၼ် သူၶၼ်မူၶၼ်းသူဝ်းလူင် ၵၶၼ်လိုဝ်ႉသ်င် လိုဝ်းၶေၶၼ့်သွင်သူၶၼ်။ မၶၼ်းလႆႉသူးၶွပ်ႉတွၶၼ်ႉတႉၵတ့်ၶ်ၶၼ်ႉပ်ၶၼ်ပူၶၼ့် (ၵငၵး တမ်းမီး)ပ်ၶၼ် 30 ၵၶၼ်ငလႉ၊ ပ်ၶၼ်ယူႉတၢင်ႉမႆလ်င် ပ်ၶၼ်ထိုသုတ်းဝ့်ၶေၶၼ့်ယူႉယဝ့်။

– ၵူၶၼ်းၵဝ်းလုၵ့်ၵူးတီႉၵူးတၢင်းသေ ၵွၶၼ်ၵၶၼ်မႉၵ်ဝ်ႉငလႉ လိၶၼ်တိသ့်ၶေး လ်ၶၼ်း ၵၶၼ်မီးတီႉ ၵ်လ်ႉလီႉယူဝ်းၶီးယ့်း တင်းလုမ်ႉယှုႉတိသ့်ၶေး ၵၶၼ်မီးတီႉ ယှလေႉရီႉတ့်ႉၶေၶၼ့်ယူႉ။

– မိၵ်းၵီးမၢဝ့်သ့် တင်း တွၶၼ်ႉၶလေ်ႉတၢၵ့် ၶဝ်ၶ့် ပ်ၶၼ်တူဝ်သၢင်ႉၵၢင်းလူၶၼ့် ဝွလ့်တိသ့်ၶေးသွင် ၵၶၼ် ၵၶၼ်လိုဝ်ႉသ်င်လိုဝ်းလင်းသေပူၶၼ်ႉသုတ်းၶေၶၼ့်ယဝ့်။

✷✷

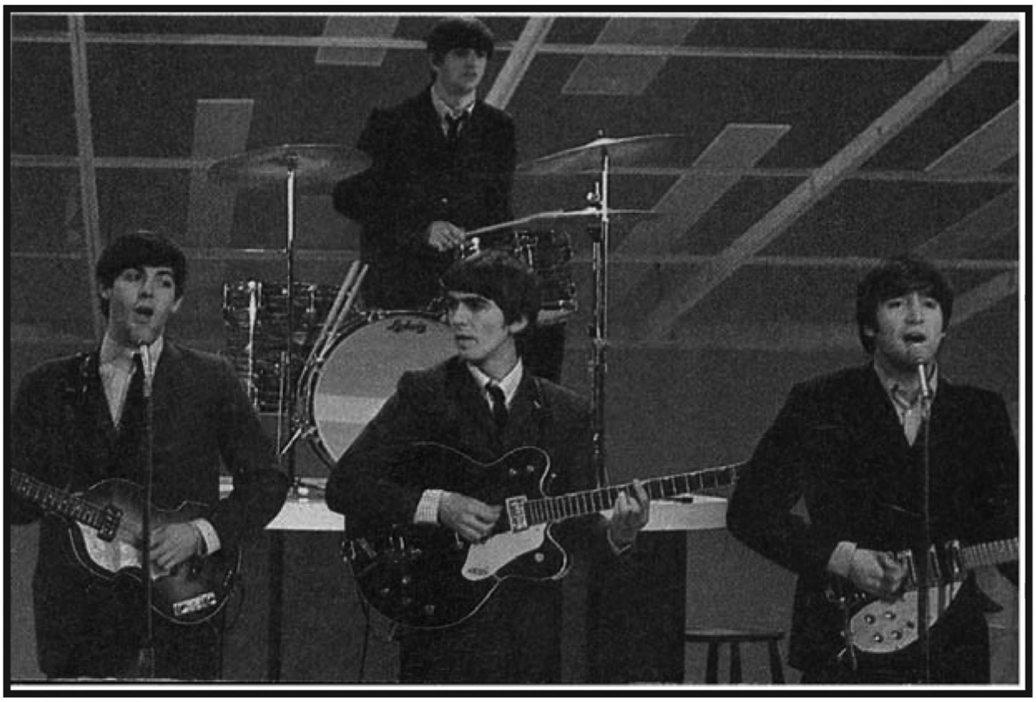

Beatles

The Beatles were a famous group of rock musicians. The four people in the group were John Lennon, Paul McCartney, George Harrison, and Ringo Starr. They were all born in the English city of Liverpool in the early 1940s.

John and Pual started a band in 1958. George joinned a little later, and Ringo became a member in 1962. Soon their records sold more copies than those of any group in history.

The Beatles also made several movies. They made their last record album, Let It Be, in 1970 John Lennon was killed by an assassin in New York City in 1980.

-Young men copied the Beatles' hair styles and clothing.

-The Beatles became very popular on a singing tour in the United States in 1964.

ပီးတလႆးသွႆႇ

တႆႉပီးတလႆးသွႆႇလမ်း ပဵၼ်လုမ်းၽွၢ်ႉသိၼ်မူၼ်းႁွၵ်ႇ ၵၼ်လိုဝ်ႈသိၼ်လိုဝ်းလၼ်းၶၼ်ႇ လုမ်းၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ ႁူၼ်းသီႉၵေႃႉ ၵၼ်ပႃးၶိုၼ်းလုမ်းၶၼ်ႇၼႄ ပဵၼ် လွၼ်ႉလၢၼ်းၶွၼ်း၊ ပွလ်းမၢၵ်ႇၵၢတ်ႇၶေး၊ လွၸ်ႉၼႄႉရိႉသၼ်ႉ တၼ်း ရိၼ်းႁူဝ်းသတႃးယဝ်ႉ။ ၶဝ်လိုဝ်းၶၼ်ႇ ပဵၼ်ႁူၼ်းႁိုတ်ႉတီႈဝိၼ်းလူၼ်ၵိၼ်းၵလၢတ်ႈ လီးဝႆးပုလ်း ႁူၼ်းၵေႃ၊ မိုဝ်ႈၶၼ်ႇတွၼ်းၶေႃႈပီး 1940–ၶၼ်ႇယဝ်ႉ။

လွၼ်ႉတၼ်းပွလ်း ၼတႉပဵၼ်မူႉၵွႆႉတိုၼ်ႈၵၼ်ၶိူင်ႈ ၶိုၼ်းပီး 1958။ ဝႆးၶၼ်ႇ ထိၼ်ႈၵိတ်းၶိူင်ႈသမ်ႇ လွၸ်ႉ ၶဝ်ႈလွမ်းၶဝ်ႈမႃး၊ ယဝ်ႉသမ်ႇ ရိၼ်းႁူဝ်းၵေႃႈ ပဵၼ်မႃးၽူႈ ၶဝ်ႈလုမ်းၵေႃႉၶိူင်ႈ မိုဝ်ႈ 1962 ၶိူဝ်ႈ။ ၵမ်ႉရိုၼ်သၼ် ၶိုၼ်းပိုၼ်းၶၼ်ႇ ၶူဝ်းၵတ်းသိၼ်ၶဝ် လႆႈၶႃႈၵၼ်ထုတ်ႉမိူၼ်မၼ်းၶမ်လိူဝ်သေ ႁူးလုမ်းလုမ်းႁိုၼ်ႉယူႉယဝ်ႉ။

လုမ်းတႆႉပီးတလႆးသွႆႇၶဝ်ၶၼ်ႇ ငဝ်းတူၼ်ႇၵေႃႈ ပဵၼ်ရွတ်းလႆႈငဝ်းတေႃႇတေႃႇယူႉ။ ၵၼ်ၶဝ်ပဵၼ်ၵတ်းဝႆႇ ပပ်ႇမႆႈတွၼ်းသိၼ်ၶဝ် ၵမ်းလိုၼ်းသုတ်းလမ်း ပဵၼ်လၢတ်ႇၵိတ်ႇပီႉ (ပွလႆႉဝႆႇသေၼလႈ)ၶၼ်ႇ မိုဝ်ႈ 1970–ယဝ်ႉ။ ၶိုၼ်းပီး 1970–ၶၼ်ႇ လုမ်းတႆႉပီးတလႆးသွႆႇ ၶဝ် တၢၵ်ႉယႆႈၵၼ်ႁိုၼ်ႉယဝ်ႉ။ လွၼ်ႉလၢၼ်းၶွၼ်း သမ်ႇလႆႈၶႃမ်ႉတၢင်းပိုၼ်ႈလၢမ်ႉတႆႈပၢတ်ႈ တီႈဝိၼ်းလူၼ်ၶိဝ်းယွၵ်ႇ မိုဝ်ႈ 1980–ယဝ်ႉ။

– ႁူၼ်းၶုမ်ႉၶဝ် ၵွၼ်ၵၼ်ယိုၼ်ႈဝႆႇ ရၢင်းသၢင်ႉၶူၼ်ရုဝ် ပီးတလႆးသွႆႇၶဝ်ၼလႈ လႆးၶုၼ်ႈမႆး ၶဝ်ယဝ်ႉ။

– တႆႉပီးတလႆးသွႆႇၶဝ်ၶၼ်ႇ လႆႈပဵၼ်မႃးၵၼ်ပိုၼ်ႈသူၼ်ရူႉၶမ်ၶေႃႉၶၼ်ႇ ပဵၼ်ၽွင်းၶဝ် ၵွၵ်ႉၼလႉၶႃဝ်းတၢင်း ရွၼ်ႇႁိုမ်းမူၼ်းလွၼ်ႇ ၶိုၼ်းမိုၼ်းၽွမ်ႇရူမ်ႈၵၼမႃးရီးႁိုၼ်း မိုဝ်ႈ 1964– ၶၼ်ႇယဝ်ႉ။

✶ ✶

Pele

Pele is a Brazilian soccer player who has been rated as the greatest player of modern times. He was born in Brazil on October 23, 1940. Pele is a nickname. His real name is Edson Arantes do Nascimento. Pele quit school at the age of 10 toplay soccer. At 16 he become the member oa Santos, one of Brazil's best soccer teams. During the time he played qath Santos, the team won three World Cup championships, the last in 1970. After he retired from Santos in 1974, he come to play at cosmos New York team until they won the league championship in 1977. He then retired as a player. Pele was very popular, and he made soccer more popular, especially in the United States.

- *As soon as Pele could run and kick, he began to play soccer.*

- *Pele scored a record 1,281 goals in 1,363 games.*

ပီးလီး

ပီးလီးလမ်း ပဵၼ်ၵူၼ်းလၢၼ်ႈမၢၵ်ႈၼင်ႇလွမ်း ၶိူဝ်းပၢႆႈသိလ်းလီးယၼ်းႁေႃႉၶိူင်ႈ၊ ၵၼ်လႆႈ ၶၢမ်ႈတၢင်းတဵၵ်းၶၼ်ဝႃႈပဵၼ် ယူႇလၢၼ်ႈၸိူင်းၵၼ်ၶိုၵ်ႉၶႆးလိူဝ်သေပိူၼ်ႈသုတ်း ၶိူင်းၵၢပ်ႈပၢၼ်မႂ်ႇၼႆႉ ၼေႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၵိူတ်ႇတီႈပၢႆႈသိလ်း မိူင်ႈဝၼ်းထီႈ 23 လိူၼ်ထူၼ်ႈသိပ်း 1940။ ပီးလီးၵၼ်ဝႃႈၼႆႉ ပဵၼ်လိုဝ်ႈယွၵ်ႈ ၵၼ်ၵၢၼ်ႈႁွၼ်း။ လိုဝ်ႈမၼ်းတေႃႇတေႃႇသမ်ႇ ၵၢတ်ႈသၼ်ႈၵၢၼ်းတီသၼ်ႇတူးၼေႃသၼ်ႇသီးမၢၼ်းတူဝ်းယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈသိပ်းပီးၼေႃ ပီးလီး ၵွၵ်ႈၸူင်းၸႃၼ်းၵူ တႃႈလၢၼ်ႈမၢၵ်ႈၼင်ႇလွမ်းယဝ်ႉ။ ယဵဝ်ႇမႃး16ပီး မၼ်းပဵၼ်မႃးယူႇၶဝ်ႈလုမ်း သၼ်းတွၼ်ႇ ၵၼ်ပဵၼ်လုမ်းလၢၼ်ႈမၢၵ်ႈၼင်ႇ လီထီးသုတ်းလုမ်းၶိူင်ႈ တီႈပၢႆႈသိလ်းၼေႃယဝ်ႉ။ ယွင်းမိူဝ်ႈယၢမ်းမၼ်းလၢၼ်ႈယူႈတီႈ သၼ်းတွၼ်ႇၼေႃ လုမ်းၶဝ် လႆႈတၢင်းၵႂင်ႈပႄႇ ပဵၼ်ထဵၼ်ႈ လူပ်းၵဝ်သူးႁွၵ်ႈၶမ်းလုမ်ႈ ယႃႉတႃႈ သၢမ်ပွၵ်ႈ၊ ၵၼ်ၵမ်းလိူၼ်းမိူဝ်ႈ1970ၼေႃယဝ်ႉ။ ဝႆႈသေမၼ်း လိုဝ်ႈသဝ်းၸိူင်း တီႈသၼ်းတွၼ်ႇ မိူဝ်ႈ1974ယဝ်ႉ၊ မၼ်းမႃးလၢၼ်ႈၶိုၼ်းလုမ်းႁွၼ်ႇမွၼ်ႇ ၼိူဝ်းယွၵ်ႈ တေႃႇထိုင်ၶဝ် ပေႃးၵႂင်ႈပႄႇလႆႈပဵၼ်ထဵၼ်ႈ တီႈၶိုင်းမုၵ်ႉၸူမ်းယုင်လၢႆ မိူဝ်ႈ1977–ၼေႃယဝ်ႉ။ ဝႆႈၼေႃ မၼ်းလင်ႈလိုဝ်ႈသဝ်းၵၢၼ်ႁူၼ်းလၢၼ်ႈၼေႃယဝ်ႉ။ ပီးလီးၼေႃ ႁူၼ်းၸိုၼ်ႈသူင်ၸူႉမၼ်း ၼမ်တေႃႇတေႃႇ။ မၼ်းႁေႃ ပၼ်ႁေႃႉၵၼ်ၸွတ်းၸိုႈ လွင်ႈလၢၼ်ႈမၢၵ်ႈၼင်ႇလွမ်းၸိုၼ်ႈ သူင်မႃးၼေႃယဝ်ႉ။ ပိူင်လၢၵ်ႈမၼ်းပၼ်တီႈ မိူင်းၵၢၼ်မႃးႁီးႁိုၼ်းယဝ်ႉ။

– ၸိမ်မိူဝ်ႈၸူႉဝႃႈမၼ်းမေလၢၼ်ႈသေ ပိတ်ႉလႆႈယဝ်ႉၼႆႉႁေႃ၊ ပီးလီးၵေႃႈလၢၼ်ႈမၢၵ်ႈ ၼင်မႃးယဝ်ႉ။

– ပီးလီးလူပ်းလႆႈလၵ်းၸိင်ဝႆႉၵၼ်သၢင်းလႆႈယိုင်း 1281–ႁူလ်း၊ ၶိုင်းၵႃး 1363 ပွႆးလၢၼ်ႈၼေႃယဝ်ႉ။

✶ ✶

Mozart, Wolfgang Amadeus

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) was one of the greatest composers of music of all time. When he died at the age of 35, he had written almost 800 musical compositions.

Mozart was born in Salzburg, Austria, on January 27, 1756. He learned to play the harpsichord when he was only five. Mozart composed every kind of music, including symphonies, operas, dance music, and religious music.In his day the piano was a new instrument, and he helped to make it popular.

- *When Mozart was six, he, his sister, and his father gave many concerts throughout Europe.*

- *Mozart wrote his first operetta when he was 12 and his first opera at 13.*

ဝုလ်ႉၾၵ်ႉၵၢင်း ၵႃႇမေႃႇတီးယၢတ်ႉ မူဝ်ႇသၢတ်ႈ

ဝုလ်ႉၾၵ်ႉၵၢင်း ၵႃႇမေႃႇတီးယၢတ်ႉ မူဝ်ႇသၢတ်ႈ(1756–1791) ပဵၼ်ၽူႈတႅမ်ႈၵႂၢမ်းသဵင်မူၼ်ႈ ၵၢၼ်ၼိူဝ်ႉၼမ်းယႂ်ႇလူင်သေပိူၼ်ႈသုတ်းဝႆႉတႃႇသေႇၶၢဝ်ႇ ၵေႃႇၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈမၼ်း တၢႆၶႂၢင်းလူဝ်ႉၼၼ်ႉ ႁူပ်ႇလႆႈ 35 ၶၢဝ်ႇ၊ မၼ်းပေႃးတၢၼ်းတႅမ်ႈယဝ်ႉ လွင်ႈၶဝ်ႈပႃးသဵင်မူၼ်ႈ 800 ၵူဝ်လိူဝ်ယဝ်ႉ။

မူဝ်ႇသၢတ်ႈ ၵိူတ်ႇတီႈသႃလ်ႇသ်ပၢၵ်ႉ၊ ၵႂၢတ်ႉတီးယႂ်း၊ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ 27 လိူၼ်ထူၼ်ႈၶိူင်ႈ 1756–ၶဵင်ႈ။ မၼ်းၵေႃႉၶၢင်းၽိူၵ်းတႃႇလဵၼ်ႈၼိူင်ႉၵေႃႉသဵင်မႄး လႅမ်မိူဝ်ႈ မၼ်းလႆႈသၢမ်ႁူပ်ႇသေ၊ ၽိူဝ်ႇလႆႈၵျႃႈႁူပ်ႇၵေႃႈ မၼ်းပေႃးပဵၼ်တႅမ်ႈသဵင်မူၼ်ႈဝႆႉယူႇယဝ်ႉ။ မူဝ်ႇသၢတ်ႈ တႅမ်ႈပဵၼ်သဵင်မူၼ်ႈၵူႈမဵဝ်း၊ ၵူမ်ႈပႃးသဵင်မူၼ်ႈၵူမ်ႈသွတ်ႇႁွင်ႉလွႆ၊ လၢတ်ႈလိူင်း သဵင်၊ သဵင်မူၼ်ႈၵျႃႈ၊ ၵိၵ်ႇတင်းသဵင်မူၼ်ႈၵႂၢမ်းထမ်းလွႆယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၽွင်းၵၢပ်ႈပၢၼ် မၼ်းၶၢဝ်ႇၶဝ် ၼိူင်ႉတူႈသဵင်(ပီႇယၢၼ်ႇၶူဝ်ႇ)ၶဝ်ႈ တိုၵ်ႉပဵၼ်ဝႆႉၼူဝ်းၼိူင်ႉမွႆႇငလႈ မၼ်းလႆႈ လွႆႈထႅမ်ပၼ် တႃႇၵျွႆႈပဵၼ်မႄးၵိုၼ်ႇသူင်ၵျူႉၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။

– မိူဝ်ႈမူဝ်ႇသၢတ်ႈလႆႈၵျူၵ်းႁူပ်ႇၶၢဝ်ႇ၊ မၼ်းသေ ပီႈယိင်းမၼ်းသေ တင်းၵူႈၶဝ် သေ ၵႃဝ်သဵင်မူၼ်ႈငလႇ ၵျႃႇမူၼ်ႈပၼ်ပၢင်ပွႆးၶမ်လၢႆတေႃႉတေႃႉ တေႃႇပေႃးလွတ်ႇ ယေႃးၵျွပ်ႉယဝ်ႉ။

– မူဝ်ႇသၢတ်ႈ တႅမ်ႈၵျႃမ်းသဵင်မူၼ်ႈမဝ်ႈ(ၵူဝ်ႇပႅႇႁိတ်ႉတႃႇ)မၼ်းၵႂၢၼ် တၢင်းသုတ်းမိူဝ်ႈ မၼ်းလႆႈ 12 ပီႈ။ ၵျႃမ်းသဵင်မူၼ်ႈလၢတ်ႈလိူင်း(ၵူဝ်ႇပႅႇရႃႇ)ၵႂၢၼ်တၢင်းသုတ်းသမ်ႉ မိူဝ်ႈ 13 ႁူပ်ႇယဝ်ႉ။

✡ ✡

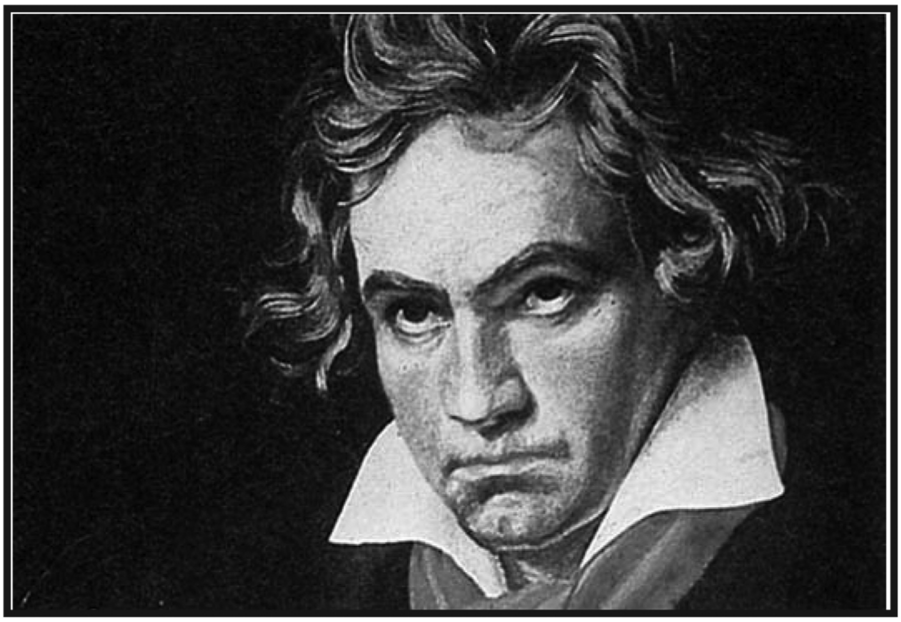

Beethoven, Ludwig van

Ludwig van Beethoven was a musical genius, one of the world's greatest composers.

Beethoven was born in Bonn, Germany, in 1770 and showed great musical talent when he was very young. His father forced him to practice the piano for long hours so that he could earn money. Beethoven started to play in public at the age of seven. When he was 17, he went to Vienna, Austria, and played for his idol, Wolfgang Amadeus Mozart. He lived there for the rest fo his life.

In Vienna, he was very successful as a pianist and composer. Then, in 1801, he started to go deaf, and could no longer play concerts. This made his life very lonely. He put his feelings of suffering and joy anto his music. In fact, he wrote his best music after he became deaf. Beethoven was famous when he died in 1827.

Beethoven wrote symphonies, string quartets, concertos, piano sonatas, and an opera. He also wrote music for singers and orchestras, including his famous Ninth Symphony.

- *For the last years of his life, Beethoven was totally deaf. He could only imagine the music in his mind.*

လတ်ႉဝိၵ်ႉ ဝ်ၶၼ်ႇ ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်း

လတ်ႉဝိၵ်ႉ ဝ်ၶၼ်ႇ ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်း ပ်ၶၼ်ယူးၼ်ၶၼ်ႇတွၶၼ်းယ်ႇသ်ၼ်မူၶၼ်းယဝ့်။ သမ့်ပ်ၶၼ်ယူးၶိုၵ်ႉၶႆးလူၼ်သေပိုၶၼ်း ယ်ႇတ်မ်းယ်ၼ်းၵၢမ်းၶွၼ်းလုမ်းယ်ုၶွ့် ၵေႃႉၶိုၼ်းယဝ့်။

ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်းၶွ့် ၵိုတ်ႇတီးပွၶၼ်း၊ လမ်ႇမၶီႇ မိူဝ်းပီး 1770 ၶီး။ လ်မ် မိူဝ်းမၶၼ်း ယၼ်းတိုၵ်ႉၵေႃႉ လ်ၵ်ႉလ်ၵ်ႉၶေၶ့်ယဝ့် မၶၼ်းၶေတေၢၼ်းၵတ့်ယ်ႇသ်ၼ်မူၶၼ်းလႆးလူၼ် လၢၼ်ယဝ့်။ ၵူးမၶၼ်းၵီးလွ့်ႉရွ်းမၶၼ်း ယိုၵ်းတူးသ်ၼ်(ပီႇယၶၼ်ႇၶူဝ်ႇ)တၢႇလူဝ်းမူၼ်းမၶၼ်း ၵိုၼ်ၵိုၼ် ပေႃးၶၶေၼ်လၼ်ႇ မၶၼ်းတေလၢၼ်းလႆးၵိုၶၼ်းၶဝ်းလီၶ်ယဝ့်။ ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်း ငတႇလ်ၶၼ်းၶေၶွ်းပၢၼ်ၵူၶၼ်းၶမ် လ်မ်မိူဝ်းမၶၼ်းလၼ်ႇလႆးလ်တ်းၶူပ်ႇၶေၶ့်ယဝ့်။ ယိုဝ်ႇ မၶၼ်းလႆးမး (17)ယဝ့်ၵေႃး မၶၼ်းၵူၢႇထိုၼ် ဝီႇယ်ၶၼ်းၶွ်း၊ ၵွသ့်တ်ီးယွ်းသေ လ်ၶၼ်းတၢႇ ၵ်ၢၼ်းငဝ်းမၶၼ်း၊ ဝုလ့်ယ်ႉၵ်ၼ်းၵမးတီးယသ့်မူဝ်းသၢတ့်ယဝ့်။ မၶၼ်းယူႇၵူၢႇတီးၶေၶ့် တေၢႇလူဝ်းတေၢႇပၢၶ်မၶၼ်းသုတ်းယဝ့်။

တီးဝီႇယ်ၶၼ်းၶွ်းၶွ့် ယူႇတီးယူးလ်ၶၼ်းတူးသ်ၼ်သေလွ်၊ ယူးတ်မ်းပၶ်ယ်ၼ်းၵၢမ်း သေလွ်၊ မၶၼ်းလႆးတၢၼ်းၵွၼ်ႇမၢၼ်ႇထိုၼ်တီးတေ့တေ့ယဝ့်။ ဝႆးၶွ့်သမ့် ၶွ်းပီး 1801– ၶီး၊ မၶၼ်းငတႇပ်ၶ် ၵူၶူၵ်ႇမးငလး ၵမ်ႇလၢၼ်းၵ်တ်းၵိုဝ်သိုပ်ႇလ်ၶၼ်းလၢတ်းလိုၼ်းလႆး ထ်ၼ်းယဝ့်။ လွၼ်းၶွ့်ၵ်တ်းရွ်းလူဝ်းပၢၶ်မၶၼ်း ပ်ၶ်ၵူၢႇယူးတူၶၼ်းပ်တ်းယဝ့်။ မၶၼ်းၵဝ် လွၼ်းယၢၵ်းၶၢၶ် တၼ်းလွၼ်းသိုဝ်းၶူဝ်တၢၼ်းၶုလ့်ၵ်ၶ်မၶၼ်းလိုဝ်းၶေၶ့် သွ့်ႇၶဝ်းၶွ်းသ်ၼ်မူၶၼ်း မၶၼ်းၵူၢႇ။ တီးတေ့မၶၼ်းၵေႃးမၶၼ်းတ်မ်းပ်ၶ်သ်ၼ်မူၶၼ်း ၵၶ်လီထီးသုတ်းမၶၼ်းၶွ့် ပ်ၶ်ဝႆးၵၶ်မၶၼ်းၵူၶူၵ်ႇၵူၢႇၵိုဝ်း။ ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်းၶွ့် ပေႃးလိုဝ်းသ်ၼ်လိုဝ်းလၼ်းဝ့်ယဝ့် မိူဝ်းမၶၼ်းတၢႆၵူၢႇၶွ်း 1827–ၶီး။

ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်းတ်မ်းပ်ၶ် (သ်ၼ်မူၶၼ်းၵူမ်းသွတ်ႇၵွၼ့်)သိမ်ႇယူၶၼ်းၶိသ့်လွ်၊ သ်ၼ်မူၶၼ်း ၵူမ်းသိႇ (ၵူးတ်တ့်သ့်)လွ်၊ သ်ၼ်မူၶၼ်းၵူမ်းသၢၼ်ႇ(ၵွၶ်ႇသတ့်တူဝ့်သ့်လွ်၊ သ်ၼ်မူၶၼ်းၵူမ်းသွၼ် တူးသ်ၼ် (ပီႇယ်ၶ်ႇၶူဝ်ႇသူဝ်းၶတေႃႉသ်)လွ်၊ ၵိၵ်ႇလၢတ်းလိုၼ်းသ်ၼ်(ၵွပ်းပၵ်ႇလွ်ၶဝ်ယဝ့်။ မၶၼ်းပႆတ်မ်း သ်ၼ်မူၶၼ်း(လမ်ႇသ်ၼ်) တၢႇယူးၵွ်ၵၢမ်းၶဝ်လွ်၊ တၢႇလုမ်းလူၼ်ယ်ႇတိုၼ်းၵ်ႇသ်ၼ် မူၶၼ်းၶဝ်လွ်၊ ၵူမ်းပးတၼ်းၶွၼ်သ်ၼ်လိုဝ်းလၼ်းလူၼ်မၶၼ်း(သ်ၼ်မူၶၼ်းသွတ်ႇၵွၼ့်ၵဝ်းထၢၶၼ်း) ၶႆးၶ့်သိမ်ႇယူဝ်ႇၶီလွ့်ယဝ့် တၢႇလူဝ်းပၢၶ်မၶၼ်းပီးၵမ်းလိုၶၼ်းသုတ်း၊ ပီးတူဝ်းဝ်ၶၼ်းၶွ့် တိုၶၼ်းဝၢးၵူၶူၵ်ႇၵူၢႇလုမ်းလုမ်းယဝ့်။ မၶၼ်းၵွလႆး လၢၼ်းလႆးဝူၶ့်ၶႆးသ်ၼ်မူၶၼ်းၵဝ် တီးၶွ်းလွ် မၶၼ်းၵွလႆးယူႇယဝ့်။

✷ ✷

Verdi, Giuseppe

Giuseppe Verdi was an ltalian composer of opera. He wrote some of the world's greatest operas, including *Aida, Rigoletto*, and *La Traviata.*

Verdi was born in 1813 in Le Roncole, a village in northern Italy. His father was a poor innkeeper. He studied in Milan and began to compose. His first opera, *Oberto, Conte de San Bomifacio*, won praise when it was performed in Milan at La Scala opera house in 1839. Fame and success came in 1842 with his opera *Nabucco*. Between 1851 and 1853, Verdi wrote three of his masterpieces: *Rigoletto, Il Trovatore*, and La Traviata. They are performed around the world. In 1871, Verdi's most famous opera, *Aida*, was performed to celebrate the opening of the Suez Canal in Egypt. The last of Verdi's 26 operas was a comic opera, *Falstaff*, written in 1892. Verdi received many honors in his lifetime. He died in 1901, at the age of 87.

-Verdi admired the plays of William Shakespeare and his Otello *is based on Shakespeare's play* Othello.

ၵူလ်ႉသိပ်ႉပီႉဝႆႉတီႉ

ၵူလ်ႉသိပ်ႉပီႉဝႆႉတီႉ ပဵၼ် ၶိူဝ်းၵူၼ်းဢိတ်ႉတႃႇလီႉယၼ်ႉၸေႃႉၸိူင်ႈ ဢၼ်ႁဵတ်း ၵၢၼ် ၽၢႆႇတိင်ႇမ်းပၼ်ၵႂၢမ်းလိူင်းပွတ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းတိင်ႇပၼ်ၽိင်းလိူင်းပွတ်း ဢၼ်မၢင်းလိူဝ်း ပၼ်ဢၼ် ၶိုၵ်ႉၶၢႆးသေပူၼ်ႈၵူႉ ၶွင်းလုမ်ႈၽႃႉ၊ ၵျူမ်ႈပႃး ဢၢႆးတႃ၊ ႁီႉၵူဝ်ႉလ်တ်ႉတူဝ်ႉ တင်းလၢႉတြႃႉဝီႉယွင်းတ ၶဝ်လိူဝ်းၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။

ဝႆႉတီႉၶဝ်ႇ ၵိုတ်ႉမိူဝ်ႈပီႊ1813ၶႃႈ၊ တီႈလီႉၵျၼ်ႉၵူဝ်းလီး မၢၼ်ႈၵၼ်မီးတီႈပွတ်း ၵွင်ႉ ၵိတ်ႉတလီႉ။ ၵူႈမၼ်းၶဝ်ႇ ပဵၼ်ၵူၼ်းယၢၼ်ၸေႃႉၸိူင်ႈ ၵၼ်ၵိတ်းၵၢၼ်ၵျူင်းၵ်မ်း ၵွၼ်ႉ။ မၼ်းၵ်ၶင်းလိၵ်ႈတီႈမီႉလၢၼ်ႉသေ ၼတႉတိင်ႇၵျၢမ်းယဝ်ႉ။ ၽိင်းၵျၢမ်းလိူင်းမၼ်း ၵွၼ်တၢင်းသုတ်း ၵၼ်ပၼ် ၵူဝ်းပွႆးတူဝ်း၊ ၵွၼ်ႉတီႉ တီးသိၼ်ႉပူဝ်ႉ ၶီႉၽၢႆးသီးယူဝ်းၶဝ်ႇ လႆႈၶၢမ်ႉတၢင်းၵဝ်ယွင်ႈယေႈ မိူဝ်ႈၵႃႈၶေတီႈမီႉလၢၼ်ႉတီႈၵျင်းလၢတ်ႈလိူင်း လႃႈသၵႃႈလႃႈ ၶွင်းပီႊ1839ၶႃႈၶဝ်ႇယဝ်ႉ။

လွင်ႈလိုဝ်ႈသိင်လိုဝ်း တင်းလွင်ႈၵွင်ႉမၢင်ႉထိုင်တီႈၶဝ်ႇ ပၼ်မႄးၶွင်းပီႊ1842– တင်းလၢတ်ႈလိူင်း မၼ်းၶပုၵ်းၵူဝ်းၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ ၶွင်းၼၵႈ1851တင်း1853 ၶဝ်ႇ ဝႆႉတီႉတိင်ႇပၼ်ၽိင်းလိူင်းၶွင်ၶိုၵ်ႉလူင် မၼ်းသၢမ်ၵၼ်၊ ၵၼ်ပၼ်ႁီႉၵူဝ်ႉလ်တ်ႉတူဝ်ႉ၊ ၵ်လ်ႉတြူဝ်ႉဝႃႉတူဝ်ႉႁီႉ တင်းလၢႉတြႃႉဝီႉယွင်းတ လိူဝ်းၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ ၶဝ်လမ်း ပၼ်လိူင်းပွတ်း ၵၼ်ၵိဝ်ႉလွၵ်ႉလႆႈထိုင်တီႈသေ လႆႈၵူႉၵႃႈၶေလွတ်ႉတူဝ်ႈ တင်းလုမ်ႈၽႃႉယဝ်ႉ။ ၶွင်း ပီႊ1871သမ်ႇ ၵႃႈၶေလိူင်းၵႃႈတႃႉ ၵၼ်ပၼ်လိုဝ်ႈသိင်ယွင်ႉသေပူၼ်ႈ ၶွင်းၵၢၼ် ဝႆႉတီႉၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ ၶဝ်သမ်ႇ ပၼ်တႃႉမူၼ်းမၼ်းပၼ်တီႈပၢင်ပွႆးပိုတ်ႉၽုလ်ႉၵွင်းမိူင် တၢင်း ၶမ်ႇလူင် သူးၵ်သ် တီႈမိူင်းၵီးလိပ်ႇယဝ်ႉ။ တႃႉၽိင်းလိူင်းပွတ်း 26–ၵၼ် ၵၼ်ပၼ် ၵၢၼ်ဝႆႉတီႉ လိူဝ်းတၢမ်းၵျၢင် ၶဝ်ၼတႉ ပၼ်သ်ၶင်းၵၼ်ၵျွၼ်ႇၶူဝ်ယဝ်ႉ။ မိူၼ်ၶဝ်ႈၽွလ်း သတၢၽွ်ႉ ၵၼ်တိင်ႇမိူဝ်ႈ 1892။ ၶွင်းလူဝ်းလၢတ်ႈမၼ်းၶဝ်ႇ ဝႆႉတီႉ လႆႈၵျပ်ႇၵျၼ်တၢင်း ယွင်ႈယေႈပၼ်ၵုင်ႉၶမ်လႆႈတေႇတေႇယဝ်ႉ။ မၼ်းသုတ်းမုၼ်ၵူႉၶွင်းပီႊ1901ၶႃႈ၊ ၽွင်းလူဝ်းၶုပ်ႉလႆႈ 87–ၶဝ်ႇယဝ်ႉ။

– ဝႆႉတီႉ ယွင်ႈယေႈၶွတေႃႉလၢတ်ႈလိူင်းဝိလ်ႉလီႉယမ်ႉသိူၵ်ႇသပီးယွင်းတေႇတေႇၼလႈ တေႃႉၽိင်းလိူင်း ၵူဝ်ႉတ်လ်းလူဝ်း မၼ်းၵျေႈ ၵိင်ၵဝ်တီႈ လၢတ်ႈလိူင်းၵူဝ်ႉတ်လ်း လူဝ်းသိူၵ်ႇသပီးယွင်းၶဝ်ႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

Schweitzer, Albert

Albert Schweitzer (1875-1965) was a musicia, a doctor, a philosopher, a minister, and an author. He achieved great fame in each of these careers and also as a man dedicated to helping other people.

Schweitzer was born in Germany and studied science, music, and theology. Until the age of 30, he devoted himself to music and to religious education. He became one of the great organists of his time and worte highly regarded books on religion and music. He then decided to study medicine and devote his life to helping mankind. He became a doctor in 1913. With his wife, a nurse, he founded the Schweitzer Hospital in Lambarene, in what was then french Equatorial Africa. He supported his hospital with money from his organ concerts and from his books. Over the years, he treated many thousands of Africans. He was against violence to any living thing. During his years in Africa, he wrote and spoke out against all forms of violence, including war.

-In 1952, Albert Schweitzer was awarded the Noble Prize for his efforts to promote peace and his work as a humanitarian.

ဢႅၵ်လ်းပတ်ႉ သျဝိတ်ႉသိူဝ်း

ဢႅၵ်လ်းပတ်ႉ သျဝိတ်ႉသိူဝ်း(1875–1965) ပဵၼ်ၸဝ်ႈသိၼ်ႇမူၼ်ႈ၊ မေႃယႃ၊ ၸဝ်ႈပၢႆး ၵူၼ်းၽွပ်ႇ၊ ၼုၵ်ႉပွင်ႇလူင်၊ ဢိၵ်ႇတင်းၸဝ်ႈၸၢင်ႈလိၵ်ႈၽေႇၶူင်ႈၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ ၶႃႈၶွင်ႈသႂ်ႇၵႃၶၼ် ၸူဝ်းၶဝ်ႈႁူးၵၼ်ၵၼ်ၶႅၵ်ႇ မၼ်းလႆႈတၢင်းၸိုဝ်ႈသိၼ်ႇလိုဝ်းလင်ႉယွႆႉလူင်ၶႃႈႁူးၵၼ်ယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉသမ်ႉ မၼ်းပဵၼ်ၵၼ် ၽွင်တူဝ်ၽွင်လွႆယိူင်းၸူးဝႆႉ တၢႆႉလွႆႈထိၼ်ပိူၼ်ႈတၢင်ႇၽေႇၼဝ် ၶဝ်ႈလႆႈယဝ်ႉ။

သျဝိတ်ႉသိူဝ်းႁိုတ်ႉၶႃႈၸမ်ႉမၶႃႉ၊ မၼ်းလႅပ်ႈၵျၢင်းပၢႆးသၢႆး၊ ပၢႆးသိၼ်ႇမူၼ်ႈ၊ ဢိၵ်ႇပၢႆးၽိုင်ႈတိူတ်ႈလႆႈယဝ်ႉ။ တေႃႇထိုင်ၸူဝ်ႉၼုပ်ႉမၼ်းလႆႈ 30–ၶႅပ်ႇ မၼ်းလမ်ႉလွႆတူဝ် မၼ်းတေႃႇသိၼ်ႇမူၼ်ႈ တင်း ပၢႆးၵျူႉမေႃၽၢႆႉယုမ်ႉယမ်ႁုဝ်းထိုင်ၵႂၢမ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈပဵၼ် မႄးၸဝ်ႈလိၵ်းၵေႃႉႁဵၼ်ႉ ၵၼ်ၶိုၵ်ႉၶၢႆးလူင် ၽေႇၶူင်ႈ မုဝ်ႈၶွင်းပၢၼ်မၼ်းယူႉယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉသမ်ႉ တိူမ်ႈပပ်ႉလိၵ်ႈ ၵၼ်ယိူင်းၸူးလွင်ႈသုင်သုင်ၽၢႆႉၶပေႃႉထိုဝ်ငလ ႈသိၼ်ႇမူၼ်ႈလွႆ ယဝ်ႉ။ ဝၢႆးၶႅၵ်ႇသမ်ႉ မၼ်းတိူပ်းတတ်းတႃႉၵျၢင်းပၢႆးယႃႈယႃသေ ၽွင်တူဝ်လွႆၸူဝ်ႈပၢၼ်မၼ်း တႃႉလွႆႈထိၼ်ႁူၼ်းၼူင်းၵၢင်ယူႉယဝ်ႉ။ မၼ်းပဵၼ်မေႃးမေႃယႃၽေႇၶူင်ႈ မုဝ်ႈၶွင်း 1913ၶႃႈ။ တင်းမေးမၼ်း ၵၼ်ပဵၼ်ငမႈပိုင်ႈ(မေႃလုမ်းလႃး)ၽေႇၶူင်ႈသေ မၼ်းငတႃႉတင်ႈၵျူင်းယႃ သျဝိတ်ႉသိူဝ်းၶႃႈလမ်ႉပႃႉရီးၶႃး၊ ၶႃႈၵၼ်ဝၢႆးမႄးပဵၼ်ၵႃႉႁူလ်ႉတူဝ်းရီးယလ်း ၵၽွၵ်ႉၽွ ရီးႁွၵ်ႈၽွႁၼ်ၶျႅ ၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၵမ်ႉလွႆႈပၼ်ၵျူင်းယႃမၼ်းတင်းပိုၼ်းၵၼ်မၼ်းလႆႈၶႃႈပၢင် ပွႆးသိၼ်ႇၵေႃႉႁဵၼ်ႉမၼ်းငလ ႈ ၶႃႈပပ်ႉလိၵ်ႈမၼ်းၸူဝ်းၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ ၶွင်းတၢင်းၼႃဝ်းယၢမ်း ပီႊၸူဝ်းၶဝ်ႈ မၼ်းယူတ်ႈယပၼ် ဢိၵ်ႇၽွၵ်ႉၽွရီးႁဵၼ်ႈၼဝ်လၢႆလၢႆၵျိုင်တေႉတေႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၶႅၵ်ႇ ပဵၼ်ႁူၼ်းၼွမ်ႈၼတ်းတေႃႉတၢင်းၵျူင်ႉၵျၢႆႉ ၵၼ်တေၵျိတ်းတေႃႉၵၢႆးပဵၼ်တူဝ်မီး လွႆၶဝ်ႈလွႆယဝ်ႉ။ ၶွင်းပီႊၸူဝ်းၸူဝ်ႉမၼ်းယူႉယူႉၶႃႈၵၽွၵ်ႉၽွရီးႁွၵ်ႈၶဝ်ႈ မၼ်းတိူမ်ႈ ယဝ်ႉၽေႈ လၢတ်ႈၵွၵ်ႉလွင်ႈၼတ်းသၢၼ်တေႃႉ တၢင်းၵျူင်ႉ ၵျၢႆႉႁူးပိုင်လၢႆးၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ ၵျူမ်ႈပႃးသိူၵ်ႈလွႆၼဝ် ယူႉယဝ်ႉ။

– ၶွင်းပီး 1952ဢႅၵ်လ်းပတ်ႉသျဝိတ်ႉသိူဝ်း လႆႈၼၢမ်ႉတင်းၶွပ်ႉပၼ်သူးငမ်းယိၼ်ၶ ၶူဝ်ႉပလ်ႉ၊ တႃႉလွင်ႈၼတ်း လွႆသႂ်ႉၵျိုင်း ၵၼ်ပဵၼ်တႃႉယုၵ်ႉထၢၼ်ႈငမ်းယိၼ်ငလ ႈ ၵၢၼ် ငၢၼ်းတူလ်းလူမီးၶမ်ႉလွႆလီၶႃႈႁူၼ်းတင်းလၢႆမၼ်းၶဝ်ႈယူႉယဝ်ႉ။

✷ ✷

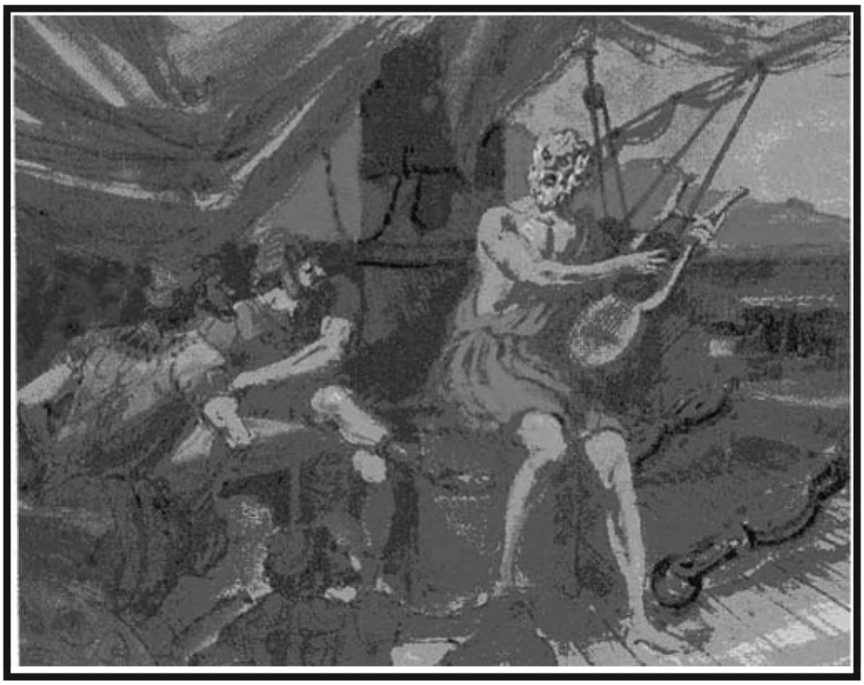

Homer

Homer was a Greek poet who probably lived in the 8th century B.C. He wrote the long poems called the *Iliad* and the *Odyssey*, which are among the finest poems in any language.

Almost nothing is known about Homer. He may have lived on the island of Khios in the Aegean Sea. The *Iliad* tells of the Trojan War, a war between Greece and the city of Troy. The *Odyssey* tells of the adventures of Odysseus, a Greek king, after the war. The poems were probably written between 800 and 700 B.C. In modern times archaeologists have made discoveries in the ruins of Troy and ancient Greece that prove that the poems are largely true.

After Homer's time, his poems were recited at religious festivals.Greek writers and dramatists used ideas from Homer's poems.Some scholars believe that the poems were collections of short songs composed by many poets. Most scholars believe that Homer was really the author of the *Iliad* and the *Odyssey.*

-Homer wrote the Iliad *and the* Odyssey *as epic poems.Epic poems are long poems that tell of heroic deeds.*

ႁူဝ်းမႂ်း

ႁူဝ်းမွ်းပႝၶၼ်လဝ်ႉပႋါးဝွၵ်းၶိူဝ်းၵရိၵ်ႉၵေႉၶိူင်ႉ ၵၶၼ်ယူႉမႅးမိူဝ်ႉ ၵ.ပ.ၶထူၶၼ်ႉ 8 ၶေၶ့်ယဝ့်။ မၶၼ်းတႝမ်ႉၵျမ်းၵပ်းထုၵ်ႉ (ဝွၵ်း) ယၢဝ်းလူင်ၵၶၼ်ၵွင်ဝျ တွ်ႉၵိလ်းလီးယတ့် တင်းတွ်ႉၵူဝ်ႉတႝသ့်သီး ၵၶၼ်ပႝၶၼ်ဝွၵ်းလီထီးသုတ်းလူင် ယူႉၶွ်းၼၵျမ်းၶိူဝ်းလွ်ၵေျလႋႉ ၶေၶ့်ယဝ့်။

လွင်ႉတၢင်းႁူဝ်းမွ်းၶ့ႋၼတ့ ၵမ်ႉလၢင်းလႋႉႁူႉသၼ်လျးလျးၶေၶ့်ယဝ့်။ မၶၼ်းၼတႉ ယူႉ ၵျႉတီးၵုၶၼ် မၶ့်ၵီးယွသ့်ၶွ်းပၢင်ႉလႋႉၵေးလိၶၼ်းၵိုဝ်။ ဝွၵ်းၵိလ်းလီးယတ့် ၶႋးၼၶလေွင်ႉသိုၵ်းလူင်ထၵျူးလၶၼ်း၊ သိုၵ်း ၵၶၼ်ပႝၶၼ်ၼၵႉၵရိသ့် တင်းဝႝင်းလူင်ထႋွး ၶေၶ့်ယဝ့်။ ဝွၵ်းၵူဝ်ႉတႝသ့်သီးသမ့် ၶႋးလွင်ႉပိုၶၼ်ႉထႝဝ်ႉၽႋႉ ၼလႉ ၵူဝ်ႉတႝသ့်သီးယသ့် ၶုၶၼ်ၵျေၶမ်းၵရိၵ့်ၵေႉၶိူင်ႉ ဝႋးယဝ့်သိုၵ်းသိူဝ်။ ဝွၵ်းလိူဝ်းၶ့ႋ လႋႉတႝမ်ႉမႋဝ့ႋ တင်းလိငၢမ်း မိူဝ်ႉၼၵႉ ၵ.ပ.ၶ 800–တင်း 700–ၶေၶ့်ယဝ့်။ ၶွ်းၽွင်းၵပ်းပၢၶၼ်မွ့်ႉမိူဝ်ႉလႝဝ်ၶ့ႋ ၽႋႉလမ်းတုၶၼ်း ယႝၶၼ်ႉၼငႉလၢတ်းႁွၶၼ်ႉၶဝ် လႋႉၵျတ်းသၢင်ႉ လွင်ႉၵျၵျၶၼ်ဝႝင်းၵဝ်ႉထႋွး ၵၶၼ်လူ.လႝဝ်ဝ့ႋၶေၶ့်တင်း ၵရိၵ့်မိူဝ်ႉႁွၶၼ်ႉၵွၶၼ်ၶေၶ့်ယဝ့်ၼလႉ ၶ့ႋၼၶ့ၶမ်းဝျ လွင်ႉဝွၵ်းလိူဝ်းၶ့ႋ မၶၼ်းမႝၶၼ်ႉတင်းယွ်ႉၶမ်ယူႉၶႋယဝ့်။

ဝႋးသေၽွင်းပၢၶၼ် ႁူဝ်းမွ်းယဝ့်ၵေျ၊ ဝွၵ်းၵျမ်းမၶၼ်းၶ့ႋ လႋႉၶၢမ်ႉတၢင်းသုတ်ႉ ၵျေးတီးပၢင်ပွႋး လၢဝ်းၵိုဝ်းယမ်လွ်မႅးယဝ့်။ ၽူႉတႝမ်ႉလိၵ်ႉၶိူဝ်းၵရိၵ့်ၶဝ်ၼလႉ လိူဝ်း ၵျႉလၢတ်ႉၽူးလိူင်းၶဝ်ၶႋၵေျ လွ်ႉတိုဝ်းပႋါးဝူၶ့်ၵျၶၼ်တီးဝွၵ်းၵျမ်းႁူဝ်းမွ်းလိူဝ်းၶေၶ့်ယဝ့်။ လဝ်ႉႁူႉမေပႋါးၶေျဝ်မၢင်းလိူဝ်းသမ့် ယုမ်ႉယမ်ဝျဝွၵ်းၵျမ်းလိူဝ်းၶ့ႋ မၶၼ်းပႝၶၼ်တၢင်းႁူမ်ႉ တုမ်း ၵၶၼ်မႅးတီးယႝင်းၵျမ်းပွတ်း ၵၶၼ်လဝ်ႉဝွၵ်း တင်းၶမေလႋၶဝ် တႝမ်ႉၵျတ်းဝ့ႋ ၶႋယဝ့်။ လဝ်ႉႁူႉမေၵမ်ႉၶမေၶဝ်ၼတ့ သမ့်ယုမ်ႉယမ်ဝျ ႁူဝ်းမွ်းၶ့ႋ တုၶၼ်းပႝၶၼ်လဝ်ႉၵေႉတႝမ်ႉ တွ်ႉၵိလ်းလီးယသ့် တင်းတွ်ႉၵူဝ်ႉတႝသ့်သီးတေ့တေ့ၵိူဝ်ႉ ၶႋယဝ့်။

– ႁူဝ်းမွ်း တႝမ်ႉ တွ်ႉၵိလ်းလီးယတ့်တင်းတွ်ႉၵူဝ်ႉတႝသ့်သီးၶ့ႋ ၶၼ်ႉဝွၵ်းၵီးပိၵ့် ယဝ့်။ ဝွၵ်းၵီးပိၵ့်လမ်း ပႝၶၼ်ဝွၵ်းၵျမ်း ၵၶၼ်ယၢဝ်း ၵၶၼ်ၶႋးၼၶလေွင်ႉၵျတ်းသၢင်ႉတၢင်း ၵျတ်းငၢၶၼ်လွ်ယဝ့်။

✷✷

Aesop

Aesop is famous as the man who worte *Aesop's Fables*. A Fable is a short story that teachers a lesson about life.Many of Aesop's fables have animals as characters. But the animals talk and act the way that humans do. In Aesop's fables, the lesson of the story is always in the form of advice to the reader. This advice is called the moral. One of Aesop's most famous fables is "The Ant and the Grasshopper." In the summer, the ant begins to put away food for the winter. The grasshopper plays instead. When winter comes, the has plenty to eat. Thegrasshopper plays instead. When winter comes, the ant has no food at all. Aesop's moral is; "It is best to prepare for the days of need."

Little is known about Aesop. He was probably born in Asin in 620 B.C and became the slave of a wealthy Greek. Aesop made up his fables and told them to amuse people. His fables were written down and collected together about 300 B.C. Other popular fables by Aesop are "The Fox and the Grapes"and "The Wolf in Sheep's Clothing."

-In "The Tortoise and the Hare," a slow portoise crosses the finish line before a fast hare. The moral is "slow and steady wins the race."

ကီးသွပ့်

ကီးသွပ့်ခဝ့် လိုဝ်ႏသိင်လိုဝ်းလင်း ယွခ့်ပိခ်ႁူခ်းဢေႉတၼ်မ်ႏ ကာႏပုမ်ႇကီးသွပ့်ခခေ့် ယဝ့်။ ကာႏပုမ်ႇကီးသွပ့်ခဝ့် မခ်းပိခ်ပုမ်ႇပွတ်းကွခ်ႇ ကခ်သင်ႇသွခ်လွင်ႏလူဝ်းပါခ်ၡိုင်ႏ ပိခ်တွခ်းသွခ် ခခေ့်ယဝ့်။ ကာႏပုမ်ႇကီးသွပ့်ဢမ်ႏခမေခဝ့် ပႏမီးတူဝ်သတ်း ၡိုင်ႏပိခ်ပိုင် ၯာင်လိူင်းမခ်းယဝ့်။ ႁူလ်းႁႏ တူဝ်သတ်းၼဝ်သမ့် လာတ်ႏႁာမ်း၊ သမ့်တူင့်ၶိုင်ၡိတ်းသာင်ႏ ခင်ႇလါးကခ်ႁူခ်းၡဝ်းၼဝ်ၡိတ်း ခခေ့်ယဝ့်။ တီႏခ်ုင်းကာႏပုမ်ႇကီးသွပ့်ခဝ့် တွခ်းသွခ် ကာႏပုမ်ႇမခ်းလမ်း သမ့်ပိခ်ဝ့်ပိူင်သာင်ႇခင်ႇ ပခ်တာင်းဝူခ့် ၼႏတေႃႇႁူခ်းလူမခ်းဝ့်တႃႇ သေႇခခေ့်ယဝ့်။ တာင်းဝူခ့်ၼႏကခ်ပခ်ခဝ့်သမ့် ၡွင့်ဝႏသိခ်တိုဝ်းဢမ်းယဝ့်။ ကာႏပုမ်ႇကီး သွပ့်ကခ်လိုဝ်ႏသိင်ယွ့်သေပိူခ်းသုတ်း ကခ်ခိူင်ႏဢတ့် ပိခ် "မူတ့်တင်းလၵ်းၼိဝ်" ခခေ့် ယဝ့်။ မိူဝ်ႏၼာဝ်းမႏခခေ့်၊ တူဝ်မူတ့်ခဝ့် ဢတႇၡၡွမ်တာင်းၵိခ်မခ်းဝ့် တႃႇၼာဝ်းဢတ်းယဝ့်။ ယိူဝ်ႇတာႉၡိတ်းခဝ့် ကါႏလၵ်းၼိဝ်ဢတ့် ၡွင့်ႁာမ်းလိခ်ႏယူႇခခေ့်ယဝ့်။ ပေႏဝႏ ၼဝ်ႏဢတ်းမႏ ယဝ့်ခဝ့်ဢေႏ မူတ့်ဢတ့် မီးဝ့် တာင်းၵိခ်ခမေလါယဝ့်။ လၵ်းၼိဝ်ဢတ့် တိခ်းဝႏ ကမ်ႇမီးသင်သေကိတ်း။ ယိုင်ႏတိုဝ်းဢမ်းကီးသွပ့် ဢတ့်ပိခ် "ထုၵ်ႇလီၡာင်ႏၡိခ်းဝ့်ထႏ တႃႇကခ်ဝခ်းမိူဝ်းခေႏတေလူဝ်ႇ" ခဝ့်ယဝ့်။

လွင်ႏကီးသွပ့်ဢတ့် လံႏၡူႉဝ့်ကိတ်းခိူင်ႏႁွလ်း။ မခ်းခဝ့် တေပိခ်ႁူခ်းကခ်ႁူတ်ႇ တီႏ ဢေးသီးယွ့်ႏမိူဝ်ႏ ကႉပႉၼ620ခီႏ။ သမ့်လံႏပိခ် ႁူခ်းၼႏတီႏယူႏမၵ်ႏလူင်ဢရိၵ့် ယဝ့်။ ကီးသွပ့် ၡိတ်းပိခ် ကာႏပုမ်ႇမခ်းသေ သမ့်ၼႏခေၼဝ် တႃႇမူခ်းလွ့်ပခ်ႁူခ်း လါယဝ့်။ ကာႏပုမ်ႇသတ်းမခ်းၼႏလိုဝ်းခဝ့် လံႏၼါမ်ႇတာင်းတၼ်မ်ႏမါဝ့်သေ ၡုပ်ႏတုမ်းလုမ်းဢခ်မႏမွၵ်ႏ မိူဝ်ႏ ကႉပႉၼ 300 ယဝ့်။ကာႏပုမ်ႇ ႁူခ်းၡူႉသူင်ခမေတာင်ႇ ကခ် ကခ်ကီးသွပ့်ၼႏလမ်း ပိခ် "မလိခ်တင်းမၵ်ႇကိတ်ႇ" ကိၵ်ႇတင်း "မလံးခၡင်ႏ သိုဝ်ခင်မေႏ" လိုဝ်းခဝ့်ယဝ့်။

– တီႏခ်ုင်း "တဝ်ႇတင်းပင်တါး" ခခေ့်၊ တဝ်ႇကခ်ခေါခ်းထိုင်း တခ်းၼမ်ႏပူခ့်မါ ယဝ့်တူဝ်ႏ ကွခ်တာင်း ပင်တါးလိၼ်ႏယါယဝ့်။ တွခ်းသွခ်မခ်း ပိခ် "လွဲးလွဲးသေ ယိင်ႇယိင်ႇကွင်ႇ ပေ့ကခ်ဢၼသိင်ႇခဝ့်ယဝ့်။

✱ ✱

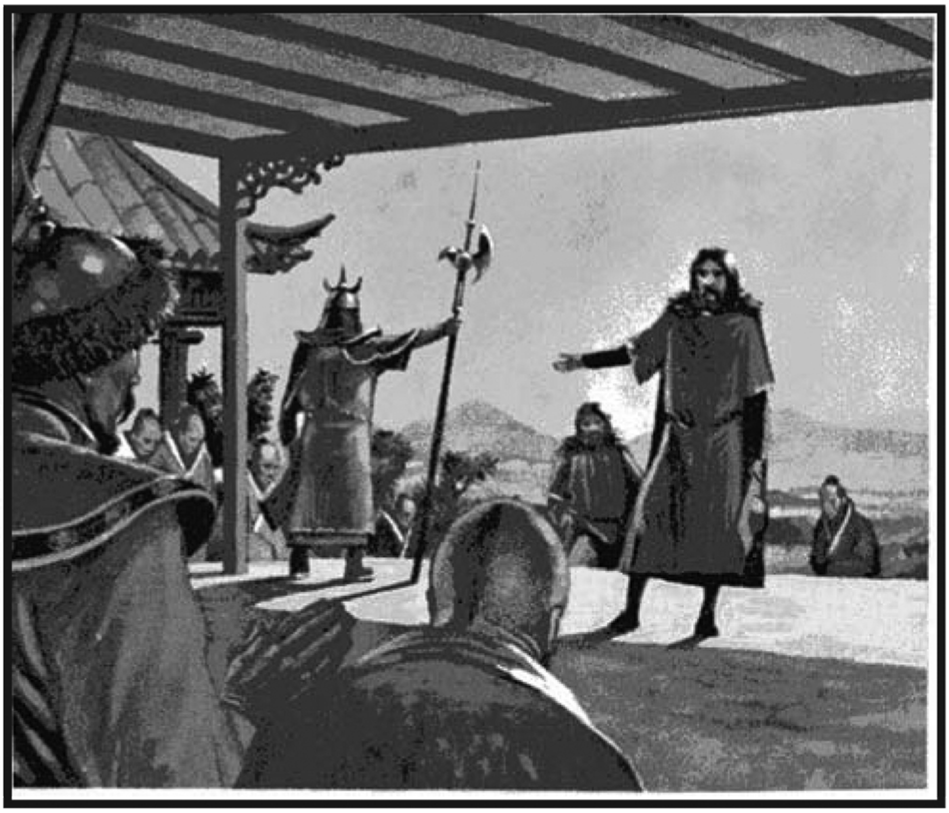

Polo, Marco

Marco Polo (1254?-1324?) was a Venetain traveler who described his journey across Asia in famous book, *The Travels of Marco Polo.*

Polo was born in Venice, Italy. His father and uncle were well-to-do merchants who traveled to China on a trading trip. In 1271, they made a second trip and took Marco with them. They arrived at the sumer capital of Kublai Khan's empire in 1275. Marco Polo became a favorite of the emperor and traveled around China on missions for him. The Polos returned to Venice in 1295 after 17 years in China. In his book, Marco described journey through such unknown lands as Tibet and Siam. He told of strange animals such as white polar bears. He described life in China in great detail, telling of its riches, trade, government, religion, customs, and inventions. For a long time, few people believed that Marco Polo's stories were true.

- *Italians laughed at Marco Polo's stories about the riches of China. They used the expression "Marco's Millions" to describe his tales.*

မၢဂ်ႏဂူဝ်း ပူဝ်းလူဝ်း

မၢဂ်ႏဂူဝ်း ပူဝ်းလူဝ်း(1254–1324) ပိခ်ဂူခ်ေးငလ,မိူင်း ၶိူဝ်းဝ်ခ်ေးခဵးသီးယခ်ေး ရေႇခိူင်ႏ၊ ဢခ်တ်မ်ႏခ်ႏငခၶိူဝ်းၼၢဝ်းတၢင်းမခ်ေး ဢခ်လတ်းယၢတ်ႏဢေးသီးယ်ုးဂူ, တီႏခ်ုးပပ့်လိုဝ်ႏလိုဝ်းလင်ႏလူင်ပပ့်ခိူင်ႏ၊ တ်ု,ထငရးဝလ်းသ့်ဢွယ်ႏ မၢဂ်ႏဂူဝ်းပူဝ်းလူဝ်း (လွင်ႏဂူ,ၼၢဝ်းတၢင်းမၢဂ်ႏဂူဝ်းပူဝ်းလူဝ်း) ခခေ့်ယဝ့်။

ပူဝ်းလူဝ်း ဂူတ်,တီႏ ဝ်ခ်ေးခဝ်သ့်၊ ဢိတ်,တလီ,။ ဢူႏမခ်ေးတင်းဢၢဝ်မခ်ေးခ့် ပိခ်ဂူခ်ေးဂႇလူင် မီးမၢဂ်ႏတေ့ခင်,ဝုႏ၊ ဢခ်ဂူ,ၼၢဝ်းတၢင်းတေ,မိူင်းငၼ,သေ ဂႇၼၢခခေ့် ယဝ့်။ ခ်ုးပီး 1271 ၼဝ်ဂူ,ထင်ႏဂမ်းထူခ်ေးသွင်သမ့်ဢဝ်မၢဂ်ႏဂူဝ်းပႏလွမ်းၼဝ်ဂူ,ယဝ့်။ ၼဝ်ရွတ်ႏ ယဝ်တီႏဝ်င်းငဝ်ႏၼၢဝ်းၶိင်,မ်ႏ မိူင်းဝွင့်ၡေသ်င် ဂပ်းပလၢးၼၢခ်ေး မိူဝ်ႏ 1275–ယဝ့်။ မၢဂ်ႏဂူဝ်းပူဝ်းလူဝ်း လ်ႏပိခ်မႏရေႇသူခ်လ့် တီႏလဝ်ႏဝွင့်သေ လ်ႏဢ်ဝ်, ငလ,ဂူ,ပခ်,ရွပ်ႏမိူင်းငၼ, ခင်,လုမ်းခေမ်းသၢင်ႏ တ,မခ်ေးလဝ်ႏယဝ့်။ လိူဝ်းပူဝ်းလူဝ်း ၼဝ် ၶိခ်ေးပွဂ်ႏမိူဝ်းလူးဝ်ခ်ေးခဝ်သ့် မိူဝ်ႏခ်ုး1295။ ဝ်ႏသေယူ,သဝ်းတီႏမိူင်းငၼ, လ်ႏ 17ပီးခခေ့်ယဝ့်။ တီႏခ်ုးပပ့်မခ်ေးခခေ့် မၢဂ်ႏဂူဝ်းခ်ႏငခဝေ့် လွင်ႏၼၢဝ်းတၢင်းမခ်ေး ဢခ်လတ်းဂူ, လ်ခ်ေးမိူင်းဢခ်ဢမ်,ရူ့ႇလိုဝ်ႏၼဝ် မိူခ်ခင်,တိပ့်ပ်တ့်တင်း သ်မ်းၼဝ် လ့်ယဝ့်။ မခ်ေးခ်ႏငခလွေင်ႏတူဝ် သတ်းလၢဂ်,လ်ႏမိူခ်ခင်, မီမႇၼၢဝ်လူင်လ်ခ်ေးဂတ်းလ့် ၼဝ်ယဝ့်။ မခ်ေးမွဂ်,ငခ လူဝ်းပၢခ်တီႏခ်ုး မိူင်းငၼ,တင်းယ်ု,ဂၢင်ႏရူဝ်ယွ်ႏမခ်ေး၊ ခ်ႏလွင်ႏ တၢင်းမၢဂ်ႏမီးၼဝ်၊ တၢင်းဂႇၼၢၼဝ်၊ လူင်ပွင်းလိုင်ႏၼဝ်၊ ပ်ႏယုမ်,ယမ်ခပ့်ထိုင်ၼဝ်၊ ယိုင်ႏထုင်းၼဝ်၊ တင်းလွင်ႏၼူင်းသၢင်ႏရ်တ်းပိခ်ၼဝ်လ့်ယဝ့်။ တေ,ထိုင် ၼၢဝ်းယၢမ်းရိူင် တၢခ်,တၢခ်,ရေႏ ဂွလ်းမီးဂူခ်ေးဢွခ်,ဢီႏဂွလ်း ယုမ်,ယမ်ဝုႏ ဢႏပုမ်, မၢဂ်ႏဂူဝ်းပူဝ်း လူဝ်းခ့် ပိခ်ဢခ်တေ့ခ်ခခေ့်ယဝ့်။

– ဢိတ်,တႏလီးယခ်ေးၼဝ် ၼူဝ်ရိသ့်,ဢႏပုမ်,လွင်ႏမၢဂ်ႏမီးလူင်မိူင်းငၼ, ဢခ်မၢဂ်ႏဂူဝ်း ပူဝ်းလူဝ်းခ်ႏ ခခေ့်ယဝ့်။ တ,ခ်ႏခေ ဢႏပုမ်,မခ်ေးခခေ့် ၼဝ်လ့်ႇၶေႏပၢဂ်,လၢတ်ႏ ဢခ်ဝုႏ “မၢဂ်ႏဂူဝ်းသ့်မီးလ်းလီးယခ်ေးသ်” (ဢၢခ်,လၢခ့်ၼွင်မၢဂ်ႏဂူဝ်း) ခ်ယဝ့်။

✷ ✷

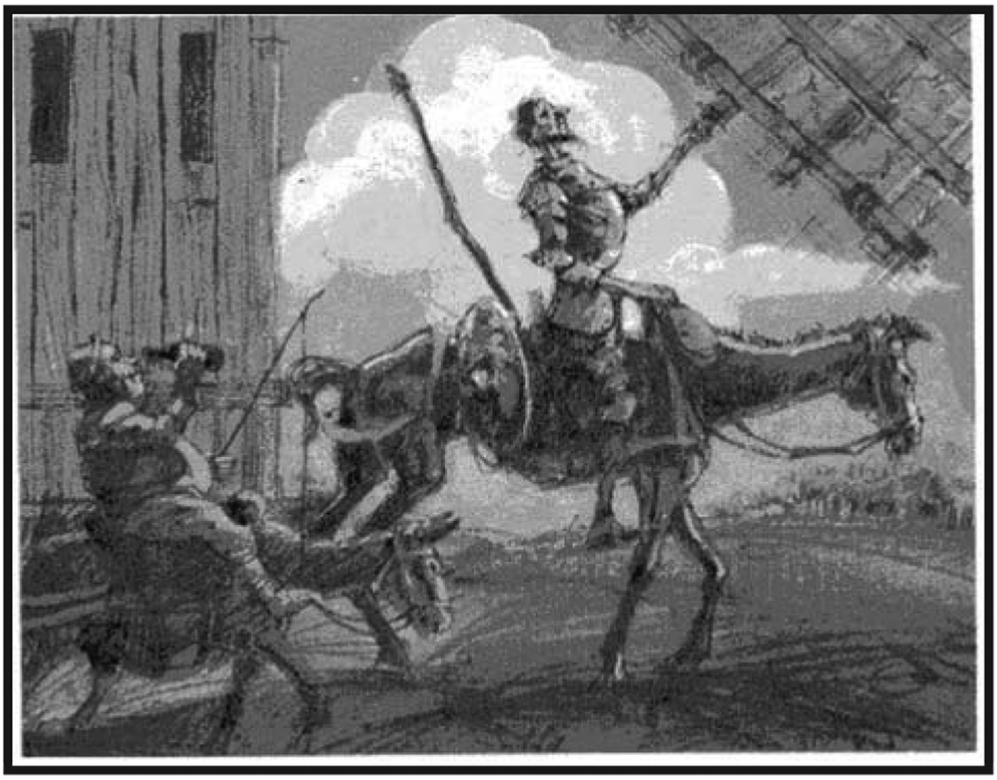

Cervantes, Miguel de

Miguel de Cervantes (1547-1616) is Spain's greatest writer. His masterpiece, *Don Quixote*, is one of the great books in all literature. Many details of Cervantes' early life are not known. He probably went to a university. He spent 10 years as a soldier, then left the army in 1583 and began to write. But he could not make a living as a writer, so he took a job with the government. He was accused of stealing money and went to jail twice. Finally in 1605 the first part of *Don Quixote* was published. It made Cervantes famous and he worte a second part that appeared in 1615.

Don Quixote, the hero of the book, rides out like a knight of old to do brave deeds. But time after time he fails. He attacks windmills, which he think are giants. He mistakes flocks of sheep for armies. People laugh at him, but he goes on fighting. *Don Quixote* is full of humor, but it is a serious book about faith, or idealism and reality.

- *Don Quixote and his faithful squire, Sancho Panza, are two of the most famous characters in all literature.*

မႂ်ႇၵလ်ႇတီႇသ်ႇဝၢၼ်းတီႇသ်ႉ

မႂ်ႇၵလ်ႇတီႇသ်ႇဝၢၼ်းတီႇသ်ႉ (1547–1616) ၶဝ်ႈ ပဵၼ်ၽူႈတႅမ်ႈလိၵ်ႈၼိုၵ်ႉၼႂ်းလူင် သေပိူင်ႈ သုတ်းတီႈသပဵၼ်းယဝ်ႉ။ ၽီမိုဝ်းလူင်မၼ်း ၵၼ်လိုဝ်ႈတွၼ်ႈၵီႈသူတ်ႉၶဝ်ႈ ပဵၼ်ပပ်ႉၼိုၵ်ႉၼႂ်းလူင်ၵၼ်ၶိူင်ႈ တီႈၶွင်းလိၵ်ႈလႂ်းတၢင်းလႂ်ယဝ်ႉ။ လွင်ႈလူဝ်းပၢၼ်သ်ႇဝၢၼ်း တီႇသ်ႉ မိူဝ်ႈၶၢမ်ႇလဝ်ႉၶႄၼ်ႉဢေႃႉ ၵမ်ႇပေႃးလႆႈႁူႉလွမ်းၵႃးၶိုဝ်။ လႆႈႁူႉဝႃႈ မၼ်းယဵၼ်လၶ်ႉလွမ် ၵၼ်ၶိူင်ႈယူႇ။ သမ်ႉၸၢတ်းသိုၵ်းတႃႇ10ပီး။ လင်ႇၵွၵ်ႇသိုၵ်းမိူဝ်ႈ 1583 ၶီႈသေ ဢေႃႇတႅမ်ႈလိၵ်ႈယဝ်ႉ။ ၵူၺ်းၵႃး ၵမ်ႇလၢင်းလၵ်ႉတွင်ႉမၼ်း တင်းၵၢၼ်တႅမ်ႈလိၵ်ႈ၊ မၼ်းလင်ႇၶႃၵၢၼ်ၵၼ်ၶိူင်ႈ တီႈလူင်ပွင်းလိုင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၼမ်ႇတၢင်းဝႃႈပဵၼ်ၵေႃႉ လၵ်ႉၵိုၼ်းသေ လႆႈၶဝ်ႈၶွၵ်ႈပဵၼ်သွင်ပွၵ်ႈယဝ်ႉ။ ၵမ်းလိုၼ်းမႃး တႃႇပွတ်းၶေႃႈပပ်ႉတွၼ်ႈၵီႈ သူတ်ႉၶဝ်ႈ လႆႈပိုၼ်းၵွၵ်ႇ မိူဝ်ႈပီး1605ယဝ်ႉ။ ၶဝ်ႈ ၸၢတ်းၸိူင်ႈသ်ႇဝၢၼ်းတီႇသ်ႉ လိုဝ်ႈသိင်လိုဝ်း လင်းႁူဝ်ႇသေ မၼ်းလင်ႇတႅမ်ႈထင်ႈ ပွတ်းတွၼ်းသွင် ၵၼ်ပဵၼ်ၵွၵ်ႇမႃးထင်ႈမိူဝ်ႈ ပီး1615ယဝ်ႉ။

တွၼ်ႈၵီႈသူတ်ႉ ၵေႃႇပဵၼ်ၽူႈငၢၼ်လူင်ၶွင်းပပ်ႉမၼ်းၶဝ်ႈ ၶီႇမေႃႇၵွၵ်ႇမႃး မိူၼ်တၢၼ်ႇ ၽူႈလဝ်ႈမီး ၵူၺ်ႉမိူဝ်ႈႁွၼ်ႇ တႃႇၸၢတ်းသၢင်ႈပၼ် လွင်ႈၸတ်းၸတ်းၸၢၼ်ၸၢၼ်ၶၶ်ႉယဝ်ႉ။ ၵူၺ်းၶႄႇ ပွၵ်ႈၶိူင်ႈယဝ်ႉပွၵ်ႈၶိူင်ႈ မၼ်းၵၢၼ်ႉသုမ်းတိုၵ်းတိုၵ်း။ မၼ်းၶဝ်ႈတိုၵ်းယုမ်းႁူင်း လူမ်းပၼ်ႇ ၵၼ်မၼ်းထၢင်ဝႃႈ ပဵၼ်ၽီၽႂ်းလူင်။ မၼ်းၸၢၼ်ၽိတ်းၽုင်မေႈ ထၢင်ႇပဵၼ် ႁူၼ်းသိုၵ်းသိူဝ်။ ႁူၼ်းမိူင်းၼူဝ်ယွႆႈတေႃႇမၼ်းၵေႈမၼ်းသိုပ်ႇသေ ၼိုၼ်းတိုၵ်းႁူႇယဝ်ႉ။ ၵူၺ်းၵႃး မၼ်းပဵၼ်ပပ်ႉလိၵ်ႈၼိုၵ်ႉ ၵၼ်ၵိဝ်ႇလွင်ႈတၢင်းယုမ်ႇယမ်လူဝ်၊ လွင်ႈဝူၼ်ႉၸၢၼ်လူဝ် ၵိၵ်ႇလွင်ႈလိုဝ်ႈလူဝ်ႈၶဝ်ဝႆႉယဝ်ႉ။

– တွၼ်ႈၵီႈသူတ်ႉ တင်းၽူႈတၢမ်းလူဝ် ၵၼ်လုမ်းလႃးမၼ်း သၢၼ်ႇၸူဝ်ႇပၼ်ႇသႃးၶဝ်ႈ ပဵၼ်တူဝ်ၸၢင်းသွင်ၵၼ် ၵၼ်လိုဝ်ႈလိုဝ်းလင်းသေပိူင်ႈသုတ်း တီႈၶွင်းလိၵ်ႈလႂ်းတၢင်း လႂ်ဝႆႉယူႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

Andersen, Hans Christian

Hans Christian Andersen (1805-1875) was a Danish writer of fairy tales. Among his most famous stories are ‘The Ugly Duckling”and “The Little Mermaid.”

Andersen had little schooling as a boy. But he was imaginative and he loved to listen to the stories and folk tales his father and grandmother told him. At 14, he left his home on Odense to go to Copenhagen. He wanted to become an actor or a singer of a dancer. He was not good at any of these. He finally managed to finish his schooling and he became a writer. His first novel, published in 1835, was a success, and he wrote several other. He also worte poetry, plays, and travel books.

But his fairy tales made Andersen famous. He worte his first four when he was 30 and 164 more before he died. They are read by children - and adults-all over the world. Today, visitors to Copenhagen can see a statue of “the little mermaid”in the city’s harbor. It was put there by the Danish people to honor Andersen.

- *Hans Christain Andersen, with the statue of “the little mermaid” in the background.*

ၡၢခ့်သ့်   ခရိသ့်တီးယခ်းက်ခ်းတ့ၣ်းသ်ခ်း

ၡၢခ့်သ့် ခရိသ့်တီးယခ်းက်ခ်းတ့ၣ်းသ်ခ်း(1085–1875) ပ်ခ်ၦူးတ်မ်းလိၵ်းခိုဝ်း ဂူခ်းတ်ခ်းခိသ့်ဂေ့ၬခိုင်း ကခ်တ်မ်းလွင်းကၠုးပုမ်ခခေ့်ယဝ့်။ ခ့ၣ်းဂၤးကၠုးပုမ်မခ်း ကခ်လိုဝ်းသိင်ယ့ၣ်သေ ပိုခ်းသုတ်းခခေ့်လမ်း ပ်ခ် “တ့ၣ်းကၢၵ်းဂလီး တၢၵ့်ဂလိင်း” (ကေပ်တ်းၡၢင်းလၢ)တင်း “တ့ၣ်လိတ်းတလ်း မ့ၣ်းမ်တ့်” (ခဲၢင်းဂူခ်းပၠကွခ်)လိုဝ်းခဲ့ယဝ့်။

မိုဝ်းပ်ခ်ကၢါးလၢါးကွခ်ခခေ့် က်ခ်းတ့ၣ်းသ်ခ်း လံၤၡ်ခ်းလိၵ်းကိတ်းကွတ်း ၵွလ်း။ ဂူလ်းဂၤး မခ်းသမ့် မေပူခ့်လံၤတေ့တေ့၊ ယဝ့်သမ့် မခ်းမိုတ်းထွမ်ကၠုးပုမ် ဧလၤ ပုမ်ဂိုၵ်းခိုဝ်း ကခ်ပူမွခ် ကခ်ကူးမခ်းတင်းကွၵ်လဝ်းခဝ် ခံၤပခ်မခ်းခခေ့် ယဝ့်။ မိုဝ်းမခ်း လံၤ 14 ခုပ်ခခေ့် မခ်းကွၵ် ၡူခ်းခဝ်တီး ကူဝ်တ်ခ်းသီးသေ ဂူလူးဂူဝ်ပ်ခ်ၡေၵ်ခ်။ မခ်းခ့ၣ်းပ်ခ်လၢါးလိုင်းကမ်ခခေ့် ၦူးရွင်ဂူၢမ်းကမ်ခခေ့် လၢင်းဂၠးဂေ့ၬခိုင်းယဝ့်။ ခ့ၣ်းကခ်လိုဝ်းခဲ့ ကခ်လ့ၣ်ဂေၠး မခ်းသမ့် ကမ်ပ်ခ်လီဧသး။ ဂမ်းလိုခ်းမၠး မခ်းလင် ဂခ့်ဂူၠ်ၡ့ၣ်းယဝ့်ဂၢခ်ၡ်ခ်းမခ်းသေ လင် ပ်ခ်ၦူးတ်မ်းလိၵ်း ဂေ့ၬခိုင်းမၠးယဝ့်။ လိုင်း(သၢင်း)မခ်းကွခ်တၢင်းသုတ်းလမ်း ပိုခ်းကွၵ်မိုဝ်း1835ယဝ့်။ သမ့်ပ်ခ်ကခ် ကွင်ထိုင်တီးဝ့ၤဧလၤ မခ်းလင် တ်မ်းထ်င်းလၢါလၢါကခ်ယဝ့်။ ဝွၵ်းလ့ၣ်၊ ဂပ်းထုၵ်လ့ၣ်၊ လၢတ်းလိုင်းလ့ၣ်၊ ကိၵ်တင်းပပ့်ဂူတၢင်းဂေၠး မခ်းတ်မ်းယဝ့်။

ဂူလ်းဂၤး ကၠုးပုမ်မခ်းၵွလ်းယဝ့် ကခ်ၡ်တ်းၡ့ၣ်းက်ခ်းတ့ၣ်းသ်ခ်းလိုဝ်းလိုဝ်း လင်း။ မိုဝ်းမခ်းလံၤ30ခုပ်ခခေ့် မခ်းတ်မ်းကခ်ကွခ်တၢင်းပိုခ်းသီၡူဝ်ခခေ့်ယဝ့်။ တေ့ထိုင်ခၠေးမခ်းပံတၢါ သမ့်ထ်င်း164ၡူဝ်ယဝ့်။ ကၠုးပုမ်းမခ်းခဲ့ လုၵ်းကွခ်ဂူခ်း လူင်ခဝ် ကွခ်ဂခ် လူဂခ် တေ့ပေး တူဝ်းလုမ်းၦူၬယဝ့်။ ဝခ်းမိုဝ်းခဲ့ခဲၤ ဂူခ်းမၠးဧလ ဂူဝ်ပ်ခ်ၡေၵ်ခ်ခဝ် တေလံၤၡခ်ၡူခ် ၡၢင်း “ခဲၢင်းဂူခ်းပၠကွခ်” တီးတၠၡူဝ်းဝ်င်း လူင်ယူ။ ခဲ့လမ်း ပ်ခ်ကခ်ဂူခ်းမိုင်းတ်ခ်းခိသ့်ခဝ် ဝ့ၤယခ်တီးခခေ့် တၠၡ့ၣ်းပ်ခ်လွင်း ကဝ်ဂုင်တေ့ က်ခ်းတ့ၣ်းသ်ခ်းယဝ့်။

– ၡၢခ့်သ့်ခရိသ့်တီးယခ်း က်ခ်းတ့ၣ်းသ်ခ်း တင်းၡူခ်ၡၢင်း “ခဲၢင်းဂူခ်းပၠကွခ်” ယူတၢင်းၦၢါ သၢင်လင်ဝ့ၤ။

✷ ✷

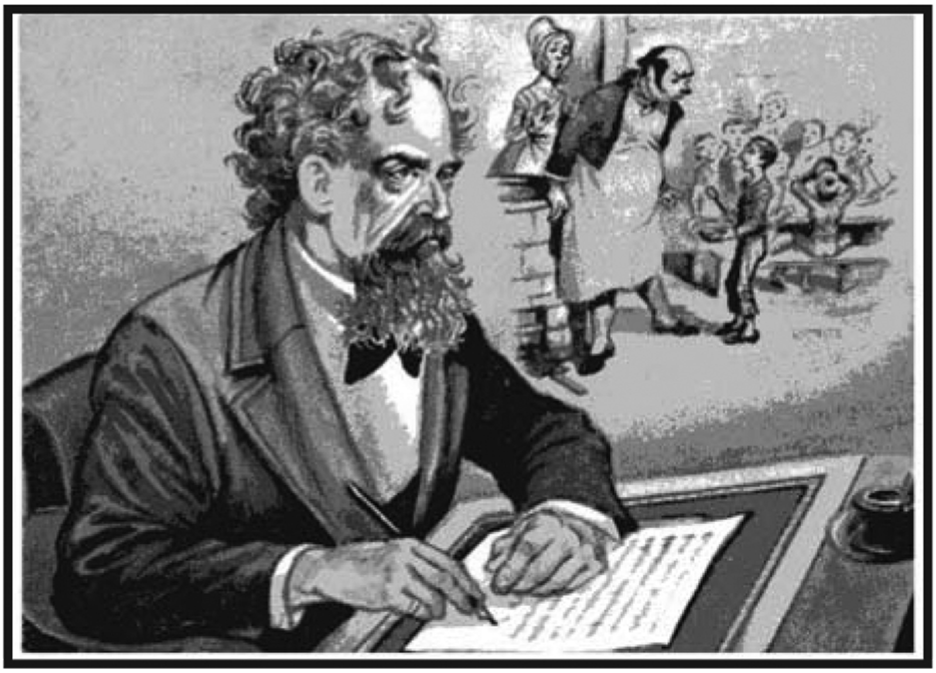

Dickens, Charles

Charles Dickens (1812-1870) is one of the world's greatest writers. The stories and novels he worte had exciting plots and many memorable characters. Among his most famous works are *Oliver Twist, A Tale of Two Cities*, and A *Christmas Carlo*.

Dickens came from a poor family. At the age of 12 he had to go to work in a London factory. He later used his unhappy childhood experiences to create characters and scenes in many of his novels. *David Copperfield* is partly based on Dickens's life as a boy.

Dickens began writing at the age of 20 as a newspaper reporter. He also wrote humorous stories about the life in London for several magazines. These were included in his first book, *Sketches by Boz*. His second book, *Pickwick Papers*, was a great success and made him famous. He worte other books and quickly became one of England's best-loved authors. He traveled around England and the United States reading his books to large audiences. Dickens's novels still seem real and ture to life.

- *In the novel Oliver Twist, Charles Dickens wrote about an orphan boy who had to bag for food and steal for a living.*

ချလ်းသ့် တိၵ့်ၵ်ခင်းသ်

ချလ်းသ့် တိၵ့်ၵ်ခင်းသ်(1812–1870)ခဝ့် ပ်ခင်ယူႈတ်မ်ႈလိၵ်ႈ ၵၢခ်ခိုၵ့်ခါႈသေ ပိုခ်ေႈသုတ်ႈ ခ်ငႈလုမ်ႈယှူႉခခေ့်ဂေႉခိုင်ႈယဝ့်။ ၵၢႈပုမ်ႉတင်းလိုင်းသၢင်း ၵၢခ်မခ်းတ်မ်ႈ လိုဝ်းခခေ့် ခဝ်ႈပႃးဝ့်လွၵ်းလီၵ်ႉခ်ေႈလ့် ၵူမ်ႈပႃးတူဝ်သၢင်ႉ ၵၢခ်လီတွင်း တင်းခမဵ်လါယဝ့်။ ခ်ငႈဂၢးဂၢခ်သၢင်ႈၵၢခ်လိုဝ်ႈသိင် ယ့်ႉလူင်မခ်းလိုဝ်းခခေ့် ၵူဝ်းလီးဝ်ငႈတဝိသ့်၊ ၵတ်လ်းၵွယှ့်ႉတူးသီးတိသ့်(ပုမ်ႉလိုင်းခိုဝ်းဝ်င်းသွင်ၵၢခ်) တင်းၵ့်ႉခရိသ့်မသ့်ငဂႈရလ်း (ပခ်ႉတူၵ်းသူးပွ်းဝခ်းၵိုတ်ႉ) လိုဝ်းခဝ့်ဂေႈပႃးယဝ့်။

တိၵ့်ၵ်ခင်းသ် ပ်ခ်ခိုဝ်းရှိုခ်းဂူခ်းယၢခ်၊ မိုဝ်ႈမခ်းလင်ႉလ်ႈ12ခုပ်ႉခခေ့် မခ်းပေးလ်ႈဂျူ ၵ်တ်းဂၢခ်တီႈရှုင်းလၢၵ်ႈ လခ်ႉတခ်ႉၵၢခ်ခိုင်ႈယဝ့်။ ဝါးမႃးမခ်း လင်ႉ လ့်ႉတိုဝ်း တၢင်းရှုပ့်ထူပ်း လူဝ်းပၢခ်လုၵ်ႈၵွခ်ႉမခ်း ၵၢခ်ၵမ်ႉလ်ႈသိုဝ်းလ့်မႃး လိုဝ်းခခေ့် ခူင်းၵ်တ်းပ်ခ်တူဝ်သၢင်ႉယှၢင်ၵ်တ်း တင်းလ်ခ်းမုင်ႈ ခ်ငႈပ့်သၢင်းမခ်းလါ ၵၢခ်ဂျူႉခခေ့်ယဝ့်။ လိုင်း တေးဝိတ့်ၵွပ်းပ့်ႈယှိလ်းခဝ့် ပွတ်းဂမ်ႈခမဵ် ၵိင်ဝ့်ခိုဝ်လူဝ်း ပၢခ်တိၵ့်ၵ်ခင်းသ် ယွင်းပ်ခ်လုၵ်ႈၵွခ်ႉလါးခခေ့်ယဝ့်။

တိၵ့်ၵ်ခင်းသ် ငတႉတ်မ်ႈလိၵ်ႈမိုဝ်ႈလူဝ်းခုပ်ႉ လ်ႈ20၊ ၵ်တ်းပခ်ဂူခ်းတ်မ်ႈခၢဝ်ႉ တၢႉယိုခ် ခၢဝ်ႉၵၢခ်ခိုင်ႈယဝ့်။ မခ်းပါတ်မ်ႈၵၢႈပုမ်ႉလိုဝ်းလီရှခ် ခူဝ်လွင်ႈလူဝ်းပၢခ် တီႈလခ်ႉတခ်ႉ တၢႉယိုခ်ခူၵ်ႉလါၵၢခ်ၵၢခ်။ လိုဝ်းခဝ့် ခဝ်ႈပႃးဝ့်တီႈခ်ငႈပ့်မခ်း ဂမ်း ၵွခ်တၢင်း သၵ်တ့်ခ်ျႉပါႉပွသ့် ခခေ့်ယဝ့်။ ပ့်မါသွင်မခ်း၊ ပိၵ့်ဝိၵ့်ပ်ပ့်ပ့်းသ့်သမ့် လ်ႈတၢင်းၵွင်ႉမၢင်ႉထိုင်တီႈလူင်လၢင်ငလႈ ၵဝ်မခ်းလိုဝ်ႈလိုဝ်းလင်း ဂျူႉယဝ့်။ မခ်းသိုပ်ႉတ်မ်ႈပ့်တၢင်ႉလိုဝ်းထ်င်ႈသေ တင်းခခ်ခခ်ဝ်းဝ်း လ်ႈပ်ခ်မႃး လၢင်းလိၵ်ႈ ၵၢခ် ၵိင်ႉဂလ်ခ်ႉၵ့်လိုဝ်ပိုခ်ေႈသုတ်ႈခခေ့် ဂေႉခိုင်ႈယူႉယဝ့်။ မခ်းၵွၵ်ႉခၢဝ်းတၢင်း ပခ်ႉရှွပ်ႈၵိင်ႉဂလ်ခ်ႉ တင်းမိုင်းယွမ့်ရှုမ်ႈၵငမႈရီးငွ်းသေ လူပ့်လိၵ်ႈမခ်းခေပေခ် ဂူခ်းထွမ်ႉငိခ်းတင်းခမဵ်လါခဝ်ယဝ့်။ ပ့်သၢင်း တိၵ့်ၵ်ခင်းသ်ခဝ့် တိုၵ့်လ်ပ်ႈလ့်ႈတေ့သေ မ်ခ်ႈဝ့်တင်းလူဝ်းပၢခ်ယဝ့်။

– တီႈခ်ငႈပ့်သၢင်း ၵူဝ်းလီးဝ်ငႈတဝိသ့်ခခေ့်၊ ချလ်းသ်တိၵ့်ၵ်ခင်းသ် တ်မ်ႈဝ့်လွင်ႈ လုၵ်ႈၵွခ်ႉလါး ၵ်ၢမ်းၵူႈငမႈဂေႉခိုင်ႈ ၵၢခ်လ်ႈယွခ်းပိုခ်ႈတၢႉလ်ႈဂိခ်သေ လၵ့်ၵဝ်တၢႉလ်ႈယူႉသဝ်းခခေ့်ယဝ့်။

✶ ✶

Carroll, Lewis

Lewis Carroll was the pen name of Charles Dodgson (1832-1898), a teacher at Oxford University in England. Dodgson was a shy man who was fond of children. He wrote *Alice's Adventures in Wonderland* for a 10-years-old girl named Alice Liddell, the daughter of a friend. It was published in 1865 and it has become one of the world's best-loved books.

Alice in Wonderland is a fantasy-adventure and a very funny book. Alice falls asleep and finds herself in a strange world. She grows very large and then very small. She goes to a crazy tea party with very strange friends. Finally, Alice discovers it was a dream.

-In Wonderland Alice meets the Cheshire Cat who can disappear, leaving behind only a smile.

- Alice's Adventures in Wonderland *is also enjoyed by adults for its wit. It makes fun of politics, education, books, and English life.*

လီးဝိသ်ႇ ၵႃးရူလ်း

လီးဝိသ်ႇ ၵႃးရူလ်းပဵၼ် ၸိုဝ်ႈပႆႈၵမ်ႇ ၶျႃးလ်းသ်ႇတွၵ်ႈသၼ်ႊ(1832–1898)၊ ၵေႃႉပဵၼ်မေႃသႂၼ်တီႈလၼ်ႇလွမ်ၵႂၢမ်းသ်ႇၽူတ်ႇ ဢိင်ႊၵလဵၼ်ႊ။ တွၵ်ႈသၼ်ႊၶႃႈ ပဵၼ်ႁူၼ်းမေႃၵႃႈသေ သမ်ႇမေႃသူႈ တေႃႊလုၵ်ႈၵႂၼ်ႊတေႃႉတေႃႉ။ မၼ်းတႅမ်ႈလွင်ႈ ၼၢင်းလိသ်ႇၵဵတ်ႊၸဵၼ်းၼိူသ်ႇ ဢိၼ်ႊဝၼ်းတူဝ်းလႅၼ်း (ၸၢင်းပိုၼ်ႊၽၢႆႈ ၼၢင်းလိသ်ႇၵႂၼ်ႊ တီႈၶိူင်းမိူင်းလီၵၢမ်း) ၸႂ်ႊလုၵ်ႈၵႂၼ်ႊယိင်းၵႂၼ်ႊ 10ပီႊၵၼ်လိူဝ်ႈ ၼၢင်းလိသ်ႇလိတ်ႇ တႅၼ်း၊ ၵၼ်ပဵၼ်လုၵ်ႈယိင်း ၸၢႆးၵေႃႉမၼ်းၵေႃႉၶိူင်ႈ ၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ ၶႃႈ လႆႈပိုၼ်ႊဢၽ မိူဝ်ႈ1865။ ယဝ်ႉသမ်ႇ လႆႈပဵၼ်မေးပပ်ႉၵၼ်ၸင်းလုမ်းၽႃႉၶၵ်ႉလိူဝ်သုတ်းၶၼ်ႇ ပပ်ႉၶိူင်ႈ ယဝ်ႉ။

ပပ်ႉၼၢင်းလိသ်ႇ ဢိၼ်ႊဝၼ်းတူဝ်းလႅၼ်းၶႃႈ ပဵၼ်ပပ်ႉၵၼ်လီၼူဝ်တေႃႉတေႃႉသေ သမ်ႇပဵၼ်လွင်ႈ ပိုၼ်ႊၽၢႆႈလႆႇလႆၶၼ်ႇ ပပ်ႉၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ ၼၢင်းလိသ်ႇၶႂၼ်းလပ်းႁူႊသေ သမ်ႇလႆႈၶၼ်တူဝ်မၼ်းၶၢင်း ၽဵၵ်ႉဝဵဝ်ႇတီႈမိူင်းလၢၵ်ႊလႆးလူင်ယဝ်ႉ။ တူဝ်မၼ်းၵေႃႈမူႈယိူင်ႊႁူႊ တေႃႉတေႃႉသေယဝ်ႉ၊ သမ်ႇၵဝ်ပဵၼ်ႁူႊၵႂၼ်ႊၵႂၼ်ႊသေၶၼ်ႇလႆႈယဝ်ႉ။ မၼ်းႁူႊၼိူၼ်ႈၶွတ်ႈ ပၢင်ၶမ်ႇၶိူင်ႈယွင်ႊမႄႈ ၵၼ်ၶိူင်ႈ တင်းတႆးၵေႃႉ လိူဝ်းလၢၵ်ႊလႆးလူင်လၢင်ၼဝ်ၶၼ်ႇလႆႈယဝ်ႉ။ ၵမ်းလိုၼ်းမႄႈ ၼၢင်းလိသ်ႇ ၶူႉၶၼ်မႄႈဝႃႈ လိူဝ်ႈၶႃႈ ပဵၼ်ၽၼ်ႁွလ်း –ၶိူင်းမိူင်းလီ ၵၢမ်းလူင်ၶၼ်ႇ ၼၢင်းလိသ်ႇလႆႈထူပ်းတင်းမဵဝ်းၼၢင်းသိူၵ်း ၵၼ်လၢင်းမေလပ်ႉၶႃႈတူဝ် မၼ်းသေ သမ်ႇႁွလ်းဝႆႉဝႆႉၸၢင်းယုမ်ႇၵၼ်လဵဝ်ၶၼ်ႇလႆႈယဝ်ႉ။

– ၼၢင်းလိသ်ႇၵဵတ်ႊၸဵၼ်းၼိူသ်ႇ ဢိၼ်ႊဝၼ်းတူဝ်းလႅၼ်းၶႃႈ ႁူၼ်းလူင်ၼဝ်ၶႃႈၵေႃႉ လႆႈၶၼ်ၸၢင်းမူၼ်းလွမ်း၊ ႁွပ်ႈၸၢင်းလႅတ်းၶူႉမၼ်း၊ မၼ်းၵဝ်ၸၢင်းၵဵၵ်ႈၼူဝ်သေ ယွႆႈတေႃႊ ပႆႇမိူင်း၊ ပႆႇပလ်ႊလႃႊ ၶူႉမေ၊ ပပ်ႉလိၵ်ႈၽိူၼ်လႆႇ ၼလ ႁူဝ်ႊပၢၼ် ဢိင်းၵလဵတ်ႈၼဝ်ၶၼ်ႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

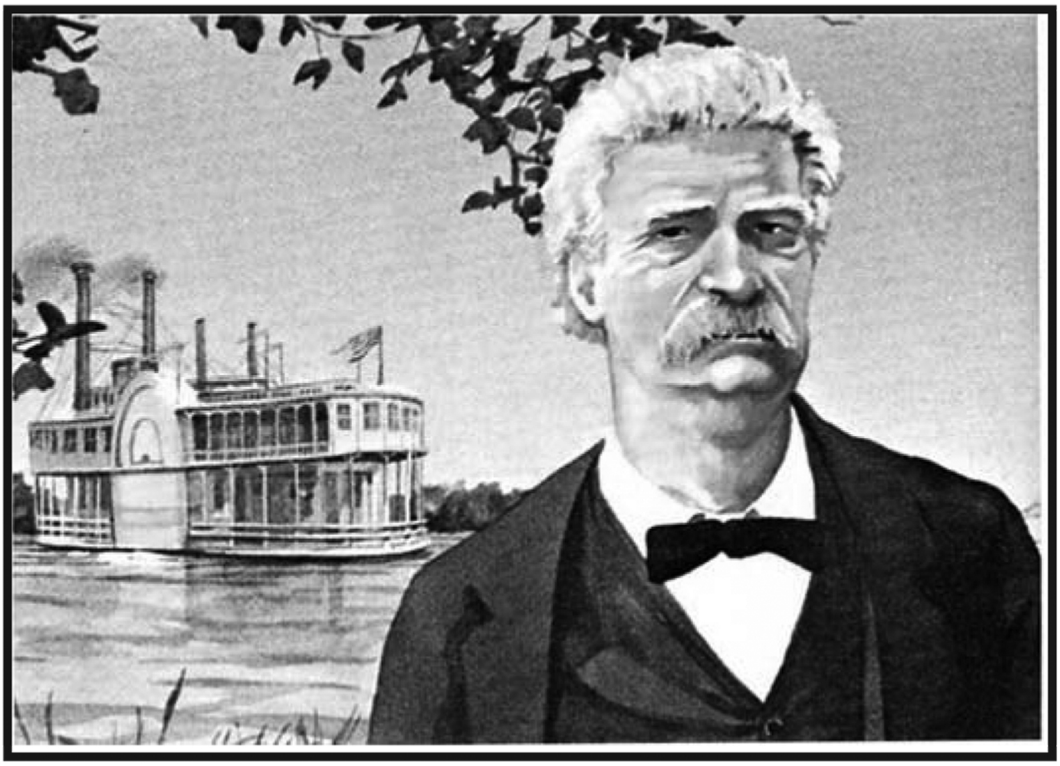

Twain, Mark

Mark Twain (1835-1910) was one of America's greatest writers and humorists. Among his best-known books are *The Adventures of Huckleberry Finn* and *The Adventures of Tom Sawyer*. Mark Twain's real name was Samuel Langhorne Clemenes. He spent his boyhood in Hannible, Missouri, on the banks of the Mississippi River. He did not enjoy school and stopped going when he was 11. He worked as a printer and journalist until he was 22. He then became a riverboat pilot. Finally he began writing about his travels and experiences and became famous as a writer. In later years, he lectured widely. He died on April 21, 1910.

- *Mark Twain worked as a stemboat pilot on the Mississippi River. He wrote about his experiences in* Life on the Mississippi.

- *Samuel Clemens used the pen name Mark Twain, which was a call used on the riverboats to mark a depth of two (twain) fathoms, or 12 feet (3.7 m).*

မၢၵ်ႇ တွဵၼ်း

မၢၵ်ႇ တွဵၼ်း(1835–1901)ၼႆႉ ပဵၼ်ၽူႈတႅမ်ႈလိၵ်ႈၸလႈ ၽူႈပၼ်တၢင်းမူၼ်း မၼ်းလုၵ်ႉၵၼ်ႁိူဝ်ႉ ႁႃႈသေပိုၼ်ႈသုတ်း ၼႂ်းမိူင်းဢမေးရီးၵၼ်းၼၼ်ႉ ၵေႃႉၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ ၼႂ်းၵႃႈပပ်ႉလိၵ်ႈမၼ်း ၵၼ်ၵူၼ်းႁူႉ လၵ်းၼမ်သေပိုၼ်ႈသုတ်းၼၼ်ႉ ပဵၼ် တွမ်ႇသေႃး ဢႅတ်းဝႅၼ်းၶျိူဝ်ႇ,ႁၵ်ႉၵလီႊပႄႊရီႊၾိၼ်း တင်း တွမ်ႇသေႃး ဢႅတ်းဝႅၼ်းၶျိူဝ်ႇ,တွမ်းသေးယင်း ယဝ်ႉ။ လိုဝ်ႈမၢၵ်ႇတွဵၼ်း ၵၼ်တေႃႇမၼ်းလမ်း ပဵၼ် သႅမ်,မဵဝ်,ၵဵ,လၢင်းႁွၼ်း ၵလီးမႅၼ်း ယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈပၢၼ်လုၵ်ႈဢွၼ်,မၼ်းၼၼ်ႉၼႄ မၼ်းၽူ,တီႈႁၼ်းၼီးပလ်း၊ မိသ်ႇသူဝ်းရီး၊ တီႈၵမ်းၽၢင်,ၼမ်ႉငၢႈမိသ်ႇသိသ်ႇသိပ်ႉပီးယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၵမ်,မိုတ်ႈသူႈၼိုၼ်ႈၵၢၼ်းငလႈ မူဝ်ႈလႆႈလူဝ်းၼုပ်,11ပီႊၼၼ်ႉ ၵမ်,ၵႂႃႇသေ ၽူ,ပ်တ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းသိုပ်,ၵၢတ်းၵၢၼ်ပဵၼ်ၵူၼ်းၵိတ်, လိၵ်ႈ၊ သမ်ႇၵၢတ်းၵူၼ်းတႅမ်ႈၼႃဝ်,တေႃ,ထိုင်လူဝ်းၼုပ်,လႆႈ22ယဝ်ႉ။ ဝႃးၼႆႉသမ်ႇ ပဵၼ်မေႃး ၵူၼ်းၶေႃးၼပ်းႁိူဝ်းၵႂႃႇ,လွမ်းၼမ်ႉငၢႈ။ ၵမ်းလိုၼ်းမေႃး မၼ်းလင်,ငတ, တႅမ်ႈလိၵ်ႈ လွင်ႈတၢင်းၼႃဝ်းတၢင်းၵႂႃႇ,ပႆ,မၼ်း ၵိၵ်,လွင်ႈ ႁူပ်ႉၶၼ်မၼ်းသေယဝ်ႉ လင်,လိုဝ်ႈသိင်လိုဝ်းလင်းမေႃး ပဵၼ်လဝ်ႈတႅမ်ႈလိၵ်ႈလူင်ၵေႃႉၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ လူဝ်းဝႃးလင်မေႃး သမ်ႇ မၼ်းငလ,ပူင်သွၼ်ပၼ်ယဝ်ႉ။ မၼ်းလႃး သိင်ႈၵၢမ်,ၵႂႃ,မိူဝ်ႈဝၼ်းထိ 21 လိူၼ်ထူၼ်ႈသီ, ပီႊ 1910–ယဝ်ႉ။

– မၢၵ်ႇတွဵၼ်း ၵၢတ်းၵၢၼ်ပဵၼ်ၵူၼ်းၶေႃးၼပ်းႁိူဝ်းၽႂ်း တီႈၼိူဝ်သႂ်တၢင်းၼမ်ႉငၢႈ မိသ်ႇသိသ်ႇသိပ်ႉပီး။ မၼ်းတႅမ်ႈၼိုၼ်းလွင်ႈႁူပ်ႉၶၼ်လူဝ်းပၢၼ်မၼ်းတီႈၼိူဝ်ၼမ်ႉငၢႈၼႆႉယဝ်ႉ။

– သႅမ်,မဵဝ်,ၵဵ,ၵလီးမႅၼ်း လိုဝ်ႉတိုဝ်းလိုဝ်းပႃးၵမ်းမၼ်း မၢၵ်ႇတွဵၼ်း၊ ၵၼ်ပဵၼ်ၶေႃးႁွင်ႉ ၵၼ်လိုဝ်ႉတီႈၼိူဝ်ႁိူဝ်းၵႂႃႇ,ၼႂ်းငၢႈ တေႃ,ႁူႉတွင်းမႃး တၢင်းလိုၵ်ႉတိုၼ်ႈၼမ်ႉ ၵၼ်မီးတေႃ,သွင် (တွဵၼ်း) ၽ်တ်ႈတွမ်, ၵမ်,ၼၼ် 12 ထတ်း(3.7မီးတႃႇ)ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

✷ ✷

Keller, Helen

Helen Adams Keller (1880-1968) was an American writer, speaker, and educator. who becames a symbol of hope and courage to handicapped people around the world.

An illness caused Helen Keller to lose her sight and hearing when she was 19 months old. When she was seven, she was placed in the care of Anne Sullivan. Miss Sullivan came to live with the Keller family to teach Helen to read and write by using Braille and to ten, Miss Keler was taugh to speak by a teacher of the deaf. She attened schools with Miss Sullivan who repeated the lectures to her from Radcliffe College with honors.

Helen Keller spent the rest of her life working to help the blind and other handicapped people. She worte 11 books and lectured widely to publicize the problems of the handicapped.

- *Helen Keller (left) learned to "listen" to her teacher, Anne Sullivan, by putting her fingers on Miss Sullivan's lips.*

ႁႄႇလ်ၶၼ်ႇ ၵ်လ်းလွ်း

ႁႄႇလ်ၶၼ်ႇ ၵ်လ်းလွ်း(1880–1968) ပိၼ်ၶေႃင်းယိင်း ၽူႈၵၢၼ်ပိၼ်တ်မ်ႈလိၵ်ႈ၊ ၽူႈတႃၶၼ်ႈလၢတ်ႈ၊ သမ်ႉၽူႈသွၼ်ၽိုၵ်းပၼ်ၶွင်ႈမိူဝ်းႁူၶၼ်းၵၢၼ်မႇရိႇၵ်ၶၼ်ႇႁေႉၶိူင်ႈ ၵၢၼ်လႆႈပိၼ်မႄႈ မ်တ်ႇမႆႇၸၢင်ႉသၢင်ႇလွင်ႈမုင်ႈမွင်း တင်း လွင်ႈႁတ်းႁၢၼ် တႃႇၽိူမ်ႉထမ် ႁၼ်ႁူၶၼ်းႁဝ်း လိူဝ်းမီးလုတ်ႈယွမ်းၵၢၼ်မီး ဝွႆႉလွတ်ႇတူဝ်ႈတင်းလုမ်ႈၽႃႉၶႄႉယဝ်ႉ။

တၢင်းဢွႆႈၶေဝ်လူင်ၵၢၼ်ၶိူင်ႈ ၵ်တ်းၵွႆႈႁႄႇလ်ၶၼ်ႇၵ်လ်းလွ်း လႆႈသုမ်းပ်တ်ႈသႆၢတႃ ငလႈသႆၢႁူ မၶၼ်းၶေႃင်းႁူႇ မိူဝ်ႈမၶၼ်းတိူၵ်ႉလႆႈ19လိူၼ်ၶႄႉယဝ်ႉ။ ၽိူဝ်ႇမၶၼ်းၶေႃင်း လႆႈမႄႈလ်တ်းၼူပ်ႇယဝ်ႉၶႆႄႁႈ လႆႈၼၢမ်ႇပၼ်ၵွႆႈၵ်ၶၼ်ႇၶီႇသုလ်းလီးဝၼ်းၶႄႉ တူလ်း ထိုင်မၶၼ်းယဝ်ႉ။ ယိင်းသုလ်းလီးဝၼ်းႁေႈ မႄႈယူႇလွမ်းႁူၶၼ်းႁူမ်ႈႁူၶၼ်းၵ်လ်းလွ်းၼဝ် တႃႇသွၼ်ပၼ်ႁႄႇလ်ၶၼ်ႇ ၵွႆႈမေႃတ်မ်ႈမေႃလူ ၵဝ်တင်းလႆႈလွႆႉတိုဝ်း ပၵ်းပိူင်တုမ်ႇၽူတ်းသေ တိတ်းတေႃႇ တင်းမ်တ်ႇမႆႇႁူမ်းလၢတ်ႈၶႄႉယဝ်ႉ။ ၽ်ဝ်မႄႈလူဝ်းၼူပ်ႇလႆႈ 10ၶႆႇ၊ ယိင်း ၵ်လ်းလွ်း လႆႈသွၼ်တႃႇလၢတ်ႈႁူမ်းတင်းမေႃသွၼ် ၵၢၼ်သွၼ်ႁူၶၼ်းႁူၶူၵ်ႇၼဝ်ၶႄႉ ယဝ်ႉ။ မၶၼ်းၶေႃင်းလႆႈမိုၶၼ်ႈႁူင်းၵ်ၶၼ်း ပႄးတင်းယိင်းသုလ်းလီးဝၼ်း ၵၢၼ်လႆႈၵဝ်ပႆးပူင် သွၼ်သိုပ်ႇဝႄႈၶေ ပၼ်မၶၼ်းၶေႃင်း တင်းလႆးမိူဝ်းၵ်မ်းႁူႉၵဝ်ၶႄႉယဝ်ႉ။ ၶွင်းပီး1904 ၶီႈ၊ ႁႄႇလ်ၶၼ်ႇၵ်လ်းလွ်းလႆႈ ႁပ်ႉၼူး တီႈႁူင်းမူလ်းလၶၼ်ႉလွမ်ၵ်ရိတ်ႉႁလိၽ်ႉၽ် တင်းႁုၶၼ်းမိူၵ်ႉ ၼ်ၶၼ်ႇယဝ်ႉ။

ႁႄႇလ်ၶၼ်ႇၵ်လ်းလွ်း လွႆႉတိုဝ်းၼႃဝ်းယၢမ်းလူဝ်းလၢတ်ႈမၶၼ်း ၵၢၼ်ႁိုတ်းဝွႆႉထင်ႈ လိူဝ်းၶႄႉ တႃႇၵ်တ်းသၢင်ႈပၼ် တၢင်းလွႆႈထ်မ်ႁူၶၼ်းတၢမွတ်ႇငလႈ ႁူၶၼ်းတၢင်ႇလိူဝ်းၵၢၼ် မီးတၢင်းလုတ်ႉယွမ်းဝွႆႉ ၼဝ်ၶႄႉယဝ်ႉ။ မၶၼ်းၶေႃင်းတ်မ်ႈပိၼ်ပပ်ႉ 11ပပ်ႉ။ သမ်ႉငလႇပၼ် တၢင်းႁူႉ ပူင်သွၼ်ပၼ်ႁူႇ တင်းယွႆႇႁူင်ႈ တႃႇၵွႆႈႁူၶၼ်းတင်းလႆၢလႆႈႁူႉမႄႈ လွင်ႈၶွင်ႈၼမ်ယၢပ်ႇ ၽိုတ်ႇလိူဝ်းမီးတၢင်းလုတ်ႈယွမ်းၼဝ်ၶႄႉ ယူႇယဝ်ႉ။

– ႁႄႇလ်ၶၼ်ႇ ၵ်လ်းလွ်း(ႁေႉၽဝ်ႇသွႆႇ)ၵ်ၶၼ်းႁူႉ တႃႇၵွႆႈမေႃထွမ်ႇတေႃႇမေႃသွၼ်မၶၼ်း ၶေႃင်း ၵ်ၶၼ်ႇၶီႇ သုလ်းလီးဝၼ်း၊ ၵဝ်လႆးလွႆႉၶိူဝ်ႉမိူဝ်းမၶၼ်းတၢင်ႇသွႆႉၶိူဝ်ပိင်ႇသူပ်း ယိင်းသုလ်းလီးဝၼ်းသေ ၵ်ၶၼ်းႁူႉၵဝ်ၶႄႉယဝ်ႉ။

✷✷

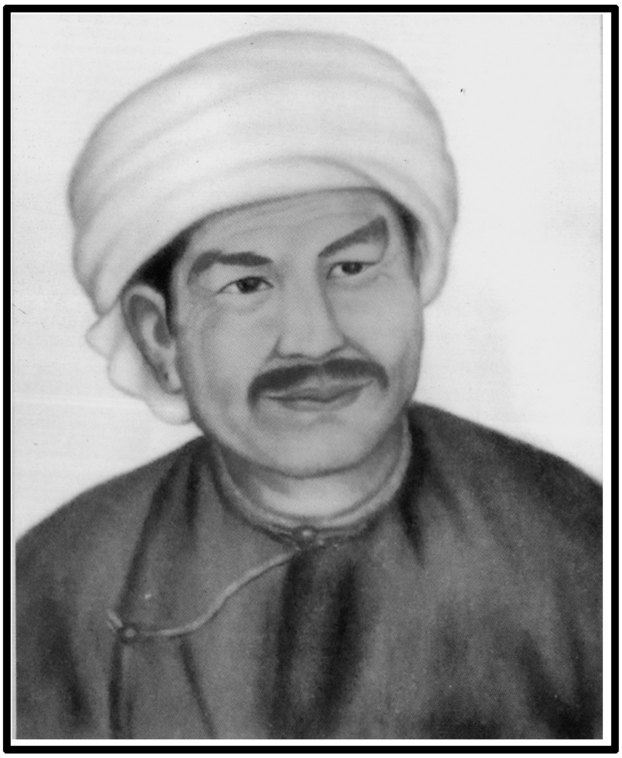

ၸဝ်ႈလၢႆးသွၼ် ပေႃႉရူႇ ၸဝ်ႈၵၢင်းသိူဝ်

ၸဝ်ႈလၢႆးသွၼ် ပေႃႉရူႇၸဝ်ႈၵၢင်းသိူဝ် ပ.တ(1882–1976) ပဵၼ်ၽူႈတႅမ်ႈလိၵ်ႈ သၢၶၼ်းလၢႆး လိူဝ်ႈသိုင်လိူဝ်းလင်းၶွင်ႈမိူဝ်းတၢႆးၵေႃႉၶိူင်ႈ၊ ၵၼ်တေႃႉယၢမ်းမိူဝ်ႈလဵဝ် ယင်းပႆႉမီးၽွၼ်မႄႈတႅၵ်ႈသိုင်ႉ မိူၼ်လႆႈၶၼ်ႇ ၸဝ်ႈၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ လိၵ်ႈၵၼ်မၼ်းၸဝ်ႈ တႅမ်ႈဝႆႉၸမ်း လႆႈၵျၼ်မီးဝႆႉ157ၽိုၼ်ယဝ်ႉ။

ၸဝ်ႈၵၢင်းသိူဝ် ၵိူတ်ႇမိူဝ်ႈပီးတၢႆး1882ၶၢဝ်း၊ (ပီးၵေႃးလႄႉ–1149)လိူၼ်12မွၵ်ႉ ၶိူင်ႈဝၼ်း၊ မိူဝ်ႈဝၼ်းသုၵ်းယဝ်ႉ။ ၵိူတ်ႇတီးဝဵင်းၶႄးၵိင်း၊ ၵိူင်ႇဝဵင်းလဝ်း၊ ၵိင်းတွင်း၊ လေးဝဵင်းမိူင်းၶၢဝ်း၊ မိူင်းတၢႆးပွတ်းလၢၼ်းယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈလဵၵ်ႉလႆႈလိူဝ်ႈ သွၼ်သႄႉ ၵမ်ႉၶၼ် လၢႆးသွၼ် ဝၢႆးမႄးသမ်ႉၵွင် ၸဝ်ႈလၢႆးသွၼ်၊ ၸဝ်ႈပေႃႉရူႇလွၼ်ယဝ်ႉ။ ၼတႉယူႉႁၢင်းမိူဝ်ႈပဵတ်ႉၶူပ်ႉ။ ဢိုၼ်းပဵၼ်လၢင်းမိူဝ်ႈ 20ၶူပ်ႉတီႈ ဝတ်ႉဝဵင်းလဝ်း၊ လႆႈလိူဝ်ႈဝႃႈ လၢင်းသူႇမၶႄႇၶဝ်ယဝ်ႉ။ မိူဝ်းၵျၼ်းလိၵ်ႈ မေႃႉလမ်ႇ၊ ၶၢမ်ႈပူၼ်ႉၽဵဝ် မိူင်းထၢႆး ၵျၼ်းတၢင်းၵျူႇတၢင်းမေႃ။ ဝၢႆးမႄး မႄးဢိုၼ်းမိူင်းတၢႆး ၽုလ်ႉပၢင်သွၼ်ပၼ်ၵူၼ်းမိူင်း၊ မီး လုၵ်ႈၵျၼ်းလွမ်းလင် ၶမ်တေႃတေႃယဝ်ႉ။ ၶွၼ်ႇတဝ်ႉၽႃႇတုင်းတီႈမိူင်းၶၢဝ်း ၵမ်ႉၵျၼ်လီတီႈမၼ်းၸဝ်ႈ ၼလႈ ၸင်ႉလႆႈယၢင်ႉပၢႆးၽဵဝ်ၵူႉ ၵၢင်းသိူဝ်၊ မိူင်းလိူၼ်း။ ၸင်ႉလႆႈလိူဝ်ႈမွၵ်ႉထင်ႈဝႃႈ

လဝ်ႈၵၢင်းသိူဝ် ၶႆယဝ့်။ လဝ်ႈယႃႇလူင် လင်ႉပၢင်းယုၵ့်ယွင်ႈၶိုၼ်ႈပီၼ် လဝ်ႈတူၼ်ၶူးလူင် ဝဵင်းၵၢင်းသိူဝ်ယူႇယဝ့်။

ယူႇၵၢင်းသိူဝ်လႆႈ 39ပီႊသေ ပွၵ်ႈမႃးၶိုၼ်းဝဵင်းလဝ်း၊ ႁွပ်ႈလွင်ႈတၢင်းႁူႊလၢႆတၢင်း ၼလႈ လင်ႉထၢၵ်ႈပီၼ်ႁူၼ်းၶိူၼ်း။ ဝႆၢးၶၼ်ၸႃႉသမ့် ၵူမ်ႈၶိူၼ်းၵၼ်တင်းၶႄၢင်းသိၼ်သူလ်ႉ၊ သမ့်မီးလုၵ်ႈယိင်း ၵေႃႇၶိူင်ႈ ၵိုႈလိုဝ်ႈ ၶႄၢင်းၼမ်းႁူႉယဝ့်။

လိၵ်ႈလၢႆးၵၼ်မၼ်းလဝ်ႈတႅမ်ႈလမ်း လွတ်ႉလေးမဝ်းမၼ်းယဝ့်။ လိၵ်ႈဝွၵ်း၊ ၵပ်းထုၵ်ႉ၊ လင်ႉၵျႉ၊ ၵျူႈပုမ်ႉ၊ ၵျူႈလွင်း၊ ပိုၼ်းမိူင်း၊ လိၵ်ႈငဝ်းၶႄမ်း၊ လိၵ်ႈထမ်း၊ လိၵ်ႈသင်ႉသွၼ်၊ မီးၶမ်လၢႆတေႃႇတေႃႇယူႇယဝ့်။ သုးလိၵ်ႈသုးၶၢင်၊ ၵျူႉလဝၢင်ႉၶမ့်တွင်း လိူင်၊ ၵၢႆႈလွၵ်ႉလၢင်းပႅတ်ႇ၊ တွင်တူလ်တွင်မွင်း၊ သိူဝ်ယိူၵ်ႉငိူၵ်ႈၵၢင်းလၢႆး၊ ပိုၼ်းမိူင်းလိူၼ်း လူင်လိူဝ်းၶဝ့် ပီၼ်ယိုၼ်လိုဝ်ႈသိၼ်ယွႆႉ ၶၼ်ၸႃႉယွင်ႈယဝ့်။ လဝ်ႈၵၢင်းသိူဝ် ၵူမ်ႈပူးလုၵ်ႈ ယိင်းမၼ်းလဝ်ႈ ၶႄၢင်းၼမ်းႁူႉၶဝ့် လႆႈၼၢမ်ႉတၢင်း ၵၼ်ပီႈၶွင့်တႆႈတင်းလၢႆ ယုၵ့်ယွင်ႈ ၵဝ်ႁုင်ႉတွႆႈၼူႈ ပီၼ် “လဝ်ႈၶူးမေႃလိၵ်ႈတႆႈ” သွင်ပေႃးလုၵ်ႈ ၵၼ်ယွႆႉၵမ်ႉမႃးတႅၵ်ႈသိၼ်ႉလႆႈ ၶၼ်ၸႃႉယဝ့်။ မၼ်းလဝ်ႈလပ်းတၢလိုမ်းမိူင်းႁူၵ်ႉမိူဝ်ႈပီႊတႆႈ 1976ၶရိတ်ႉ (ပီႊၵေႃးလၢႉ1243) လိူၼ်12လႆႈ24ဝၼ်း၊ ၶိုၼ်းလူဝ်းၶူပ်ႉ94ပီႊၶၼ်ၸႃႉယူႇယဝ့်။

✷ ✷

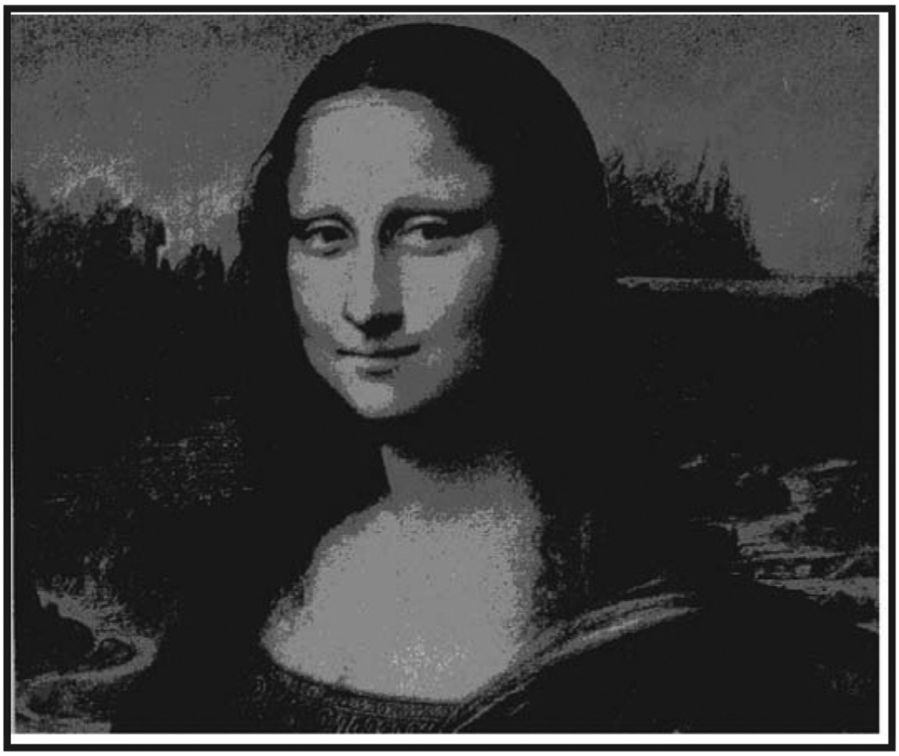

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci(lay-o-NARD-o da VEEN-chi) (1452-1519) was a man of genius. He is best known for his great paintings, but he was also a sculptor, architect, inventor, scientist, writer, musician, and engineer.

Leonardo lived in Italy during the Renaissance, a time of new ideas and learning. He was interested in art and science. Leonardo was a man of enormous curiosity. He made designs for a helicopter, parachutes, a printing press, weapons, and bridges. He was also an expert student of human anatomy.

Leonardo was born near Vinci, Italy. Later, he moved to Florence and worked for a painter there. In 1482, Leonardo went to Milan. Here, he painted a famous fresco, or wall painting. It showed Jesus and his disciples at *The Last Supper*. In 1500, Leonardo returned to Florence and painted his best-known portrait, the *Mona Lisa.*

-The Mona Lisa is one of the world's most famous paintings. It is a portrait of the wife of a merchant in Florence.

လေးဢူဝ်းၼေႃတွ်ႇဢူဝ်း တႃႉ ဝိၼ်းၶျီႉ

လေးဢူဝ်း ၼေႃတွ်ႇဢူဝ်း တႃႉဝိၼ်းၶျီႉ(1452–1519)ၼၼ်ႉ ပဵၼ်ႁူၼ်းမီးပုၺ်ႈရမီႈ ဢၼ်ႁဵတ်ႇၸၼ်ႈ ပူၼ်ႇပဵၼ်လိူဝ်ပိူၼ်ႈၼႄႇႁႄႉၼိူင်ႈယဝ်ႉ။ ပိူၼ်ႈတိူဝ်းႁူႉလၵ်းမၼ်းၼၼ်ႉ ယွၼ်ႇႁွပ်ႈၽႃၵ်သိၸိူဝ်ႇၼႃးလူင်မၼ်းယဝ်ႉ။ ၼၼ်ႇႁွလ်းၵမ်ႈႁႃး မၼ်းၼၼ်ႉ ၽူႈလၢင်းသွၼ်းၸၵ်း ႁႄႈလွၵ်ႈ၊ မေပိူင်သၢင်ႈၵျင်းႁႄႈႁေႃႈ၊ ၽူႈၸိူင်းသၢင်ႈ၊ လဝ်ႈပေႃးသေႃး၊ ၽူႈတၵ်းလိၵ်ႈ၊ လဝ်ႈသိၼ်မူၼ်းတင်းလဝ်ႈလၢင်းၸိူင်းလွၵ်ႉႁႄႈလွၵ်ႈယဝ်ႉ။

လေးဢူဝ်း ၼေႃတွ်ႇဢူဝ်း ယူႈတီႈၵီႈတလီႈ မိူဝ်ႈယွင်းႁၢပ်ႈပၢၼ်မုၼ်းမွၵ်ႈ၊ ပဵၼ်ယၢမ်းသူင်ၵျူႉ ပေႃးဝူၼ်ႇၵျၼ်မွၵ်ႈၼလႈ သူႈမိုတ်ႈလွင်ႈၵျၼ်းၵျူႉလွၵ်ၼၼ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၸဝ်ႈ လွၵ်ႇသူင်သူႈပေႃးမွၼ်းၼလႈပေႃးသေႃး။ လေးဢူဝ်းၼေႃတွ်ႇဢူဝ်းၼၼ်ႉ ပဵၼ်ႁူၼ်းၼွၵ်ႈသွပ်ႈၵျူႉ လူင်လူင်လၢင်လၢင်ႁႄႉၼိူင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၵျတ်း ၵျၢင်းသၢင်ႈတႃႈ ၵျူဝ်းဝိၼ်မိၼ်းမီးလမ်းၼိူင်ႈ၊ လွင်ႈဝိၼ်၊ လၢၵ်ႈၵိတ်ႈလိၵ်ႈ၊ ၸိူင်းတိုၵ်း တင်းၸူဝ်တၢင်တႃႈလွၵ်ဝွႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၼၼ်ႉ ပေႃပဵၼ်လုၵ်ႈၵျၼ်းလၼ်ႈလၵ်တ်း ၽွႃႈပေႃးလုပ်ႈတူၼ်ႁူၼ်းႁႄႉၼိူင်ႈႁႄႈလွၵ်ႈယဝ်ႉ။

လေးဢူဝ်ၼေႃတွ်ႇဢူဝ်းႁူတ်ႈတီႈၵျိမ်း ဝိၼ်းသီး၊ ၵိတ်ႈတလီႈ။ ဝႃးမႃးမၼ်းၸွ်ႁျႈၽွႃ လေႃးရိၼ်ႇသွ်သေ ၵျတ်းႁၢၼ်ၵျႈမေၽျၢင်သီႁႄႉၼိူင်ႈ။ ပီး1482 လေးဢူဝ်းၼေႃတွ်ႇဢူဝ်း ႁျႈထိုင်မီႈလၢၼ်ႈ။ တီႈၼၼ်ႉ မၼ်းတၵ်းမ်ႈၵျၢင်းၽွၵ်ႈရိသ်ႇႁူဝ်ႈ ၵၼ်လိူဝ်ႈသိၼ်လိူဝ်းၼႄႈၼၼ်ႇ ယဝ်ႉ။ ပဵၼ်ၽွၢင်သီၵၼ်လဝ်ႈတၵ်းမ်ႈတီႈယႃ။ ၵျၢင်းၼၼ်ႉ ငၼဝ်ႇ လွင်ႈလီးသသ်ႇတင်းလုၵ်ႈၼွင်ႈ မၼ်းႁုမ်းၸဝ်ႈႁၼ်ႁမ်းလိၼ်းသုတ်းၼၼ်ႇယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈ1500 လေးဢူဝ်းၼေႃတွ်ႇဢူဝ်း ၸိၼ်းပွၵ်ႈမႃးလူးၽွၢ လေႃးရိၼ်ႇသ်သေ တၵ်းမ်ႈပဵၼ်ၵျၢင်းငဝ်းၵၼ်လိူဝ်ႈသိၼ်လိူဝ်း လင်းသေပိူၼ်ႈထီႈသုတ်း၊ တွ်ႈမူဝ်ႈၼွ်ႈလီးသွ်းၼၼ်ႇယူႈယဝ်ႉ။

– ၵျၢင်းငဝ်း မူဝ်ႈၼွ်ႈလီးသွ်းၼၼ်ႉ ပဵၼ်ၽွၢင်သီၵၼ်လိူဝ်ႈသိၼ်ယွ်ႈလိူဝ်သေပိူၼ်ႈထီႈ သုတ်း ၼွ်းလုမ်ႈၽွႃႉၼၼ်ႉ ၵၼ်ၼိူင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းပဵၼ်ၵျၢင်းမိူၼ် မေးၼေႃင်းႁူၼ်းႁႃႉတီႈၽွႃ လေႃးရိၼ်ႇသ်ၼၼ်ႇႁႄႉၼိူင်ႈယဝ်ႉ။

✶ ✶

Michelangelo

Michelangelo Buonarroti(1475-1564) was one of the greatest artists in history. He was a sculptor and painter and also an architect, engineer, and poet. Michelangelo was born in 1475 near Florence, Italy. He started Painting when he was 13, but changed to sculpture. He always thought of himself as a sculptor first.

Michelangelo is best known for the way he sculpted and painted the human body. He studied books in anatomy to learn how the body is constructed. At 23 Michelangelo became famous when he carved the statue called *Pieta*, or pity. It shows the dead Christ in the arms of his mother Mary. Next he carved a giant marble statue of *David* for the city of Florence. Pope Julius II then asked Michelangelo to paint the ceiling of the Vatican's Sistine Chaple. The painting portrays the biblical story of the Creation of the world. Michelangelo also designed tombs and a chapel for the Medici family. In 1547, he became chief architect of St. Peter's Church in Rome, famous for its great dome. He worked on it until he died at the age of 89.

- *The ceiling of the Sistine Chapel in Rome took Michelangelo four years to complete. To paint it, he had to lie on his back and he could only paint in the summer when it was hot and dry.*

မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇ

မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇ ပွၼ်ႇၶႄႇၸွတ်ႈတီး(1475– 1564) ပဵၼ် မေႃပၢၼ်း သီ ၵၢၼ်ၶိုၵ်ႉ ၶႃးယွႆႇလိူဝ်သေပိူၼ်ႈထိုင်သုတ်း ၶွင်ႈပိူၼ်းၶၢဝ်ႇဢေႃႇၶိူဝ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းပဵၼ်မေႃ ၶွၵ်ႈသွၼ်း ၵိၵ်ႇမေႃတႅမ်ႈ ယၢင်ႇသီ ႁူမ်ႈပႃး မေႃသၢင်ႇႁၢင်ႈဢေႃႇၵႂႃႇ၊ မေႃလၢင်းၶိူင်ႈ တင်းမေႃ ဝွၵ်ႈဢေႃႇၶိူဝ်းဢေႃႈ ၸွႆႈယဝ်ႉ။ မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇ ၵိူတ်ႇမိူဝ်ႈ1475တီႈၸိမ်း ယႃလေႃးၵ်ၶၼ်သ်၊ ဢိတ်ႇတလီႇယဝ်ႉ။ မၼ်းငတ်ႇတႅမ်ႈ ယၢင်ႇသီလႅမ်မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈ 13။ ႁူလ်းႁၢႆး သမ်ႉၶႃႈလူးမေႃၶွၵ်ႈသွၼ်း။ မၼ်းႁႂ်ႇႁူၼ်ႉ ဢေႃႇတူဝ်မၼ်း မူၼ်ၶၼ်ႇမေႃၶွၵ်ႈ သွၼ်းလူင်ဢေႃႇၶိူင်ႈၵွၼ်တၢင်းယဝ်ႉ။

မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇၶႂ်ႇ လႆႈတိူဝ်းႁူႉၸၵ်းၶမ် ယွၼ်ႉႁွပ်ႈလႆႈၵၢၼ်မၼ်း ၶွၵ်ႈတွင်ႈသွၼ်း တင်းတႅမ်ႈယွမ်ႉ ဢေႃႇႁၢင်ႈတူဝ်ႁူၼ်းၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၸၼ်းႁူႉပပ်ႉလွင်ႈ ၶၢပ်ႈလုပ်ႇ ဢေႃႇႁူႉမႆႇလႆႈလွင်ႈ ၸိတ်းၸိုဝ်ဢေႃႇၵႂႃႇတူဝ်ႁူၼ်းဝႆႉ။ မိူဝ်ႈ23ၶူပ်ႇ၊ မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇငတ်ႇလိုဝ်ႈသၢင်လိုဝ်းလင်ႊမႃး၊ မိူဝ်ႈၵၢၼ်မၼ်းၶွၵ်ႈသွၼ်းႁုၼ်ႇႁၢင်ႊ ၵၢၼ်ၸွင်ႉဝူႈ ပိတ်းတွင်း(ၵေႃးလူ)ၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ ၶႂ်ႇမၼ်းငၶဝ်ႈ ႁၢင်ႊတူဝ်တႃႇၶရႃႉသႂ်ႇ မီးၶွင်း မိုဝ်းငမႈမၼ်း မေႇရီၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ ထႅင်ႈၵၢၼ်ၶိူင်ႈသမ်ႉ မၼ်းၶွၵ်ႈႁုၼ်ႇႁၢင်ႊ တေႃးဝိတ်ႉ တီႈ မၢၵ်ႇၸိုၼ်ဝေႈ ယွႆႇယွႆႇလူင် ၸွႆႈပဵၼ်တေႃႇဝႅင်းလူင်ယႃလေႃးၵ်ၶၼ်သ်ၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ ပူပ်ႉလူးလီး ယသ်ႉမႆႇသွင် လင်ႇထၢမ် မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇ တႃႇတႅမ်ႈပၼ်တီႈတိုမ်းႁွင်းၸေႃး သိသ်ႉတိၶၼ်းဝ်တ်ႈတီႈၵၼ်ႇယဝ်ႉ။ ယၢင်ႇသီၶႂ်ႇ မၼ်းပဵၼ်ၵၢၼ်တႅမ်ႈငၶပိူၼ်းၶွင်းထမ်း လွင်ႈၸၢၼ်ႇသၢင်းပဵၼ်လူၵ်ႈ လုမ်ႈယႃႉၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ မႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇလူဝ်ႇ ပႆႇ တႅမ်ႈပၼ်ႁၢင်ႊသၢင်ႇၶုမ်လႂ်၊ ႁွင်းဝႆႈၸေႃးလႂ် ဢေႃႇႁူၼ်းၶိူဝ်းၸိုၼ်း ငမႇတီႇသီႇၶဝ်လႂ်ယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈပီႊ1547 မၼ်းပဵၼ်မေႃးယူႈလွမ် ယၢႆႇႁၢင်ႊသၢင်ႈဢေႃႇၵႂႃႇ ႁွင်းသၢၼ်ႉပိတ်ႉတွင်း တီႈတီႈႁူမ်း၊ ၵၢၼ်လိုဝ်ႈသၢင်ယွႆႇၶိုၵ်ႉ ယွၼ်ႉႁွပ်ႈမုင်းသုမ်ႇလူင်မၼ်းၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၸတ်းၵၢၼ်တီႈ ၶိူဝ်ၶႂ်ႇႁူႇ ဢေႃႇထိုင်မိူဝ်ႈမၼ်းတႃႇၶွင်းလူဝ်းၶူပ်ႇ89ယဝ်ႉ။

– ယၢမုင်းၶိုဝ်ႇတိုမ်းတီႈႁွင်းဝႆႈၸေႃးသိသ်ႉတိၶၼ်း၊ႁူမ်းၶႂ်ႇ လႆႈၸွႆႈမႆႇၵလ်ႇ ၵႅၼ်ႇလႅၼ်ႇ လူဝ်ႇ ၸိတ်းပဵၼ် သီႇပီႊဢေႃႇယဝ်ႉလႆႈ။ ဢေႃႈဢေႃႇတႅမ်ႈမၼ်းႁွလ်းဢေႃႈ မၼ်းလႆႈၶွၼ်း ၶိုဝ်ႁွင်းလၼ်မၼ်းသေတႅမ်ႈ၊ ယဝ်ႉသမ်ႉ ပေႃးပဵၼ်မိူဝ်ႈၶၢဝ်းမႆႈၵၢၼ်မၼ်းၸဵင်ႈမၼ်းမႆႈႁွလ်း မၼ်းလင်ႇလၢင်ႊတႅမ်ႈယွမ်ႉသီမၼ်းလႆႈ ၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။

✡ ✡

Rembrandt

Rembrandt was one of the greatest of all artists. Rembrandt produced many works of art. He is known to have produced more than 600 paintings, 300 etchings, and almost 2,000 drawings.

Rembrandt was born in Leiden, Holland, in 1606, and his full name was Rembrandt Harmenszoon van Rijn. He studied with well-known Dutch painters. In 1632, he moved to Amsterdam, where he married and set up a studio in which he painted and also taught art students. Rambrandt painted many subjects, including landscapes, portraits, scenes of everyday life, historical and mythical scenes, and stories from the Bible. He painted with a variety of techniques. He is noted for his dramatic use of light and shadow. Rembrandt painted almost 100 portraits of himself. His wife died in 1642. He became less popular as a painter. By 1656, he was bankrupt. Yet, his last paintings were among his best work. He died in 1669.

- *Rembrandt's group portrait,* The Syndics of the Cloth Guild*, shows his dramatic use of light and shadow.*

ၵိမ်း ပရၢၼ့်တ့်

ၵိမ်း ပရၢၼ့်တ့် ပ်ၼ်လဝ်ႇၽၢင်သီ ၵၼ်ၵတ့်ၵ်ၼ်ႇၶိုၵ့်ၶႃႈလိူဝ်သေပိူၼ်ႇသုတ်း ၶၼ့် ၵေႉၶိူင်ႈ။ ၵိမ်းပရၢၼ့်တ့် ၵ်တ်းၵွၵ်ႇၵၢၼ်ငၢၼ်းပႂ်ႈမွၼ်း တင်းၶမ်လႂ်တေႃႇတေႃႇ ယဝ့်။ လံႈၵျူႉဝၢႈ မၼ်းလံႈၵ်တ်း ၵွၵ်ႇၽၢင်သီ 600ပႂ်။ ၽၢင်သီၶိူဝ်တွင်း 300ပႂ်။ ယဝ့်သမ့် ၵျၢင်းတ်မ်ႈလၼ်မွၵ်ႈ 2000 လိူဝ်းၶ့ယဝ့်။

ၵိမ်းပရၢၼ့်တ့် ၵိူတ်ႇတီႈလေးတ်ၼ်ႇ၊ ၵွလ်ႇလ်ၼ်ႇ ၶ့င်းပီး 1606။ လိုဝ်ႈမၼ်း ၵၼ် တ်မ်တေႃႇတေႃႇ ပ်ၼ်ၵိမ်းပရၢၼ့်တ့် ၵျၢမ်းမ်ၼ်းသ့်သုၼ်း ဝ်ၼ်ႇရီးယၼ်းယဝ့်။ မၼ်းၶိုၼ်ႈၵ်ၼ်းတီႈလဝ်ႇၽၢင်သီ လိူဝ်းလိုဝ်ႈသိင်ယွ်ႇၶ့င်းတၢၶျႉၶဝ်ယဝ့်။ ပီး 1632 မၼ်းၶႂ်ႈၵူႇၵ်မ်ႇသတ့်းတမ်ႇ၊ ငတႇၶျေႈၵျူၼ်းတီႈၶၼ့်သေ သမ့်ငတႇတင်းဝ့်ႈ ၵွင်ႈၵၢၼ် ၵၼ်ၶိူင်ႈ ၵၼ်ပ်ၼ်တီႈမၼ်းတ်မ်ႈၽၢင်သီ ၵိၵ်ႇပုႈ သွၼ်ပၼ် ပႂ်ႈပၢၼ်းသီပၼ်လုၵ်ႈ ၵ်ၼ်းပႂ်ႈမွၼ်းၶဝ်ၶၼ့်လ့်ယဝ့်။ ၵိမ်းပရၢၼ့်တ့် တ်မ်ႈပ်ၼ်ပႂ်ႈ မၼ်းလႂ်မ်ဝ်းတေႃႇတေႃႇ၊ ၵျူမ်ႈပုႈၵျၢင်းလ်ၼ်းမုင်ႈ၊ ငဝ်းၵျၢင်းမိူၼ်၊ၽၢင်ႇၵျၼ်လူဝ်းပၢၼ်ၵူးဝၼ်းဝၼ်း(မိူဝ်းပိုၼ်း ၵိၵ်ႇပုမ်ႇၽီသၢင် ၵေႇတင်ႈမိူင်း)၊ပုမ်ႇလၢတ်ႈလိူင်းၶ့င်းၽိုၼ်ထမ်းလိူဝ်းၶ့လ့်ယဝ့်။ မၼ်းၵၢဝ်လွၵ်းလႂ်ႈပႂ်ႈလၢင်းၵူးလႂ်မ်ဝ်းသေ တ်မ်ႈၵ်တ်းယဝ့်။ ၵၼ်လိုဝ်ႈသိင်မၼ်းတိူဝ်း ထၢင်ႇလ်င်ႈၶ့ငတ့် ယွၼ့်ၵွပ်ႈတၢင်းၵၼ်မေလ့ႉတိုဝ်းငဝ်းလ်င်းငလႈ ငဝ်းလပ့် ၵွ်ႈၵိုၵ်း ငၶလႂ်ႈလီ ပေ့လီထီႈသုတ်းၶၼ့်ၵွလ်းယဝ့်။ ၵိမ်းပရၢၼ့်တ့်တ်မ်ႈဝ့်ႈ ၵျၢင်းမၼ်းၶိုၼ်းၶ့် တေမီးမွၵ်ႈ 100ၵျၢင်း။ မေးမၼ်းတႂ်ၵူႇၶ့င်းပီး 1642။ လွင်ႈၵိုၼ်ႇၵျူႉတေႇဝၢႈ ပ်ၼ်လဝ်ႇၽၢင်သီၶၼ့်ၵေႈၵၢဝ်ယွမ်း ငၵႇၵူႇ။ မွၵ်ႈ 1656 ၶ် မၼ်းၶ့်ပ်ၼ်ၵူၼ်း ၵွတ်းၽၢၼ်ၵူႇယဝ့်။ တေႇၶင်ႇၶၼ်ၵေႈ ၽၢင်သီမၼ်း ၵၼ်တ်မ်ႈၵမ်းလိုၼ်းသုတ်းၶ့် တိုၵ့်ၶဝ်ႈပုႈဝ့်ၶ့င်းၵၢၼ်ငၢၼ်းလီထီႈသုတ်းမၼ်းလိူဝ်း ၶၼ့်ဝ့်ယူႇ။ မၼ်းတႂ်ၵူႇမိူဝ်ႈ 1669ယဝ့်။

– ၵျၢင်းငဝ်းမိူၼ် ၽၢင်သီလုမ်း ၵၼ်ၵိမ်းပရၢၼ့်တ့်တ်မ်ႈၵၼ်ၶိူင်ႈ။ ၵွႈသီၶႂ်လႂ်း တီႈၽ်ၼ်ႇ ၵိုမ့်လိူဝ်းၶၼ့် ငၶဝ့် လွင်ႈမေလ့ႉတိုဝ်းလ်င်းငလႈ ငဝ်းၵိုၵ်းၵပ်းလံႈ ပေ့လီထၢၼ်ႈၵိုဝ်ၶၼ့်ယူႇယဝ့်။

✷✷

Van Gogh, Vincent

Vincent Van Gogh (1853-1890) was a famous postimpressionist painter whose paintings greatly influenced 20th-century art.

Van Gogh was born in 1853 in the Netherlands, the son of a Protestant minister. He started to draw when he was about 20. When he was 27, in 1880, he became a full-time painter, His early works were sad, dark pictures of miners and peasants. In 1886, he moved to Paris, where his brother Theo introduced him to painters who used bright colors and painted the effects of light. Soon Van Gogh began to develop the expressionist style that made him famous. He painted with swirling brush strokes and strong colors.

Van Gogh suffered bouts of insanity. In 1888, he oved to Arles to calm his nerves. But after a quarrel, Van Gagh cut off part of his own ear. He committed himself to an insane asylum for a while. At 37, He took his own life.

- *Van Gogh produced most of his paintings in the last three years of his life. He painted hundreds of pictures then, including landscapes, self-portraits, and this famous study of his room in Arles.*

ဝိၼ်းသႅၼ်ႉ ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈ

ဝိၼ်းသႅၼ်ႉ ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈ(1853–1890) ပဵၼ် မေႃတႅမ်ႈၽၢင်သီ လိုဝ်ႈသဵင်ယႂ်ႇလူင် ၵေႃႉၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ ၽၢင်သီမၼ်းတႅမ်ႈလႄႈ ပဵၼ် မႅဝ်းသၼ်းလွၼ်ၼေႈလႂ်းတႅမ်ႈလၼ်လႄႈ လွမ်းငဝ်းလႅင်း ၵၼ်ၸွင့်ဝႃႈ ပူၼ့်ၵိမ်ႉပၢၼ်သိၼ်းၶိသ့်ၶေႃႇယဝ်ႉ။ လႂ်းမိုဝ်းမၼ်းၶဝ် မီးတၢင်းႁူမ်ႉငမ်းလူင်လၢင် တေႃႉပႂ်းမွၼ်းၶႂ်း ပီႊႁူဝ်ပၢၵ်ႇထူၼ်ႈ 20တေႃႇယဝ်ႉ။

ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈၶဝ် ၵိုတ်ႉမိူဝ်ႈပီႊ 1853ၶိူၼ်၊ တီႈမိူင်းၼၶႄးတ်ူးလ်ၼ်းယဝ်ႉ။ ပဵၼ်လုၵ်ႈ လႂ်းၼုၼ်ၽွင်းလူင်လၢဝ်းပၢၸ်ႉတ်သ့်တ်ၼ့်ၵေႃႉၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၼတ်ႉတႅမ်ႈလၼ်ၵႃၼ်ႊမိူဝ်ႈ မၼ်းလႂ်ႈမွၵ်ႈ 20ပီႊ။ ၽိုဝ်ႉမီးမႄး 27ပီႊယဝ်ႉၼၵ်ႉၵေႃႈ မၼ်းပဵၼ်ၽူႈလႂ်ႈတႅမ်ႈတေႃႇ တႅမ်ႈဝႃႈမႄးၶႂ်းပီႊ 1880ယဝ်ႉ။ ၵၢၼ်မၼ်း မိူဝ်ႈၵမ်းၵွၼ်လိူဝ်းၶၼ်ႇၼတေႃႇ ၵမ်းၶမ်ႇ ပဵၼ်ၵႃႊငဝ်းၵၼ်ၶိငဝ်၊ ၵႃႊငဝ်းလပ်းသိင်ႉ လဝ်ႈၵႂ်းလဝ်ႈၶၼေႃးၼဝ်ၼလႈ ႁူၼ်းၵၼ်ၶၼ်ႇ လူးၼဝ်လိူဝ်းၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ ပီႊ1886မႄး၊ မၼ်းၼွႆႈႁူႉၼပႈရိသ့်ၼလႈ တီႈၶဝ်ႇ ပီႈလႂ်းမၼ်း “တႅၼ်း” သိုပ်ႉမိုတ်ႈပၼ်မၼ်း တၢင်းၽူႈတႅမ်ႈၽၢင်သီ ၵၼ်လိူဝ်းလႂ်ႉတိုဝ်းသီႁိုဝ်ႈသေတႅမ်ႈလၼ် ပႄးတၢင်းယွၼ်ႈငဝ်းလႅင်းလ်ႂ်ယဝ်ႉ။ ၵမ်ႉၵိုဝ်ႉသင် ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈၵေႃႈ လႂ်ႈတၢင်းမုၼ်းလႅင်း ၽႂ်ႉသၢင်ႇၵႃႊလၼ်လႂ်ႇလူလႂ်ႈသီငဝ်းလႅင်းမႄးသေ ၵၼ်ၶဝ်ႇ ၵိုတ်ႈၵႂ်ႈမၼ်းလိုဝ်ႈသဵင်လိုဝ်း လင်ႊမႄးယဝ်ႉ။ မၼ်းၵဝ်ၶမ့်ယႄႈသိၼ်ႉ တၢင်းလႂ်းတႅမ်ႈလၼ်ၵမ်ယုၼ်ႈ လၼ်လိမ်ႉလၢၵ်ႈ လ်ႂ်သေတႅမ်ႈပဵၼ်ယဝ်ႉ။

ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈ လႂ်ႈၼၢမ်ႉတၢမ်ႉၵၢၼ်မၼ်းသေ ၵဝ်လႂ်ၵမ်ႉတႅမ်ႁူႉ။ ၶႂ်းပီႊ 1888ၶိူၼ်၊ မၼ်းၼွႆႈႁူႉ ၵႄးလႂ် တႃႉယၼ်တူဝ်လႂ်မႆႈမၼ်း။ ႁူလ်ႂ်းၵႄး ဝႆးသေ တၢင်းထႅင်ၵၼ်ၵၼ်ၶိူင်ႈၶေႃႇ ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈ ပၢတ်ႉပႅတ်ႈႁူလဝ်ႈၵဝ်ႉမၼ်းပိတ်ႈႁူႉ။ မၼ်းယိုၼ်တူဝ်မၼ်း လွင်ႈဝႃႈယွင်ႉသေ ၼၢမ်ႉယူတ်းယႄ ယူႉတႃႉလူဝ်းၼၢဝ်း။ မိူဝ်ႈလူဝ်း ၼူပ်ႉလႂ်ႈ37ၶေႃႇၼတေႃႇ မၼ်းၶိုၼ်းၵဝ်လႂ်မၼ်း ပႅတ်ႈ သေယဝ်ႉ။

– ၶႂ်းလူဝ်းၼူပ်ႉၵမ်းလိုၼ်းမၼ်း တႃႉသၢမ်ပီႊၶေႃႇ ဝၢၼ်ႇၵွၵ်ႈၵိုတ်ႈၵွၵ်ႉၽၢင်သီမၼ်း ၶမ်ႇသေပိူၼ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းတႅမ်ႈလၼ် ၵႃႊငဝ်းလႂ်ပၢၵ်ႉၵၼ်တေႃႇတေႃႇယဝ်ႉ။ ႁူမ်ႈပႄးၵၼ် ၵႃႊမုင်ႈလ်ၼ်း တီႈ ၼဝ်လ်ႂ်၊ ၵႃႊငဝ်းယိုင်ႈမိုၼ်လ်ႂ်၊ တၢင်းၵႃႊငဝ်းၸွင်ႈၶွၼ်းမၼ်း တီႈ ၵႄးလႂ် ၵၼ်ပဵၼ်တႃႉၵိုၼ်း ႁူႉလိူဝ်ႈသိင် လိူဝ်းၶဝ်ႇယဝ်ႉ။

✷✷

Matisse,Henri

Henri Matisse was one of the most famous and admired modern artists. He was both a painter and sculptor.

Matisse was born in France in 1869. He studied law but took drawing lessons every day. When he was 20 and recovering form an illness, his mother gave him some paints. Matisse discovered his life's work. Against his father's wishes, he moved to Paris to be an artist. he become the leader of a group of painters who used bold colours and smeared brushstrokes. At an exhibition in 1905, an art critic called them les fauves, the wild beasts. Matisse was the greatest Fauve painter.

Over the years, Matisse painted in many styles. In the 1930s, he used softer colours. He painted portraits and still lifes in flat colors with broad, clear lines. Matisse became seriously ill in 1940. After his recovery, he often worked in bed making pictures with designs that he cut out from paper. Matisse continued to make art until he died in 1954.

- *Matisse produced many kinds of art, including paintings, sculptures, etchings, and designs. "La Megresse" is a paper cut-out.*

ꩡၼ်ခၼ်းရီး မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး

ꩡၼ်ခၼ်းရီး မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး ပိၼ်မေပၢၼ်းသီပၢၼ်မွ်ႉ ၵၢၼ်လႆႈၼမ်ႉတၢင်းယွင်ႈယေႈၼွ် ထိုင်ငလႈ လိုဝ်ႈသိင်လိုဝ်းလင်းလုိဝ်ပုိၼ်ႈသုတ်းခၼ်ႇ ၵေႉၶိုင်ႈ။ မၼ်းၶွ် မေႃတ်ႇမွ်ႈၵေႈ လွ်ႈ မေႃသွၼ်းၼ်ၵ်းၵေႈ လွ်ႈယဝ့်။

မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး ႁုတ်ႉတီးၽုရၢၼ်ႇသ်ႇ မိုဝ်ႈပီး 1869 မၼ်းၼိုၼ်ႈꩡၼ်းပႃးပိုၼ်မီးၽိုင်ႈ မိုင်း။ ႁုလ်းၵႃး သမ်ႇၵဝ်ပႃး ၵၢၼ်ꩡၼ်းၽိုၵ်းတမ်ႈꩡၢင်း ႁူးဝၼ်း။ မိုဝ်ႈမၼ်းလႆႈမႃး 20ပီး သမ်ႇလင်ႉလုၵ်ႇတီးၼႆႈၶၢဝ်သေ ၼ်ၶၼ်းမႃးၶၼ်ႇ၊ ငမႈမၼ်းပၼ်မၼ်း သီတမ်ႈꩡၢင်း ၽွင်ႈၶိုင်ႈ။ မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး ꩡုꩡၼ် ၵၢၼ်ငၢၼ်းလုဝ်းပၢၼ်မၼ်းႁူႉယဝ့်။ ၼတ်းသၢၼ်တေႃႉ ၵၢင်လွ် ၵၢၼ်ၵူႈမၼ်းၼ်ႈꩡွ်ႈပိၼ် ၶၼ်ႇသေ မၼ်းၼွ်ႁူႉယူႉ ငပးရိသ်ႇ တႃႉပိၼ်မေပၢၼ်း သီယဝ့်။ မၼ်းပိၼ်မႃးၽူႈၵွၼ်ꩡူဝ်လုမ်းၵွၼ်ႉမေပၢၼ်းသီၵၢၼ်ၶိုင်ႈ ၵၢၼ်လွ်ႉတိုဝ်း သီလမ်ႇ သမ်ႇꩡွ်းၵမ်ယုၼ်ႈၶုၵ်းႁိုဝ်ႉလွ်ယဝ့်။တီးပၢင်ငၶၽွင်သီၵၢၼ်ၶိုင်ႈ မိုဝ်ႈ1905ၶၼ်ႇ ႁုၼ်းလၼ်ၼ်ႉပႃးမွၼ်းၵေႉၶိုင်ႈ ꩡွင်ႉၼဝ်ဝႈ လိသ်ႉၽွၽွ်ႉဝိသ်ႇၶယဝ့်။ပွင်ႉဝႈတုဝ်သတ်း လိုင်းၶယဝ့်။မၼ်တွ်တိသ်ႇသီးလမ်း ပိၼ်မေႃတ်ႇမွ်ႈၽွၽွ်ဝိသ်ႇ ၵေႉၶိုၵ်ႇၼႃးသေပုိၼ်ႈသုတ်း ၶၼ်ႇယဝ့်။

ၶွ်းၼၢဝ်းတၢင်းပီးလုိဝ်းၶၼ်ႇ မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး တမ်ႈပိၼ်ပိုၼ်သၢင်ႉလႃမွ်းတေႃႇတေႃႇ။ ၶွ်း1930လုိဝ်းၶၼ်ႇ ၶ မၼ်းလွ်ႉတိုဝ်းသီတုိဝ်းၶုမ်ႉလွ်ယဝ့်။မၼ်းတမ်ႈꩡၢင်းငဝ်းမူၼ်လွ် သမ်ႇꩡၢင်း လုဝ်းပၢၼ်ၶိမ်ယၼ်လွ် တင်းသီလိဝ် ပႃးꩡွ်းယွ်ႉ မွ်ထဝ်လင်ႈလွ်ယဝ့်။ ၶွ်းပီး 1940မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး ပိၼ်ၵိၶၼ်းၶၢဝ်တေႃႇတေႃႇဝႈဝႈယဝ့်။ ဝႃးမၼ်းၼိုၼ်းၼ်ၶၼ်းမႃး၊ မၼ်းꩡတ်းၵၢၼ်တီးႁူႉၶွၼ်းမၼ်း ၵဝ်ꩡၢင်းသၢင်ႉၵၢၼ်မၼ်းတပ်းၵွၵ်ႉတီးလေႈမႃးသေ ꩡတ်းꩡၢင်းငဝ်းယူႉယဝ့်။ မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး သိုပ်ႉသေ ꩡတ်းၵၢၼ်ပႃးမွၼ်းၶွ် တေႃႉထိုင် မၼ်းတႃ ၶွ်းပီး 1954ယဝ့်။

– မၼ်တွ်တိသ်ႇသီး ꩡတ်းၵွၵ်ႉပႃးလၢင်းလႃမွ်းတေႃႇတေႃႇ။ ꩡူမ်ႈပႃးတမ်ႈၽွၢင်သီ၊ ၼွၵ်းသွၼ်း၊ တွင်ႈလေႃႉၽၢင်ငꩡႃး ၵိၵ်ႉꩡၢင်းသၢင်ႉလွ်ယဝ့်။ သမ်ႇ“လႃးၶီးၵရိသ်ႇသီ” ၵၢၼ်ပိၼ်ၽွၢင်သီ တပ်းလေႈၵွၵ်ႉလွ်ၼဝ်ယဝ့်။

✷✷

Picasso, Pablo

Pablo Picasso (1881-1973) is the most famous arist of the 20th century. He produced thousands of paintings, drawings, prints, sculptures, and ceramics.

Picasso was born in Malaga, Spain. He mastered traditional art in his teens in art school in Barcelona. Later, he settled in Paris. He was influenced by African art, traditional Spanish art, and modern French painters, especially Paul Cezanne and Georges Breque.

Picasso had many styles. He began as a realist in his blue period, named for the main color of these works. After his rose period, he experimented with cubism. In the 1920s and 1930s, the images in many of Picasso's painted in a cubist style, showing objects from many different points of view at once. He said he painted the experience of nature, not nature itself.

- *In* Night Fishing at Antibes, *Picasso painted his own version of a nighttime fishing scene.*

ပဵပ်ႉပလူဝ်ႉ ပီႉၵသ်ႇသူဝ်း

ပဵပ်ႉပလူဝ်ႉ ပီႉၵသ်ႇသူဝ်း(1881–1973) ပဵၼ် ၸဝ်ႈပၢႆးမွၼ်း ၵၼ်လိုဝ်ႈသဵင် လိုဝ်းလင်ႊသေ ပိူၼ်ႈသုတ်း ၶွင်ႈၸၢဝ်းၵူဝ်ပၢၵ်ႉၵူပ်ႈထူၼ်ႈသၢဝ်းၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းႁဵတ်းၵွၵ်ႉ ယၢင်သီႁၢင်ႊတ်မ်းၸၼ်၊ တွင်ႈယိၼ်ႉ၊ ၶွၵ်းသွၼ်း၊ ၵိၵ်ႉတင်းႁၢင်ႊဝေႈၶဝ်လိူဝ်းၶဝ်ႇ ၵၢၼ်ႉႁဵင်မၼ်းယဝ်ႉ။

ပီႉၵသ်ႇသူဝ်း ၵူတ်ႉတီႈမိူင်ႉလၵျႉ၊ သပဵၼ်း။ လိမ်မူဝ်ႈမၼ်းမီးၶွင်ႈလူဝ်ႊၼူပ်ႉသိပ်းပီး ပၢႆၶဝ်ႇ တီႈၵူင်းႁဵၼ်းပၢႆးမွၼ်းၶဝ် ပၢႉသီႉလူဝ်းၶွင်ႈၶဝ်ႇ မၼ်းပေႊလႆႈတၢင်းၵွၼ်းပေႉတႆႇ ယၢႆႉပၢႆးမွၼ်းတိုၼ်းၼူဝ်းယဝ်ႉ။ ဝၢႆးၶဝ်ႈ မၼ်းတမ်းမၼ်းတီႈငပႊရိသ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႉတၢင်း ပၢႆးမွၼ်းၵယ်ႉယရီးၵ်ၼ်းၶဝ်၊ ပၢႆးမွၼ်းတိုၼ်းၼူဝ်းသပဵၼ်းၶသိသ်ႇၶဝ်၊ သမ်ႇတင်းလဝ်ႈပၢၼ်း သီယၵ်ၶင်ႇၶျူႉပၢၼ်မိူင်ႉၶဝ် သုမ်ႉငမ်းတႆႇ၊ ပိူင်လၢၵ်ႉမၼ်းလမ်း ပဵၼ်ပွၼ်းသီးသၢၼ်းၶီး တင်း လွၶျူႉရိၵ်ႈယဝ်ႉ။

ပီႉၵလ်ႇသူဝ်း မေလၢႆးသၢင်ႉၵၢင်ႊၶမ်ေတႇတေႇ။ မၼ်းငတႉၵ်တ်းၶၼ်ႉလဝ်ႈတ်မ်ႈ ငဝ်းၵၢင်ႊ ယိင်ႈ (ရီးယလ်းလိသ်ႇ) မူဝ်ႈၶွင်ႈၶၢဝ်းယၢမ်းသီသွမ်ႉမၼ်း၊ ၵၼ်လႆႈလိုဝ်ႈၸွင်ႇ လွမ်းသီ ၵၼ်မၼ်းလွင်ႉပဵၼ်ပိူင်လူင်တီႈၶွင်ႈၵၢၼ်ၶဝ်ႇၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ ဝၢႆးသေ ၶၢဝ်းယၢမ်းမွၵ်ႉ ၵၢႆးလဝ်းမၼ်းၶဝ်ႇ၊ မၼ်းၵ်မ်းထူပ်းတင်းလၢႆး လင်ႊတ်ၵ်ႈ(ၵိဝ်းပိၵ်ႇသမ်း)လွင်ႈမေႈယဝ်ႉ။ မူဝ်ႈၶွင်ႈ 1920တင်း1930လိူဝ်းၶဝ်ႇၶဝ်ႇ၊ ၵၢင်ႊငဝ်းတီႈၶွင်ႈယၢင်သီ ပီႉၵသ်ႇသူဝ်းတ်မ်ႈ လိူဝ်းၶဝ်ႇ ငတႉတူဝ်းသုၵ်ႇသၢၵ်ႇမေႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၵွႆႇ တ်မ်ႈၸၼ် တင်းလၢႆးသၢင်ႉၵၢင်ႊ လင်ႊတ်ၵ်ႈ(ၵိဝ်းပိသ်ႇတွၵ်ႇသတၢလ်း)သေ၊ ၶွင်ႈၵၼ်ႊပွၵ်ႈလိဝ်ၶဝ်ႇ ၶေပၼ်ၼူဝ်းၵၢင်ႊၶဝ်တင်း လိင်ႉမုင်ႈၵၼ် ၵၼ်ပၵ်ႉပိူင်ႈၵၼ်လၢႆလၢႆယၢႆႉဝႆႉၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းဝၢႈ မၼ်းတ်မ်ႈၸၼ် တၢင်းၵူပ်ႇထူပ်းတိုၼ်းပဵၼ်ၵၼ်တူဝ်ၵဝ်ႉမၼ်း ၵမ်ႉလွင်ႈတိုၼ်းပဵၼ်ၶဝ်ႇ ၶဝ်ယဝ်ႉ။

– တီႈၶွင်ႈ မိတ်းပၵၢင်ၼမ်ႈ တီႈၵ်ၼ်းတီးပိသ်ႇၶဝ်ႇ၊ ပီႉၵသ်ႇသူဝ်း တ်မ်ႈၸၼ်လွမ်း လၢႆးၵၢင်ႊၶေႊမၼ်း ၵၼ်ပႊယၢင်ႉၵၼ် ငဝ်းၵၢင်ႊမိတ်းပၶၢဝ်းၼမ်ႈၶဝ်ႇယဝ်ႉ။

Caesar, Julius

Julius Caesar was a great Roman general and one of the great men of history. He was born in Rome in 100 B.C> At that time, the nobles and the plebeians, or common people, often fought each other in civil wars. Caesar became popular with the plebeians and was elected to several political offices.

Caesar then joined forces with the nobles and he was elected to the office of consul. This made him one of the two rules of Rome. Caesar decided to win fame as a general. He conquered all of Gaul, which is now mainly the countries of France and Belgium. Caesar led his army back to Rome. Pompey, the other consul, fled fo Greece, and Caesar became the ruler of all Rome.

Caesar pursued Pompey and defeated him. He returned to Rome in triumph and was made dictator. Caesar was killed by his enemies in Rome on March 15th in 44 B.C.

- *Roman rulers who came after Caesar used his name as a title. The word for emperor in German (kaiser) and the Russian word czar come from caesar.*

လူးလီးယသ့်သီးသုင်း

လူးလီးယသ့်သီးသုင်း ပိၶ်လဝ်ႈလွမ်သိုၵ်းၶိုၵ့်ၶၢ်းလူင်ၶိုဝ်းရျူမ်းမိၶ်းၵေႉၶိုင်ႈ သေယဝ့် ပိၶ်ၵူၶ်းၶိုၵ့်ၶၢ်းလူင်ၶင်ႈပိုၶ်းၵေႉၶိုင်ႈၵေႈ လွ်ႈယဝ့်။ မၶ်းၵိုတ်ႉတီႈရျူမ်း မိုဝ်ႈပီး ၵႃႉပႉၶ100 ယဝ့်။ မိုဝ်ႈၽွင်းၶၶေ်ၶၶေ့် လၢဝ်းလိုဝ်းၶိုဝ်းၶုၶ်ငလႈၵူၶ်းမိုင်း မိုဝ်ႈပီး ၵွ့်ၵွ့်ၵ်ိတ်းသိုၵ်းတိုၵ်းတေႃးတေႃႉၵၶ်ယဝ့်။ သီးသုင်းၶ့် ၽွ်ႉၵူၶ်းၽိင်ႈၶဝ် ၵႃဝ်ရူႉ မၶ်းၶမ်မႄးသေ လႆႈၶၢမ်ႉတၢင်းလိုၵ်ႈတင်ႈထိုင်လုမ်းပႆးမိုင်းလႆၵႃၶ်ၵႃၶ်တေ့ယဝ့်။

သီးသုင်းသမ့် ၶိုၶ်းၶဝ်ႈပႃးၶင်ႈလုမ်းၵႃၶ်ၵ်ၵ်င်း လိုဝ်းၶုၶ်ၶဝ်သေၵေႈ မၶ်းၶ့် လႆႈၶၢမ်ႉတၢင်း လိုၵ်ႈၵိပ်းထိုင်ၵူႉ လုမ်းၽွ်ႉတိုင်ႉပၢင်ႉယဝ့်။ ၶ့်ၵ်ိတ်းၵွ်ႈမၶ်းပိၶ်မႄး ၶုၶ် ၵုပ့်မိုင်းရျူမ်း ၶင်ႈသွင်ၵေႉၶၶေ့် ၵေႉၶိုင်ႈယူႉယဝ့်။ သီးသုင်း ၶ်ႈလႆႈတၢင်းလိုဝ်ႈလိုဝ်း ပိၶ် လွမ်သိုၵ်းၵေႉၶိုင်ႈ။ မၶ်းလင်ႉယိပ်ႉၵႃဝ် မိုင်းၵွလ်းတင်းသိင်ႈယဝ့်။ ယၢမ်းလိဝ်ၵႃၶ်ၵမ်ႈ ၶမ် ပိၶ်ဝ့်မိုင်းၽွၵျၶ့်သ့် တင်းပ်လ်ႉလီႉယမ်ႉၶ့်ယဝ့်။ သီးသုင်း ၵွၶ်ၵႃဝ်သိုၵ်းမၶ်း ပွၵ်ႈမႄးၶိုၶ်းရျူမ်း။ ၽွင်းၶၶေ် ပွမ်းပေး ၵႃၶ်ပိၶ် ၽူႈတိုင်ႉပၢင်ႉထိင်ႈ ၵေႉၶိုင်ႈၶၶေ့် သမ့်သွင့်ပႆးၵူႉမိုင်းၵရိသ့်ငလႈ ၵႃဝ်သီးသုင်းပိၶ်မႄးၽူႈၵုပ့်ပိုင်ႉမိုင်းရျူမ်းသိင်ႈသိင်ႈ ယူႉယဝ့်။

သီးသုင်း သိုပ်ႉလမ်းလွမ်းလင်ပွမ်းပေးၵူႉသေ တိုၵ်းပေ့ပ်တ်ႈမၶ်းယဝ့်။ မၶ်း လင်ႉၶိုၶ်းပွၵ်ႈမႄး လူးရျူမ်း တင်းၵူၵႃၶိုၵ့်ၶၢ်းယွ့်ႉလူင်သေ ယေႈပိၶ်လဝ်ႈၵ်င်း ပွင်းလူင်ၵူႉယဝ့်။ သီးသုင်းၶ့် လႆႈၶၢမ်ႉ တၢင်းၵႃၶ်ၽူႈၶ်ၶ်မၶ်း ၶိုၶ်းၶုႈမၶ်း တီႈ ရျူမ်း မိုဝ်ႈဝၶ်းထီႈ 15လိုၶ်ထူၶ်ႈသၢမ်ၶင်း ပီးၵႃႉပႉၶ44ၶီႈ ၶၶေ့်ယဝ့်။

– ၶုၶ်ၵုပ့်မိုင်းရျူမ်းလိုဝ်းသိုပ်ႉမႄးၽႃႉလင်သီးသုင်းၵေႈ လွ်ႉတိုဝ်းလိုဝ်ႈမၶ်း မိုၶ် ၶငေ်ႉလၶ့်ၶူးၵႃၶ် ၶိုင်ႈယဝ့်။ တေႃႈၶေႃႈၵူၢမ်းတႃႉလဝ်ႈဝွင့်(ဝူင့်)ၽွ်ႉလွ်ႉမၶ်ႉၶဝ် ၵႃးသုင်းလွ်၊ တင်းၶေႃႈရသ့်သျၶ်းၶဝ် ၵႃၶ်ဝႃႈ သႃးၵႃးၶ့်မႄးတီႈသီးသုင်းယဝ့်။

✷ ✷

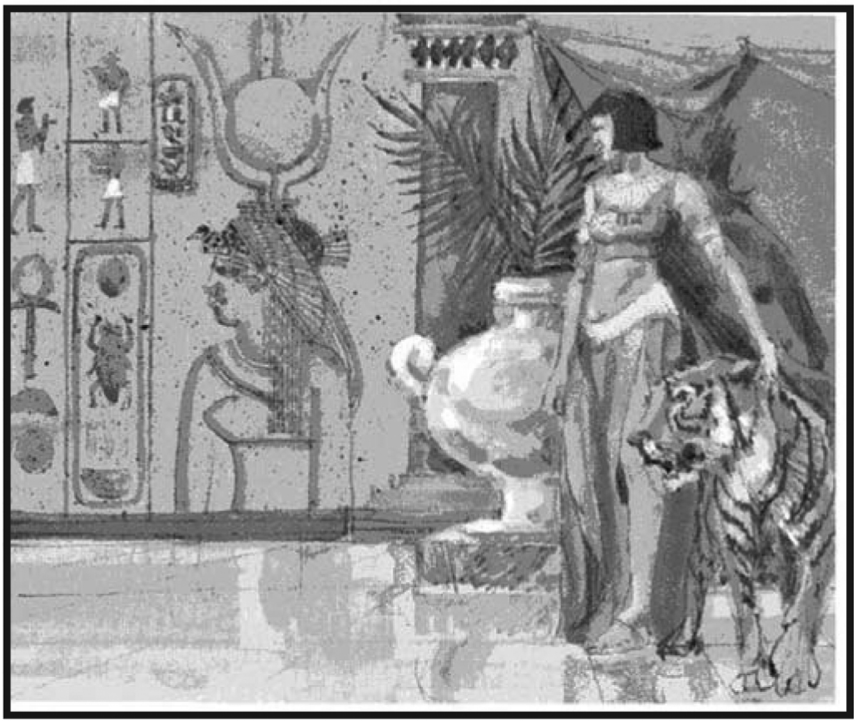

Cleopatra

Cleopatra was the last queen of ancient Egypt. She played a leading role in the history of the Roman empire.

Cleopatra was born in 69 B.C. and became coruler of Egypt with her brother when she was 17. She wanted to rule alone and fought with her brother. She was exiled from Alexandria, the Egyptian capital, in 49 B.C. She then met secretly with the Roman general Julius Caesar. He fell in love with her and helped her regain the throne. She had a son with Caesar and went to Rome with him. But after he was assassinated in 44 B.C.,she returned to Egypt to rule again.

Two years later, she met Marc Antony, one of the three rulers of Rome. They were married, but their plans to conquer the entire Roman world failed. Marc Antony believed she was dead and killed hinself in grief. A year later, Cleopatra killed herself by letting a poisonous snake bite her.

- *Many writers have told Cleopatra's story, including Shakespeare in his play, Antony and Cleopatra.*

ၵလီႇ,ယူဝ်ႇ,ပတ်းတြူး

ၵလီႇ,ယူဝ်ႇ,ပတ်းတြူး ပိၼ်ၶေႃးယိင်းၸႂ်ၶမ်းၵေႃႉၵမ်းလိုၼ်းသုတ်း တီႈမိူင်းၵီး လိပ်ႇၵွၼ်ႇ,ၵွၼ်ၶၼ်ႇယဝ့်။ တီႈၶႂ်ႈပိုၼ်းလိူင်ႈမိူင်းဝွင့်လူင်ၵျူမ်းမ်ၶၼ်းၼဝ်ၶၼ်ႇ မၶၼ်းၶေႃး လီၼ်ႈလႆႈပွတ်းတွၼ်းၽႃႇ,ၵွၼ်သၢင်ႈၶၼ်ႇမူးယူႇ,ယဝ့်။

ၵလီႇ,ယူဝ်ႇ,ပတ်းတြူး ၵိုတ်ႇ,မိူဝ်ႈပီးၵ.ပ.ၼ69သေ လႆႈပိၼ်မူးၽူႈၵျူမ်းပွင်းမိူင်း ၵီးလိပ်ႇတင်းၶွင်ႇလၢႆးမၶၼ်း လိမ်မိူဝ်ႈလူဝ်းၼူပ်ႇ,မၶၼ်းၶေႃး လႆႈ17ၶၼ်ႇယဝ့်။ မၶၼ်းၶေႃး ၶႂ်ႈၵုပ်ႇပိူင်ႇ,ၵျၢင်းၵေႃႉလီဝ်ႇၵွလႅၼ်းငလႈ လင်ႇ,တိုၵ်းၵၼ်တင်းၶွင်ႇလၢႆးမၶၼ်းယဝ့်။ မၶၼ်းၶေႃး လႆႈပၢႆးၵွၵ်ႇ,မိူင်း ၵလ်ၵွ်သၼ်းတြီးယႂ်ႈ၊ ၵၼ်ပိၼ်ငဝ်ႈလိူင်ႈမိူင်းၶိုဝ်းၵီးလိပ်ႇၼဝ် မိူဝ်ႈၵ.ပ.ၼ–49။ မၶၼ်းၶေႃးလင်ႇ, ၶိုၼ်းလပ်ႇလပ်ႇသေ ၵျူပ်ႇထူပ်းတင်းလွမ်သိုၵ်းလူင် ၵျူမ်းမ်ၶၼ်းလူးလီးယသ်ႇသီးသႂ်ႈယဝ့်။ မၶၼ်းလၢႆးၵေႈ လပ်းတၢင်းၵျွ်ႇတေႃႇ, မၶၼ်းၶေႃးသေ ယဝ့် လင်ႇ,လွႆႈထ်မ်မၶၼ်းၶေႃး တႃႇ,လႆႈၶိုၼ်းၵျူင်းသၼ်ငယဝ့်။ တင်းသီးသႂ်ႈသေ မၶၼ်းၶေႃး လႆႈလုၵ်ႈလၢႆးၵွၼ်ႇ,ၵေႃႉၶိူင်ႈငလႈ လင်ႇ,လွမ်းမၶၼ်းလၢႆးၵူႉ,ထိုင်ၵျူမ်းယဝ့်။ ၵူလ်းၶႃႈ, ဝႆႉသေ မၶၼ်းလၢႆး လႆႈၼၢမ်ႇ,တၢင်းၼူႈၵျ်မ်ပ်တ်ႈၶႂ်းပီးၵ.ပ.ၼ–44ၶၼ်ႇယဝ့်ၵေႈ၊ မၶၼ်းၶေႃး ပွၵ်ႈၶိုၼ်းမူးလူး ၵီးလိပ်ႇတႃႇ,ၵုပ်ႇမိူင်းမၶၼ်းထ်င်ႈ။

ဝႆႉၶႅႃႇသေသွင်ပီး မၶၼ်းၶေႃး လႆႈၵျူပ်ႇထူပ်းတင်း မၢၵ်ႇၵ်ၼ်တွၼ်ႇ,ၶီႇ၊ ၵၼ်ပိၼ်ၽူႈ ၵုပ်ႇပိူင်ႇ, ၵေႃႉၶိူင်ႈ ၶႂ်းသၢမ်ၵေႃႉ ၵၼ်လႆႈၵုပ်ႇၵျူမ်းၶၼ်ႇယဝ့်။ ၼဝ်ၵူပ်ႇၵူႈၵၼ်သေယဝ့်။ ၵူလ်းၶႃႈ, ပိူင်တမ်းၼႃႇတႃႇ,ၵွင်ႇ,ပေႇ,လႆႈ လိူင်ႈမိူင်းဝွင့်လူင်လုမ်ႈ ၽႃႉၵျူမ်းမ်ၶၼ်းတင်းပတ်းပိုၶ်ႇၶၼ်ႇငတ် လႆႈသုမ်းၵူႉ,ယူႇ,ယဝ့်။ မၢၵ်ႇၵ်ၼ်ႇ,တွၼ်ႇ,ၶီႇ, ထၢင်ႇ,ဝႅႈ မၶၼ်းၶေႃးပေႃးတၢႆယဝ့်ၶဝ်ငလႈ တင်းလွႆ ၶီၽၢၼ်သေ ၶိုၼ်းၼႃႈတူဝ် မၶၼ်းပ်တ်ႈယဝ့်။ ဝႆႉၶၼ်ႇသေပီးၶိူင်ႈ၊ ၵလီႇ,ယူဝ်ႇ,ပတ်းတြူးၵေႈ ပွလ်ႇ,ၵ်ႈငူးၵွင်ႇ ၼ်ၼ်ႇ,သၵ်းမၶၼ်း ၶေႃးသေ ၵဝ်တူဝ်မၶၼ်းၶေႃးတႆပ်တ်ႈၵူႉ,ယဝ့်။

– ၽူႈတ်မ်ႈလိၵ်ႈၼဝ်တင်းၶမ် ယၢမ်ႈတ်မ်ႈၼႆးငၶိူဝ်းၵလီႇ,ယူဝ်ႇ,ပတ်းတြူးယူႇ,ယဝ့်။ ၵျူမ်ႈပႃးမေလိူင်းလူင် သိၵ်ႇသပီးယႂ်းယဝ့်။ ပႃးဝႆႉၶႂ်းလၢတ်ႈလိူင်းမၶၼ်း ၵ်ၼ်ႇ,တွၼ်ႇ,ၶီႇ, တင်းၵလီႇ,ယူဝ်ႇ,ပတ်းတြူး ၶၼ်ႇၶႃႈ။

✷✷

Elizabeth I

Elizabeth I (1533-1603) was one of England's most outstanding rulers. Under her rule, England became a leading power.

Elizabeth was the daughter of Henry VIII and Anne Boleyn. She was well educate and intelligent. She became queen in 1558 and reigned until her death in 1603. Her major goal was to promote the unity of her country. She did much to lessen the violent conflict between Protestants and Catholics that began when Henry VIII broke with the Roman Catholic Church and made the English Anglican Church independent of Rome. She encouraged trade and industry that brought prosperity to the country. And she guided England through its long war against Spain, in which England established its naval superiority by defeating the Spanish Armada in 1588. She was also a patron of the arts, and during her years on the throne, English writers, such as Willim Shakespeare, produced great literature.

- *Elizabeth encouraged voyages of exploration and colonization. During her reign, Sir Francis Drake made a three-year voyage around the world.*

ဢႄးလီးသပႅတ်ႉ မႃႊၼိုင်ႈ

ဢႄးလီးသပႅတ်ႉ မႃႊၼိုင်ႈ(1533– 1603)ၼႆႉ ပဵၼ် (လုၵ်ႈယိင်းႁေႃၶမ်း) ၽူႈၵေႃႉပိူင်ႈ ဢၼ်ထၢင်ႇလိူင်ႈပဵၼ်ပိူၼ်ႈလိူဝ်ထီႉသုတ်း ၼႂ်းဢိင်ႇၵလဵၼ်ႇ၊ႁေႃႈၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ ယူႇၽၢႆႇတႂ်ႈပႃးၵေႃႉပိူင်ႇမၢၼ်းၼၢင်းသေ ဢိင်ႇၵလဵၼ်ႇလႆႈပဵၼ်မႄး တၢင်ႇၶိူင်းဢွၼ်ၵူၺ်ပိူၼ်ႈ လႆႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ဢႄးလီးသပႅတ်ႉ ပဵၼ်လုၵ်ႈယိင်းၶႅၼ်ႇၼၢင်းႁီႉတူၼ်ထီႉပႅတ်ႇ တၢင်းဢႅၼ်ႇၼီႈပူဝ်ႇ လိၼ်းယဝ်ႉ။ မၢၼ်းၼၢင်း လႆႈၶၼ်းလိၵ်ႈမႄးလီၵၢမ်းသေ လႅတ်းၽႆႇတေႃႉတေႃႉ။ မၢၼ်းၼိုၼ်ႈ ပဵၼ်ၼၢင်းႁေႃၶမ်းၼိုင်းပီး 1558။ သမ်ႉၵေႃႉပိူင်ႇႁဝ်ႇ တေႃႇထိုင်ဝၼ်းတၢႆ မိူဝ်ႈ1603ယဝ်ႉ။ ယိူင်းဢၢၼ်းပိူင်လူင်မၢၼ်းၼၢင်းဢေႃ ပဵၼ်တေႃႇယုၵ်ႉလၼ်တၢင်းၽွမ်ႉၵူမ်ႈၼိုင်းမိူင်းမၢၼ်းယဝ်ႉ။ မၢၼ်းၼၢင်း ၼတ်းလွၵ်ႇၶတ်းသၢင်ႈမႄးတင်းၼမ်ႉ တေႃႇယွမ်ႈယွမ်းပႅတ်ႈ တၢင်းၼမ်ၼတ်းၶၢဝ်ႈၶိူင်း ဢၼ်ပဵၼ်ယူႇဢႄႈပၵျူဝ်ႇတႅၵ်သွတ်ႇၼႅၼ်ႉ တင်းၵိတ်ႉတူဝ်းလိၵ်ႉ ဢၼ်ဢေတႇမႄးလိမ်မူဝ်ႈၶိူင်ႇ ၼီႈထူၼ်ႈပႅတ်ႇ တႅၵ်ႇၵၼ်တင်းႁွင်းၽျႃးၵိတ်ႉတူဝ်းလိၵ်ႉၵျူမ်းမိၼ်းသေ ၶိူတ်းပႅတ်ႈႁွင်း ၽျႃးၵိင်ႇၵလီႇၵိၼ်ႇဢိင်းၵလိသ်ႉ ဢၼ်လွတ်ႈလႅဝ်းတေႃႇၵျူမ်းမႄးၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၢၼ်းၼၢင်း ပၼ်ၶိူင်းၵၢၼ်ၵေႉဢႃ တင်းၵူၺ်းၵၢၼ်လၢၵ်ႈ ဢၼ်ၶိူတ်းပၼ် ၸိူင်ႈဝၢၼ်ႈမိူင်းမၢၵ်ႈမုၼ်းတုၼ်းတဝ်ႉ မႄးလႆယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉသမ်ႉ မၢၼ်းၼၢင်း ၼေတေႃင်းပၼ်ဢိင်ႇၵလဵၼ်ႇ တေႃႇပႆၽၢတ်ႈလႆႈသိုၵ်း မိူင်းၼၢဝ်းယၢဝ်းလူင် ဢၼ်လႆႈတေႃႇသူႈၵၼ်ဝႆႉ တင်းသပိၼ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ တီႈၼႆႉ ဢိင်ႇၵလဵၼ်ႇလၼ်ႇဢေတႇ သၢင်ႈလႆႈ ၶိူင်းတပ်ႉၼမ်ႉမၢၼ်း ၸိူင်ႈယိူင်ႈလိူဝ်ၼိုၵ်ႉတွၼ်းမႄးလႆႈသေ ဢဝ်တၢင်းၵွင်ႇပေႃႉလႆႈတေႃႇ တပ်ႉၼမ်ႉလူင်ဢၵျႃႇမျႃႇတေႃႇသပိၼ်းၼသ်ႉၼဝ် ၼိုင်းပီး 1588 ယဝ်ႉ။ မၢၼ်းၼၢင်းၼႆႉ ပႆႇပဵၼ်လဝ်ႈငမ်းၼေႈ လူင်ၽႃႈၵမ်ႉလွႆႈပၼ် ပႃးလၢင်း ပႃးမွၼ်းယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၽွင်းၵၢပ်ႈပၢၼ်မၢၼ်း လႆႈၼေင်ႈၵူင်းသိၼ်ယူႇၼေႈ ၽူႈတႅမ်ႈ လိၵ်ႈၵိင်းၵလိတ်ႈၼဝ် မိူၼ်ၼေင်ႉ ဝိလ်းလီးယမ်းသျိၵ်ႉသပီးယႅင်းၼဝ်လိူဝ်းၼႆႉ လႆႈၶတ်းၵွၵ်ႉမႄး လိၵ်ႈလႆး ယႅၵ်ႉၼိုၵ်ႉ လႅ ယူႇယဝ်ႉ။

– ဢႄးလီးသပႅတ်ႉ ပၼ်ၶိူင်းၼၢဝ်းတၢင်းသႃႊၼမ်ႉ တေႃႇၽၢႆႈႁၢလွၵ်ႉ တေႃႇသိမ်းဢၵ်လႅၼ်း မိူင်းမွၵ်ႉလွၵ်ႉၼဝ်ယဝ်ႉ။ ၽွင်းၼၢဝ်းပၢၼ်မၢၼ်းၼၢင်းၵေႃႉပိူင်ႇၼေႈ၊ သိုင်းၽၢႆႇရၢၼ်းသသ်ႉတႅၵ်ႉ ႁဝ်ႇၼၢဝ်းတၢင်းၼမ်ႉ ပၼ်ႇၵွပ်ႈလုမ်ႈၽႃႈ ဢၼ်ၵိုင်လႆႈသၢမ်ပီးၼေႈလွႆႈယဝ်ႉ။

✷ ✷

Louis XIV

Louis XIV (1638-1715) was king of France for 72 years. He believed that God had given him the right to be king and he ruled with absolute power. Louis became king in 1642 at the death of his father, Louis XIII. He was a short man but he was strong and handsome.

Louis wanted to bring glory to France and to himself as king. He fought wars against the English , Dutch, Spanish, and Germans. He won more territory for France, but he turned most of Europe against France. He spent enormous sums on the army and on himself and his court. He built the palace of Versailles (ver-SY), a place of great luxury.and made the nobles of France live there so he could watch them. When Louis died in 1715, the government of France had little money. Most of the country's population was very poor. Just before he died, Louis warned his five-year-old great-grandson and heir against war and wasteful spending, his own greatest sins.

- *Louis XIV (above) moved the court permanently to the palace of Versailles in 1682. The palace housed 5,000 people who lived there in great luxury.*

လူးဝိသ်ႇ တူၶ်သိပ်းသီႇ

လူးဝိသ်ႇတူၶ်သိပ်းသီႇ(1638–1715) ပဵၼ်ၶုၼ်ႁေႃၶမ်းၾရၢၼ်ႇသ်ႇတႃႇ72ပီႊ။ မၼ်းယူမ်ႇယမ်ႇဝႆႉဝႃႈ ၸဝ်ႈၽြႃးလႆႈပၼ်မၼ်းမႄးပုၼ်ႈတႃႇပဵၼ်ႁေႃၶမ်းၼၼ်ႉ မၼ်းၸင်ႇ ၵုပ်ႉပိူင်ႇတင်းတၢင်ႇၶႅင်းတႅမ်ႈထူၼ်ႈယဝ့်။ လူးဝိသ်ႇ ပဵၼ်ၶုၼ်ႁေႃၶမ်းမိူဝ်ႈ 1642 ဝႃႈသေၸဝ်ႈၵူႈမၼ်းလူးဝိသ်ႇတူၶ် သိပ်းသၢမ် သိင်ႈၵႂႃႇ။ မၼ်းပဵၼ်ႁူၶ်းပွၵ်းၵေႃႉၶိုင်ႈ ႁူလ်ႈၵႃႊ မၼ်းသမ်ႇၶႅင်းသမ်ႇငၢမ်းတႃၶႄ့ယဝ့်။

လူးဝိသ်ႇ ၶိုၼ်ႈၶႅတ်းၶိုၼ်ႈမိူင်းၾရၢၼ်ႇသ်ႇ မီးၵူၵၢႆႇ ၵိုၵ်ႉပႃးတႃႇတူဝ်မၼ်းၵေႃႉပဵၼ်ၶုၼ် ႁေႃၶမ်း။ မၼ်းၸင်ႇ ၶႅတ်းသိုၵ်းတေႃႇၵိင်းၵလီတ်ႈၶဝ်၊တၢၶျႃႉၶဝ်၊ သပ်ႉၼ်းၶိသ်ႇၶဝ် ၼၼ်ႉ လိူဝ်ႇမၼ်ႇၶဝ်လႆႇယဝ့်။ မၼ်းႁုပ်ႈပေႃႇလႆႈၶႄႈလိၶ်လိုဝ်ႉမႄးတႃႇၾရၢၼ်ႇသ်ႇယူႇ၊ ႁူလ်းၵႃႊ မၼ်းလၢႆးၶိုၼ်ႈယေႃးႁူပ်ႇၵမ်ႈၶမ် ၶတ်းတေႃႇၾရၢၼ်ႇသ်ႇပၵ်းတ်ႈယဝ့်။ မၼ်းလိူဝ်ႉ တိုဝ်းငိုၼ်းတွင်းယွၼ်ႇၶမ်တေႃႇဝႃႈ တႃႇတပ်ႇသိုၵ်း ၵိုၵ်ႉပႃးတႃႇ တူဝ်မၼ်း ၸၢင်ႈႁေႃမၼ်းယဝ့်။ မၼ်းၵေႃႇၵႃႇၸၢင်ႈႁေႃလူင်ဝိုၼ်းသေး၊ ၵၼ်ပဵၼ်ၵွင်ႈတီႈၶုလ်ႉထူပ်းယွႆႇၶိုၵ်ႉလူင်၊ ယဝ့်သမ်ႇ ၶိုၼ်ႈလိုဝ့်ၶိုဝ်းၶုၼ်ၾရၢၼ်ႇသ်ႇၶဝ် ယူႇတီႈၶႄႈယဝ့်၊ ပေႃးၶႄၸင်ႇ မၼ်းတေၸၢင်း တူလ်းၶဝ်ၶႄႈယဝ့်။ မိူဝ်ႈလူးဝိသ်ႇတၢႆၶိုၼ်းပီႊ1715ၶႄ့ လူင်ပွင်ႊၸိုင်ႈၾရၢၼ်ႇသ်ႇႁွလ်း မီးငိုၼ်းၵိတ်းၵွတ်းႁွလ်းယဝ့်။ တူဝ်ႁူၼ်းမိူင်းၵမ်ႈၶမ်လူင်ၼတ့ ၽၢၼ်ဝႃႈၽၢၼ်ယဝ့်။ ၶႄႈမၼ်းတေတၢႆ ၶႄ့ႁွလ်း၊ လူးဝိသ်ႇပၢင်ႇထိုင်လၢၼ်ၵွၼ်ႉမၼ်း ၵၼ်လႆႈၵျူႈၶူပ်ႇ ၵၼ် ၵေႃႉတေပဵၼ် ၵဵမ်မိူင်းၶႄ့သေဝႃႈ ၶိုၼ်ႈၶတ်း သၢၼ်တေႃႇ လွင်ႈၶႅတ်းသိုၵ်း တင်းလွင်ႈ လိူဝ်ႉၸဝ်ႇပိၶ့ပ်ႉတ်ႈ၊ ၵၼ်ပဵၼ်တၢင်းၽိတ်းလူင်မၼ်းယွႆႇထီႈ သုတ်းၶႄ့ၶဝ်ယဝ့်။

– ပီႊ1682 လူးဝိသ်ႇတူၶ်သိပ်းသီႇ(ၸၢင်ႊၽဝ်ႇၶိူဝ်) ၶႂၢႆလုမ်းမိူင်းၵႂႃႇဝႆႉတီႈၸၢင်ႈႁေႃဝိုင်း သေး ၶိုၼ်ႈပဵၼ်တီႈပၵ်း မၼ်ႈတႃႇသေႇယဝ့်။ ၸၢင်ႈႁေႃၶွႆ ၽုလ်ႇၶဝ်ႈလႆႈႁူၼ်း5000 ၵၼ်ယူႇတီႈၶႄ့တင်းၶုလ်ႉထူပ်း (ယွႆႇၶိုၵ်ႉ) ထၢၼ်ႈသုင်ယဝ့်။

✷ ✷

Franklin, Benjamin

Benjamin Franklin (1706-1790) was one of America's most talented men. He won fame as a statesman, author, scientist, and inventor.

Franklin was born in Boston and learned the printing trade from his brother. He established a successful printing shop in Philadelphia, where he printed his own newspaper, the *Pennsylvania Gazette*. From 1732 to 1715, Franklin worte *poor Richard's Almanack*, a series of books containing useful sayings.

Franklin retired from the printing business in 1748 and devoted himself to science, invention, and public affairs. He performed many scientific experiments and invented bifocal glasses and the lightning rod.

Franklin also played a major role in America's fight for independence. He helped draft the Declaration of Independence and the Constitution and signed both. And it was his diplomatic skill that brought France into the Revolutionary War as America's ally.

- *In his most famous experiment, Franklin flew a kite in a thunderstorm to prove that lightning is a from of electricity. An electric current traveled down the kite string to the metal key.*

ပႅၼ်းလမိၼ်း ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း

ပႅၼ်းလမိၼ်း ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း(1706–1780)ၼႆႉ ပဵၼ်ၵူၼ်းမီးၼမ်ႉၵတ်ႉလိူဝ်သေ ပိူၼ်ႈသုတ်းၵေႃႉၼိုင်ႈ တီႈမိူင်းဢမေႊရိၵၢၼ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈလိူဝ်ႈသိင်ႇလိူဝ်းလႅင်းဝႆႉပဵၼ် ၵူၼ်းပွင်ႇမိူင်း၊ မေႃတႅမ်ႈလိၵ်ႈ၊ ၼဵဝ်ႈပႆးသႆႉယဝ်ႉၵေႃႈ ပဵၼ်ၽူႈၼူင်ႈသၢင်ႈလွင်ႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း ႁုတ်ႇတီႈပွတ်ႉတၼ်ႇ သမ်ႉၸၼ်းႁူႉၵၢၼ်ၵေႃႉၾႆႇၵိတ်ႇလိၵ်ႈတီႈပိူင်ႈ လႆႈမၼ်း။ မၼ်းၸတ်ႇသၢင်ႈလႆႈသိုင်ႇၵိတ်ႇလိၵ်ႈၵၼ်မီးလွင်ႈၵွင်ႇမၢင်ႇၵၼ်ၶိူင်ႈဝႆႉတီႈ ၽိူလ်းလူၺ်းတႅၵ်ႇလႅၵ်ႇၽီးယိုၺ်း၊ ပႅၼ်ၵွင်ႈတီႈ ၵၼ်မၼ်းၵိတ်ႇၵွၵ်ႇၽိုၼ်ၶၢဝ်ႇၵၢင်ႈတူဝ်ႁဝ်ႇ မၼ်း၊ ၵၼ်ပႅၼ်တေႃႇပႅၼ်ႇသလႅဝ်ႇဝေးၶိူဝ်းယူၺ်းၵသိတ်ႉတီႈၶႄႉယဝ်ႉ။ ၸတ်ႇၵၢပ်ႇ 1732 တေႃႇ 1757 ၾရႅင်ႉၵလိၼ်းတႅမ်ႈ ပူႈၵႂ်ႈရီးၸူတ်ႉသႅၵ်ႉလႅၵ်ႇမူႈၼၵ်ႉ ၵၼ်ပႅၼ်ပပ်ႉသိုပ်ႇ သႂ်ၶဝ်ႈပူႈဝႆႈ လွင်ႈၶေႃႈလၢတ်ႈၶဝ်ႈတၢင်းတိုဝ်းၶႄႉယဝ်ႉ။

ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း လိုဝ်ႈသဝ်းပႅတ်ႈၵၢၼ်ၵိတ်ႇလိၵ်ႈမၼ်းမိူဝ်ႈ 1748သေ သမ်ႉယၼ်လွင်ႈမၼ်း တေႃႇပႆးသႆး၊ လွင်ႈၼူင်းသၢင်ႈ၊ ၵိၵ်ႉတၢင်းလွင်ႈၵၢၼ်ႁူၼ်းၶမ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၵႅတ်းၶႄလေႃးလၢမ်းထူပ်း ပႆးသႆးတၢင်းၶမ်ႉလႃႉတေႃႉတေႃႉ၊ ယဝ်ႉၵေႃႈ သမ်ႉၼူင်း ၵႅတ်းမၢင်ႇတၢၵၼ်တူလ်းလႆႈၵႆႈလမ်တၢင်းသွင်တၢႆ၊ ၵိၵ်ႉတၢင်းလၵ်းပႆႇၽၢႆႉၽၢႆႇလႆႈၶဝ်ယဝ်ႉ။

တီႈၵၼ်ၵၼ်မေးရီးၵႂ်း တိုၵ်းတၢႆႇလႆႈလွတ်ႈလိၼ်းသဝ်းၶႆၶႄႉၵေႃႈ ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း ၶဝ်ႈပူႈၵႅတ်းသၢင်ႈ တီႈပွတ်းတွၼ်းပိူင်လူင်မၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းလွႆႈတႅမ်ႈပႅၼ်ၽိုၼ် ပိၼ်းၽၢဝ်ႇ လွတ်ႈလိၼ်းသဝ်းၶႆ ႁူမ်ႈပူႈၽိုင်ႈပိူင်လၵ်းမိူင်းသေ ၶဝ်ႈပူႈလူင်းလႆးမိူဝ်းတီႈ တၢင်းသွင်ၵၼ်ယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉၵေႃႈ ႁွပ်ႈပိုဝ်ႈ လမ်ႉၵတ်ႉၽႆႇၽႂ်းတၢင်မၼ်းလဝ်ႈယဝ်ႉ ၵၼ်ၵႅတ်းၸႂ်ႈၽႃႁၼ်ႉသႂ်ႉၶဝ်ႈပူႈမူႈၼၵ်း သိုၵ်းလုၵ်ႉၽိုၼ်ႉလူင် သေ ပႅၼ်မူႈၵူလ်းလီ ၵၼ်မေးရီးၵႂ်းၶႄႉယဝ်ႉ။

– တီႈၸွႆႈတၢင်းလၢမ်းထူပ်းၶေ ၵၼ်လိုဝ်ႈသိင်လိုဝ်းလင်းသေပူၼ်ႈသုတ်းၶႄႉ၊ ၾရႅင်ႉၵလိၼ်းပွႆႇ ႁၢဝ်ႈဝိၼ်ၶေၶေႃးလူမ်းၽၢႉၽႅတ်ႇၽၢႉလင်းတႃႇလိၼ်ႈၶေ လွင်ႈဝၢႆႈ ၽၢႉၽႅတ်ႇၼႆႉ မၼ်းပႅၼ်ပူင်ၸၢင်း ၽူႈၽၢႉမိၼ်းၶိူင်ႈၶဝ်ယဝ်ႉ။ လႆႇထၢတ်ႈၽူႈၽၢႉၵၼ် ၶိူင်ႈ တႆႇလူင်းလွမ်းသႂ်ႁၢဝ်ႈဝိၼ်ႇ မူႈသေ တေႃႇသႂ်ႇ မၢၵ်ႈၵၢၵ်ႇသေႃးတွင်းယဝ်ႉ။

✷ ✷

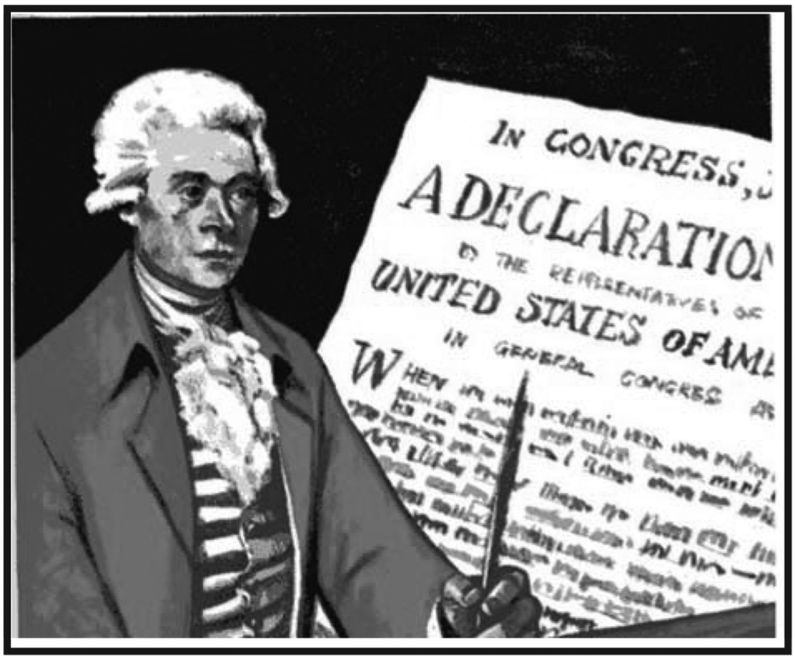

Jefferson, Thomas

Thomas Jefferson (1743-1862) was one of America's most talented men. He was the main author of the Declaration of Independence. He was the third president of the United States. He was also a scholar, architect, inventor, and champion of freedom.

Jefferson was born in Virginia in 1743. At 25, he was elected to the Virginia legislature. He championed the rights of the colonies against the rule of Great Britain. After the revolution began in 1775, he was chosen to write the Declaration of Independence, which was adopted on July 4, 1776.

Jefferson served two terms as president, from 1801 to 1809. In 1803, he bought the Louisiana Territory from France for $15 million. The new land doubled the size of america. Jefferson's last service to his country came when he founded the University of Virginia, chartered in 1819. He planned the university's buildings and was its first director.

- *The Declaration of Independence is one of the most important documents on liberty and human rights in all of history. In it, Jefferson explained why America should be a free nation.*

တွမ်းမသ်ႇ ၸႅၾ်ႈၾိူးသၼ်း

တွမ်းမသ်ႇ ၸႅၾ်ႈၾိူးသၼ်း(1743– 1826) ပဵၼ်ၵူၼ်းဢၼ်ၶတ်ႉလႅၼ်ႉ၊ ပဵၼ်ပူၼ်ႇ သေပိူၼ်ႈ ၶိုင်းမိူင်းဢမေႊရိၵၢၼ်းၶဝ်ႈၵေႃႉၼိုင်ႈ။ မၼ်းပဵၼ်ၵေႃႉပိူင်လူင် ဢၼ်တႅမ်ႈလိၵ်ႈ ပိုၼ်းၽၢဝ်ႇလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းပဵၼ်ၸဝ်ႈလွမ်ၸိုင်ႈ တူၼ်ထီႈ သၢမ်တီႈ မိူင်းၽွမ်ႉၺူမ်ႈဢမေႊရိၵၢၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းပႆႇပဵၼ်ၸဝ်ႈၺူႉမေႃလူင်လႅၼ်ႉ၊ ၽူႈတႅမ်ႈသၢင်ႇၵေႃႉၵႆႉ၊ ၽူႈၶူင်ႊသၢင်ႈ ယဝ်ႉၵေႈ ပႆႇပဵၼ်ၽူႈထိုၼ်လွမ် ၽႆႇတၢင်းလွတ်ႈလႅဝ်းလႆႈယဝ်ႉ။

ၸႅၾ်ႈၾိူးသၼ်း ၵိူတ်ႇတီႈဝိူင်ႇၸီးၼီးယႃး မိူဝ်ႈ1743ၼီႈ။ မိူဝ်ႈလႆႈ25ၶူပ်ႇ၊ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႇတၢင်း လိူၵ်ႈတင်ႈ ထိုင်လုမ်းၸွတ်ႇပိူင်မီးဝိူင်ႇၸီးၼီးယႃးယဝ်ႉ။ မၼ်းၵႂၼ်တေႃႉ သိုင်ႇတေႃႇသုၼ်ႇလႆႈသုၼ်ႇပဵၼ် မိူင်းၸၢႆးၶဝ် တေႃႇပႆးၵုပ်ႉပိူင်ႇပရိတ်ႉတဵၼ်ႇ။ ဝႆးသေတၢင်း လုၵ်ႉၽိုၼ်ႉ ဢၼ်ၼတႇတင်ႈမိူဝ်ႈ 1775ၶၢဝ်ႇ ယဝ်ႉၵေႈ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႇတၢင်းလိူၵ်ႈၵူႈ တႅမ်ႈၽိုၼ်ပိုၼ်းၽၢဝ်ႇလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃ ဢၼ်လႆႈၶၢမ်ႇ တၢင်းၸုပ်ႉၵဝ်မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ4 လိူၼ်ထူၼ်ႈ7ပီႊ 1776ၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။

ၸႅၾ်ႈၾိူးသၼ်း ၸၢပ်ႇၵၢၼ်ၸဝ်ႈလွမ်ၸိုင်ႈ တေႃႇသွင်လုပ်ႈ ၼတႇၵဝ် 1800 တေႃႇထိုင်1809ၼီႈယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၶိုင်း1803ၶၢဝ်ႇ မၼ်းသိုဝ်ႉၵဝ် ၶေႃႈတီႈလိၼ်လူးဝိသ်ႇသီႇ ယိုင်းၶိုင်း တီႈၽၢႆၸၢၼ်ႇသ်ႇၶဝ်တေႃႇ15 လၢၼ်ႇတွလ်ႇလႃႇယဝ်ႉ။ လႅၼ်ႊလိၼ်မိုဝ်ႉၶဝ်ႈ ၸွတ်ႇ ၸိုင်ႈတၢင်းယွၼ်ႉၵူင်ႈဢမေႊရိၵၢၼ်း ပဵၼ်ၵူၼ်ႇသွင် ပုၼ်ႈယူႉယဝ်ႉ။ ၵၢၼ်ပွင်သၢင်ႈ တေႃႇဝၢၼ်ႈ မိူင်းမၼ်းၵမ်းလိုၼ်းသုတ်း ပုၼ်ႈၸႅၾ်ႈၾိူးသၼ်းလမ်း ပဵၼ်မေႃးမိူဝ်ႈမၼ်း ၼတႇတင်ႈပၼ် လၼ်ႇလွမ်ဝိူင်ႇၸီးၼီးယႃးဢၼ်လူင်းလၢႆးမၵ်းမၼ်ႈ မိူဝ်ႈ1819 ၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၶပ်းၶိုင် ပၼ် ၸူင်းၵေႃႉၵႆႉလၼ်ႇလွမ်ၶၢဝ်ႇသေႁွလ်းၵမ်ႉၵႃး သမ်ႉပႆႇပဵၼ်ၸဝ်ႈလတ်းၵၢၼ် တူၼ်ထီႈ ၼိုင်ႈတီႈၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။

– ၽိုၼ်ပိုၼ်းၽၢဝ်ႇလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃ တင်းလွင်ႈသုၼ်ႇလႆႈသုၼ်ႇပဵၼ်ၽူၼ်းၶဝ်ႈ ပဵၼ်လိၵ်ႈလၢႆးမၢႆတွင်း ဢၼ်လမ်ႇလွင်ႈသေပိူၼ်ႈသုတ်းဢၼ်ၼိုင်ႈ တီႈၺူင်းလူလိၵ်ႈၼလႈ ၶိုင်းပိုၼ်းတင်းသိုင်ႈ ၶၢဝ်ႇယဝ်ႉ။ တီႈၶိုင်းၶဝ်ႈ ၸႅၾ်ႈၾိူးသၼ်းသပ်းလႅင်းၼၶဝ်ႇ လွင်ႈယွၼ်ႉ သင်သေ ဢမေႊရိၵၢၼ်းထုၵ်ႇ လႆႈပဵၼ်လိုင်ႈမိူင်းဢၼ်လွတ်ႈလႅဝ်းၶၢဝ်ႇ ဢၼ်ၼိုင်ႈဝႆႉယဝ်ႉ။

✡ ✡

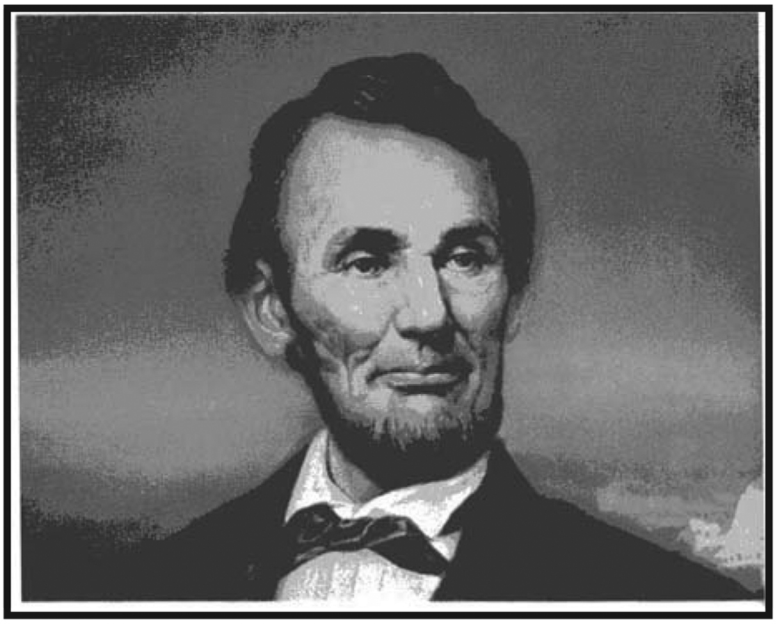

Lincoln, Abraham

Abraham Lincoln was the 16th president of the United States. He is regarded as one of its greatest presidents for his role in preserving the Union.

Lincoln was born on the kentucky frontier on February 12, 1809. His family moved to Indiana and he grew up working on the family farm. He attened school for less than a year and mainly educated himself by reading. In 1830, the family moved to Illinois. Lincoln went into politics and served in the state legislature from 1834 to 1841. He also studied law and began to practice in 1836. He was elected to Congress for one term in 1846. In the early 1850s, he began to speak out against slavery as a moral wrong. He was elected president in 1860 and faced the crisis of the Civil War. He freed the slaves in the Emancipation Proclamation of 1863. On April 14, 1865, Lincoln was shot and killed by the actor John Wilkes Booth.

- *Lincoln spoke out against the evils of slavery in his famous debates against Stephen A. Douglas in 1858. Douglas defeated Lincoln in this election for the United States Senate.*

ၵေႃႉပရျႇၵျမ်ႉ လိၼ်ႉၵုၼ်း

ၵေႃႉပရျႇၵျမ်ႉ လိၼ်ႉၵုၼ်းပဵၼ် ၸဝ်ႈၸွမ်လိုၼ်ႈမိူင်းဢွမ်ႇၵျမ်ႈဢၼ်မႁႃႇၵူၼ်း တူၼ်ထီႈ 16ယဝ်ႉ။ မၼ်းၼႆႉ လႆႈၵပ်ႉမၢဝ်ႈပဵၼ် ၸဝ်ႈၸွမ်လိုၼ်ႈဢၼ်ၼိူဝ်ႉၼႂ်းလိူဝ်သေပိူၼ်ႈထီႈသုတ်း တီႈမိူင်းၼႆႉၵေႃႉၼိူင်ႈ ယွၼ်ႉၵွပ်ႈတၢင်းၵ်တ်းသၢင်ႈမၼ်း ဢၼ်ပွႆႇပႃႈဝႆႉပၼ်မိူင်းဢွမ်ႇၵျမ်ႈလူင် ၼၼ်ႉၶႃႈယဝ်ႉ။

လိၼ်ႉၵုၼ်း ၵိူတ်ႇတီႈပိၵ်ႉထိုၼ်ႉလ်ၼ်းလိၼ်ၵ်ၼ်ႉတၵ်းၵီး မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ12 လိူၼ်ထူၼ်ႈသွင် 1809–ၼီႈ ၵူၼ်းၵျိူၼ်းၶဝ် ၶွႆႈၵူႈၵိၼ်ႉတီႉယွႆးၼွႆးၶႃႈ တင်းၵ်တ်းၵၢၼ် ၵ်းသူၼ် ၵျိူၼ်းၶဝ်သေ မၼ်းယွႆႉမႃးတီႈၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၶိူၼ်ႈၵျိူင်းၵ်ၼ်းတေႃႈၵမ်ႉ တၼ်းထူၼ်ႈလႆႈပီးၶႃႈ။ ၵမ်ႈၼမ်ၼမ်ၶတ ၼ်မၼ်းလႆႈၵ်ၼ်းၵျူႉမႄႈၵဝ်ၵၢင်းၵွလ်းမၼ်း တင်းလူလိၵ်ႈ ၵဝ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၼွႆးပီး 1830 ၼၼ်ႉ ၵူၼ်းၵျိူၼ်းၶဝ်ၶွႆႈၵူႈ ၵီလ်ႉလီႉ ၼွႆႉသွႆႉ။ လိၼ်ႉၵုၼ်းၵေႃႈၶဝ်ႈၵူႈ ၼွႆးၵၢၼ်ပေႃးမိူင်းသေ ၵ်တ်းသၢင်ႈယွႆႉတ်မ်ႈပိူင်မီးမိူင်းၶတႉ 1834တေႃႉ1841ယဝ်ႉ။ ပိူင်မီးယိူင်ႈထုင်းၵေႃႈ မၼ်းလ်ပ်ႈၵ်ၼ်း ပႃးသေ သမ်ႉၶတႉယိုၵ်း ၵ်တ်းသၢင်ႈတူလ်း ၼွႆးပီး1836ယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၼၢမ်ႉလိူၵ်ႈတင်ႈထိုင်ၵွၼ်း ၵၢ်သွႆႉ(တ်ၼ်း ယွင်းၵူၼ်းမိူင်း)တႃႉသိုပ်ႉၼိူင်ႈ မိူဝ်ႈ 1846။ ယိူဝ်ႉယ်ဝ်မႃး ၼွႆးၼၢဝ်းပွတ်းမိူဝ်ႈၸဝ်ႉ1850 ၼၼ်ႉ ၼ်ႉ မၼ်းၶတႉတၢၼ်းၵွၵ်ႉတေႃႉလွင်ႈပိူင် ဝႆႉၼႃႈၼႆႉ ပဵၼ်တၢင်းယိတ်းသွႆႉသိၼ် ၵၢၼ်ၼိူင်ႈၼ်ယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈ1860ၼၼ်ႉ မၼ်းလႆႈၼၢမ်ႉလိူၵ်ႈတင်ႈပဵၼ် ၸဝ်ႈၸွမ်လိုၼ်ႈယဝ်ႉ၊ သမ်ႉလႆႈၵျူပ်ႉတေႃႉ တၢင်းၵပ်ႉၵိၼ်းလူင်လွင်ႈပဵၼ်သိုၵ်းလူင် ၼွႆးမိူင်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၵဝ်ၼေႃႈ ပိၼ်းၵျူႉ လွင်ႈပွလ်ႉလွတ်ႈၵၢင်းယၢၼ် ပီး1863ၼီႈသေ ပူတ်းပွလ်ႉပၼ်ၶိူဝ်းၼႃႈၶဝ်ပ်တ်ႈ ယူႉယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ14လိူၼ်ထူၼ်ႈသီႉ1865ၼီႈ၊ လိၼ်ႉၵုၼ်း လႆႈၼၢမ်ႉတၢင်း ၸဝ်ႈလိူင်း ၸွၼ်ႉ ဝိလ်း ၵီးသ်ပုတ်ႉ ယိုဝ်းၶလႈ လႆႈတၢႆၵူႉယူႉယဝ်ႉ။

– လိၼ်ႉၵုၼ်းလၢတ်ႈၵွၵ်ႉ လွင်ႈပိူင်ဝႆႉၼႃႈ ၵမ်ႉလီလိူဝ်းၼၼ်ႉတီႈၼွႆး ပၢင်ၶၼ်ႉသိင်ႉ ၵူၢမ်း ၵၢၼ်လိူဝ်ႈသိင်လိူဝ်းလင်းလူင် ၵၢၼ်မၼ်းတေႃႉတင်း သတိယွၵ်ႈယွၵ်ၼ်းၵေႃႉတၢၵ်ႉ ၵလသွႆႉ ၼွႆးပီး 1858ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ တၢၵ်ႉ ၵလသွႆႉပေႉလိၼ်ႉၵုၼ်းၵူႉ တီႈၼွႆးပွႆးလိူၵ်ႈတင်ႈ ၵၢၼ်ၼႆႉ ၵၢၼ်ပဵၼ်တေႃႉ တ်ၼ်းယွင်းၼိူဝ်(သီးၼ်တေႃႉ) မိူင်းယွမ်ႇၵျမ်ႈဢၼ်မႁႃႇၵူၼ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

✷ ✷

Victoria

Victoria (1819-1901) was queen of Great Britain and Ireland for most of the 19th century. Her regin was the longest in British history. It lasted nearly 64 years, from June 1837 to January 1901. During Victoria's reign, which has been called the Victorian Era, Britain was a great power and had the world's largest navy.

Victoria was born in Kensington Palace, London. Her father died before she was a year old. She had a lonely shildhood, and she was very sheltered. Victoria became queen at 18. She succeeded her uncle, William IV, to the throne. In 1840, Queen Victoria married her first cousin, who was the German prince Albert of Saxe-Coburg-Gotha. They had nine children. Victoria loved Albert very much, and he was the main influence in her life. After Prince Albert died in 1861, Victoria mourned him the rest of her life. She was a very popular queen, loved and honored by her subjects.

- *During Queen Victoria's reign, the British Empire grew larger. It included overseas areas such as Egypt, Cyprus, South Africa, and India.*

ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး

ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး(1819–1901) ပ်ာခင် ခေါင်းယိင်းဈေခမ်းလူင် လိုင်ႏမူိင်းဂရီတ်ႉ ပရီတ်ႉတ်ာခင်ႇ တင်း ဢာ်းယှ်ုးလ်ာခင်း တ္ၜလူဝ်းဒါဝ်းပီးရှူဝ်ပါဂ်ႇ19ခဵ ၡမ့်ဂမ်ႏခမ်ယဝ့်။ လူဝ်းဒါဝ်းမခင်းခေါင်းကုပ့် မူိင်းခဲ့ ပ်ာခင်ကခင်ရှိုင်ယါဝ်းသေပိူခင်ႏသုတ်း ခွ်းပိူခင်းမူိင်းပရီတ်ႉ တိသ့်ယဝ့်။ ဧတႇကဝ်လိူခင်ထူခင်ႏရှူဂ်းပီး 1837တေ့ႇထိုင်လိူခင်ထူခင်ႏခိူင်ႏ ပီး1901 (ရှိုင်လံႏလမ်64ပီး)ယဝ့်။ မူိင်ႏၽွင်းခေါင်းဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး ကုပ့်မူိင်း ကခင်လံႏရှူင့်ဝႏပ်ာခင် ဂါပ်ႏပါခင်ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယခင်းခခေ့်ခဲ မူိင်းပရီတ်ႉတ်ာခင်ႇခဲ့ ပ်ာခင့်ဝဲ မူိင်းတါင့်ၡင်းယှ်ုႇလူင်လါင် ကခင်မီးတပ့်ခမ့်ယှ်ုႇသေပိူခင်ႏထီႏသုတ်း ခွ်းလုမ်ႏၽှ့ယဝ့်။

ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး ဂိူတ်ႇၡခင်ခေ့ႏတီႏဈေလူင်ဂ်ာခင်ႇသိင်ႇတခင်ႇ ဝ်ာင်းလခင်ႇတခင်ႇ ယဝ့်။ လဝ်ႏပေ့ႏ မခင်းခေါင်း တ်ာဂှ်ုႇမူဝ်ႏမခင်းတင်းပံႇတခင်းလံႏခူပ်ႇပီး။ မခင်းခေါင်းလံႏ ပ်ာခင်လူဝ်းပါခင်လုဂ်ႏကွခင်ႇ ဧေ့လ်ာဝ်လ်ာဝ်းသေ လံႏသွခင်ႏဧၡမႏတေ့တေ့ယဝ့်။ မူဝ်ႏလူဝ်းခူပ်ႇလံႏ18ခခေ့် ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုးခိုခင်ႏပ်ာခင်ခေါင်းဈေခမ်းလူင်မႏယဝ့်။ မခင်းခေါင်းသိုပ်ႇပုတ်ႏရှူင်းသ်ာင်ၡါင်ႏဈေကူႏကါဝ်မခင်း ဝိလ်းလီးယမ်း ထူခင်ႏသီႇယဝ့်။ ခွ်းပီး1840ခဵ၊ ခေါင်းဈေခမ်းဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး သွခင့်မိင်ႏဂခင် တင်းပီႏခွင့်ခ်ာခင်ႏတွင့် မခင်း ကခင်ပ်ာခင်ခုခင်လ်ာႏလှ်ုႇမခင်ႇ ဧေ့လိုဝ်ႏက်ာလ်းပတ့် (သ့ႇသီႇဂူဝ်ႇပါဂ့်ဂွတ်ႏတှ်ုႇ)ခခေ့် ယဝ့်။ ခဝ်မီး လုဂ်ႏကွခင်ႇဂဝ်ႏဧေ့ယဝ့်။ ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး ၡဂ့်က်ာလ်းပတ့်တေ့တေ့၊ ဂွပ်ႏခဲ မခင်းလ်ာႏခဲ့ လံႏ ပ်ာခင့်ဝဲ ဧေ့ကခင်မီးတါင်းရှူမ်ႇငမ်းတှ့်ပူိင်လူင် ခွ်းလူဝ်းပါခင်မခင်း ခေါင်းယဝ့်။ ဝ်ာႏသေ ခုခင်လ်ာႏ က်ာလ်းပတ့်တ်ာ ဂှ်ုႇမူဝ်ႏပီး1861ခခေ့်ယဝ့်ခဲဧေ့ႏ ဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုး လံႏမွင်လှ်ုထိုင်မခင်းခုခင့်ဝဲတေ့ႇလူဝ်း သုတ်းပါခင် မခင်းခေါင်းယဝ့်။ မခင်းခေါင်းခဲ့ ပ်ာခင်ခေါင်းဈေခမ်းကခင်ဂူခင်ႏရှူႉထိုင်ခမ်တေ့တေ့သေ ဂူခင်းမူိင်းမခင်း ခေါင်းဧေ့ႏ ၡဂ့်ရှွမ်မခင်း ယဝ့်ဧေ့ႏ ယုဂ့်ယွင်ႏကဝ်ဂုင်ႇမုခင်တေ့ႇမခင်းခေါင်း တေ့တေ့ယဝ့်။

– ခွ်းၽွင်းမူဝ်ႏခေါင်းဈေခမ်းဝိဂ်ႇတူဝ်းရီးယှ်ုးကုပ့်မူိင်းခခေ့် လ်ာခင်းသိုင်ႇလိုင်ႏမူိင်း ပရီတ်ႉတိသ့်ခဲ့ ဝါတ်ႏယှ်ုႇဂှါင်ႏဒှ်ုင်တေ့တေ့ယဝ့်။ လ်ာခင်းမူိင်းခဲ့ ခဝ်ႏပႏလ်ာခင်းတီႏၽ်ာႇ ပုခင့်ခမ့်ပါင်ႇလ်ာႇ(မူိင်းယါခင်) မူိခင်ခင်ႇ မူိင်းဢီးလိပ့်၊ သ်ာႏပရသ့်၊ကၽှ့ၽှရီႏဂွ်းလါခင်း ဧလႏ ဢိခင်းတီးယှ်ုးလှ်ုခဝ်ယဝ့်။

✷ ✷

Churchill, Winston

Sir Winston Churchill was one of the great men of the 20th century. In World War II, he led Great Britain to victory as its prime minister. He was also a writer and historian who won the Noble Prize for literature.

Churchill was the son of an English lord and an American mother. He was born in England in 1874. In his twenties, he went to South Africa to write about the Boer War. He was captured but escaped and came back to England as a hero. He was elected to Parliament and later held many other offices.

He became prime minister in 1940, soon after World War II was declared. It was a dangerous time. Great Britain stood alone against Germany. Churchill's courage and fighting spirit inspired the British people to hold out against the German war machine.

Churchill was defeated in the first election after the war. But he became prime minister again in 1951. Two years later he was made a knight. Churchill died in 1965.

- *Winston Churchill (center) in 1945 at a meeting with the British chiefs of staff.*

သႂ်ႈဝိၼ်းသတၼ်းၺျူးၺျလ်း

သႂ်ႈဝိၼ်းသတၼ်းၺျူးၺျလ်း ပဵၼ်ၵူၼ်းယူႇယႂ်ႉ,ၶိုၵ်ႉလူင်ၵေႃႉၶိူင်ႈၶၢင်းလူဝ်ႇႁူဝ်ပၢၵ်ႇ, ႁူပ်ႈထူၼ်ႈ 20။ မိူဝ်ႈယွင်ႈသိုၵ်းလုမ်ႈၾႃႉၵမ်းသွင် မၼ်းယူႇတီႈၵွင်ႈလွမ်ယွင်ႈလူင်သေ ၵွၼ်ၶၢင်ႈၵရိတ်ႉပရိတ်ႉတဵၼ်, လႆႈတၢင်းၵွင်ႉပေႃႇမႃးယဝ်ႉ။ ၶဝ်ႈသေၵွၼ်းၵမ်ႉ,ၵႃး မၼ်းပႆႇ ပဵၼ်ယူႇတၢမ်ႈလိၵ်ႈ ႁူမ်ႈပႃးလဝ်ႈပႆႈပိုၼ်း ၵၢၼ်လႆႈလူပ်းၸပ်ႉသူးၶူဝ်ႉပလ်, တွၼ်းတႃႇပႆႈ လိၵ်ႈလၢႆးၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။

ၺျူးၺျလ်း ပဵၼ်လုၵ်ႈလၢႆးၼုၼ်ၵိူင်းၵလ်တ်ႈၵျေႃႉၶိူင်ႈ တင်းငမႈၵငမ,ရီ,ၵ်ၼ်,ၶႅၼ်ႇ ယဝ်ႉ။ မၼ်းၵိူတ်ႇ,တီႈၵိူင်,ၵလ်ၼ်,မိူဝ်ႈ 1874။ ၶူဝ်းလူဝ်ႇသၢၵ်ႈသၢဝ်းၶႅၼ်ႇ မၼ်းႁၢႆ,မိူင်း ၵၢၾ်ႉၾရီးႁိူးလၢၼ်း တႃႇ,တၼ်မ်ႈလွင်ႈသိုၵ်းပူဝ်းၵၢင်း။ မၼ်းလႆႈၼၢမ်,တၢင်းပိုၼ်ႈတီႇလႆႈႁၢႆ, ႁူလ်းၶႄႈ, သမ်ႉမိုၼ်းပႆႈလွတ်ႈမႃးလႆႈသေ မိုၼ်းမႃးလူးၵိူင်,ၵလ်ၼ်, ၶင်,ယူႇၵတ်းငၢၼ် လူင်ၵျေႃႉၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၼၢမ်,တၢင်း လိူၵ်ႈတင်ႈ ထိုင်တၼ်းယွင်း(ပႃ,လီ,မၼ်,) ဝႆႉမႃး သမ်ႉလႆႈယိပ်းၵမ် လုမ်းတၢင်,လိူဝ်းတင်းၶမ်လႂ်ယဝ်ႉ။

မၼ်းပဵၼ် လွမ်ယွင်းလူင်မႃး မိူဝ်ႈ 1940။ ၵမ်,ပေႃးႁိူင်ပေႃးၶေႃၼ်း ဝႆႉလင်,ၸႃပိူၼ်း ယၢဝ်,သိုၵ်းလုမ်ႈၾႃႉၵမ်းသွင်ယဝ်ႉၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။ ၶဝ်ႈပဵၼ်ယွင်းယၢမ်းမီးၶိၼ်လူင်တေႃႇတေႃႇ ၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။ ပရိတ်ႉပရိတ်ႉတဵၼ်, မိူင်းလီဝ်ၵွလ်း လႆႈလုၵ်ႈလင်ႈတေႃ, လမ်,မၶီ,ဝႆႉ။ တၢင်းၸတ်းၸၢၼ်ငလႈ ထၢတ်ႈလွၵ်တိူၵ်းတေႃး ၺျူးၺျလ်းၶဝ်ႈ ၵိတ်းၶိူင်ႈႁူၼ်းမိူင်းပရိတ်ႉတီသႂ်ႉၶဝ် ၵိူၼ်,သၢၼ်ႈတူင်ႉၶိုင် တႃ,လင်ႈမၼ်ႈလႆႈတေႃ, လၢၵ်ႈသိုၵ်းလူင် လွႆ,မၼ်,ၶဝ်ယူ,ယဝ်ႉ။

တီႈပွႆးလိူၵ်ႈတင်ႈ ဝႆႉသိုၵ်းလူင်ၵမ်းၵွၼ်တၢင်းၶႅၼ်ႇ ၺျူးၺျလ်း လႆႈသုမ်းႁၢႆ,ယူ,ယဝ်ႉ။ ႁူလ်းၵႃး မၼ်းမိုၼ်းပဵၼ်မႃးလွမ်ယွင်းလူင်ထဵင်ႈ မိူဝ်ႈၶူဝ်းပီး 1951ယဝ်ႉ။ ဝႆႉၶဝ်ႈသွင်ပီး မၼ်း လႆႈၼၢမ်,တၢင်းပၼ်တႃးၶုၼ် ယေႃးပဵၼ်ယူႇလီႁူၼ်းငၢၼ်လူင် ၵၢၼ် ၵွင်ႉဝႃႈၶေႃတ်ႉ ၶႅၼ်ႇ ႁွၼ်,ယဝ်ႉ။ ၺျူးၺျလ်းတၢႆမိူဝ်ႈ 1965ယဝ်ႉ။

– ဝိၼ်းသတၼ်းၺျူးၺျလ်း(ၵျေႃႉၵၢင်) မိူဝ်ႈ 1945။ တီႈပၢင်ၵုမ် တင်းၶုၼ်လူင်ၾႃႇ,လွမ် ပွင်ပရိတ်ႉတီသႂ်ႉၶဝ်။

✷ ✷

Roosevelt, Franklin Delano

Franklin Delano Roosevelt (1882-1945) was the 32nd president of the United States. He is the only president ever elected to four terms, and he served longer than any other president, form 1933 to 1945.

Roosevelt attended Harvard University and he entered politics in 1910 when he won election to the New York State Senate. In 1921, he was stricken with polio. His legs were paralyzed for the rest of his life. He became governor of New York in 1929 and president in 1933. America was in the midst of the Great Depression. Roosevelt put through a program called the New Deal that inculded laws to help thr poor and unemployed and to revive the economy. In 1941, after Japan attacked Pearl Harbor, Hawaii, America entered World War II. Roosevelt took an active role in military planning, along with Winston Churchill and Joseph Stalin. In 1944, he was relected. He died in April, 1945, less than a month before Germany surrendered.

- *Roosevelt was born in Hyde Park, New York, into a wealthy family. He refused to give up his political career after his legs were paralyzed by polio.*

ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း တီႇလႃႇၼူဝ်း ရူဝ်းသဝ်ႇဝႅတ်ႉ

ၾရႅင်ႉၵလိၼ်း တီႇလႃႇၼူဝ်း ရူဝ်းသဝ်ႇဝႅတ်ႉ(1882–1945) ပဵၼ် ၸဝ်ႈၸွမ်လိူင်ႈ မိူင်းၽွမ်ႉႁူမ်ႈ ဢမေႊရီႊၵၢၼ်း ၶေႃႉထူၼ်ႈ32ၵေႃႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၶႂ်ႈ ပဵၼ်ၸဝ်ႈၸွမ်လိူင်ႈ တူၼ်လႅဝ် ၵၼ်ၶႂၼ်ႉလႆႈၶၢမ်ႇ တၢင်းလိူၵ်ႈတင်ႈ တႃႇသီႇလုပ်ႈၶေႃႉယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉၵေႈ မၼ်းၵႂၢပ်ႇသၢင်ႈၵၢၼ်ၶိုင်လိူဝ်တိူဝ်းသေ ၸဝ်ႈၸွမ်လိူင်ႈ ၵူးၵေႃႉၵေႃႉ ၼႃႇၵဝ် 1933 တေႃႇထိုင် 1945။

ရူဝ်းသဝ်ႇဝႅတ်ႉ ၼိုင်ႈၵျၼ်းတီႈလၼ်ႉလွမ်ၵျႃးဝၢတ်ႉ၊ ယဝ်ႉသမ်ႉ မႂ်းၶင်ႈပႃႈမိူင်း မိူဝ်ႈ1910 မိူဝ်ႈၵၼ် မၼ်းၵႂၢင်ႉပေႃႉ လိူၵ်ႈတင်ႈတႃႇတၢင်းၽွင်းပၢၵ်ႇၼိူဝ်(သီးၼႅတ်ႉ) တႃႇၸေႃႈမိူင်းၼိဝ်းယွၵ်ႇ ၶေႃႉယဝ်ႉ။ ၶိူင်ႈပီး1921သမ်ႉ လႆႈၶၢမ်ႇတၢင်း တၢင်းပဵၼ်ၵႅၼ်ၵူၼ်းၽၢတ်ႇသႂ်ႇမၼ်းယဝ်ႉ။ တိၼ်မၼ်း တင်းသွင်ၶွၼ်ၶႂ်ႈ ၵဝ်တၢႆႇၵူၺ်ႉပဵတ်ႈတေႃႇလူဝ်ႉ သုတ်းပၢၼ်ဝၼ်းၶႄႈမၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းပဵၼ်မႂ်းၽူႈၵုပ်ႉပွင်ၼိဝ်းယွၵ်ႇမိူဝ်ႈ 1929 ။ သမ်ႉပဵၼ်ၸဝ်ႈၸွမ်လိူင်ႈ ၶိူင်ႈ 1933ၼႆႈယဝ်ႉ။ ၽွင်းၶေႃႉဢမေႊရီႊၵၢၼ်း လႆႈၶမ်ယူႇငၵ်ႈ တၢင်းတူၵ်းၵူၼ်ႈယႂ်ႇလူင်လၢင်ၵိူဝ်။ ရူဝ်းသဝ်ႇဝႅတ်ႉသမ်ႉလင်ႇ ၵဝ်ၶပ်ႉမႆႇ ၵၼ်ၸွင်ႉဝႄႈ တူဝ်ႇၼိဝ်းတီလၵ်း(ၼိုင်ၵၢၼ်လႆႈမိူဝ်ႇ)ၶေႃႉ ယဵတ်ႈသၢင်ႈပၼ်မႄး၊ ၵၼ်ၶဝ်ႈပႄး ပိူင်မီးတႃႇလွႆႈ ထႅမ်လိူဝ်းၽၢၼ်ၶဝ်ငလႈ လိူဝ်းၵမ်ႇမီးၵၢၼ်ၶဝ် ၵိၵ်ႉပႄး တႃႇတၼ်းတူလၵ်းၼိုင်းပႃႈမၢၵ်ႈ မီးလွႆႈယဝ်ႉ။ ၶိူင်ႈပီး1941 ဝႃႈသေ လႃႇပၢၼ်ႇ ၶဝ်ႈတိူၵ်းတၢႆႈႁူဝ်း ပလၵ်ႈၵျႃးပိူင်း၊ ၵျိူင်ႉ ဝႃႈယီးယဝ်ႉၵေႈ၊ ဢမေႊရီႊၵၢၼ်း ၶဝ်ႈပႄးၶိူင်းသိူၵ်းလုမ်ႈၽႃႇပွၵ်ႈသႂ်ႇယဝ်ႉ။ ရူဝ်းသဝ်ႇဝႅတ်ႉသမ်ႉၵေႈ ၵဝ်ပုၼ်ႈၽွၼ်းထၢၼ်ႈတိုၼ်ႇလႅတ်းတီႈၶိူင်ႈၽႅၼ်ၵၢၼ်ၽႃႇသိူၵ်းမႄး၊ ႁူမ်ႈပႄးတင်း ဝိၼ်းသတၼ်းၶျူးၶျိလ်းငလႈ လူဝ်းသႅပ်ႇၽွႆႉသတၢႆႈလိၼ်း ယဝ်ႉ။ ၶိူင်ႈပီး1944 မၼ်း ၼိုင်းလႆႈၶၢမ်ႇ လိူၵ်ႈတင်ႈထႅင်ႈ။ မၼ်းတၢႆႇၵူၺ်ႉမိူဝ်ႈ 1945လိူၼ်ထူၼ်ႈသီႇ ၵႂၼ်ၶႄႈ လဝ်ႇသေမိူဝ်ႈလမ်ႇမၼီႇၶဝ် ဝၢင်းၼိူင်ႈၶေႃႉ လိူၼ်ၶိူင်ႈၶေႃႉယဝ်ႉ။

– ရူဝ်းသဝ်ႇဝႅတ်ႉ ၵိူတ်ႇတီႈ ၵျႃႇတီႇပၢၵ်ႇ ၼိဝ်းယွၵ်ႇ၊ တီႈၼိူဝ်းမၢၵ်ႈမီးလီပဵၼ်လူင် ယဝ်ႉ။ ဝႃႈသေတိၼ် မၼ်းလႆႈတၢႆႇၵူၺ်ႉ ယွၼ်ႉၵႅၼ်ၵူၼ်းၵေႈ မၼ်းၼိုၼ်ထိူင် တႃႇပွၵ်ႉၽႄႈ ပဵတ်ႈသၢႆႇၵၢၼ်ပႃႈမိူင်းမၼ်းၵိူဝ်ႈ။

✡ ✡

Kennedy, John F.

John Fitzgerald Kenedy became the 35th president of the United States in 1961 at the age of 43. He was the youngest elected president and the first Roman Catholic to hold the office. He was shot to death in Dallas by Lee Harvey Oswald on November 22, 1963.

Kennedy was born in 1917, in Brookline, Massachusetts. He graduated from Harvard University in 1940 and displayed heroism as the commander of a PT (torpedo) boat during World War II. After the war, Kennedy served as a U.S. representative and senator from Massachusetts. He defeated Richard Nixon for president in 1960 in a close race. The most serious crisis of Kennedy's administration came in October 1962. Kennedy insisted that the Soviet Union withdraw the nuclear missiles it had put in Cuba. Finally the Russians agrees to do so. Kennedywas a popular president, and his murder shocked and saddened Americans and the world.

- *President John F. Kennedy established the Peace Corps, a group of volunteers who help people in other countries.*

လွၼ်ႉ ၵၼ်ႉယွၵ်ႉ ၵၼ်ႉၶတေႃႉ

လွၼ်ႉ ၵၼ်ႉယွၵ်ႉ ၵၼ်ႉၶတေႃႉ ပဵၼ်မေႃ လၢဝ်ႈလွမ်လိူင်ႈ တူၼ်ထိုင်ႈ35 တႃႇမိူင်းယွမ်ႉႁူမ်ႈ ၵၢင်မႃးရီးႁိူး မိူဝ်ႈ1961 ယွင်းလူဝ်ႉၶူပ်ႉလႆႈ43ၶၶေ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းပဵၼ်လၢဝ်ႈလွမ်လိူင်ႈ ၵၢၼ်လႆႈၶၢမ်ႉလိူဝ်ႈတင်ႈ ႁေႃႉလိူၵ်ႇသေပူၼ်ႈသုတ်းယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉသမ်ႇ ပဵၼ်ႁူၼ်းလၢဝ်း ႁူမ်းမၼ်းၵ်တ်ႇတူဝ်းလိူၵ်ႇ ၵွၼ်တၢင်းပူၼ်ႈသုတ်း တႃႇႁုမ်းလုမ်းပွင်ႊမိူင်းၶၶေ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႉတၢင်း လီးၸူးဝေးၵွႆႇဝလ်ႇတ်တွၼ်းယိုဝ်းတႆႇတီႈတၢလ်းလသ်ႇမိူဝ်ႈဝၼ်းထိုင်ႈ 22လူၼ် ထူၼ်ႈ11ပီႊ1963 ၶၶေ်ႇယဝ်ႉ။

ၵၼ်ႉၶတေႃႉ ႁူတ်ႉမိူဝ်ႈ1917တီႈပၢင်ႁွၵ်ႇလႆႈၶၼ်း၊ မ်သ်ႈသွ်ႉၶျူးသ်သ်ႇ။ မၼ်းၵႃပ်ႇၶူးတီႈ လၶ်ႇလွမ် ၵူးဝၢတ်ႇၶဵင်ႊပီႊ 1940။ သမ်ႇလႆႈၵ်တ်းသၢင်ႈတၢင်းၵတ်းငၢၼ်မေႃႈ မိူဝ်ႈၶဵင်းသိုၵ်းလုမ်ႈ ယႃႉဢမ်းသွင် တီႈယႆႈပၼ်ၶၢႈပူင်ၵူဝ်းတပ်ႇပွႆႉမၢၵ်ႉသၢတ်ႈၶမ်ႇ(တေႃႉပီႉတိူဝ်ပီႉတီႉၶၶေ်ႇယဝ်ႉ)။ ယွင်းႁူၼ်းမိူင်းငလႈတ်ၼ်းယွင်း လေးမိူင်း မိူင်းယွမ်ႉႁူမ်ႈ ၵၢင်မႃးရီးႁိူးယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၶဵင်း ပီႊ1960ၶၶေ်ႇ မၼ်းၵွင်ႉပူၶ်ႇရိူၵ်ႇၶျတ်ႇၶိူၵ်းသၼ်ႉ တႃႇပဵၼ်လၢဝ်ႈလွမ်လိူင်ႈတင်းၶဵင်း လူဝ်ႊပွတ်းၵွၼ်ႉယဝ်ႉ။ တၢင်းယၢပ်ႉယၢၼ်း ၵၢၼ်ၶိူၵ်ႇၶႃႈသေပူၼ်ႈသုတ်း ယွင်း ၵၼ်ႉၶတေႃႉ လတ်းပွင်ၶ်ႇ ၶဝ်ႈမေႃႈမိူဝ်ႈလူၼ်ထူၼ်ႈသိပ်း1962ယဝ်ႉ။ ၵၼ်ႉၶတေႃႉ သိုပ်ႉတိုၵ်းသူၼ်းၵွႆႈ သူဝ်းဝီးယ်တ်ႇယူႉၶီႉယၼ်ႉ ၶိုၼ်းထွႆႈၵၢဝ်ၶိူင်ႊမေႃႉယႆႈမုင်ႉမုၼ်ႊၶဝ် လႆႈတမ်းတီႈၵိဝ်းပွႆး ၶၶေ်ႇႁူႉ။ ၵမ်းလိုၼ်းမေႃႈ ရသ်ႇသျၼ်းၶဝ် လႆႈလွႆႈယွမ်ႇလွမ်း တႃႇၵ်တ်းၶၢင်ႉၶၢၼ်ယဝ်ႉ။ ၵၼ်ၶတေႃႉ ပဵၼ်လၢဝ်ႈလွမ်လိူင်ႈၵၢၼ်ႁူၼ်းႁူႉသူင်ၵႃႇၶမ်ႇႁေႃႉၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ တၢင်းၵၢၼ် မၼ်းလႆႈ ၶၢမ်ႉၶႃႈတႆႇႁူႉၶ်ႇ ၵ်တ်းၵွႆႈပဵၼ် လွင်ႈတိုၼ်ႉသၢၼ်ႈတူၵ်းလွႆငလႈ လီၶႃႈၶူမ် လူင် တႃႇၵၢင်မႉရီႉၵၼ်ႉၶဝ်ငလႈ တင်းလုမ်ႈယႃႉပ်တ်ႈ ယူႉယဝ်ႉ။

– လၢဝ်ႈလွမ်လိူင်ႈလွၼ်ႉၵၼ်ႉယွၵ်ႉၵၼ်ႉၶတေႃႉ ငတႉတင်ႈပၼ်တပ်ႇငမ်းယ်ၼ်၊ ၵၢၼ် ပဵၼ်လုမ်းလူဝ်းမိုတ်ႈသူႈ တႃႇပၼ်တၢင်းလွႆႈထ်မ်ႁူၼ်း ၵၢၼ်မီးတီႈတၢင်ႉမိူင်း(ၶဵင်းလုမ်ႈ ယႃႉ) ၶၶေ်ႇလွႆယဝ်ႉ။

★ ★

လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႇႁႃႉ ငမ်းမိူင်း

လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႇႁႃႉ ငမ်းမိူင်း ပဵၼ်လဝ်ႈဝွင်ႉၸေႃႈသႅင်တၢင်းလဝ်ႈၶိူင်ႈ ၵၢၼ်ၵႂၼ် ၼတႃႇသၢင်ႈ မိူင်းတုမ်ႊၵဵၼ်ႇလူင်မိူင်းမၢဝ်းၶဝ်ႉယဝ်ႉ။ လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႇႁႃႉလႆႈလိုဝ်ႈၼူးဝွႆႉဝႃႈ ပဵၼ်လဝ်ႈလူင်ၼုၼ်ယွတ်ႈတၢင်း ၵၢၼ်ၵမ်ႇမီးၽွၼ်မႄးတဵၵ်ႈသဵင်ႇတႃႉမိူၼ်လႆႈၶဝ်ႉ လဝ်ႈၶိူင်ႈယဝ်ႉ။

လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႇႁႃႉ ၵိူတ်ႇမိူဝ်ႈပီႊတၢင်း လၵ်ႈၶိုၼ်ႈၸူင်ႉမဝ်ႉ တီႈၸူလ်ႈၶေႃးၵိူဝ်ႇ၊ ႁိမ်း ဝဵင်းသႃႇ၊ ၽၢႆႇလိူင်ႇလၢၼ်းဝၼ်းၵွၵ်ႇဝဵင်းၶမ်ႉၶမ်းလဵင်ႇၶႅႉၶဝ်ႉယဝ်ႉ။ ၶဝ်ပဵၼ်ႁႃႉၽေ သၢမ်ပီႈၶွင်ႉ ၼုၼ်ၵၢႆႈငမ်းမိူင်း၊ ၼုၼ်ယီႈၶၢင်ၶမ်း တင်းၼုၼ်သၢမ်ႁွၼ်းပိုၼ်းသၢမ်လူင်ႁႃႉယဝ်ႉ။ လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႇႁႃႉ ပဵၼ်ၵေႃႉ လၢႆႈၵၢင် ၼုၼ်ယီႈ ၶၢင်ၶမ်းၶဝ်ႉယဝ်ႉ။ လိုဝ်ႈၵူႈပဵၼ်လဝ်ႈ လူင်ၼုၼ်ႁႃၶၢင်ၶမ်း မဝ်ႈပုင်ႇ ဝဵင်းဝႃႈ။ လိုဝ်ႈၼမႈလဝ်ႈၶေႃးၵိူဝ်ႇၶမ်း လဵင်ၵႂၼ်ႇယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈလိၵ်ႉ ၶဝ်ၼမႈလုၵ်ႈ လႆႈၶၢၼ်လွၼ်ႉတုၵ်ႉယၢၵ်ႈတေႉတေႉ၊ ယဝ်ႉၵေႈ ၵမ်ႇလႆႈယူႇလွမ်း ၵၼ်လီလီ ႁွပ်ႈၶဵၼ်မိူင်း ၼုၼ်တၢင်ႈပေႃႇဝဵင်းၶၼ်ႈ ၶေႃးႁႃႉလိူင်ႇ ပူးၵမ်ႇၶဝ် မီးၸိမ်းလမ်ဝွႆႉႁွၼ်း ၼလႈယဝ်ႉ။ ယီႈၶၢင်ၶမ်းၶဝ်ၼမႈလုၵ်ႈ ၵမ်ႇလႆႈယူႇတီႈလိဝ်၊ လုၵ်ႉဝဵင်းသႃႇပၢႆးလူး

ဝၢၼ်ႈပ်ႉ သိုပ်ႇပၢႆးလူးထမ်ႇမၢၼ်ႈၸွင်း ဝၢႆးမႄးသမ်ႉၶႅ်ပၢႆးလူးတူင့်ၶၢၼ်း ၊ သမ်ႉၵိင်းယၢင်း ႁွင်းၶၢင်။ ၵဝ်တၢင်းလွႆႈထမ်ပီႈၶဝၢင်းၵီႇၶမ်းလင်သေ ၸင်ႇၵဝ်ယီႈၶၢင်ၶမ်း လၵ်ႉ သူင်ႇၶိုၼ်ႈႁူႇ ဝိင်းဝၢႆမိူင်းမ်ၶၼ်း၊ ၸင်ႇသိုပ်ႇႁူႇၽ်ဝ်ၶွင်သီ တီႈပီႈၶဝၢင်းလူင်ယေႈၶမ်းလူင် သေ ၵ်ၶၼ်းပိုၶ်ႉၶူႉတၢင်းမေယဝ်ႉ။ ဝၢႆးသေၸဝ်ႈပီႈၶဝၢင်း၊ ၶဝၢင်းၵီႇၶမ်း လင်ပ်ႉမိူင်း ၶွၶၼ်းၼၽးယဝ်ႉၵေႈ ၶုၶ်ယီႈၶၢင်ၶမ်းလူင်းမႄးလူးၵေႉပ်ၶၼ်ၼမႈသေ မႄးတင်ႈတပ်ႉဝ်ႉတီႈ လေႊၵၢင် မိူင်းမၢဝ်း၊ ၸဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽႃႉ မႄးပၵ်းတမ်းတပ်ႉဝ်ႉတီႈ လွံလၢဝ်သေ ၶိုင်ၵျ ပွင်ႊ မိူင်းယဝ်ႉ။

ၶုၶ်ယီႈၶၢင်ၶမ်း ၵပ်ႉလိုဝ်ႈၸဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႇၽႃႉသေ လုၵ်ႉတၢင်းၸွင်ႇ ၶၢမ်ႈၶမ့်မၢဝ်းမႄး တင်ႈဝိင်းလေႊၵ်းသေ လုၵ်းမၶၼ်ႈပွင်ႊမိူင်းမၢဝ်း မိုဝ်ႈပီႊ လၵ်းၶီႈၵတ်းၵဝ်ႉယဝ်ႉ။ မၶၼ်းၸဝ်ႈၸွင်ႉၵဝ်ပၢင်တုမ်ႊလူင် ၶိူဝ်းမိူင်းသေ တၵ်ႈလင်းၶေလွင်ႈၽွမ့်ၶူမ်ႈ၊ လွင်ႈၶိုၼ်ႈ ယႂ်ႇ၊ လွင်ႈၶမ့်ၶိူင်ႈလွႆလၵ်။ ဝၢႆးမႄးထိင်ႈသၢမ်ပီႊ ၸင်ႇၶႅ်ဝိင်း တမ်းမၶၼ်ႈတီႈလေႊလၢၶ်ႉ သေပွင်မိူင်း။ မၶၼ်းၸဝ်ႈၵုပ်ႈတွမ်ႊ ၵဝ်မိူင်းသိၵ်ၶၼ်လေႊ၊ မိူင်းယိၵ်ဝိင်းၶၶၼ်ႈ၊ မိူင်းမိတ်ႈၵိင်းလၢဝ်လုင်းႁူဝ်း၊ မိူင်းဝၶၼ်းသင် မူႇၵၢၶ်ပူးၶၢင့်၊ မိူင်းၼသမိူင်းတိုင် ၵိုင်မႄႉ၊ မိူင်းၽၢသိုဝ်ႇတွင်း၊ ၵိင်းသိၵ်ၶ် ၵိင်းၵျၢႆး ၵိင်းမွ်ႇ လမ်းပုၶၼ်း၊ လမ်းပၢင်း၊ တၢႈမၢဝ်း၊ တၢႈၵုင်ႈ၊ ပႃႇၵိုဝ်၊ ၵၢႇဝႃႉ၊ ဝူလ်ႇသႃႇလီႇ၊ ၵၢႇသၢမ်ႇ လိူဝ်းၶွ်ႉ ၶဝ်ႈၵူမ်ႈ တွ်ႈလွင်ႈပဝ်း ၵျေသိင် မိူင်းလေႊလၢၶ်ႉ မႄးယူႇယဝ်ႉ။ မၶၼ်းၸဝ်ႈၵွၶ်ၵ်တ်းသၢင်ႈ ပၢႆးလုၵ်ႉၽိုၶ်ႉလိၵ်ႈလၢႆး ယိၶ်ႇၼေႈတၢႆးသေ ပူၵ်းပွင်မိူင်းမွ်ႇယဝ်ႉ။ လုၵ်ႉတီႈလေႊလၢၶ်ႉသေ မၶၼ်းၸဝ်ႈၼတႇထင်ႈ ဝိင်းမွ်ႇ ဝိင်းလိုင်ႇၵူႇၽၢႆႇတူၵ်းသိၵ်ၶ်ဝီ၊ ၵိုၵ်ႇဝိင်းမွ်ႇတၢႈပူၵ်ႇ ၵိုမ်းသီႇပေႉလိူဝ်းၶွ်ႉဝ်ႉသေယဝ်ႉ ၸင်ႇၶွၶ်ၼ်းၼၽးႁူႇ မိုဝ်ႈပီႊတၢႆး လၵ်းၶီႈ ၵၢပ်ႇသီ ၶင်ႈလူဝ်းပၢၶ်73ၶူပ်ႇ ယူႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

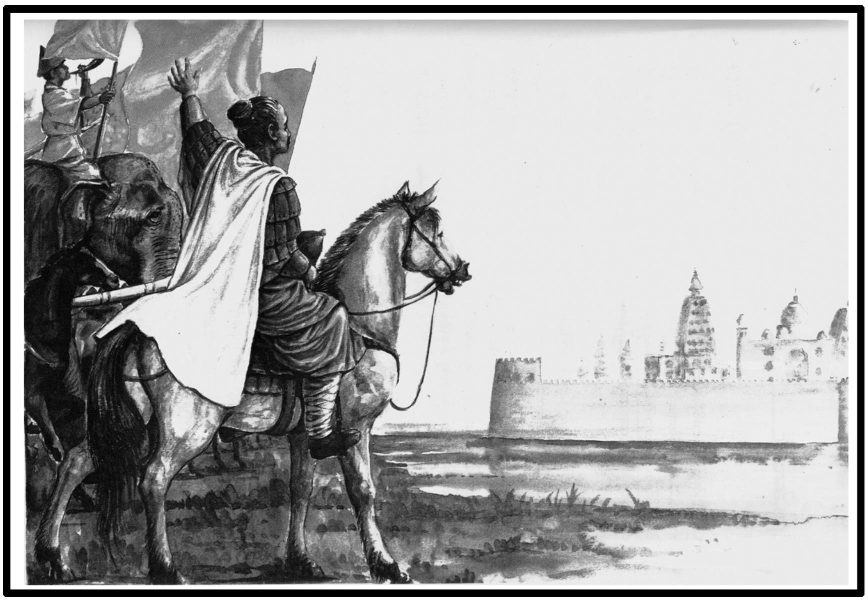

Moses

Moses was a great leader of the Hebrew nation and a central figure in the Jewish religion.

Moses was born in Egypt probably in the 14th century B.C. When Jews were slaves. The pharaoh ordered Hebrew women to drown their first-born sons in the Nile. Moses' mother hid him in a basket on the river. The pharaoh's daughter found him, and he was raised in the Egyptian court. As an adult, he killed an Egyptian for mistreating a Hebrew and fled from Egypt. He became a shepherd. One day God spoke to him from a burning bush. God told him to free the Hebrews in Egypt and lead them to Canaan, the Promised Land. Moses led the Hebrews out of Egypt. At the sea of Reeds (called the Red Sea in the Bible), the waters parted for the Hebrews and washed over the soldiers chasing them. At Mt. Sinai, God gave Moses the Ten Commandments. After 40 years of wandering, the Jews reached the land of Canaan. Moses died at age 120.

- *The story of Moses and the Ten Commandments is told in the first five books of the Old Testament.*

မူဝ်းသ်သ့်

မူဝ်းသ်သ့် ပ်ခ်ယူႈကွခ်ရှူဝ် ကာခ်ယ့်,ဒိုၵ့်လူင်ဂေ့ခိုင်ႈ တီႈဒိုဝ်းမိုင်းၵျီးပဂျူး ဒဝ်သေ သမ့်ပ်ခ်ယူႈ တူဝ်ယၢင်,ႁွင်ၵၢင် တီႈခၼ်းလၢဝ်းယုမ်,ယမ်ခပ့်ထိုဝ်ဒိုဝ်းလူးဝိသ့် ဒဝ်ယဝ့်။

မူဝ်းသ်သ့်ဂူတ်,တီႈကီးလိပ့် မွၵ်ႈခၼ်းပီး ကာ.ပ.ဒ14 ရှူဝ်ပၢၵ်,ရှုပ်ႈ မိုဝ်ႈကာခ်လူးသ့်ဒဝ် တိုၵ့်ပ်ခ်ဒျႈခခေ့်ယဝ့်။ ဒုခ်ယှူးဂျူဝ်း ပူင်ဂူၢမ်းဝ့်ရွှ်ႈယူႈယိင်းဒဝ် ကာဝ်လုၵ်ႈငဝ်ႈဒဝ်လွင်း ပ်တ်ႈခၼ်းခမ့်ငဂႈခဝ်ႈလ်း။ ငမႈမူဝ်းသသ့်ဒဝ်သမ့် ကာဝ်သိုင်,မခ်းဝ့်ပခ် တီႈခၼ်းသူ. ကာခ်ခိုင်ႈ ၵျိမ်းယှၢင်,ခမ့်။ လုၵ်ႈယိင်းယှူးဂျူဝ်းသမ့် ဂူ,ၵျခ်မ်ခ်ႈ၊ လင်,ၵ်ပ်းလိ်င့်မခ်းမူး တီႈခၼ်းၵျၢင်ႈၵျေးကီးလိပ့်သိုခ်း ဒဝ်ယဝ့်။ ဂေ့ယ့်,မူးယဝ့်ခ်ဂေႈ ႁွပ်ႈကီးလိပ့်သိခ်းဂေ့ ခိုင်ႈ ၵျိတ်းရွှ်သ့်,ၵျီးပဂျူးဂေ့ခိုင်ႈငလႈ မခ်းသမ့် ကာဝ်တၢ်မ်ခ်ႈ၊ လင်,လ်ႈပ်းကွၵ်,ကီး လိပ့်ဂူ,ယဝ့်။ မခ်းလင်,ပ်ခ်မူး ဂူခ်းလိ်င့်ယုင်မေႈလ်ခ်။ မီးဝခ်းခိုင်ႈ လဝ်ႈယူး(ႁွတ့်) လုၵ့်တီႈယုမ်းကာခ်ယှ်းလုၵ့်ယူ,ခခေ့်သေ လၢတ်ႈတေ,မခ်းမူး။ ႁွတ့် ဒ်းခေ ရှ်ႈမခ်း ဂူ,ကာဝ် ၵျီးပဂျူးဒဝ် တီႈကီးလိပ့်ပွလုပ်,လွတ်ႈသေ၊ သမ့်ရှ်ႈကွခ်ဒဝ်ဂူ,ၵ်ခ်းခၢခ်း၊ တီႈလိခ်တေၵ့်မခ်ႈခ်ယေ့်။ မူဝ်းသ်သ့်ဂူ,ကွခ်ကောဝ်ၵျီးပဂျူးဒဝ်ကွၵ်,ကီးလိပ့်မူး။ တီႈၵျိမ်း ပၢင်,လ်,ဂိတ့်သ် ကာခ်ခၼ်းလိၵ်ႈ ထမ်းဝူႈ ပၢင်,လ်,လ်င်ခခေ့် ခမ့်လူင်ယှၢတ်,ငၢၵ်ႈပခ် ၵျီးပဂျူးဒဝ်သေ သမ့်လၢင့်ကာဝ်လုၵ်ႈသိုၵ်းလိုဝ်း လူလ်းလမ်းဒဝ်မူးခခေ့်ယဝ့်။ တီႈလွ်မွင့် သိခ်,ခ်ၢး၊ ႁွတ့် ပခ်မူဝ်းသ်သ့်ဒျႈတိုဝ်းဂမ်းသိပ်းဒျႈ (တ့်,တ်ခ်းဂမ်,မၢခ်းတ်မ်ခ့်) ယဝ့်။ ဝ်းသေ ငလ,ရှွခ်းတူ, 40ပီးယဝ့်ဂေႈ လူးသ်ဒဝ် လင်,ရှွတ်ႈယ်ဝ် လိခ်ၵ်ခ်း ခၢခ်းယဝ့်။ မူဝ်းသ်သ့်တ်ၢ ခၼ်းလူဝ်းဒုပ်,120။

– ကာူႈပုမ်,မူဝ်းသ်သ့် တင်းတ့်,တ်ခ်းဂမ်,မၢခ်းတ်မ်ခ့်ခ့် ကာဝ်ဒ်းဝ့်တီႈခၼ်းပပ့်ကွခ် တၢင်း ၵျူႈပပ့် တီႈယိုခ်ထမ်းဂဝ်,(တ့်,ကူလ်းတ်သ့်တမ်ခ့်)ခခေ့်ယဝ့်။

✷ ✷

Jesus Christ

Jesus Christ was the founder of the Christain religion. Most Christian believe that Jesus is the Son of God and that he came to earth to save men from their sins.

Jesus was probably born about 4 B.C. He grew up in Nazareth, where he lived with his mother Mary and her husband Joseph. Very little is known about Jesus' life until he was about 30. Then he began teaching and preaching about God. He chose 12 apostles to help him spread his apostles, tell of his many good deeds and the miracles he worked, such as healing the sick and the blind.

The rulers in Jerusalem and the priests in the temple thought of Jesus as an enemy. Thay had him arrested. The Roman governor, Pontius Pilate, ordered that Jesus be killed, and he died after being crucified, or nailed to a cross.

- *Many artists have painted the Madonna, or Virgin Mary, holding the infant Jesus.*

လီႈသသ့် ၼရျႃႉသ့်

လီႈသသ့် ၼရျႃႉသ့် ပ်ၶ်ၽူႏၵေႃ့တင်ႏလၢဝ်ႏယုမ့်ယမ်ၶပေ့်ထိုဝ်ၼရိသ့်တီ့ယၶ်ႇ ယဝ့်။ လၢဝ်ႏၼရိသ့်တီ့ယၶ်ႇၵမ်ႏၶမ်ၶမ် ယုမ့်ယမ်ဝ႑ လီႈသသ့်ၶ့် ပ်ၶ်လုၵ်ႏလၢ်ႈ လဝ်ႏၽျူႈ(ၵွတ့်)ယဝ့်၊ ယဝ့်သမ့် မၶ်ႈမူႈလူႈလူၵ်ႏၼူင်ႈၶ့် ပ်ၶ်တႃ့ၽူတ့်ၵဝ် (ၵ်ဝ့ၼျွတ်ႏ)ၵူၶ်ႈၵ်ဝ်ႈ ၷ်ႏလွတ်ႏတၢင်ႈၽိတ်ႈၼဝ် ၶ်ယဝ့်။

လီႈသသ့်ၶ့် လ်ႏယုမ့်ၵဝ်ဝ႑ ၵူတ့်မွၵ်ႏမိူဝ်ႏ ၵႉပႉၼ4ၶီႏယဝ့်။ မၶ်ႈယ့်မူႈ တီႏ ၶူႈသ့်ႏၵ်တ်ႏ၊ ပ်ၶ်တီႏၵၶ်မၶ်ႈယူ့လွမ်ႈငမႏမၶ်ႈမေ့ရိ့ တင်ႈၵူႏမၶ်ႈလူဝ်ႈသ်ပ့် ၶၶေ့်ယဝ့်။ တေႃ့ထိုင်မၶ်ႈ ပေႈလ်ႏမွၵ်ႏ30။ လွင်ႏတၢင်ႈလူဝ်ႈပၢၶ်လီႈသသ့်ၶ့် လ်ႏတေႃႉငတ့်ၵူႉၵဝ်ၵိတ်ႈၵီႏ ၵွလ်ႈယဝ့်။ ဝ်ႈၶ့်လင့် မၶ်ႈငတ့်ပူင်သွၶ် တင်ႈၵျႃး ပွၶ်ႏလွင်ႏၽျူႈယဝ့်။ မၶ်ႈလိူၵ်ႏၽူႏလွ်ႏပွင် 12ၵေႃႉ တႃ့လွ်ႏ မၶ်ႈၽေႏတိူၶ်ႈပ်ႈသင့် သွၶ်မၶ်ႈယဝ့်။ လွင်ႏၽေႏသႃ့သၶေႃ့ ၵၶ်ၽူႏလွ်ႏပွင်မၶ်ႈမၢင်ႈလိူဝ်ႈတ်မ်ႏဝ့်ၶေ့် ၼ်ႈငၶလွေင်ႏၵၢၶ်လီၶမ်လ်ၢ ၵၶ်မၶ်ႈၵ်တ်ႈ တင်ႈတၢင်ႈလီၵၢမ်ႈ ၵၶ်မၶ်ႈသၢင်ႏ၊ မူၶ်ၶင့် ၵၶ်ယူတ်ႈယပ့ၶ်လိူဝ်ႈၼ်ႏ လိူဝ်ႈၶေႃဝ်ငလႏ လိူဝ်ႈတမွတ်ႈလ်ဝ့်ယူ့ယဝ့်။

ၽူႏၵုပ့်ပိူင့် တီႏလၵျူႈသလ်မ်ႈ တင်ႈလဝ်ႏမုၶ်ၼဝ် ၼ်ႏလ်တေႃ့လီႈသသ့် မူၶ်ၶင့် ၽူႏၼ်ၶ် ၵေႃႉၶိူင်ႏယဝ့်။ ၼဝ်ၷ်ႏမတ့်ၵဝ်မၶ်ႈဝ့်။ ၽူႏၵုပ့်ပိူင့်ၵျူမ်ႈမ်ၶ်ႈ၊ ပွၶ်ႈတီႏယသ့် ပီႈလ်တ့် ပၶ်ၼေႃႏပူင်ဝ႑ ၷ်ႏၵဝ်လီႈသသ့်တၢ်သေၶ်ၵေႃႏ၊ မၶ်ႈလ်ႏတၢ်ၵူ့ဝ်ႈသေၵဝ် မၢတ့်လ်ၵ်ႈတိင်လပ်ႈတီႏလၵ်ႈၼူငပၶေ့်ယဝ့်။

– မေပၢၶ်ႈသီၼဝ်တင်ႈလ်ၢ ယၢမ်ႏတ်မ်ႏလၶ်ၵျၢင်ႈမ်တ်ႏတွၶ်ႈၶ်ႈ ၵမ့်ၶၶေ် ဝ်ႈလိၶ်ႈမေ့ရိ့ ၷွပ့်ၵုမ်ႏဝ့် လီႈသသ့် ၵၶ်ပ်ၶ်လုၵ်ႏၵွၶ်ႇလ်င်ၶ့်ယဝ့်။

✷ ✷

Muhammad

Muhammad (570?-632), known as the Prophet of Allah, was the founder of Islam, one of the world's great religions.

Muhammad was born in Mecca, a city in Saudi Arabia. He had the first of a series of religious visions when he was about 40. These visions became the basis for the Islamic faith. Muhammad taught that Allah was the only god and that people should worship Allah through regular prayer.

Many prople in Mecca refused to accept Muhammad as a prophet. He fled from Mecca and went to the city of Medina in 622. The founding of the Islamic religion dates from 622, the year of Muhammad's flight, which is known as the Hegira. Muhammad and his followers then fought a series of battles with the people of Mecca. In 630, Mecca surrendered to Muhammad. After his death, the religion of Islam grew rapidly.

- *The religion of Islam spread from the Middle East and North Africa into Spain as Muslim armies conquered these areas.*

မူႇႁမ်းမႅတ်ႈ

မူႇႁမ်းမႅတ်ႈ(570–632)ၵၢၼ်လႆႈႁူႉဝႃႈ ပဵၼ်မေႃလူင် တႃႇဢလ်းလႃးႁ်ၶဝ်ႈ ပဵၼ်ၵေႃႉၵေႃႇတင်ႈ လၢဝ်းဢိသ့်လၢမ်း၊ ၵၢၼ်ပဵၼ်ပႆးယုမ်ႇယမ်ၶပွႆႉထိုဝ်ယႂ်ႇၼိူင်ႈလူင်လုမ်ႈ ယႃႉၵၢၼ်ၶိူင်ႈၶဝ်ႈယဝ့်။

မူႇႁမ်းမႅတ်ႈၵိုတ်ႇတီႈ မႅၵ်ႇၵႃႇ၊ ဝႅင်းလူင်ၵၢၼ်ၶိူင်ႈ ၶႄႈသၵွတ်ႇတီႇၵရေးပီးယႂ်း။ မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈ မႃး မွၵ်ႈ40 ၼူပ်ႇၶဝ်ႈ မၼ်းလႆႈမႃးတၢင်းႁၼ်ပႆႈၵိူဝ်းထိုင် ၵၢၼ်သိုပ်ႇသႆလူင် ဝႆႉ ၵမ်း ၵွၼ်တၢင်းသုတ်းယဝ့်။ တၢင်းႁၼ်လိူဝ်းၶဝ့် လႆႈပဵၼ်မႃးငဝ်ႈပိုၼ့် တႃႇပႆးယုမ်ႇယမ်ဢိသ့်လၢမ်းမိူၵ်ႉယဝ့်။ မူႇႁမ်းမႅတ်ႈ ၼႆႈလႅင်ႉဝႃႈ ဢလ်းလႃးႁ်ၶဝ့် ပဵၼ်ပြႃးသူႇလိဝ်လိဝ် ယဝ့်။ ၵူၼ်းႁဝ်း ထုၵ်ႇဝႆႈသၢၵလ်းလႃးႁ် တင်းၵၢမ်းဝႆႈ သူႇမၢၼ်ႇမၢၼ်ႇယူႇယဝ့်။

ၵူၼ်းတီႈမႅၵ်ႇၵႃႇၵမ်ႈၶမ်ၶမ် ၼိုၼ်ထိုင် တႃႇႁပ့်ၵၢဝ်ဝႃႈ မူႇႁမ်းမႅတ်ႈပဵၼ်မေႃလူင်။ မၼ်းလၢင်ႇ ပႆးၵွၵ်ႇမႅၵ်ႇၵႃႇၵႂႃႇသေ ၵႂႃႇလူးဝႅင်းလူင်မႅတ်ႇတီးၶႄး ၶႄး622ၶိူဝ်ႈ။ လွင်ႈငတႇတင်ႈလၢဝ်းၶပွႆႉထိုဝ် ဢိသ့်လၢမ်းမိူၵ်ႉၵေႃႈ ငတႇၵၢဝ်622ၶဝ့်ယဝ့်။ ပီးၵၢၼ်မူႇႁမ်းမႅတ်ႈသွင့်ပႆး ၵၢၼ်လႆႈႁူႉဝႃႈပဵၼ် ႁၵ်ႈၵီးၵျူးၶဝ်ႈယဝ့်။ မူႇႁမ်းမႅတ်ႈတင်းၵူၼ်းလွမ်း မၼ်းလၢင်ႇ ႁၢတ်ႉသိုၵ်းသိုပ်ႇသႆ တေႃႇၵူၼ်းမိူင်း မႅၵ်ႇၵႃႇယဝ့်။ ၶႄးပီး 630၊ မႅၵ်ႇၵႃႇၼဝ် ဝၢင်းၼိူင်ႈပၼ်မူႇႁမ်းမႅတ်ႈယဝ့်။ ဝႆႉသေမၼ်းတၢႆၵႂႃႇ၊ ပႆးယုမ်ႇယမ်ၶပွႆႉထိုဝ်ဢိသ့်လၢမ်း ယႂ်ႇၼိူင်ႈမႃး တင်းၼၢင်ဝႆႉယူႇယဝ့်။

– ပႆးယုမ်ႇယမ်ၶပွႆႉထိုဝ်ဢိသ့်လၢမ်းၶဝ့် ငတႇၵၢဝ်ပွတ်းဢၢင်ဝၢၼ်းၵွၵ်ႇ တင်း ဢႃယ်ႉယႃရိၵ်ႉဢ်ႉၸွင့်ယေႃႈလွတ်ႇ ၼဝ်ႈထိုင်သပဵၼ်း၊ မိူဝ်ႈတပ့်သိုၵ်းမုသ့်လိမ်းၼဝ် ႁွၼ်းပေႃႇ လႆႈၶႄႈတီႈလိူဝ်းၶဝ့်။

Luther, Martin

Martin Luther (1483-1546) was the most important leader of the religions movement called the Protestant Reformation. The Protestant Reformation led to the founding of several Protestant denominations.

Luther became a priest in 1507 and lectured on the Scriptures at the University of Wittenberg. Luther was a faithful Catholic. But he objected to some practices of the church. One was the sale by the pope of indulgences which forgave people for their sins. Luther believed that God was loving and that people could not win His favor with money or deeds. Luther prepared a document called the Ninety-five Theses. On October 31, 1517, he posted it on a church door. It had 95 paragraphs criticizing the church. Luther was excommunicated from the church in 1521. Luther and his followers established the Protestant denomination called Lutheranism.

- *The Protestant Reformation spread across Europe in the years after Luther posted his 95 Theses on a church door in Wittenberg. Luther translated the Bible from Latin into German, So that his followers could read it in their own language.*

မႃႇတိၼ်ႇလူတ်းတိူဝ်း

မႃႇတိၼ်ႇလူတ်းတိူဝ်း(1483–1546)ၼႆႉ ပဵၼ်ၽူႈၵွၼ်ႈၸူဝ် ၵၼ်လမ်ႇလွင်ႈသေ ပိူၼ်ႈသုတ်း တီႈၼႂ်းပၢၼ်တူဝ်ႉၶိုင် လွင်ႈၶပ်ႉထိုဝ် ၵၼ်ၶြိတ်ႉဝႃႈ လွင်ႈၶိူၼ်းၼမ်းသၢင်ႈပရူဝ်ႇတႅတ်ႉသတႅၼ်ႉၶဝ်ႈယဝ့်။ လွင်ႈၶိူၼ်းၼမ်းသၢင်ႈပရူဝ်ႇတႅတ်ႉသတႅၼ်ႉၼႆႉ ၵွၼ်ႈၶြိတ်ႉပဵၼ်မႃး လွင်ႈၼတႃႇတင်ႈလုမ်းၼယ ပရူဝ်ႇတႅတ်ႉသတႅၼ်ႉ တင်း ၶမ်လႆႈၶဝ်ႈယူႇယဝ့်။

လူတ်းတိူဝ်း ပဵၼ်မူၼ်လဝ်ႈ မိူဝ်ႈ 1507ၶီႈသေ ၵူၺ်ႉပူင်သွၼ်ပၼ်လွင်ႈတူဝ်လိၵ်ႈတီႈ လၼ်ႉလွမ် ဝိတ်ႉတႅၼ်ႉပၵ်ႉယဝ့်။ လူတ်းတိူဝ်း ပဵၼ်ၽူႈၵိူဝ်းလီ လၢဝ်းၵ်ႇတၢင်းတူဝ်းလိၵ်ႉတေႃႉယဝ့်။ ႁူလ်းၶေႃႈ မၼ်းပႆႈပ်ႇတႆႈ တၢင်းၽိုၵ်းတိုဝ်းႁၢင်းၵႂႃႇၶဝ်မၢင်ႉၽွင်ႈယဝ့်။ ၵၼ်ၶိုင်ႈလမ်း ပဵၼ်လွင်ႈၼလႃႇ တူလ်းတၢင်းၽိတ်း ၵၼ် လဝ်ႈထႅၼ်လူင်ၶႃႈ ၵၼ်သမ်ႉ ပွလ်ႉဝၢင်းပၼ် တၢင်းၽိတ်းၶႂ်ႈႁူၼ်းမိူင်းၶဝ်ႈယဝ့်။ လူတ်ႉတိူဝ်း ယုမ်ႇယမ်ဝႃႈ လဝ်ႈၵႂႃႇၼႆႉ ၸႅၵ်ႇၽွၼ်ႉၵိူဝ်ႈ ႁူၼ်းမိူင်း ၵေႃႇၵဝ်ပိုၼ်းတင်းတၢင်းၸၵ်ႉတိုၵ်းၵွၼ်ႇသေ ၵမ်ႇလၢင်ႉၵဝ်ၶေႃႈ ၵဝ်သုၼ်ႇ တီႈမၼ်းလဝ်ႈလႆႈ။ လူတ်းတိူဝ်းလၢင်ႉ ၸၢင်ႈၸၼ်းၽိုၼ်လိၵ်ႈၵ်မ်းလူင်ၵၼ်ၶိုင်ႈ ၵၼ် ၶြိတ်ႉဝႃႈ တႂ်ႉၶႂၢမ်းၶၼ်းတီႈၸႃၸ်ႉတီးသိသ်ႉၶဝ်ႈယဝ့်။ မိူဝ်ႈဝၼ်ထီႈ 31 လိူၼ်ထူၼ်ႈ 10 ပီႊ1517ၶဝ်ႈ မၼ်းလၢင်ႉ ၵဝ်ပႃႇၵွႆႈတီႈၸွၵ်းတူႁၢင်းၵႂႃႇယဝ့်။ မၼ်းပႃးမီး95 တွၼ်ႊလိၵ်ႈထတ်းသၢင်ႈလွင်ႈၵႂႃႇဝွႆႈယဝ့်။ လူတ်းတိူဝ်း လႆႈၼမ်ႇတၢင်းတိုတ်းၼၢတ်ႉပ်ႇတႆႈ လွင်ႈ ၵပ်းသိုပ်ႇတင်းႁၢင်းၵႂႃႇ မိူဝ်ႈၼႂ်း 1521ၶီႈယဝ့်။ လူတ်းတိူဝ်းတင်း ႁူၼ်းလွမ်းလင်မၼ်းလိူဝ်းၶဝ်ႈ လၢင်ႉၶိူၼ်းၼတႃႇတင်ႈ လုမ်းၼယၵွၼ်ႉပရူဝ်ႇတႅတ်ႉသတႅၼ်ႉ ၵၼ်ၶြိတ်ႉဝႃႈ လူတ်းတိူဝ်းၵိူၼ်းၶီးသမ်းၶဝ်ႈ ယဝ့်။

– လွင်ႈၼမ်းသၢင်ႈပရူဝ်ႇတႅတ်ႉသတႅၼ်ႉၼႆႉ ၽေႃႈလွတ်ႉၽေႃးႁွပ်ႇႁူ ၼႂ်းပီႊၵၼ်ဝႆႉလူတ်း တိူဝ်းပႃႇလပ်း 95တီးသိသ်ႉမၼ်းတီႈၸွၵ်းတူႁၢင်းၵႂႃႇ တီႈဝိတ်ႉတႅၼ်ႉပၵ်ႉၶဝ်ႈယဝ့်။ လူတ်းတိူဝ်း ပိၼ်ႇတႅမ်ႈပပ်ႉထမ်းလဝ်ႈ လုၵ်ႉပႆႈလႅတ်ႉတိၼ်ႇ တေႃႇလွတ်ႉမၼ်ႇ၊ တႃႇၸႂ်ႈႁူၼ်း လွမ်းလင်မၼ်းလိူဝ်းၶဝ်ႈ လၢင်ႊလူလႆႈ တင်း ၵူၼ်းမိူင်းတူဝ်ၵဝ်ႇၶဝ်ၶဝ်ႈလႆႈယဝ့်။

✷ ✷

Gandhi, Mohandas

Mohandas Gandhi was modern India's greatest leader. Gandhi was a political leader who helped to gain India's independence from Great Britain. He was also a great spiritual leader. He spoke up against many unfair social conditions in India. But he was against violence. He believed that it was wrong to harm any living thing and that change must come through peaceful ways. He was called Mahatma, or "great soul."

Gandhi was born in India in 1869. His father was prime minister of several Indian states. At 18, Gandhi went to London to study law. He returned to India and began to campaign for Indian independence in 1918. Gandhi led peaceful demonstrations. He also fasted, or refused to eat, as a way of protest.

India finally gained independence in 1947. The country was separated, or partitioned, into two nations-India and Pakistan. In 1948, Gandhi was killed by an Indian who was against partition.

- *Gandhi usually dressed in a loincloth and shawl. He was put in prison many times.*

မူဝ်ႉၵျၢၼ်းတၢသ်ႇ ၵၢၼ်ႉတီႉ

မူဝ်ႉၵျၢၼ်းတၢသ်ႇ ၵၢၼ်ႉတီႉ ပၢၼ် ယူႇၵႂၢၼ်ၵျူဝ် ၵၢၼ်ၶိုၵ်ႇၶၢႆးသေပိုၼ်ႈသုတ်း တီႈ ၵိၼ်းတီးယိုင်းပၢၼ်မႂ်ႇယဝ်ႉ။ ၵၢၼ်ႉတီႉ ပၢၼ်ယူႇၵႂၢၼ်ၵျူဝ်ယႃႇပၢႆးမိူင်းၵေႃႉၶိူင်ႈ ၵၢၼ်လွႆႈ သၢင်ႈ တႃႇၵျႃႇၵိၼ်းတီးယိုင်း လႆႈလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃ တီႈၵရိတ်ႇပရိတ်ႇတၢၼ်ႉၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၶႂ်ႇ ပႆပၢၼ်ယူႇၵႂၢၼ်ၵျူဝ် ယႃႇထၢတ်ႈလႆ ယိုင်ႉၶိုၵ်ႇလူင်ၵေႃႉၶိူင်ႈၵေႈလိုင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းတၢၼ်ႈၵႂၢၵ်ႉတေႃႉလႂ်ႈငဝ်းလႆးၵၢၼ်ႁူၼ်း ၵၢၼ်ၵမ်ႉယိင်ပိင်း လိူဝ်းတင်းၶမ်လႆ ၶိုင်းၵိၼ်းတီးယိုင်းယဝ်ႉ။ ႁူလ်းၵႃး မၼ်းသမ်ႇသၢၼ်ၶတ်းတေႃႉ လႂ်ႈၵျၢဝ်ႈၵျႂႃႉၵူဝ်ႈ။ မၼ်းယုမ်ႉယမ်ဝႃႈ လႂ်ႈၵျတ်းၶၢၼ်တေႃႉတူဝ်မီးလႆ ၵၢၼ်လႆၵေႃႈလီ တိုၼ်းပၢၼ်တၢင်း ယိတ်းယဝ်ႉ။ တႃႇလၵ်ႈလႆးၵႂၢင်ႈၶႂ်ႇၶၼ်ၵေႃႈ တၵ်းတေလႆႈမႃးလွမ်းလႆးတၢင်းၵတ်းယၢၼ် ၶၼ်ယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႉၵျွၼ်ႇဝႃႈ မၵျၢတ်ႇတမႃႉ၊ ပွင်ႉဝႃႈ "ယၢၼ်ငဝ်းယိုင်ႉၶိုၵ်ႇလူင်" ၶၼ်ယဝ်ႉ။

ၵၢၼ်ႉတီႉ ၵူတ်ႉတီႈၵိၼ်းတီးယိုင်း ၶိုင်းပီး 1869။ ၵူႈမၼ်း ပၢၼ်လွမ်ယႂၢင်းလူင်တီႈ ၵေးမိူင်း ၵိၼ်းတီးယၢၼ်းလႆလႆၵၢၼ်ယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈလႆႈ 18ၶူပ်ႉ၊ ၵၢၼ်ႉတီႉ ၵျႃႉလၢၼ်ႉ တၢၼ်ႉ တႃႇၵျၢၼ်းပႆးပိူင်မီး (ယိုင်ႈမိူင်း)။ မၼ်းၶိုၼ်းပႂၵ်ႈမႃးၵိၼ်းတီးယိုင်းသေ ၼတႃႉၵႂၵ်ႉ ၵျတ်းသၢင်ႈ တႃႇလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃၵိၼ်းတီးယၢၼ်း ၶိုင်း 1918ၶီႈ။ ၵၢၼ်ႉတီႉ ၵႂၢၼ်ၶေၵေႃင်လိုၵ်ၶွမ်ႈၶတ်း တင်းလႆးၵတ်းယၢၼ်။ မၼ်းပႆၵျတ်ႇတူဝ်မၼ်းၵမ်ႉၵျပ်ႇၵိၼ် တၢင်းၵိၼ်ၵျိုင်ႈပၢၼ် လႆးတၢင်းၶွမ်ႈၶတ်း ၵၢၼ်ၶိုင်ႈၶၼ်ႇယဝ်ႉ။

ၵမ်းလိၼ်းမႃး ၵိၼ်းတီးယိုင်း လႆႈလွတ်ႈလႅဝ်းႁၢၼ်းၶေႃ ၶိုင်းပီး 1947ၶီႈယဝ်ႉ။ ဝၢၼ်ႈမိူင်းၶႂ်ႇ တၵ်ႉယၢတ်ႉၵျႃႉ၊ ၵမ်ႉၶၼ် ၶၼ်ႈၼၼ်ႈၵၢၼ်ပႅတ်ႈ၊ ၵဝ်ပၢၼ်ၵျႃႉသွင်ၶိုဝ်း မိူင်း။ ၵိၼ်းတီးယိုင်း တင်း ပၢၵ်ႉၵိသ်ႇတၢၼ်းယဝ်ႉ။ ၶိုင်းပီး 1948 ၵၢၼ်ႉတီႉ လႆႈၶၢမ်ႉတၢင်း ၵိၼ်းတီးယၢၼ်းၵေႃႉၶိူင်ႈ ၵၢၼ်ၶတ်းသၢၼ်လႂ်ႈၶၼ်ႈၼၼ်ႈၵၢၼ်ၶႂ်ႇ ၵဝ်တႆယဝ်ႉ။

– ၵၢၼ်ႉတီႉ ႁွႆႇၶၼ်ႈၶူဝ်းမၼ်ႈယၢၼ်ႉယႃႈၵႂမ်ႈဝၼ်းၵၢဝ် တင်းယႃႈပႂ်ႇမႃႉယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႉၵဝ်သ်ႉၶဝ်ႈၶွၵ်ႈ လႆပွၵ်ႈတေႇတေႇယဝ်ႉ။

✷✷

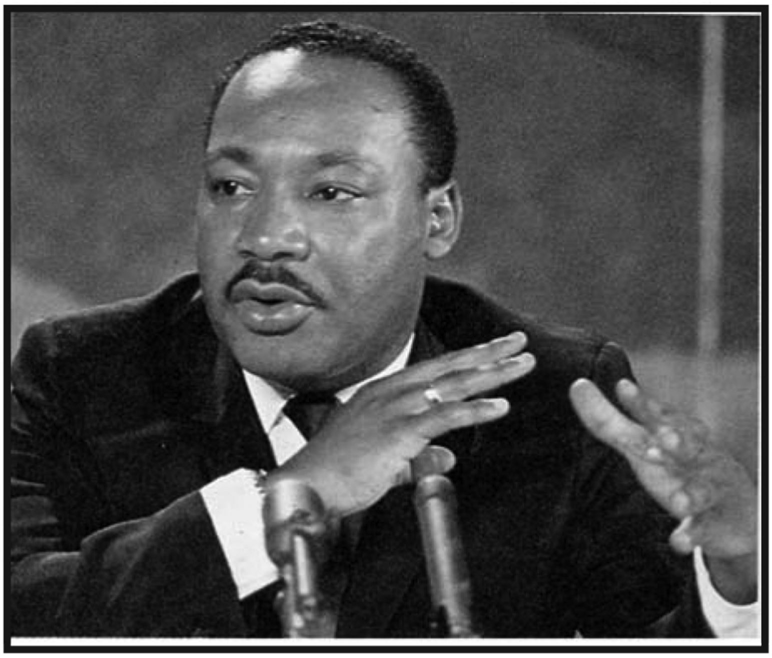

King, Martin Luther, Jr.

Martin Luther King, Jr., was a black minister and a great American civil rights leader.

He was born in Atlanta, Georgia, in 1929, and became pastor of a Baptist church in Montgomery, Alabama, in 1954. At that time, the law in Alabama said black people had to sit in the back of public buses. King fought the law. In 1955 he and others led a boycott against the Montgomery buses. King's house was firebombed, but he won. The buses were desegregated. King continued to fight for civil rights with peaceful protests.

King's stuggle for civil rights reached a high point on August 28, 1963. More that 200,000 people demonstrated for equal rights in Washington, D.C. King made a speech in which he said he had a dream that one day all people would be equal, that blacks and whites would not hate each other because their skins were different colors. On April 4, 1968, King was shot and killed in Memphis, Tennessee.

- *King was arrested many times. He won the 1964 Nobel Peace Prize for his nonviolent civil rights struggle.*

မႄႈတိၼ်ႇ လုတ်ႉတွင်း ၵိင်း

မႄႈတိၼ်ႇ လုတ်ႉတွင်း ၵိင်း လူႇၶီႇယွႆႇ ပဵၼ်ၶုၼ်ၽွင်းလူင် ၼိုဝ်းၵူၼ်းၶိူဝ်ႉလမ်ၵေႃႉ ၶိူင်ႈ။ ၽူႈၵွၼ်ႇၶိူဝ် တႄႇသုၼ်ႇလႆႈသုၼ်ႇပဵၼ်ၵူၼ်း မိူင်းၵၼမႄႈႁိူႇၵၼ်ႇ ၵၼ်ယွၼ်ႈၼႃႇလူင်ၵေႃႉ ၶိူင်ႈယဝ်ႉ။

မၼ်းၵိူတ်ႇတီႈ ၵၢတ်ႇလၢၼ်းတႃး၊ ဢေႃႇလီႇယွႆႇ ၶွင်ႇပီႊ 1929။ သမ်ႇပဵၼ်မေႃးၶုၼ် ၽွင်းႁွႆႈ ႁၢင်းပြုးပဵၼ်ႇတိသ်ႇၼဝ် တီႈမွင်ႇႁူဝ်ႇမွၵ်ႇႁိူ၊ ၵလႄႇပူးမေႃးမိူဝ်ႈ 1954။ မိူဝ်ႈၽွင်း ၶေၼ် ပိူင်မီးတီႈ ၵလႄႇပူးမေႃးဝႃးဝႆႉၼတေႃႉ ၼိုဝ်းၵူၼ်းလမ်ၼဝ် တေလႆႈၶႅင်ႈႁႂ်ႇတၢင်းလၢင် လူတ်ႉသႂ်ႁူၼ်းလႂ်ႁွၵ်း ၶႂ်ယဝ်ႉ။ ၵိင်း တိုၵ်းတေႃႇပိူင်မီးၶႂ်ႉယဝ်ႉ။ ၶွင်ႇပီႊ 1955 မၼ်းတၢင်း တၢင်ႇလိူဝ်းၵွၼ်ႇၵၼ် မၢင်ႇၼတ်းတေႃႇလူတ်ႉသႂ်တီႈမွင်းႁူဝ်ႇမွၵ်ႇႁိူႇပၵ်းယဝ်ႉ။ ႁိူၼ်း "ၵိင်း" ယူႇၵေႃႈ လႆႈၼၢမ်ႇၵဝ်မၢၵ်ႇပုင်းႁွႆးပွလ်ႇပၵ်းႈ၊ ႁူလ်းၵႃး မၼ်းလႆႈ တၢင်းၵွင်ႇပေႉယဝ်ႉ။ လူတ်ႉသႂ်ၼဝ် ၵမ်ႇလႆႈမီးလွင်းလၵ်ႇၼၽယဝ်ႉ။ ၵိင်းသိုပ်ႇတိုၵ်းတႃႇ သုၼ်ႇလႆႈသုၼ်ႇပဵၼ် ႁူၼ်းမိူင်း တင်းလႂ်းတၢင်းၼွမ်ႈၼတ်းၵတ်းၵတ်းယၢၼ်ယၢၼ်။

တၢင်းတူဝ်ၼတ်းၵိင်း ၵၼ်ပဵၼ်တႃႇသုၼ်ႇလႆႈႁူၼ်းမိူင်းၶႂ် ယၵ်ႉမေႃးတီႈပႂ်သုင် မိူဝ်ႈ ဝၼ်းထီႈ 28 လိူၼ်ထူၼ်ႈၵဝ်ႈ 1963 ၶေၶႂ်ယဝ်ႉ။ ႁူၼ်းမိူင်း 200,000 ပႂ် ၵွၼ်ႇၵၼ်ၶေ ၵၢင်လိုၵ် တႃႇသုၼ်ႇလႆႈယၵ်ႉပင်းတီႈဝေႃႇသိုင်ႇတၼ်ႇတီႇသီႇယဝ်ႉ။ ၵိင်း မွၵ်ႇတၢၼ်းၼေႃး ႁၢမ်း ၵၼ်မၼ်းသွႆႇပူးဝႃး မၼ်းမီးဝႆႉယၼ် ၵၼ်ၶိူင်ႈၵိုဝ်ႈ။ ပေႃးဝၼ်းၶိူင်ႈမေႃး ႁူၼ်း တင်းလႂ် တၵ်းတေလႆႈယၵ်ႉပင်း၊ ႁူၼ်းၼိုဝ်းယိူၵ်ႇ တင်းၼိုဝ်းလမ်ၵေႃး ၵေႃႉၶိူင်ႈ တင်းၵေႃႉၶိူင်ႈ တေၵမ်ႇလင်းၵၼ် ယွၼ်ႉႁွပ်ႈသႄႇၶိူဝ်ႉယိဝ်ၶႅင်ၵွၼ်ႇၼဝ် သီမၼ်း ပၵ်ႇၵၼ်ႁွလ်းၶေၶႂ် ၶႂ်ယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ 4
ယိူဝ်းသေ တႂ်ႁူႇတီႈမၵ်းႁွႆးသွ၊ ၵၼ်းၶၵ်သွသီးယဝ်ႉ။

– ၵိင်းၶႂ် လႆႈၼၢမ်ႇတၢင်းတီႈႁူႇလႂ်ပွၵ်ႇတေႉတေႉယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈလူပ်းၵပ်ႉသူး ငမ်းယၢၼ်ၶူဝ်းပလ်းပီး 1964 ၶီႈၶေၶႂ် ယွၼ်ႉႁွပ်ႈတၢင်းတူဝ်ၼတ်း တႃႇသုၼ်ႇလႆႈႁူၼ်း မိူင်း ၵၼ်ၵမ်ႇပူးလႂ်းႁိူၼ်ႇၵၢဝ်ႈမၼ်းၶေၶႂ်ၼလႈယဝ်ႉ။

✷ ✷

ၼူးဝဵင်း ဝဵင်းၸဝ်ႈသိူဝ်ၽိူၵ်ႉ (မိူင်းမိတ်ႈ မိူဝ်ႈႁူၺ်ႉၵူၺ်)

ၸဝ်ႈသိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉ တင်းမိူင်း

ၸဝ်ႈသိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉ တင်းမိူင်းၼႆႉ ပဵၼ်ၸဝ်ႈၵေႃႉငဝ်ႈလူင် ၵၼ်တင်းၼႃႈသိပ်ႉႁူဝ်း ၼၼ်သိူဝ်ၽိူၵ်ႉသေယဝ်ႉ။ ပဵၼ်ၸဝ်ႈၵၢၼ်တႃႇၼႃႈဝၢၼ်ႈၼႃႈမိူင်းသေ ၵွတ်းၵွႆႈႁူဝ်းမိူင်း ၵိုဝ်ႈၵိုင်းပိုင်းသႂ်ယႂ်ႇ ႁၢင်ႈမႃးၸၼ်ႇလဝ်ႈၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ ၸဝ်ႈသိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉၼႆႉ ယူႇလုမ်းမၼ်း ပၢၼ်ၵိူးၼလႈ ၸဝ်ႈသိူဝ်လူင်ၵေႃႈၸွင်ႇ ၸဝ်ႈသိူဝ်ၽိူၵ်ႉလူင်ၼၼ်ႉၵေႃႈ ၸွင်ႇယူႇယဝ်ႉ။

ၸဝ်ႈသိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉ ၵမ်ႉၼၼ် ၸဝ်ႈသိူဝ်ၽိူၵ်ႉၼၼ်ႉ ႁိတ်ႉၵၼ်ၼႄႇပဵၼ်ႁူၼ်းတီႈ ဝဵင်းၵဵင်းႁူင်ႈ ၽၢင်ႉၼမ်ႉမႃဝဵၼ်းဝၼ်းၵွၵ်ႉ။ ပဵၼ်လုၵ်ႈလႆးၸဝ်ႈၵျေႃမ်းၵဵင်းႁူင်ႈတူၼ် ထူၼ်ႈ42။ ၸဝ်ႈတေႃႉၼမ်း တင်း ၼေင်းမိူင်းလူင်ႉ လိူၼ်လၼ်ႉတၢင်ႇဝၢႆႉၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၸဝ်ႈသိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉၼဝ်ႉ မီးပီႈၼွင်ႉၵွၵ်ႉ ၵျႅဝ်ႈ၊ သိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉ ႁိၼ်မိူင်းမိတ်ႈ၊ သိူဝ်ၵိူင်းၾႃႉ ၼေင်ႈမိူင်းႁွင်ႊ၊ သိူဝ်ၵွၼ်ၾႃႉၼေင်ႈမိူင်းယၢင်း၊ သိူဝ်ၵပ်ႉၾႃႉ ၼေင်ႈမိူင်းလဵင်း၊ သိူဝ်ႁူဝ်ႁိၼ်ႈ ၼေင်ႈမိူင်းဝိၼ်းယဝ်ႉ။ ၸဝ်ႈသိူဝ်ႁူမ်ၾႃႉ တင်းၼတ်ႉမိူင်းမၼ်းၸဝ်ႈ ဝဵင်းမိူင်း မိတ်ႈၸဝ်ႈသိူဝ် ၽိူၵ်ႉ မိူဝ်ႈ ၵ.ပ.ၼ-508ယဝ်ႉ။ မၼ်းၸဝ်ႈသမ်ႉႁိၼ်မိူင်းလႆႈ75ပီႊ။ သိပ်ႉႁူဝ်းငိူၼ်ႈသိူဝ်

ႁွႆးၸူင့်မူင်း တီႈၸူးဝိင်း ၸဝ်ႈသိူဝ်ၽိူၵ်ႇ (ဝိင်းမူင်းမိတ်ႈ) မူဝ်ႈႁွၼ်ႇ

မၢၼ်းၸဝ်ႈ မီးႁူဝ်သၢဝ်းသိုပ်ႇတူၼ်။ ၶိုဝ်းသိုဝ်ၽိူၵ်ႇ ပွင်မူင်းၵိူင်လႆႈ600ပီးယဝ်ႉ။ ၶိူင်း ပၢၼ်သိုပ်ႇၶိုဝ်း သိုဝ်ၽိူၵ်ႇၶဝ်ႈ မူင်းယူႇၼမ် ၽဵဝ်မႃးတိူင်ႈပႆးၵုပ်ႉပွင်လိူင်ႈတႆး ၶိုဝ်းသိုဝ် မူင်းမိတ်ႈယဝ်ႉ။

ၸဝ်ႈသိုဝ်ၵူမ်ႇၽွၼ်ႉတၢင်ႈမူင်းၵၢၼ်ဝႃႈၶဝ်ႈ တူဝ်မၢၼ်းၸဝ်ႈ ႁွၼ်ႇၵၢတ်းသၢင်ႈၽွၼ်ႇ ၼေႃႉၽွၼ်။ ၶုတ်ႉၵွင်း၊ လၢင်းမူင်၊ ၶူႈၶေႃးပၢၼ် တၢင်းၶမ်တၢင်းလႆႈ။ ပႆႈတၢင်ႈပႃးပၢၼ် ဝၢၼ်ႈသူၼ် တႃႇႁူၼ်းမူင်းလႆႈယူႇ လီလီသေ တႃႇၵၢတ်းၵၢၼ်ႁူင်ႈၶဝ်ႉၼေႃႈ ၶပ်းၶိူင်ပၢၼ်။ မၢၼ်းၸဝ်ႈၼတႇတၢင်ႈပၢၼ် ဝၢၼ်ႈပႃႇၵလႃး 12မၢၼ်ႈ။ တီႈၵွင်းၶမ်ႉ မႃးၵွမ်းၶမ်ႉၵႃႇလ ဝႃႉ12ၼၵးၶဝ်ႉၼေႃႈ တၢင်ႈပၢၼ်ဝၢၼ်ႈသူၼ်12မၢၼ်း။ တီႈယူႇဝၢၼ်ႈ သူၼ်လိူဝ်ႈၶဝ်ႈ ဝႆႈမႃးပိၼ်ဝိင်းလူင်မႃး ၵွင်ႉဝႃႈဝိင်းလႆႈၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ ၶွၵ်ႈသေဝိင်းလူင်မူင်းမိတ်ႈ တီႈသီႇၶေႃႈ မူင်းမၢၼ်းၸဝ်ႈၼေႃႈ ပႆႈတၢင်ႈၼတႇဝဵၵ်ႈထိူင်ႈ ဝိင်းပွႆႉၵၢင်လူင် သိပ်းဝိင်း မူဝ်ႈလိဝ်ၵၢၼ်ယဝ်ႉ။ ၶွၵ်ႈသေၶဝ်ႈ တၢင်ႈဝိင်း၊မၢၼ်ႈယွႆႇၵွၼ်ႇၶမ်လႆႈ။ လေႃးတွၼ်းၶိုင်ႈမူင်းၶမ်လႆႈလွႆႈယဝ်ႉ။ ၸဝ်ႈမီးမေး ၶၢင်းမူင်းသွင်ၶၢင်း။ လုၵ်ႈလႆႈၸဝ်ႈ လႆႈလိုဝ်ႈသိုဝ်ၵိူင်းၽွၼ်ႉ၊ ထိူင်ႈၼေႃႉၶိုင်ႈ လိုဝ်ႈ သိုဝ်ၶၢၼ်ႇၽွၼ်ႉ ယွႆႇမႃးလႆႈႁူဝ်ၵိၼ်မူင်း တီႈမူင်းၵိူင်းမူင်းၵိူင်သႆႈတၢင်းတူၵ်းၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ မီးလုၵ်ႈယိင်း ၶၢင်းၶိုင်ႈ ပိၼ်ၵိူၼ်းႁူဝ်တၢင်းမူင်းပလူင်းၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ မၢၼ်းၸဝ်ႈပိၼ်ၶုၼ် ၵွၼ်ႇ32ပီး၊ ပိၼ်ၸဝ်ႈလူင်သမ်ႉ 75ပီး။ ၸဝ်ႈသိုဝ်ၵူမ်ႇၽွၼ်ႉ ၵၢၼ်ပိၼ်ၸဝ်ႈ သိုဝ်ၽိူၵ်ႇ လူင်ၶဝ်ႈ ယူႇႁူဝ်ၶိုဝ်လိၼ်တႆး တႃႇ107ပီးယူႇယဝ်ႉ။ ဝႆႈမၢၼ်းၸဝ်ႈ ၶဝ်ႈသူၼ်မၢၵ်ႇၵၢၵ်ႈၶမ်း ႁူဝ်ယဝ်ႉၼေႃႈ ႁူၼ်းမူင်းတၢင်းလႆႈ တိၵ်ႉသိုပ်ႇ လၢတ်ႈလွင်ႈမၢၼ်းၸဝ်ႈသိုဝ်ၽိူၵ်ႇၶဝ်ႈဝႆႉယူႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

Alexander the Great

Alexander was a great military leader. He and his armies conquered lands from Greece all the way to India. This made him the ruler of all the world then known.

Alexander was born in 356 B.C. His father was the king of Macedonia, a small country north of Greece. When Alexander was 20 years old, his father was murdered and Alexander became king. First he conquered all of Greece. Then he led his army on a march that lasted 11 years.

Alexander and his men won many battles from Greece to India and south to Egypt. Under Alexander's leadership, Macedonia became the country that ruled the wo rld.

Alexander founded the great city of Alexandria in Egypt. Alexandria became one of the world's leading centers of learning for over 1,000 years. He also spread Greek ideas, laws, and customs throughout his empire.

Alexander died in 323 B.C. He was 33 years old. His great world kingdom broke up after his death.

- *Alexander the Great was still young when he led his armies to conquer the world.*

ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း တွ်ႉဂရိတ့်

ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း ပိၶ်ယူးၵွၶ်ရူဝ်သိုၵ်း ဢၶ်ယ့်ႉခိုၵ့်လူင်ၶၶေ့ရေႉခိုင်ႈယင့်။ မၶ်းတင်းတပ့်သိုၵ်းမၶ်း ၵွင်ႉပေ့လ်ၶ်းမိူင်း ဢၶ်ၵဝ်ဂရိသ့်ဂျ့ တင်းတၢင်း တေၠႉပေး ထိုင်ဢိၶ်းတီးယွ်း ၶခေ့ယင့်။ ၶ့် ၵ်တ်းၵ့်ႈမၶ်း ပိၶ်လဝ်ႈၵုပ့်ပိုင်ႉလူင် တေ့ၶင်းလုမ်ႈ ၽွ့ႉ ဢၶ်ဝါးမႉးလင်ႉရူႉဂၶ်ၶခေ့ယင့်။

ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း ဂိုတ်ႉမိုဝ်ႈ ဢ.ပ.ၶ–356ၶီး။ ၵူႈမၶ်းသမ့် ပိၶ်ၶုၶ် ၶေၠၶမ်း မိူင်းမ်ၵ်ႉသီ တူဝ်းၶီးယွ်း၊ ပိၶ်လိုင်းမိူင်းၵွၶ်ႉၽါႉ ၸွင်ႉဂရိသ့်။ မိုဝ်ႈဢလိၵ်ႈသၶင်း တွင်း လါႈ20ၶူပ်ႉၶခေ့ ၵူႈမၶ်း လါႈၶၢမ်ႉၶုႈတါငလႈ မၶ်းလင်ႉလါႈပိၶ်ၶုၶ်ၶေၠၶမ်း မႉးယင့်။ ၵွၶ်တၢင်းသုတ်း မၶ်းဢဝ် တၢင်းၵွင်ႉပေ့တေႉမိူင်းဂရိသ့်ပတ်းပိုၶ့်ယင့်။ ဝါးၶ့်လင်ႉ မၶ်းၵွၶ်ဢဝ်တပ့်သိုၵ်းမၶ်းခိုၶ်ႈသိုၵ်းဂျ့ တေႉပေး ၵိုင်လါႈ11ပီးယင့်။

ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်းတင်းဂူၶ်းမၶ်း ပေ့လါႈပွ်းသိုၵ်းၶမ်လါ ငတႉဢဝ်ဂရိသ့်တေႉ ဢိၶ်းတီးယွ်း။ ယင့်သမ့် တၢင်းလၢၶ်း ထိုင်တေႉဢီးလိပ့်ယင့်။ ယူႉၽါႉတွင်ႈ တၢင်းၵွၶ် ရူဝ် ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း သေ မ်ၵ်ႉသီႉတူဝ်းၶီးယွ်း လါႈပိၶ်မႉးမိူင်းဢၶ်ၵုပ့်ပိုင်ႉလုမ်ႈၽွ့ႉ ယူႉယင့်။

ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း ငတႉတင်ႈဝိင်းခိုၵ့်ၶါးလူင် ဢလိၵ်ႈသၶင်းတြီးယွ်းတီႈဢီးလိပ့် ယင့်။ ဢလိၵ်ႈသၶင်းတြီးယွ်းရေႈ လါႈပိၶ်မႉး တီႈငဝ်ႈငါ့ တေႉၵ်ၶ်းရူႉ ဢၶ်ၵွၶ်ရူဝ်ဝ့် ၶွင်းလုမ်ႈၽွ့ႉ ဢၶ်ၶိုင်ႈ တေႉ1,000ပီးပါယူႉယင့်။ မၶ်းပါဢဝ်ပါးဝူၶ့်၊ ပိုင်မီႈ၊ ၽိုင်ႈထုင်းဂရိၵ့်သေ ပိုၶ်းယေပၶ် ၵ့်ႈလွတ်ႉတူဝ်ႈမိူင်းဝွင့်ၶေၠသ်င်မၶ်းဂျ့လွ်ယင့်။

ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း တါမိုဝ်ႈ ဢ.ပ.ၶ–323ယင့်။ လူဝ်းၶူပ်ႉမၶ်း လါႈ33ပီး။ ဝါးသေမၶ်း တါရေႈ လိုင်ႈမိူင်းဝွင့်ၶေၠသ်င်လုမ်ႈၽွ့ႉခိုၵ့်ၶါးလူင်မၶ်း ဢဝ်တ်ၵ်ႉယါႈ ဂျ့ယင့်။

– မိုဝ်ႈဢၶ်မၶ်းၵွၶ်တပ့်သိုၵ်းမၶ်း တေႉရူမ်ႉငမ်းၵွင်ႉပေ့လါႈလုမ်ႈၽွ့ႉၶခေ့ ဢလိၵ်ႈသၶင်းတွင်း တွ်ႉဂရိတ့်ၶ့် တိုၵ့်ရေႉလိၵ့်ယူႉယင့်။

✶ ✶

Charlemagne

Charlemagne (SHAR-1'mane) was a great soldier and king who lived in the Middle Ages. He was born in A.D. 742. His father was king of the Franks and ruled an area that is now France and Germany. When Charlemagne's father died in A.D. 768, Charlemagne and his brother Carloman divided the kingdom. Charlemagne became the ruler of the whole empire when his brother died.

Charlemagne wanted to rule all of Europe. He fought many wars and conquered most of western Europe. He also wanted to establish the Catholic religion as the only religion. He defended the church against its enemies and helped make it very powerful.

In 800, Pope Leo III crowned Charlemagne as emperor of the Holy Roman Empire. This empire included much of western Europe. It lasted for 1,000 years.

Charlemagne's name means Charles the Great. He tired to help his people by encouraging trade, education, and religion in his empire. He died in 814.

-Charlemagne was a brave general in battle, and a wise ruler in time of peace.

သျူးဢလ်ႇမဵၼ်း

သျူးဢလ်ႇမဵၼ်း(742–814) ပဵၼ်ၵူၼ်းသိုၵ်းၶိုၵ်ႉၶၢၼ်းလူင်ၵေႃႉၼိုင်ႈ။ ယဝ်ႉသမ်ႉ ပဵၼ်ၶုၼ်ႁေႃၶမ်း ဢၼ်ယူႇမူးမိူဝ်ႈၵပ်းပၢၼ်ၵၢင်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၵိူတ်ႇမိူဝ်ႈပီ ပ.ၶ–742ၼီႈ။ ၵူႈမၼ်း ပဵၼ်ၶုၼ်ႁေႃၶမ်းတီႈႁွင်ႉၼဝ်သေ လႆႈၵုပ်ႉပိူင်ႇလႅၼ်လိၼ်မိူင်း ဢၼ်ယၢမ်းလိဝ်ပဵၼ်ဝႂ်ႇ မိူင်းႁေႃရၢၼ်သ် တင်းလွႆႇမၼ်ႇၼီ ၼႂ်ႈယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၵူႈသျူးဢလ်ႇမဵၼ်းတၢႆၼွၵ်းပီႈ ပ.ၶ–768 ၼၼ်ႉ သျူးဢလ်ႇမဵၼ်း တင်းၶိုၼ်း ၼွင်ႉလၢႆႈမၼ်းၵၢလ်း လူဝ်ႇမၼ်ႇၼႃမိူင်းမႅင်ႇၵၼ်ယဝ်ႉ။ ဝၢႆးမႃးသမ်ႉ ၼွင်ႉလၢႆႈမၼ်းတၢႆၼႄႈ သျူးဢလ်မဵၼ်း လႆႈပဵၼ်မႃး ႁူႈၵုပ်ႉပိူင်ႇလိူင်ႈမိူင်းဝွင်ႉလူင်တင်းသဵင်ႈယဝ်ႉ။

သျူးဢလ်ႇမဵၼ်း ၼႆႈၵုပ်ႉပိူင်ႇလိူမ်ယေးႁွပ်ႉတင်းသဵင်ႈ။ မၼ်းလႅင်ႇ ၵိတ်းသိုၵ်းတိုၵ်း ၼေႃး ၶမ်လၢႆႈသေ ၵွင်ႇပေႇလႆႈမိူင်းပွတ်းတူၵ်းယေးႁွပ်ႉႁမ်ႈၶမ်ယဝ်ႉ။ ယၢႆႇၼိုင်ႈၵေႃႈ မၼ်းၼိုၵ်းပၵ်းတမ်းသႃႇသၼႃႇ ၵိတ်ႉတလိၵ်ႉ ၶိုၼ်ႈပဵၼ်တီႈၶၢပ်ႇထိုဝ်ဢၼ်လိဝ်ၵျႃႇ။ မၼ်းလႅင်ႇ ၵိတ်ႇၼၶပၼ်ႁၢႆႇ ႁူင်း□ူးၶဝ် ၶိုၼ်ႈလွတ်ႈတင်း ႁူႈၶိုၼ်မၼ်းသေ လွႆႈၵိတ်းၶိုၼ်ႈၶဝ်မီးတၢင်ႇ ၵိုင်းလူင်မႃးတေႃႇတေႃႇလႆႈယဝ်ႉ။

ၶိုင်ႈပီ800ၼီႈၼၼ်ႉ၊ လဝ်ႈပိူင်ႇပူပ်ႉလီးယူဝ်းမၢႆၼမ် လင်ႇယေးသုပ်းပၢၼ်းႁုမ်း ပၼ် သျူးဢလ်ႇမဵၼ်း ၶိုၼ်ႈပဵၼ်ၼၢင်ႇ လဝ်ႈႁေႃသိူင် တီႈလိုင်ႈမိူင်းဝွင်ႉလူင်ၵျူမ်းမၢၼ်း ဢၼ် ထွတ်ႈမိူတ်ႈ ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မိူင်းဝွင်ႉလူင်ၼႆႉလမ်း ၶဝ်ႈပႃးတင်းမိူင်းယေးႁွပ်ႉပွတ်းတူၵ်း ႁမ်ႈ ၶမ်ယဝ်ႉ။ လႅၼ်မိူင်းၼႆႉ မၼ်ႈၶိုင်လႆႈ ၼေႃ,1,000ပီႊယဝ်ႉ။

သျူးဢလ်ႇမဵၼ်းၼႆႉ မၼ်းပွင်ႇဝူႈ ပဵၼ်ၼုၼ်ၸျေလ်းလွၵ်ႉသ် ဢၼ်ၶိုၵ်ႉၶၢၼ်းလူင်ၼႆႉယဝ်ႉ။ မၼ်း ၶတ်းလႅၵ်ႉ လွႆႈႁူၼ်းမိူင်းမၼ်း တင်းပၼ်ၶိုင်း ၶိုၼ်ႈၶဝ်ႁၢႆႇ,ၵေႃႉၶၢႆ။ ႁၢႆႇ,ၶိုၼ်းတၢင်းၶိုႉမေႃ တင်းႁၢႆႇ,ၼပ်ႉ ထိုဝ်သ,သၼေႃႇ ၶိုင်ႈလိုင်ႈမိူင်းလူင်မၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းၼွၼ်ႉၼႃးမိူဝ်ႈ 814ၼီႈယဝ်ႉ။

– သျူးဢလ်ႇမဵၼ်းၼႆႉ ပေႃးဝူႈတီႈပၢင်သိုၵ်းၼႆႉ မၼ်းပဵၼ်လွမ်သိုၵ်းၶတ်းၶၢၼ်လူင် ယဝ်ႉ။ ပေႃးဝူႈမိူဝ်ႈယၢမ်းၼၢဝ်းဢၼ်ၵတ်းယဵၼ်သမ်ႉ ပဵၼ်ႁူႈၶူးမေႃလူင် ႁၢႆႇ,ၵုပ်ႉပိူင်ႇယဝ်ႉ။

✶ ✶

Genghis Khan

Genghis Khan (1155?-1227) was one of the greatest conquerors in history. He was the leader of a small Mongol tribe in Asia and he became the ruler of a great empire. This empire included large areas of Russia, China, and the Middle East.

The Mongols were people who lived on the plains of central Asia. Genghis Khan became the leader of his tribe at the age of 13. As he grew older, he began to defeat other Mongol tribes. Then he organized all Mongolians into a powerful army. His real name was Temujin, but in 1206 he was given the name Genghis Khan. This means "universal ruler."

Genghis Khan was a great military leader. He planned to conquer the whole world. He organzied the Mongol tribesmen to fight as real soldiers. His Mongol cavalry used arrows that could pierce armour at a distance of 200 yards (183 m). After his death, each of his four sons received a share of his empire.

- *Genghis Khan gave the Mongols their first set of laws.*

ၸဵင်ႇၵိတ်ႇၶၢၼ်း

ၸဵင်ႇၵိတ်ႇၶၢၼ်း(1155–1227)ၼႆႉ ပဵၼ်ၽူႈၵွင်ႉပေႃႉလူင် ၵၼ်ၼိုၵ်ႉၼႃႈလိူဝ်သေပိုၼ်း သုတ်းတီႈၸိုင်ႈပိုၼ်းသႂ်မိူင်းႁေႃႉၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ မၢၼ်းပဵၼ်ၽူႈၵွၼ်ႁူပ်ႉတီႈလၢဝ်းၼိူဝ်းမွင်ႇၵူလ်း ၵွၼ်ႇၵၼ်ၶိုင်ႈ တီႈၵေႃးသီးယိုင်း၊ ယဝ်ႉသမ်ႉ ပဵၼ်မႄႈၽူႈၵုပ်ႉပိုင်ႇမိူင်းဝွင်ႉၽေႃသၢင် ၵၼ်ၼိုၵ်ႉၼႃႈလူင်ၵၼ်ၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ မိူင်းဝွင်ႉၼႆႉ ၼဝ်ႈပႄးလ်ၼ်းတွၼ်းရသ်ႉသျူးတၢင်းယိုင်ႇၶမ်၊ မိူင်းၸၼ်ႇ တၢင်းပွတ်းဢၢင်ႇဝၼ်းၵွၵ်ႇၼဝ်လိုင်းၼႆႉယဝ်ႉ။

မွင်ႇၵူလ်းၼဝ်ၼႆႉ ပဵၼ်ၼိူဝ်းၵူၼ်းၵၼ်ၽူႇတီႈပၢင်ႇပိင်းလူင်ပွတ်းဢၢင်ၵေႃးသီးယိုင်း ၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈလူဝ်းၼုပ်ႇ 13ပီးၶၼ်ႇ ၸဵင်ႇၵိတ်ႇၶၢၼ်း ပဵၼ်မႄႈၽူႈၵွၼ်ႁူပ်ႉ ၸိုင်း လုမ်းၼိူဝ်းမၢၼ်းယဝ်ႉ။ ၽိူဝ်ႇမၢၼ်းယိုင်ႇမႄႈယဝ်ႉၼႆၵေႃႈ မၢၼ်းၸတႃႇတိုၵ်းပေႃႉလုမ်းၼိူဝ်းမွင်ႇၵူလ်း လီးယၢၼ်းၼဝ် တၢင်းသိင်ႈၶိုၼ်ႈ ပဵၼ်မႄႈ တပ်ႉသိုၵ်းတၢင်ႇၶိုင်းယိုင်ႇလူင်ယဝ်ႉ။ လိုဝ်ႈမၢၼ်းတေႃႉတေႃႉ လမ်း ပဵၼ်တီႇမူႈလိၶၼ်းယဝ်ႉ၊ ၵူလ်းၵၢၸ်း မၢၼ်းလႆႈ ၼၢမ်ႇတၢင်းပၼ်လိုဝ်ႈ ၵၼ်ဝႃႈ ၸဵင်ႇၵိတ်ႇၶၢၼ်းၼႆႉ မိူဝ်ႈၸိုင်း1206ၶိူဝ်ႈယဝ်ႉ။ ၼႆႉသမ်ႉပွင်ႇဝႃႈ“ၽူႈၵုပ်ႉပိုင်ႇ ၽွၼ်ႉမိုၼ်ႇ မုင်ႉ”(ၽူႈပိုင်ႇပတ်းပိုၼ်ႇလုမ်းၽွၼ်ႉ)ၼႆယဝ်ႉ။

ၸဵင်ႇၵိတ်ႇၶၢၼ်း ပဵၼ်ၽူႈၵွၼ်ႁူပ်ႉတပ်ႉသိုၵ်း ၵၼ်ၼိုၵ်ႉၼႃႈလူင်ႁေႃႉၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ မၢၼ်းတမ်းမႂ်ႇဝႆႉ တၢႇၵွင်ႉပေႃႉလႆႈ တၢင်းၵမ်ႇၽွၼ်ႇပတ်းပိုၼ်ႇယဝ်ႉ။ မၢၼ်းၶူလ်းတွမ်းလၢဝ်းၼိူဝ်း မွင်ႇၵူလ်းၼဝ်တၢင်းမူတ်း ၶိုၼ်ႈတိုၵ်းသိုၵ်း ၶင်ႇၵူၼ်းသိုၵ်းတေႃႉတေႃႉၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ တပ်ႉမႄႉမွင်ႇ ၵူလ်းလူင်မၢၼ်းၼႆႉ လိုင်ႉတိုဝ်းပိုၼ်ႇၵၢင် ၵၼ်ပေႃးၽူႈတီႈတၢင်းယၢၼ်မွၵ်ႈ200လၢႆ(183မီး တိုင်း)သေ ယိုဝ်းၼဝ် လၢင်းလီးပွင်ႇလႆႈသိူဝ်ႈၵၢပ်ႇလိူၵ်းလိုၵ်ႈၵွၼ်ႇၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ ဝႆးသေမၢၼ်းတၢႆ ယဝ်ႉၵေႃႈ လုၵ်ႈလၢႆးမၢၼ်း သီႇၵေႃႉၼဝ်ၼႆႉ ၵဝ်မိူင်းဝွင်ႉလူင် မၢၼ်း ၵုပ်ႉမိင်ႇ မိူင်းပၼ်ၵၼ် ပုၼ်ႈၽွင်မၢၼ်းသေယဝ်ႉ။

– ၸဵင်ႇၵိတ်ႇၶၢၼ်း ပၼ်မိူဝ်းမွင်ႇၵူလ်းမၢၼ်း ပိုင်မီးၽိုင်ႈမိူင်း ၵၼ်ၵမ်းၵွၼ်တၢင်းယဝ်ႉ။

✷ ✷

Joan of Arc

Joan of Arc (1412-1431) was a French peasant girl who believed that God had selected her to drive the English out of France.

Joan was born in Domremy, in northeastern France. She was very religious and at the age of 13 or 14 she heard voices and saw visions of saints that told her she must free her country. English armies were then in France, trying to conquer it. In 1429, Joan went to see the heir to the French throne, Charles the dauphin (doe-FAN). She told him of her divine mission and he agreed to let her lead the French troops against the English at the city of Orleans. The French were victorious. Joan then led the French army to Reims,where Charles was crowned King Charles VII on July 17, 1429.

Joan wanted to drive the English out of the rest of France. But Charles VII did not support her. She was captured and put on trial for heresy, or going against the teachings of the church. She was burned at the stake on May 30, 1431.

- *Joan was very brave in battle. She was wounded twice, but always led the soldiers in attack. The Catholic Church declared her a saint in 1920.*

လူၶၼ်း ၵႂၽ်ႈ ၵၢၵ်ႇ

လူၶၼ်း ၵႂၽ်ႈ ၵၢၵ်ႇ(1412–1431)ၶွႆႈ ပိၼ်ၵူၼ်းယိင်းလၵ်းၾႆးလၵ်းၶႄး ၶိူဝ်းၵူၼ်းၽွၵ်ႈၶၼ်ႈၶျ ၵေႃႉၶိူင်း၊ ၵၼ်မီးတၢင်းယုမ်ႉယမ်ဝႃႈ လၵ်း□ႃး(ၵွတ်ႇ) လႆႈငတ်ႇ လိူၵ်ႈၵဝ်မၼ်းၶေႃးမႃး တႃႇၸႄႈၵိုပ်ႈပိတ်ႈၵိင်းၵလီတ်ႈၶဝ် ၵိူၼ်ႈၵႂၵ်ႉၵိူဝ်ႉမိူင်းၽွၵ်ႈၶၼ်ႈသိ ၶၢင်ႇယဝ်ႉ။

လူၶၼ်း ၵိုတ်ႉတီႈတွမ်ႉရီးမီး၊ တီႈလိူင်ႉၵွင်ႉဝၼ်းၵႂၵ်ႉၽွၵ်ႈၶၼ်ႈသိ။ မၼ်းၶေႃးယုမ်ႉ ယမ်□ႃး□ႃးတေႃႇတေႃႇ။ မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈလူဝ်းၼုပ်ႉ13 ၵမ်ႉၶၢင်14ၶၢင်ႇၶႄ မၼ်းၶေႃးလႆႈ ငိၼ်းမိၼ်ႈသိင်လိူဝ် သမ်ႇၸၼ်ၸၢင်ႈငဝ်းလၵ်းမိတ်ႈၶဝ်လိူဝ် ၵၼ်မွၵ်ႉလၢတ်ႈမၼ်းၶေႃး လွင်ႈဝႃႈ မၼ်းတေလႆႈပုတ်းပွၵ်ႉပၼ်ဝၢၼ်ႈမိူင်းမၼ်းၶေႃယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈၶၢင်ႇ သိူၵ်းၵိင်း ၵလီတ်ႈၶဝ်သမ်ႇ မီးၶွင်းၽွၵ်ႈၶၼ်ႈသိဝ် သမ်ႇၶတ်းလိူဝ် တႃႇၵွင်ႉပေႃႇဝ်ယဝ်ႉ။ ၶွင်းပီႊ1429– လူၶၼ်း ၵိူဝ်ႉၵုပ်ႇထုပ်းၼုၼ်ၵိမ်မိူင်း ၸၢင်ႈၸႄႈၽွၵ်ႈၶၼ်ႈၶျ၊ ၶျလ်းသွႆႇတွင်ႉ တူဝ်ႉၽၶ်ၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းၶေႃး လၢတ်ႈၶေၼုၼ် လွင်ႈၶေမ်းသၢင်ႈလီၵၢမ်းလူင်မၼ်းၶေႃး၊ မၼ်းလႆးၵေႃႈ လႆႈလိူဝ်ၽွမ်ႇလွမ်း တႃႇပၼ်ၵိူၼ်ႈမၼ်းၶေႃးၵႂၼ်ၵူဝ်တပ်ႇၽွၵ်ႈၶၼ်ႈၶျႉၵိူဝ်ႉ တေႃႇသူႈၵိင်း ၵလီတ်ႈၶဝ် တီႈဝိင်းလူင်ၵေႃႉလိၼ်းသိယဝ်ႉ။ သိူၵ်းၽွၵ်ႈၶၼ်ႈၶျႉၶဝ် လႆႈတၢင်းၵွင်ႉပေႃႇယဝ်ႉ။ လူၶၼ်းလင်ႉသမ်ႇၵႂၼ် တပ်ႇသိူၵ်းၽွၵ်ႈၶၼ်ႈၶျႉၶဝ် ၵိူဝ်ႉလူးရိမ်းသိ၊ တီႈၵၼ်ၶျလ်းသွႆႇလႆႈၶိုၼ်ႈ ပိၼ် ၼုၼ်ၸႄႈၶမ်း ၶျလ်းသွႆႇထီႈလိတ်း မိူဝ်ႈဝၼ်း17ဝၼ်း၊ လိူၼ်ထူၼ်ႈလိတ်း1429 ၶၢင်ႇယဝ်ႉ။

လူၶၼ်းၶွႆႈသိုပ်ႉၸႄႈၵိင်းၵလီတ်ႈၶဝ်ၵိူၼ်ႈ ၵႂၵ်ႉတီႈၶႄႈတီႈ ၽွၵ်ႈၶၼ်ႈသွႆႇ ၵၼ်တေႃႇၵိုတ်း ဝႆႇ ထိင်ႈလိူဝ်းၶၢင်ႇယူႉ။ ၵူလ်းၵႃး ၶျလ်းသွႆႇထူၼ်ႈလိတ်းသမ်ႇ ၵမ်ႉၵမ်ႇထိမ်မၼ်းၶေႃး ယဝ်ႉ။ မၼ်းၶေႃး လႆႈၼၢမ်ႉတၢင်းတီႉလွပ်းသေ ၵဝ်တၢင်ႉလုမ်း တႃႇလွင်ႈၶတ်းသၢၼ်မိၼ်ႈ တၢင်းသင်ႉသွၼ်ၵူင်း□ႃးၶၢင်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၶေႃး လႆႈၼၢမ်ႉတၢင်းၵဝ်ၽႂ်းလုတ်ႉယဝ်ပိတ်ႈ တီႈလၵ်းထုၵ်ႉမတ်ႇ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ 30 လိူၼ်ထူၼ်ႈၸႃႈ ပီႊ1431ၶၢင်ႇယူႉယဝ်ႉ။

– တီႈၶွင်းပၢင်သိူၵ်းၶႄ လူၶၼ်းၶွႆႈ ၸတ်းၸၢၼ်တေႃႇတေႃႇ။ မၼ်းၶေႃး လႆႈတိူဝ်မၢတ်ႉ ပိၼ်သွင်ပွၵ်ႈၵွၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၵူလ်းၵႃး မိူဝ်ႈလိူဝ်သေၵေႃႈ ၵႂၼ်ၵူဝ်လုၵ်ႈသိူၵ်းၶဝ်သေ လေႃႉ တိူၵ်းယဝ်ႉ။ ၵူင်း□ႃးၽႂ်ႉၵိတ်ႇတူဝ်းလိၵ်ႈၶဝ် ပိုၼ်းယၢဝ်ႉပၼ် လွင်ႈဝႃႈ မၼ်းၶေႃးၶွႆႈ ပိၼ် လၵ်းမိတ်ႈၶေၶွႆႈ မိူဝ်ႈ1920ယဝ်ႉ။

✷ ✷

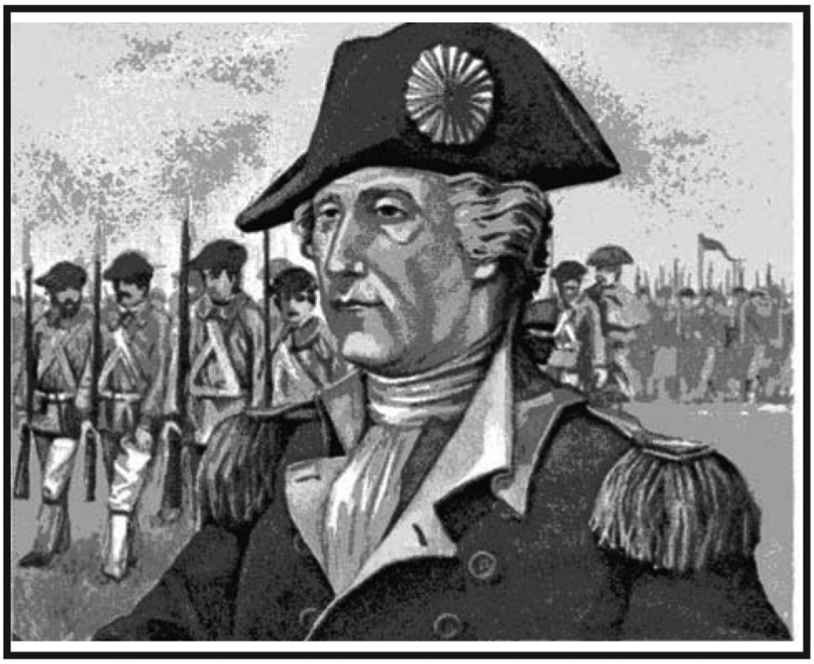

Washington, George

George Washington was the first president of the Union States. He led the American Continental army against the British in the American Revolution.

Washington was born on a farm in Virginia of February 22, 1732. As a young man, he was a surveyor and an army officer. In 1775, he was named commander in chief of the Continental army. The Americans lost many battles in the war. But Washington led his troops to victory. In 1781, the British surrendered to Washington at Yorktown. When the war was over, Washington was the most respected figure in America. In 1787, he headed the Constitutional Convention that met in Philadelphia to draft the Constitution. In 1789, he was elected the nation's first president. He helped to begin the federal court system, to set up a currency system, and to keep the country at peace. In 1793, he was elected to a second term. He died at his farm in Mount Vernon in 1799.

- *In his life Washington achieved great success as a military leader, statesman, and businessman. Washington is known as the Father of His Country.*

လွၺ်ႉ ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈ

လွၺ်ႉ ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈ ပဵၼ် လဝ်ႈလွမ်လိုင်ႈတူၶ်ထီႈၶိုင်ႈ လိုင်ႈမိူင်းယွမ်ႇရူမ်ႈ ၵၢၼ်မၢႆးရီးႁိူဝ်း ယဝ်ႉ။ မၶၼ်းၵွၶ်ရူဝ်တပ်ႉသိုၵ်းလိုမ်လိၶ်ၵၢၼ်မႈရီႈၵ်ၶ်သေ တေႈသူႈတင်း ၵိင်းၵလ်တ်ႈ(ပရီးတိသ်ႉ)ၼဝ် မူဝ်ႈၼၢဝ်းလုၵ်ႉၽိုၶ်ႉလူင်ၵၢၼ်မႈရီႈၵ်ၶ်ႈၼဝ်ၶၶေ်ႉယဝ်ႉ။

ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈၶဝ်ႈ ႁူတ်ႈမႈတီႈလိၶ်ၸ်ႈသူၶ် ၸ်ႈလိၶ်းၶီးယွင်ႈ မူဝ်ႈပီး1732ၶီး၊ လိုၶ်ထူၶ်းသွင်လႆႈ22ဝၶ်း ၶၶေ်ႉယဝ်ႉ။ မူဝ်ႈပဵၶ်ရူၶ်းၶမ်ႈၶၶေ်ႉ မၶ်းလၢႆး ၸ်တ်း ၵၢၶ်ၽွၢႆႈတၵ်ႈၶေႈလိၶ်လေႈ သမ်ႉပဵၶ်ၼၶ်သိုၵ်း ၵေႉၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ ၽိုဝ်ႈၽၵ်ဝ်မႈပီး 1775ၶဝ် မၶ်းလႆႈၵပ်ႉလိုဝ်ႈဝႈ ပဵၶ်လွမ်ပွင်းသိုၵ်း တီႈတပ်ႉသိုၵ်းလိုမ်လိၶ်ယဝ်ႉ။ ၶင်းပွႆးတိုၵ်းၶၶေ်ႉ ၵၢၼ်မႈရီႈၵ်ၶ်ႈၼဝ် လႆႈသုမ်းၵၢၶ်ႉ တီႈလၢႆပၢင်တိုၵ်းတေႉတေႉယဝ်ႉ။ ႁူလ်းၵႃး ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈ သိုပ်ႈၵွၶ်ရူဝ်တပ်ႉမၶ်း ၸ်ႈၽၵ်ဝ်ထိုင်တီႈ တႃႈၵွင်ႈပေႉယူႈ ယဝ်ႉ။ ၶင်းပီး1781ၶီး၊ ပရီးတိသ်ႉၼဝ် ဝၢင်းၼူင်ႈတေႈဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈ တီႈယွၵ်ႉ တွင်းယဝ်ႉ။ ၽိုဝ်ႈသိုၵ်းမိူင်းလူင်ယဝ်ႉၵျႈယဝ်ႉ ၶဝ်ၵေႈ၊ ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈၶဝ်ႈ လႆႈပဵၶ်မႈ လဝ်ႈ တူၶ် ၵၢၶ်ရူၶ်းၶင်း မူင်းၵၢၼ်မၢႆးရီးႁိူဝ်း ၶပေႉယမ်သေပူၶ်ႈထီႈသုတ်းၶၶေ်ႉဝႆႉယူႈယဝ်ႉ။ ပီး 1787 မၶ်းၵွၶ်ရူဝ်ၸ်တ်းပဵၶ် ပၢင်တုမ်းလူင် တႃႈတၵ်မ်ႈပဵၶ်ၽိုင်ႈလၵ်းမိူင်း ၵၢၶ်ၵွၶ်ၵၢၶ်ရူပ်ႉထူပ်းတီႈ ငၽႃးလိူင်း တၵ်လ်းၽိူးယွင်းၶၶေ်ႉယဝ်ႉ။ ၶင်းပီး1789ၶီး၊ မၶ်းလႆႈၼၢမ်ႈတၢင်းလိူၵ်ႈတင်ႈ ပဵၶ်လဝ်ႈလွမ်လိုင်ႈလူင် တူၶ်ထီႈၶိုင်ႈ တႃႈၼူဝ်ႈမိူင်းယဝ်ႉ။ မၶ်းလွႆႈထၵ်မ် တႃႈငတႈသၢင်ႈပၵ်းပိူင်လုမ်းရူမ်းတုမ်း(ငၽႃႈတရလ်ႈ)၊ တႃႈတမ်းမၢႆလႆႈ ပၵ်းပိူင်ပိုၶ်းတွင်းလိုင်ႉလၢႆႈ ယဝ်ႉၵေႈ တႃႈႁွၶ်းပိုင်းၸ်ႈလိုင်ႈမိူင်းလႆႈၵတ်းယၶ်လိုင်ၼဝ်ယဝ်ႉ။ ၶင်းပီး1793ၶီး၊ မၶ်းလႆႈၼၢမ်ႈတၢင်းလိူၵ်ႈတင်ႈထၵ်င်ႈ တႃႈၼၢဝ်းၵမ်းသွင်ယဝ်ႉ။ မၶ်း သိၵ်င်ႈၵၢမ်ႈတီႈသူၶ်ၸ်ႈမၶ်း ၵၢၶ်မီးတီႈႁွင်းလွႆ မွင်ႉဝိုင်းၶွၶ်း မူဝ်ႈပီး1799ၶီးယဝ်ႉ။

– ၶင်းလူဝ်းပၢၶ်မၶ်းၶဝ်ႉ ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈ လႆႈၵပ်ႉၵဝ်တၢင်းၵွင်ႈပေႉလူင်လၢင် တင်းလိုဝ်ႈၽူႈၵွၶ်ရူဝ် ၽွၢႆႈသိုၵ်း၊ ၽွၢႆႈပွင်မိူင်း၊ တင်းၽွၢႆႈမၢၵ်ႈမီးလီပဵၶ်ယူႈယဝ်ႉ။ ဝေႈသိူင်ႈတၶၼ်ႈၶဝ်ႉ လႆႈလိုဝ်ႈၼူးတွင်းမၢႆဝႈပဵၶ် “လဝ်ႈၵူႈလူင်တီႈလိုင်ႈမိူင်း” မၶ်းယူႈယဝ်ႉ။

✷✷

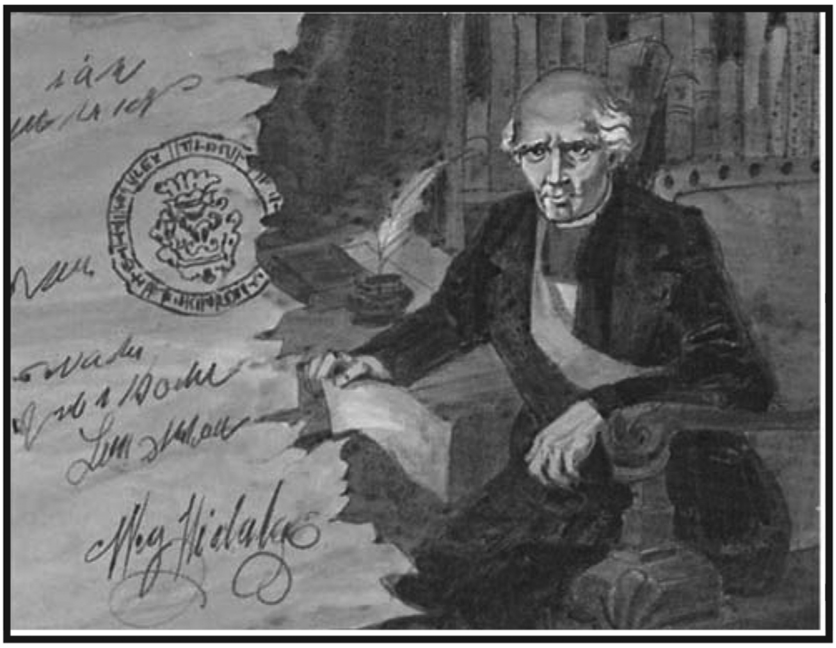

Hidalgo, Miguel

Miguel Hidalgo Y Costilla (1753-1811) was a Mexican priest who led a war of independence against Spainish rule.

Hidalgo was a village priest who had a great desire to help the poor of his country. To do this, Hidalgo started factories and vineyards. This gave work to the poor. But it was against Spainish law in Mexico. On September 16, 1810, Hidalgo rang the bells of his church in the village of Dolores. He protested the Spanish rule and called on all Mexicans to fight against it. This became known as the "cry of Dolores."

Hidalgo led an army of thousands of Indians. He won some battles, but his force was defeated in battle at the Calderon Bridge, near Guadalajara. He was captured by the Spanish and shot. He did not live to see Mexico free from Spain. But Mexico celebrates September 16 as its Independence Day. The president of Mexico rings a bell and repeats the "cry of Dolores."

- *Miguel Hidalgo is considered to be the father of Mexican independence. Mexico won its freedom from Spain in 1821.*

မႆၵုလ်း ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်း

မႆၵုလ်း ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်း ဝႆႉ ႁွသ်ႉတိလ်းလႃး(1753–1811) ပဵၼ်လဝ်ႈမုၼ် ၼိူဝ်း ၾၢၵ်ႉသီႉၵဵၼ် ၵေႃႉၶိူင်ႈ၊ ၵၼ်ၵႂၼ်ၸဵတ်းသိူၵ်းပုၼ်ႈလွတ်ႈလဵၵ်းသဝ်းၶေႃ တေႃႉပႆးၵုပ်ႇ ပိူင်ႉသပ်းၶၢၼ်းၶိသ်ႇၼဝ်ႉ ၶၶေႃႇယဝ်ႉ။

ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်း ပဵၼ်လဝ်ႈမုၼ်ဝၢၼ်ႈၶႂၵ်ႈၵေႃႉၶိူင်ႈ ၵၼ်မီးၵၢင်လွင်ႇလူင်လၢင် တႃႉလွင်ႈထိမ်လိူဝ်းၵူၼ်းၽၢၼ် တီႈၶွင်းမိူင်းမၼ်းၶၶေႃႇယဝ်ႉ။ တႃႉၸဵတ်းလႆႈၶႃႇ၊ ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်း ငတႉတင်ႈၸူင်းလၢၵ်ႈ တင်း ပႃႉမၢၵ်ႉၵိတ်ႉယဝ်ႉ။ ၶႃႇ မၼ်းလၢင်းပၼ်ၵၢၼ် ၸႂ်ႈၵူၼ်း ၽၢၼ်ၼဝ်ယဝ်ႉ။ ၵူလ်းၶႄႉ ၶႃႇသမ်ႇ မႃးပိၼ်ၵၼ် ၼတ်းတေႃႉ ပိူင်မီးသပ်းၶၢၼ်းၶိသ်ႇၼဝ်ႉ တီႈ ၾၵ်ႈသီးၵူဝ်းယဝ်ႉ။ မူဝ်ႈလိူၼ်ထူၼ်ႈၵဝ်ႈ လႆႈ16ဝၼ်း၊ 1810ၶၶေႃႇ ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်း ၼဝ်ႉၸိူင်ႉလူင်တီႈႁူင်း[ၽူ]းမၼ်း ၵၼ်မီးတီႈၶွင်းမၢၼ်ႈ တူဝ်းလူဝ်းရိသ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၼွမ်ႈ ၼတ်းတေႃႉပႆးၵုပ်ႇပိူင်ႉသပ်းၶၢၼ်းၶိသ်ႇၼဝ်သေ သမ်ႇၸွင်ႈၵူလ်းတေႃႉၼိူဝ်း ၾၢၵ်ႉသီႉၵဵၼ်ႉၼဝ် တင်းသိင်ႈ တႃႉၵႂၼ်တိူၵ်းတေႃးပဵတ်ႈၶၶေႃႇယဝ်ႉ။ ၵၼ်ၶႃႇ လႆႈၵႂၼ်ၵၼ်ၸူႉထိုင်မႃး ဝႃႈပိၼ် "သိင်ၸိူၼ်ႉၸႆႈလူင် တူဝ်းလူဝ်းရိသ်ႇ" ယဝ်ႉ။

ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်း ၵႂၼ်ၵဝ်တပ်ႇသိူၵ်းၼိူဝ်းၾၢၵ်ႉသီႉၵဵၼ်ႉၵိၼ်းတီးယၢၼ်းၼဝ် ၵၢၼ်ႉ ၸိင်မၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းၵႂင်ႉပေႇပွႆးတိူၵ်းမၢင်းၽွင်ႈယူႉယဝ်ႉ။ ၵူလ်းၶႄႉ တပ်ႇသိူၵ်းမၼ်း လႆႈၵၢၼ်ႇပဵတ်ႈ တီႈပွႆးတိူၵ်း ၼူဝ်ၵၢလ်ႈတွင်းၵွၼ်း ၸမ်းၵူႉၵတ်ႇတႃးလႃးယႃႉၵျူးၶၶေႃႇယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၼၢမ်ႉတၢင်းသပ်းၶၢၼ်းၶိသ်ႇၼဝ် တိၵၵ်ၵူႉသေ ယိူဝ်းပဵတ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၵမ်ႉတၼ်း လႆႈယူႉၵူႉတႃႉတူလ်းၸၼ်ၾၵ်ႈသီးၵူဝ်း လႆႈပူၼ်ႇလွတ်ႈတီႈ သပိၼ်း။ ၵူလ်းၵႃး ၾၵ်ႈသီးၵူဝ်း ၸဵတ်းပွႆးပၢင်ဝၼ်းထီႈ16 လိူၼ်ထူၼ်ႈၵဝ်ႈၶႃႇ ၶငႉဝၼ်းလွတ်ႈလဵၵ်း ၵႂၼ်းၶေႃယဝ်ႉ။ လဝ်ႈလွမ်လိူင်ႈၾၵ်ႈသီးၵူဝ်း ၼဝ်ႉၸိူင်ႉလူင်သေ ၼိၼ်းပၢၵ်ႉလၢတ်ႈ လွင်ႈ "သိင်ၸိူၼ်ႉၸႆႈလူင် တူဝ်းလူဝ်းရိသ်ႇ" ပၼ်ယူႉယဝ်ႉ။

– မႆႉၵုလ်း ၸီႉတၢလ်းၵူဝ်းၶႃႇ လႆႈၵဝ်သႂ်ႉလွင်ႈဝႃး ပဵၼ်လဝ်ႈၵူႈလူင်လွင်ႈလွတ်ႈ လဵၵ်းၵႂၼ်းၶေႃၾၢၵ်ႉသီႉၵဵၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၾၵ်ႈသီးၵူဝ်း လူပ်းလႆႈတၢင်းလွတ်ႈလဵၵ်းမၼ်း တီႈ သပိၼ်းၼဝ် မူဝ်ႈ1821ၶိူဝ်ႈယဝ်ႉ။

✶ ✶

Napoleon

Napoleon Bonaparte (1769-1821) was a military genius who became emperor of France. He rose to this rank against all odds. He was physically small, about 5 feet 2 inches (157 cm), and was born on the island of Corsica of Italian descent. But he was highly intelligent and ambitious. He graduated from military school in France in 1785. After the French Revolution began in 1789, he led troops in battle and became a national hero. In 1799. he became the head of a new government.

In 1804, he was made emperor. He conquered most of Europe to the border of Russia. In 1812, he invaded Russia and reached Moscow. He was forced to retreat in freezing winter weather and lost most of his army. Allied armies closed in on France. In 1814, he gave up his emperorship and went into exile on the island of Elba. He returned as emperor in 1815 but was beaten in his final battle at Waterloo in Belgium. He died in exile on the island of St. Helena.

- As emperor of France, Napoleon changed French life radically.

The laws of the Napoleonic code are still the basic laws of France.

ၼပေူဝ်းလီးယၢၼ်း ပွၼ်ႈၼပေႃတ်ႉ

ၼပေူဝ်းလီးယၢၼ်း ပွၼ်ႈၼပေႃတ်ႉ(1769–1821)ၼႆႉ ပဵၼ်ၵူၼ်းသိုၵ်း ၵၢၼ်ႁတ်ႉ ၾၼ်ႈ,ပဵၼ်ပူၼ်ႉပိုၼ်းၵေႃႈၼိုင်ႈ ၵၢၼ်ပဵၼ်မေးလဝ်းဝွင်ႉၶျေႃသိင်ႇႁႃႉၸၼ်ႉသိုၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းလုၵ်ႉၼိုၼ်းမေးတေႃ,ထိုင် တႃႇၼုၼ်လူင်မၼ်းၼႆႉ ပဵၼ်လွင်ႈၵမ်,ၸႂ်ႈၵၼ်မ်ႈၼသႈ။ မၼ်းၼႆႉ ၵၢဝ်တူဝ်ဝႃႈၼႆ ပဵၼ်ၵေႃႉၵွၼ်,၊ မီးမွၵ်ႈ 5ထတ်း2ပ်ၵ်ႉ(157သ်ၼ်းတီးမီးတိူး) ၵွၺ်း၊ သမ်ႉပဵၼ် ၵူၼ်းၵိုတ်ႉ,တီႈၵုၼ်ၼမ်ႉၵေႃ,သိၵ်ႉၵိူး၊ သမ်ႉပဵၼ် လၢဝ်းၼိုဝ်းပိုၼ်ႈၵိတ်ႉ,တေႃ, လီ,ယၢၼ်,ယဝ်ႉ။ ၵူၺ်းၵႃႈ မၼ်းၼႆႉ လ်တ်းလ်ဝ်းၽႃ။ သမ်ႉတၢင်းၽိူ,ၵၢၼ်းယိူ,ယဝ်ႉ။ မၼ်းႁဵပ်ႉၼူးတီးႁူင်းႁ်ၼ်းသိုၵ်းတီးႁႃႉၸၼ်ႉသိုၼ် မိူဝ်ႈ1785ၼီး။ ဝႆးသေပႆးလုၵ်ႉၽိုၼ်ႉလူင် ႁႃႉၸၼ်ႉၼျႃႉ ၼတ,မိူဝ်ႈ 1789ၵေႃႈ၊ မၼ်းၵေႃႈ ၵွၼ်တပ်ႉသိုၵ်းမၼ်း ၼဝ်ႈပွႆးတိုၵ်းသေ လင်,ပဵၼ်မေးၽူႈႁတ်းငၢၼ်လူင် ၼိုဝ်းမိူင်းယဝ်ႉ။ ၼိူင်းပီး1799 မၼ်းပဵၼ်မေး ၽူႈယိူ, တီႈလူင်ပွင်ႇလိုင်ႈမိူ,ယဝ်ႉ။

ၼိူင်းပီး1804ၼီး၊ မၼ်းလႆႈၼၢမ်,ယေးပဵၼ်လဝ်းဝွင်ႉၶျေႃသိင်။ မၼ်းၵွင်,ပေႃလႆႈ ယေးႁွပ်ႉ ႁမ်းၼမ် တေႃ,ပေးထိုင်လ်ၼ်းမိူင်းရသ်ႉသျူးယဝ်ႉ။ ၼိူင်းပီး1812 မၼ်းၼဝ်ႈ လိင်းၵၢဝ်ရသ်ႉသျူးၼလႈ ၽ်ဝ်ႁူ,ထိုင်မွသ်ႉၵူဝ်း။ မၼ်းလႆႈၼၢမ်,တၢင်းၸ်ၼ်း ၶိူႈထွလ်ၼိုၼ်း တီႈၼိူင်းၼၢဝ်းၽႃႇၼၢဝ်းႁတ်းလူင် ၵၢၼ်ၵၢမ်ႈၼ်ၼ်ပဵၼ်မူလ်ႁၢဝ်ႇၼလႈ လႆႈသုမ်းပ်တ်ႈၵူၼ်းသိုၵ်း မၼ်း တၢင်းၼမ်ၼမ်ယဝ်ႉ။ သိုၵ်းမိူင်းၵူလ်းလီၼဝ် သုတ်ႉၼဝ်ႈလမ်မေး တေႃ,ႁႃႉၸၼ်ႉသိုၼ်။ ၼိူင်းပီး1814 မၼ်း ပွလ်,ၽေႈပ်တ်ႈတႃႇၼုၼ်လဝ်းဝွင်ႉမၼ်းၼၼ်ႉ သေယဝ်ႉ ပႆးၵွၵ်,ႁူ, ယူ,တီႈၵႆယၢၼ် တီႈၵုၼ်ၼမ်ႉၵိလ်,ပိူ,ယဝ်ႉ။ 1815ၼီးမေး မၼ်းၼိုၼ်းပွၵ်ႈ ၼင်,လဝ်းဝွင်ႉ ၵေႃႉၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ ၵူလ်းၵႃႈ သမ်ႉလႆႈၵၢၼ်ႉသုမ်းတီႈသိုၵ်း မၼ်းႁမ်းလိုၼ်းသုတ်း တီႈ ဝွတ်,တိူ,လူး၊ ပ်လ်,လီ,ယမ်,ယဝ်ႉ။ မၼ်းတၢႆတီႈမိူင်းယၢၼ် တီႈၵုၼ်ၼမ်ႉသ်ၼ်ႉၼႁ, လီ,ၼိူ,ယဝ်ႉ။

– မိူဝ်ႈပဵၼ်လဝ်းဝွင်ႉၶျေႃသိင်ႁႃႉၸၼ်ႉသိုၼ်ၼၼ်ႉ ၼပေူဝ်းလီးယၢၼ်း လ်ၵ်ႈလႆးပၼ်ၵူဝ်း ပၢၼ်ၽႃႉၵ်ၼ်ႉၼျႃႉ ၼဝ် ၼတ,ၵၢဝ်တီႈငဝ်ႈပိုၼ်ႉမၼ်းယဝ်ႉ။ ပိုင်မီႈၽိုင်းမႆ ၵၢၼ်ပဵၼ်ပိုင်မႆ ၼပေူဝ်းလီးယွၼ်းၼိုၵ်ႉ လိူဝ်းၼၼ်ႉ တိုၵ်ႉလႆႈႁၼ်ပဵၼ် ပိုင်မီႈငဝ်ႈပိုၼ်ႉႁႃႉၸၼ်ႉသိုဝ်ႉယူ,ယဝ်ႉ။

✡ ✡

San Martin, Jose de

Jose de San Martin (1778-1850) was an Argentine general who successfully fought to free South America from Spanish rule. He was the "liberator of the South" while Bolivar was the "liberator of the North."

Jose de San Martin was born in Argentina and went to Spain to receive a military education. He fought in the Spanish army against the troops of Napoleon. In 1812, he returned to Argentina to take part in the revolution for independence from Spain. In a series of battles over the next ten years, he defeated Spanish forces in Argentina, Chile, and Peru. Argentina declared its independence from Spain in 1816. San martin liberated Chile in 1818 and peru in 1821. In 1822, he met with Bolivar. The two men could not agree on the future of free South American countries and San Martin gave up his command. He lived in Europe until his death. In 1880, his body was returned to Argentina and buried there.

- *In January 1817, San Martin led a 4,000-man army on a 17-day march across the Andes Mountains into Chile. He defeated the Spanish in two great battles and liberated Chile in 1818.*

ၸူဝ်ႇသေးတီႇသႅၼ်ႇမုးတိၼ်း

ၸူဝ်ႇသေးတီႈသႅၼ်ႇမုးတိၼ်း(1778–1850) ပဵၼ်လဝ်ႈၸွမ်သိုၵ်းလူင် ဢိုဝ်းၵျႃႇ ၸႅၼ်ႇတိၼ်းၶိုင်း ၵေႃႉၶိုင်ႈ ၵၢၼ်တိုၵ်းတေႃးပႅတ်ႈပၢႆးၵုမ်ႇပိူင်ႇသပဵၼ်းၼိသ်ႇၼိဝ် ၶိုင်ႈလႆႈတၢင်းၵွင်ႇပေႃႇသေ ပုတ်းပွႆႇၵႃႇမေႊရီႊၵၢၼ်းလႃၼ်းၶၼ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၶဝ်ႈပဵၼ်“ၽူႈ ပုတ်းပွႆႇပၼ်ပွတ်းလႃၼ်း”ပုဝ်ႇလီးဝႃး သမ်ႉပဵၼ်“ၽူႈပုတ်းပွႆႇပၼ်ၽႃႇရူဝ်ႇ” ၶၼ်ႈယဝ်ႉ။

ၸူဝ်ႇသေးတီႇသႅၼ်ႇမုးတိၼ်းၶဝ်ႈ ၵိုတ်ႇတီႈၵျႃႇၸႅၼ်ႇတီးၼိုင်း၊ သမ်ႉၵူႇသွၼ်ၵၢဝ် ပႃးၵူႉမေပၢႆႇသိုၵ်း တီႈသပဵၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းယူႇၽၢႆႇၼိုင်းသိုၵ်းသပဵၼ်းၼိသ်ႇၼိဝ်သေ တိုၵ်းတေႃႇတပ်ႉၶပုဝ်ႇလီႇယၼ်ႇမုးယဝ်ႉ။ ၼိုင်းပီး 1812 မၼ်းၶိုၼ်းပွၵ်ႈမုးလူးၵျႃႇၸႅၼ်ႇ တီးၼိုင်း တႃႇၼဝ်ႈပုးၼိုင်းပွတ်းတွၼ်း လုၵ်ႉယိုၼ်ႇတႃႇလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃးတီႈ သပဵၼ်း ယဝ်ႉ။ တီႈၼိုင်းသၢႆပွႆးတိုၵ်း တႃႇပီးမၼ်းသိပ်းပီးပႆၶဝ်ႇ မၼ်းတႃပ်ႇပေႃႇလႆႈတပ်ႉသိုၵ်း သပဵၼ်းၼိသ်ႇၼိဝ် တီႈၵျႃႇၸႅၼ်ႇတီးၼိုင်း၊ၶျိုလ်းလီး၊ တၢင်းပီးရူးလိုဝ်းၶဝ်ႈလႆႈယဝ်ႉ။ ၵျႃႇၸႅၼ်ႇတီးၼိုင်း ပိုၼ်းယႃဝ်ႇလွတ်ႈလႅဝ်းသဝ်းၶေႃႇမၼ်း တီႈသပဵၼ်း မိုဝ်ႈ1816ယဝ်ႉ။ သႅၼ်ႇမုးတိၼ်း ပုတ်းပွႆႇပၼ်ၶျိုလ်းလီး ၼိုင်းပီး 1818၊ ပီးရူးသမ်ႉ1821ယဝ်ႉ။ ၼိုင်းပီး 1822 မၼ်း ထုပ်းၵျၼ်ႁၼ် တင်းပုဝ်ႇလီးဝႃး။ ၼဝ်သွင်ၵေႃႉ ၵမ်ႇလႆႈတၢင်းပွင်ႇလူၺ်ႇယွမ်ႉ မၼ်းႁၼ် ၵၼ်ၵိဝ်လူလႆႈ တႃႇဝၼ်းမိုဝ်းၶေႃႈ မိူင်းၵႃႉမေႊရီႊၵၢၼ်းလႃၼ်းပုတ်းပွႆႇၶၼ်ႈ ၼလႈ သႅၼ်းမုးတိၼ်းလၼ်ႇ ပွႆႇယႃႈ ပၼ်ၶေႃႈပုင်မၼ်းယူႇယဝ်ႉ။ မၼ်းယူႇၵျူႇတီႈယေႃး ၵျပ်ႉ တေႃႇထိုင်ဝၼ်းတၢႆမၼ်းယဝ်ႉ။ ၼိုင်းပီး 1880 လႆႈၵဝ် တူဝ်တၢႆမၼ်းၶဝ်ႈ ၼိုင်းၵျူႇထိုင်ၵျႃႇၸႅၼ်ႇတီးၼိုင်းသေ ယင်ဝႆႉတီႈၶၼ်ႈယူႇယဝ်ႉ။

– ၼိုင်းပီး 1817လူၼ်ထူၼ်ႈၶိုင်ႈၶၼ်ႈ သႅၼ်ႇမုးတိၼ်း ၵွၼ်ၵဝ်ႁူၼ်းသိုၵ်း 4,000သေ တႃႇၼႃဝ်းတၢင်း 17ဝၼ်း ၼီႈသိုၵ်းၼႃမ်ႈၵျႃဝ်းလွႆလူင်ၵၼ်းတီသႂ်ႇသေ ၼဝ်ႈထိုင်ၶျိုလ်းလီးယဝ်ႉ။ မၼ်းတႃပ်ႇပေႃႇပႅတ်ႈ သပဵၼ်းၼိသ်ႇၼိဝ်တီႈပွႆးတိုၵ်းယႂ်ႇလူင်သွင် ၵၼ်သေယဝ်ႉ ပုတ်းပွႆႇပၼ်ၶျိုလ်းလီး ၼိုင်းပီး 1818 ၼၼ်ႈယဝ်ႉ။

✷ ✷

Bolivar, Simon

Simon Bolivar (1783-1830) led Venezuela, Colombia, Peru, and Ecuador in a fight to win their freedom from Spanish rule. He is called *El Libertador*, the liberator.

Bolivar was born in Caracas, Venezuela. The French and American revolutions inspired him to end Spanish rule in South America. In 1811, he declared Venezuela independent. The Spanish crushed his small army, but he continued to fight for independence. Finally, in 1819, he defeated the Spanish in Colombia. Then he led forces that freed Venezuela, Ecuador, and Peru. In 1824, Spanish rule in South America ended after nearly 300 years.

Bolivar became president to the country of Gran Colombia, Venezuela, and Ecuador. He wanted Gran Colombia to be a country like the United States. But in 1830, Ecuador and Venezuela left this union. Bolivar then resigned and died soon after of tuberculosis.

-In the battle of Ayachucho in 1824, Bolivar won a brilliant victory to free Peru from Spanish rule.

သၢႆမွၼ်ႇ ပူဝ်ႇလီးဝႃး

သၢႆမွၼ်ႇ ပူဝ်ႇလီးဝႃး(1783–1830) ၵွၼ်ၵဝ်ဝ်ၼ်ႇၼီႇသွလ်းလ်ႈ၊ ႁူဝ်ႇလွမ်းပီး ယွႆး၊ ပီးရူႈ တင်းၵီႇႁူလ်ႇတူဝ်းၼဝ်သေ တိုၵ်းတေႃးပၢႆးၵုပ်ႇပိူင်ႇသပ်ၼ်းၼိသ်ႇ ၼဝ် တႃႇၵွင်ႇပေႇလႆႈတၢင်း လွတ်ႈလဝ်းၼၼ်ႇယဝ့်။ မၼ်းၼ်ႇ လႆႈလိုဝ်ႈဝႃႈ “ၵ်လ်းလၢႆးပွႆး တေးတူဝ်း” ၽူႈၵွၼ်ပူတ်း ပွလ်ႇၼ်ယဝ့်။

ပူဝ်ႇလီးဝႃး ႁိုတ်ႇတီႈၵရူးၵသ်ႇဝ်ၼ်ႇၼီႇသွလ်းလ်ႈ။ ပၢႆးလုၵ်ႇၽိုၼ်ႇၽွၵ်ရိၼ်ႇၼ်ႈငလႈ တင်း ၵငမႇရိႇၵ်ၼ်ႇၼဝ် ပူၵ်းၶိုၼ်ႇပၼ်မၼ်း တႃႇတူဝ်ႈပ်တ်ႈပၢႆးၵုပ်ႇပိူင်ႇသပ်ၼ်းၼိသ်ႇ ၼဝ် ၵၼ်မီးတီႈ ၵငမႈရီးႁွႆးလၢၼ်းၼၼ်ႇယဝ့်။ ၼွႆးပီး 1811 မၼ်းပိုၼ်းၽၢဝ်ႇလွတ်ႈ လ်ဝ်းသဝ်းၼျေဝ်ၼ်ႇၼီႇသွလ်းလ်ႈယဝ့်။ သပ်ၼ်းၼိသ်ႇၼဝ်ၵေႃႈ တူပ်ႇယႃႈပ်တ်ႈသိုၵ်းၵွၼ်ႇ မၼ်းယဝ့်။ ႁူလ်းၵႃး မၼ်းသိုပ်ႇသေတိုၵ်း တေႃးတႃႇ လွတ်ႈလ်ဝ်းသဝ်းၼျေ။ ၵမ်းလိုၼ်းမႃး ၼွႆးပီး 1819 ၼီႈ၊ မၼ်းတိုၵ်းပေႇပ်တ်ႈသပ်ၼ်းၼိသ်ႇၼဝ်တီႈႁူဝ်ႇလွမ်း ပီးယွႆးယဝ့်။ ယဝ့်ၼ်ႇ မၼ်းလင်ႇၵွၼ်ၶိုင်းလိူဝ်းၵၼ်ပူတ်းပွလ်ႇပၼ် ဝ်ၼ်ႇၼီႇသွလ်းလ်ႈ၊ ၵီႇႁူလ်ႇတူဝ်း တင်းပီးရူႈၼဝ်ယူႇယဝ့်။ ပၢႆးၵုပ်ႇပိူင်ႇသပ်ၼ်းၼိသ်ႇၼဝ် ၵၼ်မီးတီႈၵ ငမႈရီးႁွႆးလၢၼ်း ၵၼ်ၶိုင်မႃးမွၵ်ႈ300ပီးလမ်လမ်ၼ်ႇ ၵဝ်တူဝ်ႈဝၢႆးႁူႃႇပ်တ်ႈၼွႆး 1824ၼီႈယူႇယဝ့်။

ပူဝ်ႇလီးဝႃး ပ်ၼ်မႃး လဝ်ႈလွမ်လိုင်ႈမိူင်းလူင်ၵရိၼ်းႁူဝ်ႇလွမ်းပီးယွႆး၊ ၵၼ်ၶုမ်ႈ ၼဝ်ႈပႃးႁူဝ်ႇ လွမ်းပီးယွႆး၊ ဝ်ၼ်ႇၼီႇသွလ်းလ်ႈ၊ တင်းၵီႇႁူလ်ႇတူဝ်းလ်ယဝ့်။ မၼ်းၼ်ႈၶွႆႈ ၵရိၼ်းႁူဝ်ႇလွမ်းပီးယွႆး မူၼ်လိုင်ႈမိူင်းလူင် ၼငေႇမိူင်းၽွမ့်ၶုမ်ႈၵငမႈရီးႁွႆးယဝ့်။ ႁူလ်းၵႃး ၼွႆးပီး 1830မႃး ၵီႇႁူလ်ႇတူဝ်းတင်း ဝ်ၼ်ႇၼီႇသွလ်းလ်ႈ ၵွၵ်ႇလိုင်ႈၽွမ့်ၶုမ်ႈၼ်ႇႁူႃႇ။ ပူဝ်ႇလီးဝႃးၵေႃႈ ယွၼ်းထွလ်ၵွၵ်ႇၵၢၼ်မၼ်းသေ ၵမ်ႇၶိုင်ၵမ်ႇၼၢၼ်းသမ့်ပ်ၼ် ပွတ်ႇလ်ပ်းသေ တၢႆႁူႃႇပ်တ်ႈယူႇယဝ့်။

– တီႈၼွႆးပၢင်သိုၵ်းလူင် ၵယႃႇၶူႈႁူဝ်း မိူဝ်ႈပီး 1824ၼီႈၼၼ်ႇ ပူဝ်ႇလီးဝႃး ၵဝ်လႆႈတၢင်းၵွင်ႇပေႇလူင် ၵၼ်ၶိုဝ်ႈၶိုင်းလူင်လၢင် တႃႇပူတ်းပွလ်ႇပၼ် ပီးရူႈ ၶွႆႈလွတ်ႈ တွႆႈၵုပ်ႇပိူင်ႇသပ်ၼ်းၼိသ်ႇၼဝ် ၼၼ်ႇယဝ့်။

✷ ✷

Garibaldi, Giuseppe

Giuseppe Garibaldi (1807-1882) was a soldier and patriot who unite Italy. He fought for more than 30 years to end French and Austrian rule in Italy, and to bring all of the country's regions together to from one nation.

Garibaldi went to sea when he was in his teens. In 1834, he was commanding his own ship when he joined an unsuccessful rebellion in Genoa against the king of Sardinia. He was centenced to death and fled in 1836 to South America, where he fought as a guerrilla leader. He returned to Italy in 1848 to fight the Austrians in northern Italy and French in Rome. Once again, he had to flee his country, and he went to America. He returned to Italy in 1854. In 1859 he raised a personal army fight the Austrians. In 1860, his soldiers, called "Redshirts," captured Sicily and Naples. This was the greatest military triumph of the long campaign to unite Italy. Shortly afterward, most of Italy was united as a kingdom under King Victor Emmanuel II.

- *Garibaldi (left) was the most successful general in modern Italian history. Garibaldi finally saw his dream come true when Venetia in 1866 and Rome in 1870 became part of Italy.*

ၷူလ်ႉသိပ်ႇပီး ၷႃႉရီႉပလ်ႉတီႉ

ၷူလ်ႉသိပ်ႇပီး ၷႃႉရီႉပလ်ႉတီႉ(1807–1882) ပဵၼ်လုၵ်ႈသိုၵ်းလူင် တင်းၽူႈၸၵ်ႈ လိုဝ်ႇလၢတ်ႈၵေႃႉၶိုင်ႈ ဢၼ်လွင်ႈၸိုတ်ႈၸိုင်ႈဢီတ်ႉတလီႉ လႆႈၽွမ်ႉၸူမ်းၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းတိုၵ်း သိုၵ်းတႃႇပီႊမိူင်း30ပႆႇ တႃႇၸိုင်ႈပႆႇၵုပ်ႇပိုင်ႉၽွၵ်ႈၶဵင်ႇသိူဝ် တင်းၵွသ်ႇတီးယၢၼ်းၶဝ် မွတ်ႉဝႆႈ ၵူႉၶိုင်းမိူင်းဢီတ်ႉတလီႉၶဝ်ႈယဝ်ႉ။ ယဝ်ႉသမ်ႇ တႃႇၸိုင်ႈၵဝ်လႆႈၶႄႈတီႈလိၼ်မိူင်းတင်းသိင်ႈ မႄးၸူမ်ႈၸွမ်းၵၼ် ၵူတ်ႉပဵၼ်ၼိူဝ်းမိူင်းလိုင်ႈလႅဝ် ၶဝ်ႈယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈမႄးသိပ်းပီႊပႆႇၶဝ်ႈ ၷႃႉရီႉပလ်ႉတီႉ ၵူႉၶိုင်းၶမ်ႈပၢင်ႉလႆႉယဝ်ႉ။ 1834မႄးၶႂ်ႇ မၼ်းပေႊလိူဝ်သင်ႉလႆႈၸိူဝ်းမၼ်းၵၢင်းၶေႃယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈမၼ်း ၶဝ်ႈၸွမ်းတင်းပႆႈ လုၵ်ႈယိုၶဝ်တီႈ လီႉၶူဝ်းၵိူင်း ဢၼ်ၶတ်းသၢၼ်တေႃႉၶုၼ်ၵျေႃႉၶမ်း သႃႉတီးၶဵဝ်းယႂ်းၶဝ်ႇၶဝ် ၵမ်ႉလႆႈတၢင်းၵႂၢင်ႉပေႇ။ မၼ်းလႆႈၶၢမ်ႉ တၢင်းပၼ်တၢမ်ႉတႆႇယဝ်ႉ၊ ၵူလ်း ပႆႊၵွၵ်ႉၵူႉလူး ဢၼ်မႄးရီးၵိုၼ်းလၢၼ်း မိူဝ်ႈ1836။ တီႈဢၼ်မၼ်းပဵၼ်မႄး ၽူႈၵွၼ်ၸူဝ်ၽႆႉသိုၵ်းမူၵ်းသေ တိုၵ်းယူႉၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းပွၵ်ႈမႄးၶိုၼ်းဢီတ်ႉတလီႉ မိူဝ်ႈ1848 တႃႇတိုၵ်းပႅတ်ႈၵွသ်ႇတီး ယၢၼ်းၶဝ် ဢၼ်မီးယူႉတီႈဢီတ်ႉတလီႉပွတ်းၸွင်ႉ တင်းၽွၵ်ႈၶဵင်ႇသိူဝ်ၶဝ် ဢၼ်မီးတီႈၵျူမ်း ၶဝ်ႇယဝ်ႉ။ တႃႇထိုင်ႈပွၵ်ႈၶိုင်ႈ၊ မၼ်းလႆႈၵွၵ်ႉသွင်ပႆႊမိူင်းမၼ်းယဝ်ႉ၊ မၼ်းလင်ႉၵူႉလူး ဢၼ်မႄးရီးၵိုၼ်း။ မၼ်းၶိုၼ်းပွၵ်ႈမႄးဢီတ်ႉတလီႉ ၶိုင်း1854။ ၶိုင်းပီႊ1859 မၼ်းလင်ႉ ယုၵ်ႈတင်ႈတပ်ႇသိုၵ်း ၵၢင်းၶေႃမၼ်း တႃႇတိုၵ်းပႅတ်ႈၵွသ်ႇတီးယၢၼ်းၶဝ်ယဝ်ႉ။ ၶိုင်း1860 ၶဵဝ်ႈ၊ လုၵ်ႈသိုၵ်းမၼ်း ဢၼ်လိူဝ်းၸွင်ႇဝႆႈ “သိူဝ်ႈလႅင်” ၶဝ်ႇ သိမ်းလႆႈသီႉသလီႉ တင်း ၶေးပလ်းသႂ်ႇယဝ်ႉ။ ၶႂ်ႇလမ်း လႆႈပဵၼ်မႄး ၵူၵၢႆၸိူင်ႈၸိူင်း တႃႇတပ်ႇသိုၵ်းၶိုၵ်ႈၶၢႆးသေပူၼ်ႈ သုတ်း ၶိုင်းၶၢဝ်းတၢင်းယၢဝ်းလူင်ၵွၵ်ႉၸိူဝ်းသၢင်ႈ တႃႇၽွမ်ႉၸူမ်းဢီတ်ႉတလီႉယဝ်ႉ။ ဝႆႈၶႂ်ႇၵေႃႈ ၵမ်ႉပေႊၸိူင်သင်၊ ပွတ်းတွၼ်း ဢီတ်ႉတလီႉၵမ်းၶမ်ႇၶမ်ႇၶဝ် လႆႈတၢင်း ၵွမ်ႉလွမ်းပဵၼ်မႄး မိူင်းၶုၼ်ၵျေႃႉၶမ်းလႅဝ် ဢၼ်မီးတႂ်ႈ ၶုၼ်ၵျေႃႉၶမ်း ဝိၵ်ႉတႂ်ႉ ဢီမ်ႉမၢၼ်ႉၶဝ်ႉၵျ ထူၼ်းသွင်ယူႉယဝ်ႉ။

– ၷႃႉရီႉပလ်ႉတီႉ(ၵေႃႉၽႆႉသႆႉ)ၶႂ်ႇ ပဵၼ်လွမ်သိုၵ်းလူင် ဢၼ်လႆႈတၢင်းၵႂၢင်ႉပေႇလိူဝ် သေပူၼ်ႈ ထီႈသုတ်း ၶိုင်းပိုၼ်းဢီတ်ႉတႃႇလီႉယၢၼ်ႉ ပၢၼ်မႂ်ႇၶႂ်ႇယဝ်ႉ။ ၵမ်းလိုၼ်းမႄး ၷႃႉရီႉပလ်ႉတီႉ လႆႈၵၢၼ် တၢင်းၶွၼ်းၽၢၼ်မၼ်း ပဵၼ်မႄးတေႃႉတေႃႉ၊ မိူဝ်ႈ ဝီႉၶဵဝ်းသီးယႂ်း ၶိုင်း1866 တင်းၵျူမ်း ၶိုင်း1870 လႆႈၶဝ်ႈပဵၼ်မႄး ပွၼ်းတွၼ်းဢီတ်ႉတလီႉၶဝ်ႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

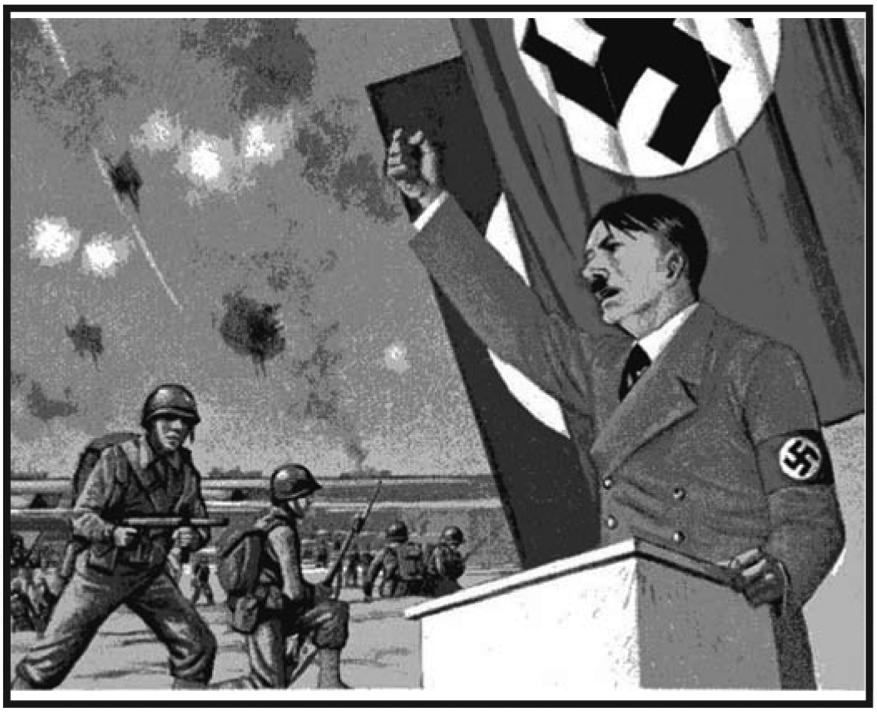

Hitler, Adolf

Adolf Hitler ruled Germany as dictator from 1933 to 1945. He tried to conquer Europe but was defeated in World War II.

Hitler was born in Austria in 1889. He served in the German army in world War I and was wounded. In 1920 he joined what was later called the Nationalist Socialist German Workers' party, whose members were called Nazis, and became its leader in 1921. He insisted that Germans were part of a superior race and promised to build a great new German empire. He became dictator in 1933 and organized a campaign of terror against those who opposed him. He killed millions of people in concentration camps, including about six million Jews.

Hitler started World War II by invading Poland in 1939. At first Germany won many victories. But Allied troops closed in on the heart of Grrmany. Hitler killed himself in April 1945.

- *Hitler was a smart politician and a powerful speaker. He used terror and violence to get rid of his enemies in Germany.*

ဢတွလ်ႇၾ် ႁိတ်ႉတလႃး

ဢတွလ်ႇၾ် ႁိတ်ႉတလႃး ၵုပ်ႇပိူင်ႉလမ်ႉမၼီႉ ၶဵင်ႉလဝ်ႈၾိင်းပွင်ႇ ၼတႉ1933 တေႃႉ1945 ယဝ်ႉ။ မၼ်းၶတ်းၸႂ်တႃႇၵွင်ႉပေႃႉလႆႈ လိူမ်ႈယေႃးၵူပ်ႉ ၵူၼ်းၵျူး သမ်ႉလႆႈၵၢၼ်ႇ ၵျႃႉမိူဝ်ႈသိူၵ်းလုမ်ႈၽႃႇၵမ်းသွင်ယဝ်ႉ။

ႁိတ်ႉတလႃး ၵိူတ်ႉတီႈဢွသ်ႉတြီးယႃး မိူဝ်ႈ1889ၶိူဝ်း။ မၼ်းၶဝ်ႈႁၢပ်ႉၵၢၼ်ၶွင်ႈတပ်ႉ သိူၵ်းၸႂ်ႉမၼ်ႉ မိူဝ်ႈပၼ်သိူၵ်းလုမ်ႈၽႃႇၵမ်းထီႈၼိုင်ႈၼၼ်ႈ သမ်ႉလႆႈတိူဝ်ႉမႃးတ်ႉယဝ်ႉ။ ၶွင်းပီး1920 မၼ်းၶဝ်ႈပႃးၶွင်း လုမ်းၽၢႆႉၵူၼ်းၵၢၼ် ဢၼ်ဝႆးမႄးသမ်ႉႁွင်ႉဝႃႈ လုမ်းလိူဝ်ႉ လၢတ်ႈသူဝ်းသျလ်းလိသ်ႉလမ်ႉမၼ်ႉၶၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၵူၼ်းၶဝ်ႈလုမ်းၶဝ်ၶႂ် သမ်ႉႁွင်ႉဝႃႈ ၶႄးသိသ်ႉၶၼ်ယဝ်ႉ။ မၼ်းသမ်ႉ ၶိုၼ်ႈပၼ်မေႃးၽူႈၵွၼ်ႁူဝ်မၼ်း မိူဝ်ႈ1921ၶိူဝ်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းတိူၵ်းသူၼ်းလွင်ႈဝႃႈ ၶိူဝ်းၸႂ်ႉမၼ်ႉၶႂ် ပၼ်ပွတ်းတွၼ်းလိူဝ်ႉၶိူဝ်းယႂ်ႉလူင်လၢင် ယဝ်ႉသမ်ႉ ပၼ်ၵျႃမ်းမၼ်း တႃႇၵေႃႉတၢင်ႈမိူင်းဝွင်ႉၸႂ်ႉမၼ်ႉမႂ်ႉ ဢၼ်ၶိုၵ်ႉၶႃႈယႂ်ႉလူင်။ မၼ်းၼတႉပၼ် လဝ်ႈၾိင်းပွင်ႇမႄး မိူဝ်ႈ1933 လင်ႉသမ်ႉႁူၼ်းတွမ်ႉ ၵွၵ်ႉၾိတ်းသၢင်ႈ ၵၢၼ် လီႁူဝ်ႉဝ်လူင် သႂ်ႉ လိူဝ်းဢၼ်ၶမ်ၶတ်းမၼ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းဢဝ်တေႃႇၵူၼ်းဢၢၼ်ႉလၢၼ်ႉ မၼ်း တီႈပၢင်သဝ်းၵမ်းတူၼ်း၊ ႁူမ်ႈပႃး တင်းၶိူဝ်းလူးသ်ၶဝ် မွၵ်ႈႁူၵ်းလၢၼ်ႉယဝ်ႉ။

ႁိတ်ႉတလႃး ၶဝ်ႈသိမ်းပ်တ်ႈပူဝ်းလ်ၶၼ်း မိူဝ်ႈ1939သေ ၼတႉသိူၵ်းလုမ်ႈၽႃႇပွၵ်ႈ ၵမ်းသွင်။ မိူဝ်ႈလင်ႉၼတႉၶၼ်ႉၼတ လမ်ႉမၼီႉ လႆႈတၢင်းၵွင်ႉပေႃႉလႆႈ တင်းၶမ်လႆႈ တေႃႉယဝ်ႉ။ ၵူၼ်းၵျူး တပ်ႉလုမ်းမိူင်းၵိူၼ်းလီၶဝ်သမ်ႉ သုတ်ႉၶဝ်ႈလမ်မႄး တေႃႉ ႁူဝ်ၸႂ်ၵၢင် မိူင်းလမ်ႉမၼီႉယူႉယဝ်ႉ။ ႁိတ်ႉတလႃး ၶႄႈတူဝ်ၵဝ်ႉမၼ်းၶိုၼ်း မိူဝ်ႈလိူၼ်ထူၼ်ႈသီႉ 1945ယဝ်ႉ။

– ႁိတ်ႉတလႃး ပၼ် ၽူႈပႆႈမိူင်း ဢၼ်လ်တ်းလ်ဝ်ႈၵေႃႉၶိုင်ႈ ယဝ်ႉသမ်ႉ ပၼ်လဝ်ႈမေႃၵုပ်ႉလၢတ်ႈ ဢၼ်မီးတၢင်ႉၾိင်းလူင်ၵေႃႉၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ တႃႇၽိဝ်ႈပ်တ်ႈၽူႈ ၶိၼ်မၼ်း ၶွင်းမိူင်းလမ်ႉမၼီႉၶၼ်ႉ မၼ်းလႂ်ႉတိုဝ်း လႆးတိုၼ်ႉသၢင်ႈၵူဝ်ၼၵ တင်းႁၢဝ်ႈ ၾိင်းလႂ်ယဝ်ႉ။

✷ ✷

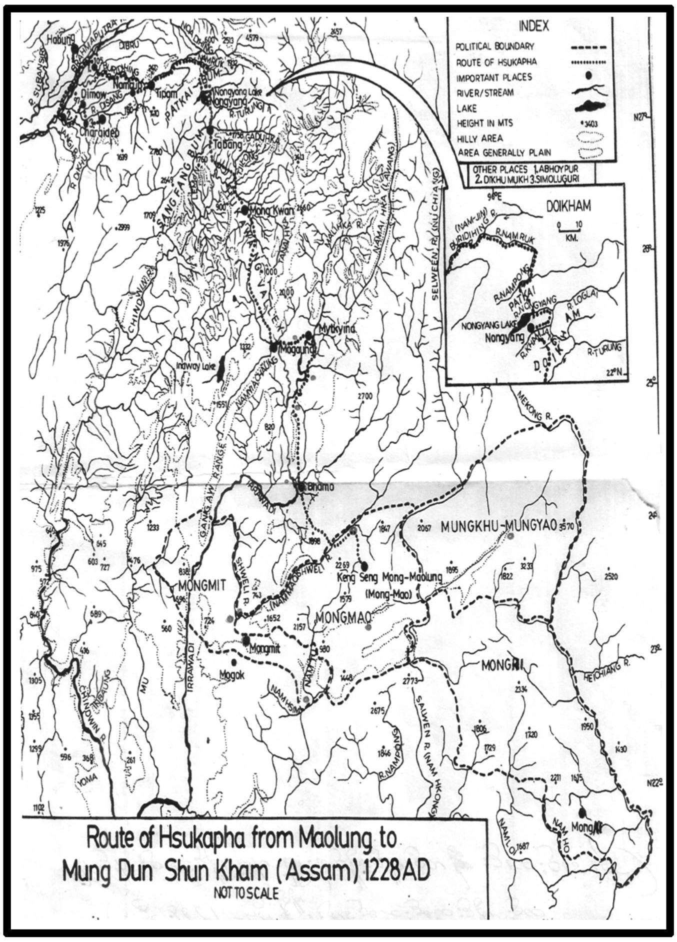

(သၢႆၶၢဝ်းတၢင်း လဝ်ႈလူင်သိုဝ်ၵႃႈၾႃႉ လုၵ်ႉမိူင်းမၢဝ်းလူင်
ၵႂႃႇတင်း မိူင်းတူၼ်းသူၼ်ၶမ်း မိူဝ်ႈပီႊ 1228 ၼီႈ)

လဝ်ႈသိုဝ်ၵႃႈၾႃႉ ၸဝ်ႈမိူင်း

လဝ်ႈသိုဝ်ၵႃႈၾႃႉၸဝ်ႈမိူင်း ပဵၼ်ၽူႈၵႂၢၼ်ႈရူဝ်တပ်ႉသိုၵ်းတႂ်း လဝ်ႈၶိုင်းသေ မိူဝ်းၸဝ်ႈဝၢၼ်ႈမႂ်ႇ မိူင်းမႂ်ႇ ၵၼ်ႈၶွင်ႈဝႆႉ မိူင်းတူၼ်းသူၼ်ၶမ်း (မိူင်းၵႃႈရူမ်ႇၵမ်ႇ ၶၽေႃ ၵႃႈသၢမ်ႇ) ၶၽေႃႈယဝ့်။ ပဵၼ်လဝ်ႈသိုၵ်း ၵၼ်ႈၵႂၢၼ်ႈရူဝ်တိုၵ်းသိုၵ်းသေ ၸလႄႇၵွၼ်း ၾၢႆႇၸႃၶမ်ႉလိၼ် တီႈလီတီႈထုၵ်ႇသေ ၸဝ်ႈတင်ႈမိူင်းၶၽေႃႈလဝ်ႈၶိုင်းယဝ့်။

လဝ်ႈသိုဝ်ၵႃႈၾႃႉ ၵၼ်ႈမီးတီႈပွင်ႇဝႆႉ ၼၼ်ႉၵၼ်ႈလုၵ်ႉမိူင်းၵၢင်ၸၢဝ်သေမႄႈၶၽေႃႈ ၵိူတ်ႇမိူဝ်ႈပီႊ လၵ်ႉၶၼီႈမိူင်းၵႂ်ႇ၊ တီႈမိူင်းမၢဝ်းလူင်။ လိုဝ်ႈၵူႈ ပဵၼ်လဝ်ႈလၢင်ႉၶဵဝ်ႇ လိုဝ်ႈၼမႈၶၢင်းမိူင်းမွၵ်ႇၶမ်းသႅၼ်။ ၵူႈထဝ်ႈမၼ်း လဝ်ႈတၢႆႈပုင်ႇ လင်ႇပၼ်လိုဝ်ႈလၢၼ်

လၢႆးမခၼ်း ၵွင်ႈၵွင်ႇဝႃး သိူဝ်ၵႃႈၽႃႉၶႆယဝ့်။ သိူဝ်ၵႃႈၽႃႉ ယႂ်ႇမႃးတီႈႁၢင်းႁေႃမိူင်းမၢဝ်း ၶွင်းမိုဝ်းငမႈထဝ်ႈမခၼ်းသေ တေႃႇပေႃးလႆႈ19ၶူပ်ႇ လႆႈၶၢမ်ႇမႁၢးမႆၢပီၶႅၼ် လဝ်ႈၵိမ်မိူင်း ႁေႃလူင်မိူင်းမၢဝ်းႁွၶ်ႇယဝ့်။ ၽွင်းၼၼ်ႉ ႁေႃလူင် တိုၵ်ႉမီးတီႈ သိၶ်ၼလေႊယဝ့်။ ႁူလ်းၶႄႇ မခၼ်းလဝ်ႈ ၶိုႈၽႃႈယူႇတင်ႈမိူင်းမ်ႇငလႈ မခၼ်းလဝ်ႈလင်ႇ ယွၼ်းၵွၵ်ႇ မိူင်းႁူႇၶႄႈတၢင်းတူၵ်း၊ မခၼ်းလဝ်ႈ ပႃးလွမ်းႁူႇ မေႈတွင်းလိူင်သၢမ်ႁႅင်၊ ပႃးလၢင်ႇသွင်တူဝ် ၵၼ် လႆႈလိုဝ်ႈ ၶမ်းႁူဝ်ႇမိူင်း တင်း ၵိပ်ႇႁွတ်ႇယေႈယိူႈ၊ ႁူဝ်လၢင်ႇလူင်ၽွင်းပိုမ်း။ တင်းမႄႉသၢမ်ပၢၵ်ႇတူမ်းတႃ ႁူမ်ႈပႃး တပ့်ပႆဝ်းပႃးႁွင်ႈ၊ ႁွင်ႈလူင် ၊ မၢၵ်ႇမိုဝ့်လိုၼ်းယၢမ်း လိူဝ်းၶႅ့ တိမ်ထူၼ်ႈသေႁူႇ၊ ပႃးၶုၼ်ၽႃႉ၊ ၶုၼ်လၢင်း၊ ၶုၼ်ၵိၼ်မိူင်း ၶဝ်ႁူႇလွမ်း ယူႇယဝ့်။ လွမ်းၶဝ်ပႃးႁူႇ လုမ်းမေႃလူင်မေႃမိူင်း၊ ထဝ်ႈမိူင်းလူင်ၵၢင့်၊ တၢဝ့်ၶၼ်းလူင်၊ မႄႉမိူင်းၵၢင့်ငၢၼ်းၶဝ် သေႁွလ်းၵမ်ႇၵႃး လဝ်ႈယိူဝ်ႈလၢင့်ယိူဝ်ႈမႄႉလ့်ၵေႃႈ ပႃးလွမ်းႁူႇ ယဝ့်။ မခၼ်းလဝ်ႈ ၵွၵ်ႇမိူင်းႁူႇ မိူဝ်ႈလၵ်းၶဵႈ(မိူင်းမူတ့်)ၶူတ်းမိတ့်။ ၶႃႈပီႊမိူင်းသႂ်ႉတင်းပိုၵ်း သီငႄႉ မခၼ်းလတ်းဝၢၼ်ႈ ၶွၵ့်လၢင့်သေယဝ့် ၶၢမ်ႈၶမေ့ၵိဝ်ႁူႇ။ လၵ်းၶဵႈၵၢပ်ႇလႂ်ႉ ၽိဝ်ထိုင်မိူင်းၶမ်းယၢင်း လႆးတေႃႇသူႈတင်း ႁူၼ်းၶႂ်းၶႄႈတီႈၵိမ်းႁွမ်း၊ မခၼ်းလဝ်ႈ လႆႈၵဝ်ၵၢင့်ၶူးမိူင်းသေ ပၵ်းတမ်းပႆၢးၵုပ့်ပိူင်ႇမိူင်းၶမ်းယၢင်းဝ့်ယဝ့်။ သမ့်ၵဝ်တၢင်ႇ ၽိုၼ်မၢႆဝ့် လွင်ႈသၢႆပိူင်ပီၼ်တင်းသိင်ႈ လွမ်းၶၢဝ်းယၢမ်းယဝ့်။ သမ့်ၵွင်ႈႁူၼ်းသိုၵ်းၶဝ် တိုၵ်းၶိုၼ်ႈတိုၵ်းလူင်း လွမ်းႁူင်မိူင်းသေ ၵိတ်းလွင်ႈႁူမ်ႇလူမ်ႈ၊ ယဝ့်လင်ႇ ၶၢမ်ႈလွႆလူင် ၵဝ်ႈလၢင်း ၽိဝ်ၶႃးလၢင်းၶေၢင်းပူး။ ႁူႇလွမ်းၶမေ့ႁူၵ်း၊ လူင်းလွမ်းၶမေ့ယိၼ် သိုပ်ႇႁူႇ မိူင်းတီႇပမ်း၊ မိူင်းႁူၢင်ႈလေႊၶူးမိူင်းၶွင်၊ ႁူႇလွမ်း ၶမေ့သႂ် ၽိဝ်မိူင်းၵိၼ်၊ သၢင်တွၵ်ႇ။ ၼၶၼ်းတူၶၼ်ႈၶဝ့်၊ ၶမေ့လိင်၊ မိူင်းတီႈၶႄႈမ့်ႇသေယဝ့် ၵမ်းလိုၼ်းမႈလင်ႇ လိုၵ်ႈလႆႈ ၵွင်ႈလိၼ်သုင် တီႈသၢင်ႇထုၵ်ႇ ၵၼ်မီးလိင်ႇလၢၼ်းဝၼ်းၵွၵ်ႇ သိမ်မႄႉလူးႁူးရိူး(လေႊ တွၼ်း သိပ့်သႃးၵႃး)သေ ငတႇတင်ႈမိူင်းမ့်ႇ ၶႃႈပီႊမိူင်းႁူႉ ၵွင်ႈပၼ်လိုဝ်ႈဝႃး လေႊလူင်လေႊၶမ်း ၶႆသေ မႁၢးမၼ်ႈပီၼ်ငဝ်ႈလူင် မိူင်းတူၼ်ႈသူၼ်ၶမ်းမၼ်းယဝ့်။ လင်ႇၵိုၵ်ႈၶူၼ်သေ မိုၼ်ႈႁၢင်ႈမိုၼ်ႈႁေႃ ၵုပ့်ၽွင်းၶင်ႈမိူင်းႁူႇတႃႇ16ပီႊယဝ့်။ မခၼ်းလဝ်ႈၶွၼ်းငၽႃးႁူႇ ၶႃႈပီႊလၵ်းၶဵႈ တဝ်ႇယိူးယဝ့်။ ၽွင်းလူဝ်ႊၶူပ်ႇလႆႈ 77 ၵိၼ်မိူင်းလႆႈ36ပီႊယဝ့်။

✷ ✷

ႁွင်းမူးလဝ်ႈသၢမ်တႃ (လဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽြႃႉၶူးမိူင်း) ၸမ်ႈတီႈ၊ မိူင်းႁွင်း။

လဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽြႃႉၶူးမိူင်း

လဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽြႃႉၶူးမိူင်း ပဵၼ်လဝ်ႈသိူဝ် လွမ်ပွင်သိုၵ်းလူင် တပ့်သိုၵ်းမိူင်းမၢဝ်း ၵၢၼ်လိုဝ်ႈသိင် လိုဝ်းလင်းၶိုၵ်ႇၶၢႆးသေပိူၼ်ႈသုတ်းၶၢၼ်ႇ လဝ်ႈၶိူင်ႈယဝ့်။ မၼ်းလဝ်ႈ ပၢၵ်ပဵၼ်လဝ်ႈၽြႃႉလူင်ပဵၼ်လဝ်ႈ ၵၢၼ်ၶဵင်ႈမိူင်း မိူင်းႁွင်း မိူင်းတၢႆးယၢၵ်ႈဝၼ်းတူၵ်းၵဵဝ် ၶေႃႈလွႆႈယဝ့်။ မၼ်းလဝ်ႈ ပဵၼ်လဝ်ႈသိူဝ် လွမ်သိုၵ်းလူင် ၵၢၼ်ၶိုၼ်းၵဝ်ၶႄႈၽြႃႉမိူင်းတၢႆး ပတ်းပိုၼ်ႇ ၶိုၼ်းၸႂ်ႈသုတ့်တွမ်းလပ်း မိူင်းမၢဝ်းလူင်ၼလႈ လင်ႈလႆႈလိုဝ်ႈၶူးဝႃး လဝ်ႈသၢမ်တႃ ၶူးမိူင်းၶၢၼ်လႆယူႈယဝ့်။

လဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽြႃႉ ပဵၼ်ၶွင်ႇၽြႃႉၽြႃ တၢင်းလဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႈၽြႃႉလေးလၢၼ်ႇယဝ့်။ ၵိူတ်ႈမိူဝ်ႈပီး လၵ်းၶီႈၶူင့်မဝ့်၊ တီႈၶူလ်ႈၶၢင်းၵီႈ၊ ၵိမ်းဝိင်းသႃႈ၊ ၶမ့်ၶမ်းယဝ့်။ မိူဝ်ႈၵွၼ်ႈ လႆႈလိုဝ်ႈၶုၼ်သၢမ်ႁွၼ်းငိုၼ်း ၵိင်ၵဝ်တၢင်းလွႆႈထိမ်ပီႈယိင်းလဝ်ႈၶၢင်းၵီႈ ၶမ်းလိင်သေ လႆႈယၢတ်ႈၼမႈ မိူဝ်းလူးပီႈၶၢင်း ၶၢင်းသိင်ၵႆႈၵိင်းတုင်သေ သိုပ်ႈၵျႃႈၵှၼ်း တၢင်းၶူႉတၢင်းမေ တီႈလၢၼ်ႇၶႄးယဝ့်။ ဝၢႆးမႃးလင်ႈလႆႈမႃးၶိုၼ်ႈ ပဵၼ်လဝ်ႈၶဵင်ႈမိူင်း တီႈမိူင်းႁွင်းယဝ့်။ လဝ်ႈသၢမ်လူင် လႆႈပဵၼ်လဝ်ႈ ၵွၼ်တၢင်း လဝ်ႈသိူဝ်ၶၢၼ်ႈၽြႃႉႁွၼ်ႈ ယဝ့်။ ၼတႈၵဝ်ပီး 1311ၶီႈ၊ မၼ်းလဝ်ႈ လွႆႈပီႈလၢႆးမၼ်း ၶုၼ်ယီႈၶၢင်ၶမ်းပွင်မိူင်း၊

တီႈၾႃးဝိၼ်း ဝိၼ်းမူဝ်ႉ ၶလႈ ၵႂၢင်ႈတီႈပၢၵ်ႈၸၢင်ႈၸေႃ လဝ်ႈသၢမ်လူင်ၽွၼ်ႉၼူႈမိူင်း၊ ၵၢတ်ႇလဝ်ႉ ဝိၼ်းမွၼ်ႇ။

ၶၢမ်ႇၸၢပ်ႇတၢႆးၼုၶ် လွမ်ပွင်ႉသိုၵ်းလူင်သေ ၸၢပ်ႇၵၢၼ်တၢင်းတၢဝ့်သိူဝ်ယၢၼ်း၊ တၢဝ့်သိူဝ် ၸၢၼ်ၵေႃႇ၊ တၢဝ့်ႁၢႉလေႃႇၶဝ်သေ ၵုတ်းသိုၵ်းၼူႈမိူင်းယဝ့်။ မၼ်းလဝ်ႈ လႆႈတေႃႇသူႈတင်း သိုၵ်းမိူင်းသၢၼ်လေႉ၊ မိူင်းယၢၼ်ဝိၼ်းၶၼ်ႈၼုၶ်တေႃႈပေႃႇၶဝ် ၸၢဝ်ႈၸၢဝ်ႈၵိၼ်းၵိၼ်း။ ဝၢႆးၶွၼ်သမ့် လႆႈတႃႉသိၼ်ႇတင်း သိုၵ်းၼုၶ်တေႃႈၶိုၼ်ႈၶဝ် မိူင်းမိတ်ႈလုၼ်းႁူဝ်း တေႃ့တေႃ့ဝႃႈဝႃႈ၊ ၵိုပ်ႈလူလၢႆးသိုၵ်းၵိုင်မႃႉ လဝ်ႈယိပ်ႇမိူင်းၶဝ်လႄႈ၊ တိုၵ်းတင်းလဝ်ႈမိူင်းယၢသိူဝ်ႇတွင်း မိူင်းလၢၶွၼ်လၢင်ႉလႄႈ။ ၶဝ်ႈတိုၵ်းသိုၵ်းမိူင်းဝူလၢႆႇသႃႇလီႇရၢၼ်ႇလႄႈ၊ ၶီႇသိုၵ်းၶိုၼ်ႈမိူဝ်းမိူင်းဝူလၢႆႇ သႃႇလီႇလူင် ၵႃႇသၢမ်ႇလႄႈၶဝ်သေ ၼူႈမိူင်းမႃးယူႇယဝ့်။ ယႂ်ႇၶိူင်ႈၵေႃႈ ပူၵ်းတင်းလႆႈၸိုၼ်ႈ လဝ်ႈသိုပ်ႇၶိူဝ်းၼုၶ်မိူင်းႁွင်ႉလႄႈမႃးယဝ့်။ မၼ်းလဝ်ႈၶီႇႁူဝ်သိုၵ်းသေ တိုၵ်းၸေႃႈပီတ်ႈ သိုၵ်းႁၢင်လိင်းမိူင်း ၵၢၼ်ယဵဝ်မႃးၶွၼ်းထုင့် ႁူဝ်ၵိဝ်လႄႈသေ ႁူႈမိူင်းၶိုၼ်းလႄႈယဝ့်။

ၼူႈဝိၼ်းလဝ်ႈသၢမ်လူင်ၵၢၼ်ၶိူင်ႈ တိုၵ့်လႆႈၸၢၼ်မီးယူႇတီႈၵိမ်းဝိၼ်းမူဝ်ႉ သၢပ်ႇၶမ့် ၵိဝ်ယႂ်ႇတႆႈ ၵၢတ်ႇၵိဝ်၊ ယႂ်ႇၶိူဝ်ၼႂ့်လၢင့်တေႃႇလင်ႇၶွႆႇယူႇ။ တီႈမိတ်ႇမႂ်လဝ်ႈသၢမ်လူင်ႁၢႉ ၵႂၢင့် လဝ်ႈသၢမ်တၢၶွႆႇ မီးယူႇထၢင်ႇလဵင်ႈ လိမ်မူဝ်ႈလၵ်းၶီႈၵႃႇႁူဝ်ႉ တီႈၶမ့်တီး၊ မိူင်းႁွင်းတေႃႇလင်ႇၶွႆႇယူႇၵေႃႈ။

✷✷

Columbus, Christopher

Christopher Columbus discovered the New World of America. He was looking for a new route to Asia and the riches of China. He was not trying to prove that the world was round.

Columbus was born in 1451 in Genoa, Italy. He studied mapmaking and geography and decided he could find Asia by going west across the Atlantic. In 1492, he sailed with a crew of 90 men in the *Ninia*, the *Pinta*, and the *Santa Maria.*

On October 12, 1492, his ships reached an island in the Bahamas. Columbus named it San Salvador. Columbus made three more voyages to the West Indies. When he died in 1506, he still believed he had sailed to Asia.

- *Columbus asked king Ferdinand and Queen Isabella of Spain for money to go on his voyage.*

ၶရိသ်ႇတူဝ်းၽႂ်း ၵူဝ်ႉလမ်းပသ်ႇ

ၶရိသ်ႇတူဝ်းၽႂ်း ၵူဝ်ႉလမ်းပသ်ႇ ၸျွၼ်လုမ်ႈၾႃႉမႂ်ႇလူင် လိမ်လိၼ်ၵႃၼမႈရီးၵႃး ၵူဝ်ႈ။ တီႈတေႃႇမၼ်း မၼ်းတိုၵ်ႉၸျ သိၼ်ႈတၢင်းမႂ်ႇတႃႇပွင်ႇၽဵဝ် ၵေႃးသီးယွင်ႇၼလႈ တႃႇႁူပ်ႉႁၼ်တၢင်းမၢၵ်ႈမီး မိူင်းၼၶ ယဝ်ႉ။ မၼ်းၵမ်ႉၶတ်းလွင်ႉမႃး တႃႇလဵၼ်ႈၶေ လွင်ႈဝႃႈ လုမ်ႈၾႃႉၶႂ်ႇမူၼ်းလွမ်းၼဵဝ်ႇ။

ၵူဝ်ႉလမ်းပသ်ႇ ၵိူတ်ႇတီႈ လီၶူဝ်ၵၢႆး၊ ဢိတ်ႉတလီ ၶႂ်းပီး1451။ မၼ်းသွၼ်ႁဵၼ်းၽႃႇႁဵတ်းပိၼ်ႁိူဝ်းၽၢၼ်ႇတီႈ တင်းပႂ်ႇလဵၼ်ႈမိူင်းသေယဝ်ႉ သမ်ႉတိူၵ်းတတ်းဝႃႈ မၼ်းတေလၢင်းၸျွၼ် ၵေႃးသီးယွင်ႇ ပေႃးလတ်းၶမ်ႇၵဵတ်ႇလၢၼ်းတိၵ်ႉသေ ၵႂႃႇတၢင်း တူၵ်း။ ၶႂ်းပီး1492 မၼ်းလႆႈ ၶီႇႁိူဝ်းၵွၵ်ႈ ၵႂႃႇတင်းၵူၼ်းလွမ်းႁိူဝ်းမၼ်း 90ၵေႃႉ ပႃးၵႂႃႇလွမ်းႁိူဝ်းၶိၼ်းၶီးယ၊ ပိၼ်းတႃးတင်း သၼ်းတႃး မႃႉရီးယွင်းၶေႃ်ႇယဝ်ႉ။

ဝၼ်းထီႈ12လိူၼ်ထူၼ်ႈသိပ်း 1492 ႁိူဝ်းမၼ်း ၽဵဝ်ၵႂႃႇတီႈၵုၼ်ၵၢၼ်ၶူင်ႈ ၶႂ်း ပႂ်ႉၸႃးမသ်ႇ ၶေႃ်ႇယဝ်ႉ။ ၵူဝ်းလမ်းပသ်ႇ လၢင်ႉပၼ်လိုဝ်ႈၵုၼ်ၶေႃ်ႇဝႃႈ သၢၼ်းသၢသ်ႉ ဝေးတူဝ်းၶႅ်ယဝ်ႉ။ ၵူဝ်ႉလမ်းပသ်ႇ ၵႂႃႇၶၢဝ်းတၢင်းမၼ်းလူးၵိၼ်းတိသ်ႇၽႂ်ႉတူၵ်းထိၼ်ႈ တႃႇသၢမ်ပွၵ်ႈႁွၼ်ႉယဝ်ႉ။ တေႃႇထိုင်မိုဝ်ႈမၼ်းတၢႆ ၶႂ်းပီး1506ၶေႃ်ႇ မၼ်းတိုၵ်ႉယုမ်ႉယမ်ဝႆႉ ဝႃႈ မၼ်းလႆႈၵႂႃႇၽဵဝ်ထိုင်ၵေႃးသီးယွင်းယဝ်ႉၶႂ်ႇယူႉ။

– ၵူဝ်ႉလမ်းပသ်ႇ လဝ်းထိုင်ၼုၼ်ၵျေးၶမ်းယွၵ်ႉတီႉၶေႃ်ႉ တင်းၶေၢင်းၵျေးၶမ်း ၵိသ်ႉသပ်လ်းလွင်း မိူင်းသပိၼ်း တႃႇလႆႈပိုၼ်းပုၼ်ႈၵႂႃႇၶၢဝ်းတၢင်းႁိူဝ်းမၼ်း။

– မိူဝ်ႈမၼ်းၸျွၼ်မ်ၶၼ်ႈ လုမ်ႈၾႃႉမႂ်ႇလူင် ဢၼ်မႈရီၵႃးၶေႃ်ႇ ၵူဝ်ႉလမ်းပသ်ႇ လႆႈၸျၼ်ၶမ်းၼလႈ တၢင်းမၢၵ်ႈမီးတၢင်ႉလိူဝ်းၶဝ်ယူႉယဝ်ႉ။

✷ ✷

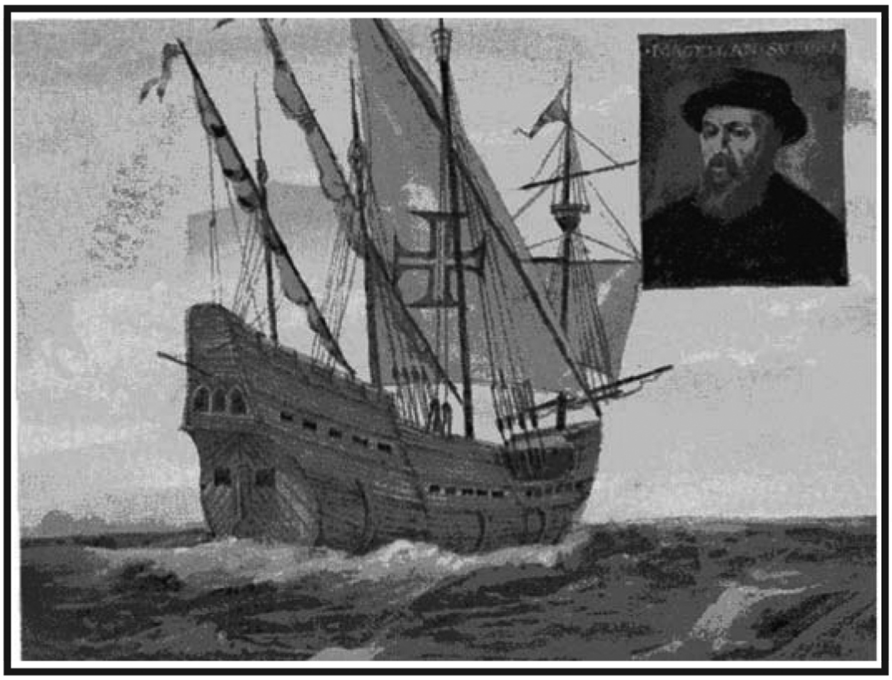

Magellan, Ferdinand

Ferdinand Magellan (1480?-1521) was a Portuguese navigator who commanded the first voyage to sail around the world. Magellan sailed to India when he was 25. He decided he could reach the Spice Islands by sailing west around South America instead of east around Africa. The king of Spain gave him five ships and about 250 men. He left Spain on September 20, 1519, sailed down the coast of Africa, west to South America, and then down its coast. One ship was wrecked. Another returned to Spain. The three remaining ships rounded South America and sailed out into the Pacific for 98 days before reaching the Mariana Islands. Many of the crew died from lack of food and water. On April 27, 1521, Philippine natives killed Magellan and several crew members. Two ships reached the Spice Islands, but one was wrecked. The last, the *Victoria*, completed the voyage around the world. It reached Spain on September 6, 1522, with 18 of the original crew aboard.

- *Magellan found the passage from the Atlantic Ocean to the Pacific Ocean that is now called the Strait of Magellan. He gave the Pacific its name because it seemed so calm.*

ၽွင်းတီးၶေၶၼ်း မၢၵ်ႇလၢႆးလၢႆၶၼ်း

ၽွင်းတီးၶေၶၼ်း မၢၵ်ႇလၢႆးလၢႆၶၼ်း(1480–1521) ပဵၼ်ၽူႈၶပ်းၸိူဝ်း ၼိူဝ်းၵူၼ်း ပွတ်းတူၵ်း ၵိသ်ႇၵေႃႉၶိူင်ႈ ၵၼ်ပုင်ၶေမ်း ၶိုၼ်ႈၶၢဝ်းတၢင်းၸိူဝ်းၵူႈပၼ်ႇၸွပ်းလုမ်းၾႃႉ ၵွၼ်တၢင်း ပိူၼ်ႈသုတ်းၶေႃႈယဝ်ႉ။ မၢၵ်ႇလၢႆးလၢႆၶၼ်း ၵဝ်ၸိူဝ်းၵူႈထိုင်ၵိၼ်ႇတီးယွင်းမႂ်း မိူဝ်ႈမၼ်းလႆႈ 25 ၶူပ်ႇ။ မၼ်းတေပ်းတတ်းဝႆႉဝႆႉ မၼ်းတေလၢင်းၽဵဝ်လႆႈၵုၼ်မိူတ်ႇၸွမ်ယူႇ ပေႃးမၼ်း ၽႅၢ်းၵူႈတၢင်းတူၵ်း ပၼ်ႇၸွပ်းၵၢၼ်မႃးၵီးႁိူင်းလၢၼ်း ၽိူဝ်ႇတႃႉၵူႈတၢင်းၵွၵ်ႇသေ ပၼ်ႇၸွပ်း ၵၢၽွတ်ႉၽႃၵီးႁိူင်းၵူႈ။ ၶုၼ်ၶျွမ်းသပ်းၶၼ်း ပၼ်မၼ်းၸိူဝ်းၵျႃႉလမ်း တင်းၵူၼ်းမွၵ်ႈ250 ၵေႃႉ။ မၼ်းၵွၵ်ႇသပ်းၶၼ်းၵူႈ ဝၼ်းထိ20 လိူၼ်ထူၼ်ႈၵဝ်ႈပီႊ1519။ ၽႅၢ်းလူင်းလွမ်း ၽႃင်ႇၵၢၽွတ်ႉၽႃၵီးႁိူင်း၊ လႅင်ႇဝႆႉလူးတၢင်းတူၵ်း တေႃႇၵၢၼ်မႃးၵီးႁိူင်းလၢၼ်း၊ လႅင်ႇသမ်ႉ လူင်းလွမ်းၽႃင်ႇမၼ်းၵူႈယဝ်ႉ။ ၸိူဝ်းလမ်းၶိူင်ႈငတ်ႉလၢင်ၵူႈ။ ထႅင်ႈလမ်းၶိူင်ႈသမ်ႉ ပွၵ်ႈၼိုၼ်းမိူဝ်း သပ်းၶၼ်း။ ၸိူဝ်းၵၼ်ၵိုတ်း တႃႉသၢမ်လမ်းၶေႃႈႁွၵ်း ပၼ်ႇၸွပ်းၵၢၼ်မႃးၵီးႁိူင်း လၢၼ်းသေ ၵွၵ်ႉလူးၵူႈ ၶိူင်းပိူင်းသီးၽိူဝ်ႇ တႃႉ98 ဝၼ်း လူဝ်ႉပႆႉၽဵဝ်လႆႈၵုၼ်မေႃႉၵီးယွင်းၶိူင်း။ ၵူၼ်းလွမ်းၸိူဝ်းၵမ်ႈၶေမ် တႆႇပဵတ်ႈ ယွၶ်ႇႁွပ်ႈၵမ်ႉမီးၶေမ်ႇငလႈတၢင်းၵိၼ်။ မိူဝ်ႈဝၼ်းထိ 27လိူၼ်ထူၼ်ႈသီႉ1521ၶိုင်ႈ၊ ၵူၼ်းလၢႆၶၼ်း မိူင်းၽိုးလိပ်ႈပိၼ်းၶဝ် ၵဝ်မၢၵ်ႇလၢႆးလၢႆၶၼ်း ငလႈၵူၼ်းလွမ်းၸိူဝ်းမၼ်းလႆႈလႆႈၵေႃႉတႆႇပဵတ်ႈယဝ်ႉ။ ၸိူဝ်းသွင်လမ်းႁွၵ်း ၽဵဝ်ၵူႈတီႈၵုၼ် မိူတ်ႇၸွမ်၊ ၵူၼ်းၶေႃႉ လမ်းၶိူင်ႈသမ်ႉလၢင်လူမ်ပဵတ်ႈသေယဝ်ႉ။ လမ်းၵမ်းလိုၶ်းသုတ်း တိုဝ်ႉ ဝိၵ်ႈတူဝ်ႈၵီးယွင်း ၶိုၼ်ႈယဝ်ႉ တူဝ်ႈလႆႈၶၢဝ်းတၢင်းၶေမ်ႇမၼ်း ၵၼ်ပၼ်ႇၸွပ်း လုမ်းၽႃႉၶေႃႈ ယူႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၽဵဝ်ၼိုၶ်းသပ်းၶၼ်း ဝၼ်းထိ 6 လိူၼ်ထူၼ်ႈၵဝ်ႈ ပီႊ1522ၶိုင်ႈ၊ ၸိူမ်ႈပႃႈတင်းၵူၼ်းလွမ်းမၼ်းလိမ်ၵဝ်ႉၵဝ်ႉ18 ၵေႃႉ တၢင်ႉပႃႈလွမ်းၶိူဝ်ၸိူဝ်းမၼ်း သေႁွၶ်ႉ ယဝ်ႉ။

– မၢၵ်ႇလၢႆးလၢႆၶၼ်းၵျၶ် ၶိုဝ်ႈတၢင်း ၵၼ်လုၵ်ႉတီးၶေမ်ႇသမုတ်ႉၵဵတ်းလၢၼ်းတိၵ်ႉ ၵူႈလူးၶေမ်ႇသမုတ်ႉလူင် ပိူင်းသီးၽိူဝ်ႇ၊ ၵၼ်လႅင်ႇၶႅဝ်ႇ ၸိုၼ်ႉဝႆႉ လီႈလႆႈလတ်းမၢၵ်ႇလၢႆးလၢႆၶၼ်း ၶေႃႈယဝ်ႉ။ ပိူင်းသီးၽိူဝ်ႇၶႅဝ်ႇ ပဵၼ်လိူဝ်ႈ ၵၼ်မၼ်းပၼ် ထိုင်ၶေႃႈယဝ်ႉ။ ႁွပ်ႈဝႆႉမၼ်းလိပ်ႈ ၶိမ်ယၢၼ်ၶေႃႉၶေႃႈယဝ်ႉ။

✷ ✷

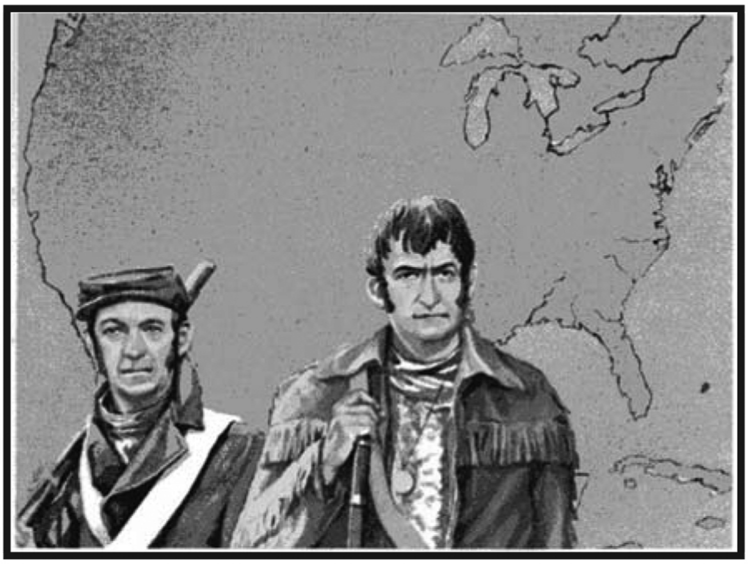

Lewis and Clark

Meriwether Lewis (1774-1809) and William Clark (1770-1838) explored the region of the United States northwest from the Mississippi River to the Pacific Ocean. Their journey is known as the Lewis and Clark expedition.

President Thomas Jefferson wanted to know more about the Louisiana Territory, purchased from France in 1803. He chose his secretary Meriwether Lewis and Lewis's friend William Clark to explore it. Jefferson hopped that they would find a land and water route to the Pacific.

Lewis and Clark and more than 30 men left St. Louis on May 14, 1804. They traveled by boat up the Missouri River as far as what is now North Dakota. A French trapper and his Shoshone Indian wife Sacagawea (sac-a-ja-WE-a) joined them as guides. They crossed the Bitterroot and Rocky mountains and sighted the Pacific Ocean on November 7, 1805.

On their expedition, Lewis and Clark gathered much valuable information and made the first maps of a vast area of America.

- *On their expedition, Lewis and Clark traveled 8,000 miles (12,872 km) in 28 months.*

လီးဝိသ်ႇ တင်း ၵလႃၵ်ႇ

မီးရီးဝ်တ်ႇတ်ုး လီးဝိသ်ႇ(1774–1809)တင်း ဝိလ်းလီးယမ်း ၵလႃၵ်ႇ(1770–1838) ၶုၼ်လႄႈႁွၼ်းၶၼ်မႄးၶႄႈတီႈလိၼ်ႈႁွင်ႈဝၼ်းတူၵ်းမိူင်းပွမ်ႇၵူမ်ႈၵၢၼ်မႃးရီးၵႃး ၵၼ်ၼေတႄႉၵဝ်ၶမ်ႇၼၵႃး မိသ်ႇသိသ်ႇသိပ်းပီး ၼေႃႇထိုင် ၶမ်ႇသမုတ်ႇလူင်ပွႆးသီးဢွၵ်ႇၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ ၶႃဝ်းတၢင်းၶဝ်ၶၵ်ႇ လႆႈႁူႉထိုင်ဝႃႈ ပ်ၼ်ၶႃဝ်းတၢင်းဢွၼ်ႈႁွၼ်ႈ လီးဝိသ်ႇတင်းၵလႃၵ်ႇၶၼ်ယဝ်ႉ။

လဝ်ႈလွမ်လိုင်ႈတွမ်းမသ်ႇလ်ဢွၵ်ႈဢွၵ်ႇသၶၼ်း ၶိုဝ်ႈႁူႉလွင်ႈလၢၼ်းၶႄႈတီႈ လူးဝိသ်ႇသီး ယွႆးၶႂ်း ၵၼ်သိုဝ်ႇၵဝ်တီႈဢွၵ်ႇယၢင်ႇသ်ႇ ၶႂ်း1803ၶၶွၵ်ႇတိူဝ်းလီၼလႄႈ မၼ်းလၼ်ႈလိူၵ်ႈ ၵဝ် ဢူႈမႃၶမေမ်းၶႂ်းမၼ်း မီးရီးဝ်တ်ႇတ်ုးလီးဝိသ်ႇ တင်းတၢင်းၵေႉလီးဝိသ်ႇ ဝိလ်းလီးယမ်း ၵလႃၵ်ႇ တႃႈၵူႈဢွၵ်ႈတူလ်းယဝ်ႉ။ လ်ဢွၵ်ႈဢွၵ်ႇသၶၼ်း ယုမ်ႉယမ်ဝ်ႇဝႃႈၶဝ်တေၵၼ်လႆႈ သၢတၢင်းလိၶ်ၼလႄႈ တၢင်းၶမ်ႇ ထိုင်ပွႆးသီးဢွၵ်ႇယူႉ ၶၼ်ယဝ်ႉ။

လီးဝိသ်ႇတင်းၵလႃၵ်ႇ သမ်ႇထ်ၼ်ႈၵူၶၼ်း30ပၢၶဝ် ၵွၵ်ႉဢၢတ်ႉ သိၼ်ႇလူးဝိသ်ႇၵူႈ ဝၼ်းထီႈ14 လိူၼ် ထူၼ်ႈၵူႈ1804။ ၶဝ်ၵူႈၶႃဝ်းတၢင်း တင်းၵိူဝ်း ၶိုၼ်ႈလွမ်းၶမ်ႇၼၵႃး မိသ်ႇသူဝ်းရီးၵူႈ ၼေႃႇထိုင် ၵၼ်ၵူႈၵႆႈ ၵၼ်ယၢမ်းလိဝ်ပ်ၼ်တွၵ်ႉၵူဝ်းတွၵ်ႇႁွင်ႉ ၶၵ်ႇယဝ်ႉ။ လႃးထိူၼ်ႉၶိူဝ်းဢွၵ်ႇၵၼ်ႇၶမ်းၵေႉၶိူင်ႈ တင်းမေးမၼ်းၶိူဝ်းၵိၼ်းတီးယၼ်း သူၺ်ႉသူၺ်းၼ်း လိုဝ်ႈသ်ၵ်ႈၵွၼ်ႇယႃႉဝီးၵွၼ်းၶၶွၵ်ႇၵေႈ ၵွၵ်ႇတ်ႇပ်ၼ်ဢူႈၶမေမ်း တၢင်းသေ ႁူမ်ႈလွမ်းၶဝ်ၵူႈယဝ်ႉ။ ၶဝ်ၶႃမ်ႈပိတ်ႇတ်ုးရူတ်ႇ တင်းလွၵ်ႇၶၼ်လူင် ႁွၵ်းၵီးသေ မုင်ႈၵ်ၼ်မ်ၼ်ႈ ၶမ်ႇသမုတ်ႇလူင် ပွႆး သီးဢွၵ်ႇ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ7လိူၼ်ထူၼ်ႈ11 ပီႊ 1805ၶၶွၵ်ႇယဝ်ႉ။

တီႈၶႂ်းၶႃဝ်းတၢင်းဢွၼ်ႈႁွၼ်ႈၶဝ်ၶၵ်ႇ လီဝိသ်ႇတင်းၵလႃၵ်ႇ လူႉႁွမ်လႆႈၶႃဝ်ႉငၢဝ်း ၵၼ်ၵေႈၶၼ်ယွႆႉ ၶမ်လၢတေႇတေႇသေ ပ်ၼ်ၵွတ်ႇၵွၵ်ႉ ၵၢင်ႈဢ်ၼ်ႉတီႈ ၵၼ်ပေႈ လ်ၼ်ႈၵၢင်ႈယွႆႉလူင်ၵၢၼ်မႃးရီးၵႃး ၵၼ်ၵမ်းၵွၼ်တၢင်းသုတ်ႇၶၶွၵ်ႇလႆႈ ယူႉယဝ်ႉ။

– တီႈၶႃဝ်းတၢင်းဢွၼ်ႈႁွၼ်ႈ လီးဝိသ်ႇတင်းၵလႃၵ်ႇၶၶွၵ်ႇ၊ ၶဝ်ပွင်ႉဢ်ဝ်8,000လၵ်း (12,872 ၵီးလူဝ်းမီးတ်ုး) ၶႂ်းၶႃဝ်း 28လိူၼ်။

✷✷

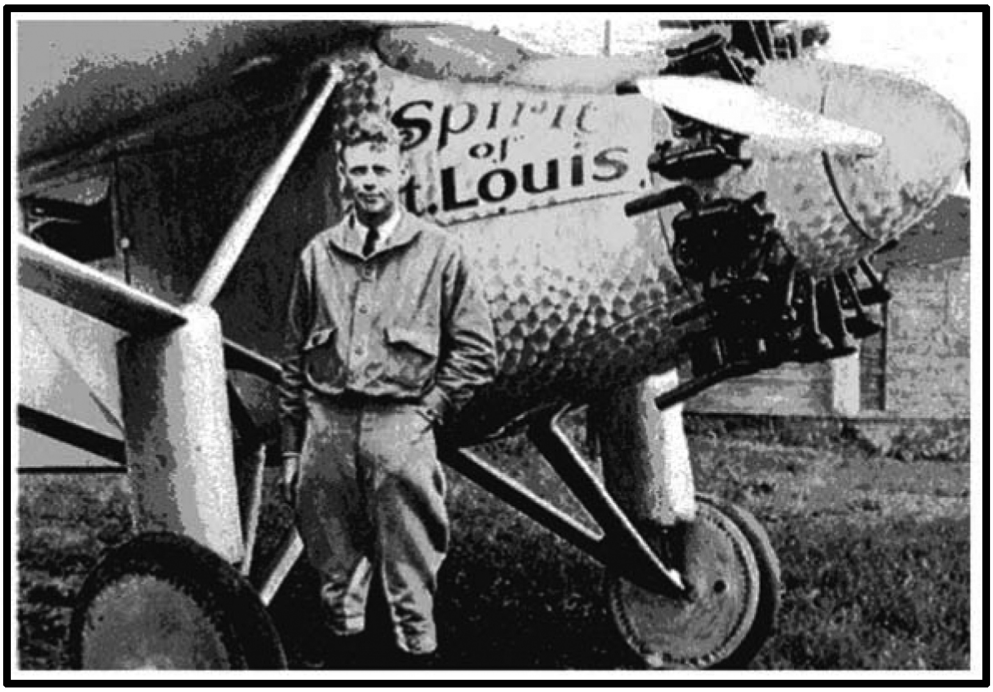

Lindbergh, Charles A.

Charles A. Lindbergh (1920-1974) was an American aviator who became the first man to fly alone across the Atlantic Ocean. His flight made him an international hero.

As a boy, Lindbergh dreamed of flying. He attended the University of Wisconsin for two years and then learned to fly. He decided to compete for a $25,000 prize offered to the first pilot to fly alone nonstop from New York to France. He took off in the *Spirit of St. Louis* from Roosevelt Field, Long Island, on May 20, 1927, and landed at Le Bourget airport near Paris 331/2 hours later as a crowd cheered. He had flown more than 3,600 miles (5,792 km).

-Lindbergh was a barnstormer, a pilot who does dangerous stunts at fairs and carnivals.

- *Lindbergh helped to design the* Spirit of St. Louis *and set a California to New York speed record in it before his flight across the Atlantic.*

ၶျလ်းသွ် ဢေႇ လိၼ်ႇတွ်ပၵ်ႇ

ၶျလ်းသွ် ဢေႇ လိၼ်ႇတွ်ပၵ်ႇ(1902– 1974) ပဵၼ်ၵူၼ်းၶပ်းႁိူဝ်းဝိၼ်ၶိူဝ်း ဢမေႇရိႇၵၼ်ႇၵေႃႉၶိူင်ႈ ဢၼ်ပဵၼ်မေႃၵူၼ်းၵေႃႉၵွၼ်တၢင်းပိူၼ်ႈသုတ်း တႃႇဝိၼ်ၶၢမ်ႈ ၼမ်ႉသမုတ်ႉ□တႃႇလူင် ဢႅတ်ႈလၢၼ်းတိၵ်ႉၵျႃႇၵေႃႉလိဝ်ႁွမ်းၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၶၢဝ်းတၢင်းဝိၼ် ယၢဝ်းမၼ်းၼႄ ၵိတ်းၶိူင်ႈမၼ်းပဵၼ် ယူႇၵိတ်းငၢၼ်လူင် ၵေႃႉၶိူင်ႈၵျႃႇၶိူင်းၵူႈမိူင်းမိူင်းယူႇ ယဝ်ႉ။

လိၼ်မိူဝ်ႈပဵၼ်လုၵ်ႈၵွၼ်ႇၼၼ်ႉယဝ်ႉ လိၼ်ႇတွ်ပၵ်ႇ ဝူၼ်ႉလႅဝ်လႆႈတေႃႇ တႃႇဝိၼ်ၼိူင်း ၵၢင်ၵႃဝ်။ မၼ်းၶိုၼ်ႈၵွတ်ႈ လၼ်ႉလွမ်ဝိသ်ႇၵွၼ်းသိၼ်ႇ တႃႇသွင်ပီးသေ သမ်ႉသိုပ်ႇၵိၼ်းတႃႇ ဝိၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းတႅပ်းတတ်းတႃႇ ၶဝ်ႈၼၶႅင်ႇ ဢၼ်တေပၼ်သူး 25,000တွလ်ႇလႃႇ တႃႇၵေႃႉ(ၵျေႈ)ၶပ်းႁိူဝ်းဝိၼ် ဢၼ်လႆႈထိုင်ၼိူင်ႈ တႃႇဝိၼ်ၵေႃႉလိဝ် တၢင်းဢမ်ႇလိုဝ်ႈသေ ၼတ်ႇဢဝ်ၶဝ်ႈၸဵင်းယွၵ်ႈ တေႃႇၽႅဝ်ႇပႃရိတ်ႉသ် ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၽုတ်း ၼိုၼ်ႈၽုၼ်ႉၵျႃႇ တၢင်းထၢတ်ႈလႅဝ်သိၼ်ႉလူးဝိသ် တီႈပၢင်ႇရိသ်ႇဝၵ်ႉလႅၼ်ႇၽိုလ်းတ်း၊ လွင်းဢၢမ်ႈလႅၵ်ႈၼႄ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ 20 လိူၼ်ထူၼ်ႈႁၵ်ႈ 1927ၼီႈယဝ်ႉ။ သမ်ႉၵျႃႇလူင်းတီႈ ပၢင်ႇၵျိုဝ်းဝိၼ် လီးပုၵ်ႈၵိတ်ႉ ၵိမ်းၼပႃးရိသ်ႉ၊ ဝႆႈသေၵျိူင်လႆႈ 33 လူဝ်ႉမူင်းပႆၼိူင်ႈၵေႃႈ ၵူၼ်းယုင်လူင်ၼပ်ႉ ၵွၼ်ၵၼ်ၵျူၼ်ႉပၢဝ်ႇယွင်ႈယေႃးယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈဝိၼ်ၶၢမ်ႈၶၢဝ်းတၢင်းလိူဝ်သေ 3,600 လၵ်း (5,792 ၵီးလူဝ်ႉမီးတိူဝ်း)ယဝ်ႉ။

– လိၼ်ႇတွ်ပၵ်ႇ ပဵၼ်ၵူၼ်းၵျႃဝ်ႈၵျတ်းၵေႃႉၶိူင်ႈ၊ ယူႈၶပ်းဝိၼ် ဢၼ်ၼလႇၵိတ်းၼေ တၢင်လိပ်ႈမူၼ် ဢၼ်မီးယေးလူင်လၢင် တီႈပၢင်ပွႆးၼလႈ ပၢင်ပွႆးၼလႇၵျႈမူၼ်းလႆၼၼ်ႉ ၵေႃႉၶိူင်ႈယဝ်ႉ။

– လိၼ်ႇတွ်ပၵ်ႇ လွႆႈထိမ် တႃႇၵိတ်းၵွၵ်ႉၵျၢင်းသၢင်ႇၵျိုဝ်းဝိၼ် ထၢတ်ႈလႅဝ်သိၼ်ႉလူးဝိသ်သေ တၢင်ႇမႆႇလိူင် တၢင်းဝႆႈဝႆႉ ဢၼ်လုၵ်ႉတီႈၵၢလ်ႇလီႇယွၵ်ႈၼီးယွင်း ထိုင်ၼိူဝ်းယွၵ်ႈ၊ မိူဝ်ႈလူဝ်ႉ မၼ်းပႆႇဝိၼ်ၶၢမ်ႈ ဢၵ်းတ်ႈလႃၼ်းတိၵ်ႉ။

✡ ✡

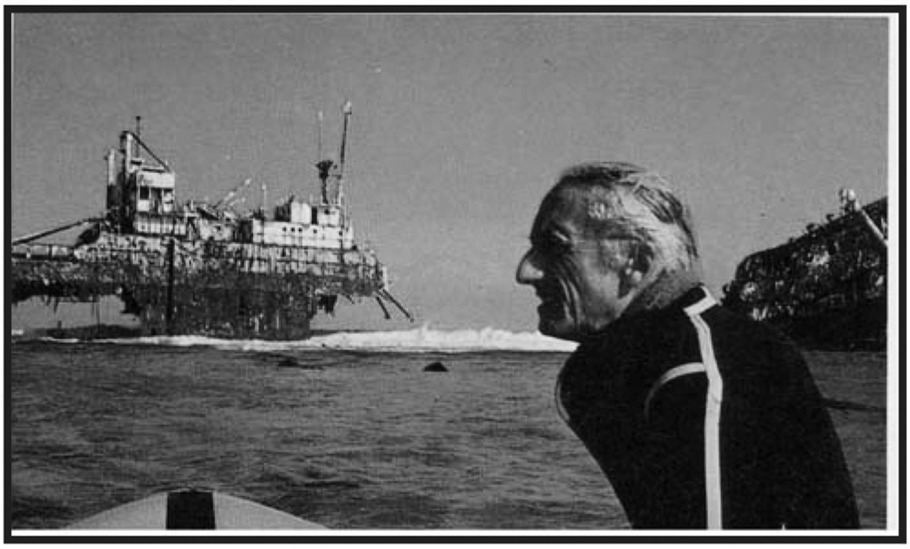

Cousteau, Jacques Y ves

Jacques Y ves Cousteau is the world's best-known undersea explorer. Cousteau was born in France in 1910. In 1943, he and a French engineer, Emil Gagnan, invented the Aqualung or scuba. scuba stands for self-contained underwater breathing apparatus. It consists of an oxygen tank that is strapped to the back and a tube for breathing from the tank. With the Aqua-lung, a diver could go deeper and swim more freely underwater than ever before.

After World War II, Cousteau explored the world's ocean from his ship the *Calpso*. He worte books and made films about his experiences. His best-known books and film are both called The *Silent World*. Millions of people have seen his television series, "The Undersea World of Jacques Cousteau."

Cousteau has tried to tell the world that the seas and ocean are very valuable resources. He has tried to warn people not to pollute or destroy them. Cousteau believes that man can live and work under the sea. To prove this, he and his crew lived for a month on the bottom of the Mediterranean Sea.

- *Cousteau also helped to develop an underwater diving saucer called the bathyscaphe.*

လိၵ်ႈႁုႆႈဝၢႆႈႁွႆႈတီႈယူဝ်း

လိၵ်ႈႁုႆႈဝၢႆႈႁွႆႈတီႈယူဝ်းၼႆႉ ပဵၼ်ၽူႈၾၢႆႇၵျတ်ႈပၢင်ႉလၢႆႉ ဢၼ်လုမ်းၾႃႉၶူႉထိုင်ၼေပိူၼ်ႈသုတ်းၼၼ်ႉယဝ့်။ ႁွႆႈတီႈယူဝ်း ၵိုတ်ႉတီႈၾၢႆႇရၢၼ်ႇသႆ့ ၼႂ်းပီး 1910။ ၼႂ်းပီး 1943 မၼ်းတင်း ၾၢႆႉလၢင်းလၢၵ်ႈ(ၶိူင်း) ၾၢႆႇရိၼ်ႇၶျႃးၼေႇၶိူင်ႈ ဢၼ်ပဵၼ်ၵီးမၢလ်း ၵိၵ်ႉၼၼ်းၼၼ်ႇ ၶူင်းၵ်ၢတ်း ၶိူင်းပွတ်ႉၼမ့်(ဢၵူးလၢင်ႇဢမ်ႉၼၼ်သၵူးပွႆး) မီးယဝ့်။ သၵူးပွႆးၼႆႉ ပွင်ႉဝူႈၶိူင်းထူလ်ႈလွႆတွႆႈၼမ့် ပူးလပ်ႉတူဝ်ၼႆယဝ့်။ ပူးမီးသၢင်ႈ လူမ်ႈပွႆႉလွႆ (ၵွမ်ၵွၵ်ႈသီးလိၼ်း)ဢၼ်ၼိူင်ႈ ဢၼ်လႆႈဢဝ်တၢင်ႉ ပွႆႇလေးသႆ့တီႈႁွင်းလၼ်သေ သမ့် တင်းမူၵ်ႉၵွၼ်ႉ တႃႉထူလ်ႈလွႆ(သုတ်ႉ ဢဝ်လူမ်း)တီႈသၢင်ႈၼၼ်ႇယဝ့်။ ပေႃးပူးတင်းၶိူင်းပွတ်ႉၼမ့်(ဢၵူးလၢင်ႇ)ၼႆ့ၼ ႁူၼ်းလမ်းၼမ့်ၼေႇၶိူင်ႈၼႆ့ လၢင်းၵျႃႉလႆႈ တိူဝ်းလိူဝ်သေ တိူဝ်း လုလ်းလမ်းလႆႈတွႆႈၼမ့်လွတ်ႈလိၼ်းသေ မိူၼ်ႈၵႃးပူၼ်ႇမီး ၵူးပွၵ်ႈၼၼ်ႇ တေႃႇတေႃႇယူႉယဝ့်။

ဝၢႆးသေသိုၵ်းလူမ်ႈၾႃႉပွၵ်ႈသွင်ယဝ့်ၵျႃႉ ႁွႆႈတီႈယူဝ်းလင်ႉ လုၵ်ႇတီႈၶိူဝ်းမၼ်းဢၼ် လိူဝ်ႈ ၵလ်ႉလိပ်ႇသူဝ်းၼၼ်ႇသေ ၾၢႆႈသွၵ်ႈတူလ်းၼမ့်သမုတ်ႇလူင်လူမ်ႈၾႃႉယဝ့်။ မၼ်းတိမ်ႈပိၼ်ပပ်ႇၼမ်လၢႆ သမ့် ၵ်ႃတ်းငဝ်းတူင်ႇ လွင်ႈၶူပ်ႇၵျၼ်မၼ်းဝ့်ယဝ့်။ လိူဝ်ႈပပ်ႇ မၼ်းတင်းငဝ်းတူင်ႇမၼ်း ဢၼ်ႁူၼ်းၶူႉၼမ် ၼေပိူၼ်ႈသုတ်းၼၼ်ႇ တင်းသွင်ဢၼ်သမ့် ၶွင်ႇဝူႈ–“လူမ်ႈၾႃႉတိတ်ႉယိၼ်”(တွႆႉသၢႆႈလိၼ်ႇဝလ်း)ၼ်ယဝ့်။ ႁူၼ်းဢၢၼ်ႉလၢၼ်ႇမၼ်း လႆႈယၢမ်ႈတူလ်းမိၼ်ႈ ၼပ်းမၢႆငဝ်းၵျၢင်းသိၼ်မၼ်း ဢၼ်ဝူႈ“တွႆႉဢၢၼ်းတွႆးသီး ဝလ်း ၵွၾ်ႉလိၵ်ႈႁုႆႈႁွႆႈတီႈယူဝ်း”(လူမ်ႈၾႃႉတွႆႈၼမ့်ပၢင်ႉလၢႆႉလူင် လိၵ်ႈႁုႆႈတီႈယူဝ်း) ၼၼ်ႇယူႉယဝ့်။

ႁွႆႈတီႈယူဝ်း လႆႈၼတ်းလွႆမီး တႃႉမွၵ်ႉၼႆးၼေလူမ်ႈၾႃႉ လွင်ႈဝူႈ ပၢင်ႉလၢႆႉ တင်းသမုတ်ႇၼဝ် ၼႆ့ ပိၼ်ငိုၼ်ႈငဝ်ႈလူင် ဢၼ်ၵႃးၼၼ်ယႆ့တေႃႇတေႃႇၼၼ်ႇယဝ့်။ မၼ်းၼတ်းလွႆတႃႉ ပၼ်ၾၢင်ႇတေႃႉႁူၼ်း ၵ်ဝ်း တႃႉယႃႉၵျွႈလႆႈၵ်ႃတ်းဝူလ်ႉၵ်င်ႈ ဢမ်ႉၼၼ် ယႃႇလူႇပိတ်ႈၼဝ်ၼၼ်ႇလွႆယဝ့်။ ႁွႆႈတီႈယူဝ်း ယုမ်ႉယမ်ဝ့်ဝူႈ ႁူၼ်းၵ်ဝ်း လၢင်းယူႉလႆႈ တွႆႈၼမ့်ပၢင်ႉလၢႆႉသေ ၵ်ႃတ်းၵၢၼ်တီႈၼၼ်ႇလႆႈ ယူႉၼ်ယဝ့်။ တၢလိၼ်ႈၼေလွင်ႈၼ့် မၼ်းငလႈတင်းႁူၼ်းလူမ်းမၼ်း ယူႉၼေတီႈတွႆႈၼမ့်ပၢင်ႉလၢႆႉလူင် ငမႉတီႉတွႆႉရေး ၼီးယၼ်း မီးတႃႉလူၼ်ၼိူင်ႈယဝ့်။

– ႁွႆႈတီႈယူဝ်း ၼတ်းလွႆလွႆႈထိမ်ပူး တႃႉၵ်ႃတ်းပိၼ်လႆႈ ၽေလမ်းတွႆႈၼမ့်ဢၼ် ၼိူင်ႈ ဢၼ်ၶွင်ႇဝူႈ ပၢတ်ႇတီးသၵိပ်ႇ ၼၼ်ႇလွႆယဝ့်။

✶ ✶

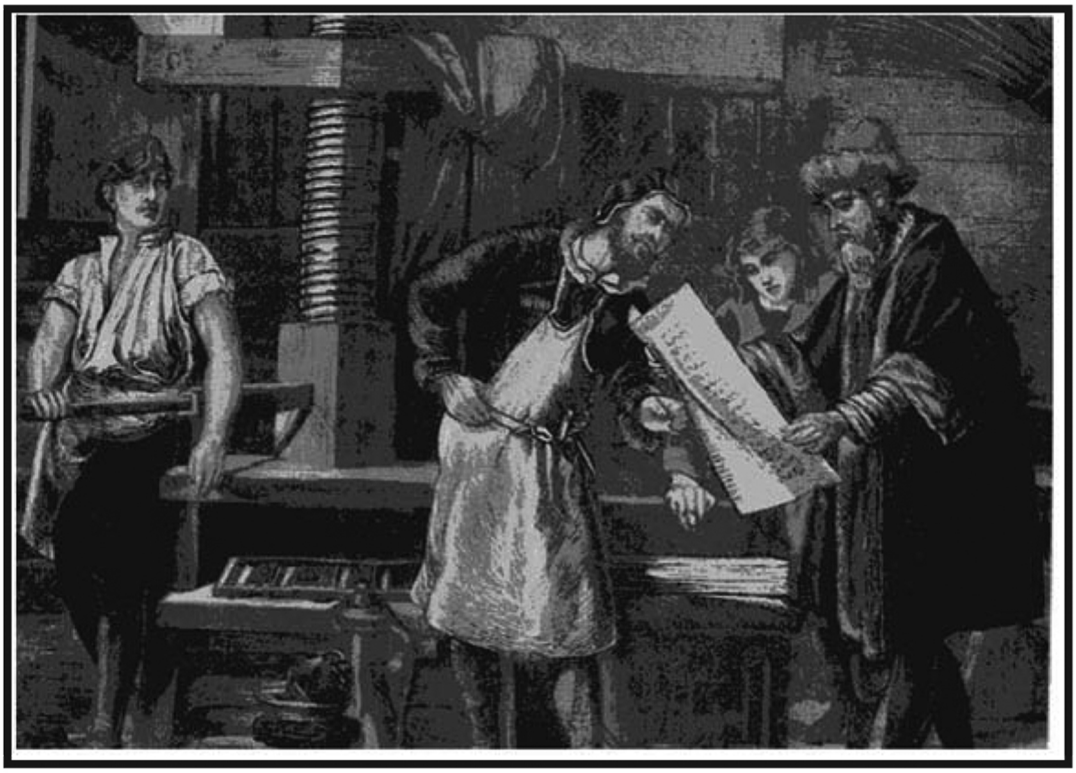

Gutenberg, Johann

Johann Gutenberg (1397?-1468) perfected a way to print books using a press and movable type. This accomplishment was a landmark in Western civilization. It made possible the rapid spread of knowledge and education.

Gutenberg was probably born in Mainz, Germany. He was trained as a goldsmith. At that time, a book had to be copied out by hand. This took weeks or months. About 1450, Gutenberg perfected movable type. The type was made of metal and letters were cast from molds. Gutenberg then developed a method for using this type to print in a press.

- *To print with movable type, a printer needs many copies of each letter in the alphabet.*

- *Johann Gutenberg (right) was able to print 300 to 500 sheets a day on his press. The Gutenberg Bible, for which he is famous, was printed in 1455.*

ၸူဝ်ႇႁၢၼ်း ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉ

ၸူဝ်ႇႁၢၼ်း ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉ(1397–1468) ႁဵတ်းၸွင်ႈလၢႆးတၢင်းတႃႇပေႃႉၵွၵ်ႉ ပပ်ႉလိၵ်ႈ တဵတ်ႈၶဵတ်ႈ တၢႆးတူဝ် ၸွႆႉတိုဝ်းၵၢၼ်လၢပ်ႈတင်းၵၢၼ်ပေႃႉၼွႆႉလႆႈၶႅၼ်ႈယဝ်ႉ။ တၢင်းႁူမ်ႈႁွမ်း ပဵၼ်လႆႈလူင်ၶႅၼ်ႈ လႆႈပဵၼ်မေႃးလၵ်ႉမႆၢလူင် တီႈလွင်ႈယႂ်ႇၼင်ႈဝၼ်းတူၵ်း ယဝ်ႉ။ မၼ်းႁဵတ်းပဵၼ်မေႃးလႆႈ လွင်ႈပိူင်းယေႃးပၼ် ပၢႆးႁူႉႁၼ်တင်းပၢႆးႁူႉမေ တိူဝ်းဝႆးၼၼ် မေႃးၶႅၼ်ႈယဝ်ႉ။

ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉၶႃႈ ၵိုတ်ႇတီႈမိူင်းသႅ၊ လမ်ႇမၼီႇယဝ်ႉ။ မၼ်းယိုၵ်းလႅၼ်ႇ တေႃႇပႅၼ်လၢင်းၼမ်း ၵေႃႉၶိုင်ႈယဝ်ႉ။ မူဝ်ႈၶင်ႇၶႅၼ်ၶႅ ပပ်ႉၶိုင်ႈယိုၼ်ၶႄႈ လႆႈထုတ်ႇ တႅမ်ႈၵဝ် တင်းမိုဝ်းယဝ်ႉ။ ၶႃႈ မၼ်းလၢင်းႁိုင်ၵၢၼ်ႇဝူင်ႈ ၵမ်ႇၶႅၼ် လိူၼ်ႁွၼ်ႇယဝ်ႉ။ မွၵ်ႈပီး 1450ၶႅၼ်ႈ ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉ ႁဵတ်းၸွင်ႈၼူင်ႈတွၵ်ႇလိၵ်ႈ ၵၢၼ်ၼွႆႉလႆႈမၼ်းၶႅၼ်ႈ တႅတ်ႈၶႅတ်ႈမေႃးယဝ်ႉ။ လၢၵ်ႈတွၵ်ႇၶႅၼ်ႈ ၵဝ်ၵျႃးသေ ႁဵတ်းဝႆႉ၊ တူဝ်လိၵ်ႈမၼ်းသမ်ႉ လေႃႇၵဝ်တီႈထၢင်ႇ(ပိူင်)ယဝ်ႉ။ ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉ သမ်ႉၼိုၼ်းႁဵတ်း လၢႆးၼိုၼ်ႈယႂ်ႇထင်ႈ ၵၢၼ်တေႃႇၸွႆႉတိုဝ်းလၢၵ်ႈတွၵ်ႇ ၸွင်ႈပေႃႉၶၢၵ်းလႆႈတီႈႁဵတ်းလိၵ်ႈလႆႉယဝ်ႉ။

– တေႃႇၵိတ်ႇလိၵ်ႈတင်းလၢၵ်ႈတွၵ်ႇ ၵၢၼ်ၼွႆႉလၢႆးၶႅၼ်ႈ ၵူၼ်းၵိတ်ႇလိၵ်ႈၼဝ် ၸူဝ်ႇလႆႈမီး ယိုၼ်မူၼ်ၶႅမ်လၢႆ တေႃႇတူဝ်လိၵ်ႈယေႈၵၢၼ် ၶွင်းတူဝ်ၼမႈလိၵ်ႈၶႅၼ်ႈယဝ်ႉ။

– ၸူဝ်ႇႁၢၼ်း ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉ(ၵေႃႉယၢႆႇၶျူ)သမ်ႉ ယေႈဝၼ်းၶႃႈ လၢၵ်ႈမၼ်း လၢင်းပေႃႉ ပၼ် 300တေႃႇ 500 ဝူၼ်ယဝ်ႉ။ ယိုၼ်ထမ်း ၵူးတိၼ်းပၵ်ႉ၊ ၵၢၼ်မၼ်းလႆႈလိုဝ်ႈလင်း လွမ်းၶႃႈၵေႈ လႆႈၵိတ်ႇၵွၵ်ႇ မူဝ်ႈ 1455ယဝ်ႉ။

✷ ✷

Newton, Isaac

Sir Isaac Newton (1642-1727) was one of the greatest mathematicians and physical scientists. Newton made major scientific discoveries. He defined three laws of motion which state how all things more. He invented a kind of mathematics called calculus. He discovered that white light is made up of all the colors in the rainbow. And he discovered the law of gravitation. He had seen an apple fall from a tree and he wondered why it fell down instead of up into the air. He proved that all bodies in the universe attract each other through the force of gravitation.

Newton was born on a farm in Lincolnshire, England. He went to Cambridge University and became a professor at Cambridge at the age of 26. In 1687, he published his famous book *Principia*. In the book Newton wrote that the laws of motion and gravity apply throughout the universe. In 1705, Newton was knighted by Queen Anne.

-Isaac Newton with the reflecting telescope, which he invented. Newton is buried in Westminster Abbey in London.

ဢၢႆးသၵ်ႇ ၼိဝ်းတၼ်း

ဢၢႆးသၵ်ႇ ၼိဝ်းတၼ်း(1642–1727) ပဵၼ်ၸဝ်ႈပၢႆးသၢႆႉ ၽၢႆႇပၢႆးၼပ်ႉ တၢင်းပၢႆး တူဝ်ၵျၢင်ႉၵၼ်ၼိုၵ်ႉၼၢႆးယႂ်ႇလူင်သေပိူၼ်ႈသုတ်း ၵေႃႉၼိုင်ႈယဝ်ႉ။ ၼိဝ်းတၼ်း ၵျ ၵၼ်လႆႈ လၢႆးပၢႆးသၢႆႉ ဢၼ်ပဵၼ်ယႂ်ႇပိူင်လူင်လၢင်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၽုၵ်ႇၽိုၼ်ႈၼႄ လွင်ႈၽိူင်ႈတၵ်တၵ်း ပၢႆးတူင်ႉၼိုင်သၢမ်ဢၼ်ဢၼ်မွၵ်ႈၼႄလႆႈ လွင်ႈၼူဝ်းၼွင်ၼဝ်တၢင်းသိူင်ႈ ၵႅတ်းၵိုဝ်ၼႃၼိုင်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၼူင်းပဵၼ် လၢႆးပၢႆးၼပ်ႉမဵဝ်းၼိုင်ႈ ဢၼ်ႁွင်ႉဝႃႈ ၵႅလ်းၵူး လသ်ႉလၵ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၵျူႉမႄး လွင်ႈဝႃႈ သၢႆလႅင်းၽိူၵ်ႉ(သႂ်)ၼႆႉ ပဵၼ်သီၸဝ်း ဢၼ်မီးတီႈၵျူင်း ၵႂၢႆးၼဝ်တၢင်းသိူင်ႈလိူဝ်းၼၼ်ႉ ၵွမ်းၵၼ်သေ ပဵၼ်မႄႈလၵ်ႉၼဝ်ယဝ်ႉ။ယဝ်ႉၵေႃႈ မၼ်းၵျႂၼ် ၽိူင်ႈတၵ်တၵ်း လွင်ႈလိၼ်လၼ်ၼွင်ႈ လၵ်ႉၼဝ်ယဝ်ႉ။ မၼ်းလႆႈၵျၼ်မၢၵ်ႈၵၼ်ႉၼွင်ႈ ၵျူလ်ႈ ၼိုင်ႈ ၵျူင်ႈတူၵ်းတီႈမႆႇႁူ၊ မၼ်းလင်ႉပူင်ႉၼႆႈဝႃႈ ႁွပ်ႈသင်ၸလႈ မၼ်ၵျူင်ႈတူၵ်းလူင်း ၽိူဝ်ႉတႃႉ လီ ၼိုၼ်ႈႁူႉၼၢင်ႇလူမ်း။ မၼ်းလင်ႉ ၽိူင်ႈၼႄလေႃႈ လွင်ႈဝႃႈ ၼူဝ်းတူဝ် ဢၼ်မီးတီႈၼၢင်ႇၽႃႉမိုၼ်ႉ မုင်ႈလူင်ၼႆႉ ၼဝ်လၼ်ၼွင်ႉၵၼ်ၼိူဝ် ၵွမ်းတၢင်းၵျၼ်ၵျၼ်း လွင်ႈလိၼ်လၼ်ၼႄၼႄၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

ၼိဝ်းတၼ်း ႁူတ်ႉတီႈၵႂၢႆးသူၼ်ၵၼ်ၼိုင်ႈ တီႈလိၼ်းၵၼ်ႈသျူး၊ ဢိင်ႉၵလၼ်ႉ ယဝ်ႉ။ မၼ်းႁူႉၼၢင်ႇၵျၼ်း တီႈလၼ်ႇလွမ်ၵၼ်ႉမ်းပရိတ်ႇၸျူႉသေယဝ်ႉ သမ်ႉပဵၼ်မေႃး လဝ်ႈငမ်းၼူး တီႈၵၼ်ႉမ်းပရိတ်ႇၸျူႉ မိူဝ်ႈလူဝ်ႉၼူပ်ႉလႆႈ 26 ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ၼႂ်းပီႊ 1687 မၼ်းပိုၼ်းၼႄၽႃၵွၵ်ႉ ပပ်ႉလိုဝ်ႈသိၼ်ယႂ်ႇလူင်မၼ်း ပရိၼ်းသီးပီးယွႆးၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ တီႈၼႂ်းပပ်ႉၼႆႉ ၼိဝ်းတၼ်းတၢမ်ႈ ဝႂ်ႉဝႆႉ ၽိူင်ႈတၵ်တၵ်ႈတၢင်းတူင်ႉၼိုင် တၢင်းလွင်ႈလၼ်ၼွင်ႉၼႆႉ (လွႆႉဝႂ်ႉ)ပဵၼ်ၵၼ်ပဵၼ်ဝႂ်ႉ လွတ်ႉတူဝ်ႈတၢင်းၽၢႆႇမိူၼ်ႉမုင်ႈလူင်ယဝ်ႉၼၵွႆႈ။ ၼႂ်းပီႊ 1705 ၼိဝ်းတၼ်း လႆႈၶၢမ်ႉတၢင်းၼေႃင်းၵျေၼမ်းၵၼ်ႈ ယေးပဵၼ် ၽူႈလီၵူၼ်းၼိုၵ်ႉ(ၼႃတ်ႉ) ယူႉယဝ်ႉ။

– ဢၢႆးသၵ်ႇ ၼိဝ်းတၼ်း တၢင်း သိၼ်လႃဝ်ႉမုင်းယိၵ်ႉယိမ်ႈ၊ ၵၼ်မၼ်းၼူင်းၵျတ်း ပဵၼ်မေႃး။ ပျႉၵျဝ်ႈ ၼိဝ်းတၼ်းၼႆႉ ၽၢင်တီႈ ဝိသ်ႉမိၼ်းသတႅႇၵၼ်ပ်ႉပေး လၼ်ႉတၼ်ႉယဝ်ႉ။

✡ ✡

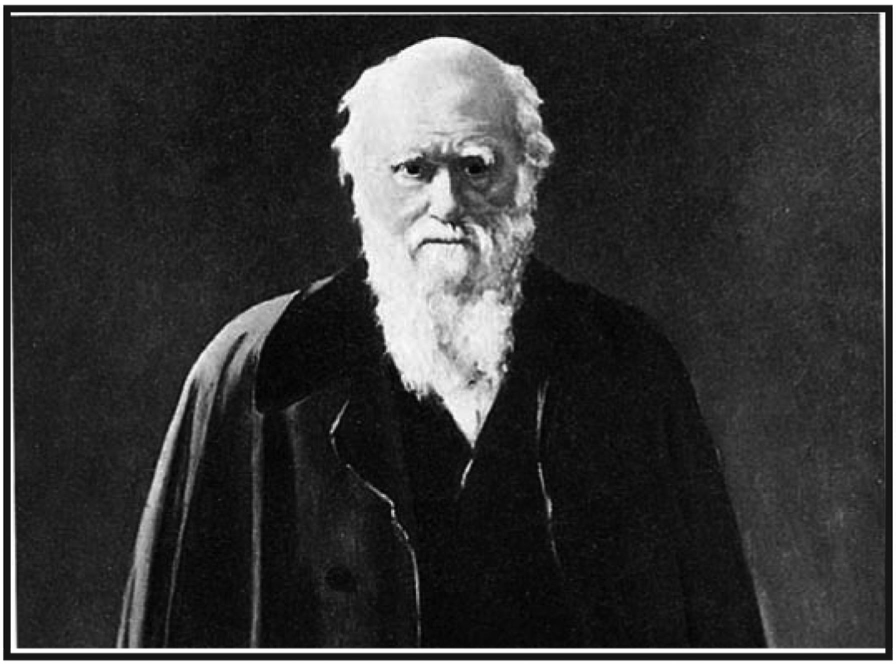

Darwin, Charles

Charles Darwin (1809-1882) was an English scientist who supplied proof for the theory of evolution. As a boy, Darwin was interested in nature and science. At college, he studied medicine but didn't like it. He took up religions studies instead. But he also studied botany, geology, and fossils.

In 1831, after his graduation from Cambridge, he went on a five-year scientific voyage around the world on the British naval ship H.M.S *Beagle*. He collected fossils and studied the living animals he saw. This trip led Darwin to believe that all plants and animals had not been created at once. Instead, new species had evolved, or developed, and old ones had died out over a long period of time.

Darwin spent the next 20 years in England gathering more evidence to support evolution. In 1859, he published his famous book on evolution, *On the Origin of the Species*.

- *Many scientists and religious people did not agree with Charles Darwin when he published his theory of evolution.*

ၶျလ်းသွ့် တုႉဝိၶင်ႉ

ၶျလ်းသွ့် တုႉဝိၶင်ႉ(1809–1882) ပ်ၶင်လဝ်ႈပႃးသႃးၼိုဝ်းကိုင်းဂလိတ်ႈၵေႉၶိုင်ႈ ဢၶင်ပၶင် တၢင်းလိင်ႈၶေ တုႉယိုင်ႈတိတ်ႈပႃးတိုၶင်ႉလႃးၶၶေ့ယဝ့်။ လိမ်မိုဝ်ႈပ်ၶင်လုၵ်ႈ ၵွၶင်ႉလႃးၶၶေ့ယဝ့် တုႉဝိၶင်ႉ ၼဝ်ႈလိုတေႃႉတိုၶင်းပ်ၶင်ငလႈ ပႃးသႃးမႃး။ တီႈလၶင့် လွမ်ၶင့် မၶင်းၵ်ၶင်းရူႉယှ်ႃႉယႃ ဂူလ်းဂႃး သမ့်ဢမ်ႉသူႈတေႃႉငသႈ။ ယိုဝ်ႉတႃႉၶင့် မၶင်းသမ့်သိုပ်ႉဢဝ်ယှ်ႃႉၵ်ၶင်းရူႉလွင်ႈၶပ့်ထိုဝ်ယဝ့်။ ဂူလ်းၶႃႉ မၶင်းလိပ်ႈၵ်ၶင်းပႃးပႃးလိင်း တူၶင်ႈ၊ ပႃးလိင်းလိၶင်၊ တၢင်းၼႃပ်ႈၵ်ၶင်ထၢင်ႉလိုၼဝ်ယဝ့်။

ၶင်းပီး 1831 ဝႃးသေ လႈၵပ့်ၼူးယဝ့်တီႈ ၵ်မ်းပရိသ့်ၶျယဝ့်ၵေႈ မၶင်းၵွၵ်ႉၼႃဝ်း တၢင်းၶမ့်တၢင်းလႃးပႃးသႃးၵျ တုႉၵႈပီး ပၶင်ႉရွပ်ႈလုမ်ႈယှ်ႉ လွမ်းရိုဝ်းတပ့်ၶမ့် ပရိတ့်တိသ့်ၵ်ၶျကိမ်ႉကိသ့် ပီးဂလ်းၵျ ၶၶေ့ယဝ့်။ မၶင်းၵိပ်ႈရွမ်ၼႃပ်ႈၵ်ၶင်ထၢင်ႉသေ လိပ်ႈၵ်ၶင်းလွင်ႈတူဝ်မီးလို ဢၶင်မၶင်းလႈ ၵၶင်မႃးၶၶေ့ယဝ့်။ ၼႃဝ်းတၢင်းၶ့ ၵ်တ်ႈၵိုႈ တုႉဝိၶင်ႉယုမ်ႉယမ်မႃးဝႃႈ တူၶင်ႈတၢင်းလႃငလႈ တူဝ်သတ်းတၢင်းသိင်ႈၼဝ်ၶ့ ဢမ်ႉလိုႈ ဢၶင်လႈၼႃမ်ႉယၢၶင်ႉသၢင်းမႃးဂမ်းလိဝ် ၶၵ်ႈသေၶ့ လိုဝ့်ယှ်ၶင်း ဢၶင်မို့ႉမို့ႉသမ့် ပ်ၶင်ၵွၵ်ႉမႃး၊ ဢမ်ႉၶၶေ မုၶင်းပ်ၶင်မို့ႉမႃး၊ ဢၶင်ဂဝ်ႉဂဝ်ႉၼဝ်သမ့် လႈတႃၵျပ်တ်ႈ လိမ်မိုဝ်ႈၼႃဝ်းရိုင်ၶေႃၶင်းတေ့တေ့ယဝ့်။

တုႉဝိၶင်ႉ ယူႉတီႈကိုင်ႉဂလ်ၶင်ႉတုႉထိင်ႈ 20ပီး၊ ၵိပ်ႈရွမ်ၼူဝ်းလိင်ႈငၶထိင်ႈ ၵိုႈတိုဝ်းၶမ်မႃး တုႉဂမ့်လွလႈပႃးတိုၶင်ႉလႃးၶၶေ့ယဝ့်။ ၶင်းပီး 1859 မၶင်းပိုၶင်းငယ ပပ့်လိုဝ်ႈသိင်ယို့ႉလူင်မၶင်း ဢၶင်ၵ်ဝ်ႉလိုလ်ႈ ပႃးတိုၶင်ႉလႃး၊ ၵွၶင်းတို့းၵေႃးရီး လိၶင်းၵွယှ်ႉတို့ႉသပီးသသ့်(လွင်ႈလိုလ်ႈငဝ်ႈငျ တိုၶင်းလိုဝ့်ယှ်ၶင်း)ၶၶေ့ယဝ့်။

– လဝ်ႈပႃးသႃးတၢင်းရူၶင်းပႃးရိုဝ်းယမ်ၼဝ် တၢင်းၶမ် ဢမ်ႉယွမ့်ကိုဝ်ႈတေႃႉၶျလ်းသွ့် တုႉဝိၶင်ႉ၊ မိုဝ်ႈမၶင်း ပိုၶင်းငယၵွၵ်ႉယိုင်ႈတိတ်ႈမၶင်း လွင်ႈပႃးတိုၶင်ႉလႃးၶၶေ့။

✷ ✷

Nightingale, Florence

Florence Nightingale (1820-1910) was the founder of modern nursing. She spent her life taking care of the sick and wounded.

Florence Nightingale was born in Italy and grew up in England. When she was a young woman she began to visit hospitals. She wanted to become a nurse, and in 1851 she went to Germany to study nursing. In 1853, she was put in charge of a London hospital.

When England entered the Crimean War in 1854, Florence Nightingale volunteered as a nurse. She organized a group of 38 nurses to serve in the war zone. In the Crimea, she found the hospitals were unsanitary and full of infection. She set up sanitary procedures. At the war, the death rate in the hospitals fell. After the war, she returned to England and started a training school for nurses in London. She popularized the idea that nursing was an honorable profession for women. In 1907 she was given the British Order of Merit. She was the first woman to receive this high honor.

- *Florence Nightingale was called "the Lady with the Lamp" because she believed nurses should care for the sick night and day.*

ၾလေႃးရႅၼ်ႉသ် ၼၢႆႉတ်ႉတိင်းၵႅလ်း

ၾလေႃးရႅၼ်ႉသ် ၼၢႆႉတ်ႉတိင်းၵႅလ်း(1820–1910)ပဵၼ်ၼၢင်းယိင်းႁေႃႉၵၼ်ၵႂၢၼ် တႄႇတင်ႈ ပဵၼ်ပၢႆးမႄႈပိုင်ႈ(လုမ်းလူး)ပၢၼ်မႂ်ႇၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၼၢင်း လိုၵ်ႉတိုဝ်းလူဝ်း ပၢၼ်မၼ်း တႃႇလွမ်လူတူလုၼ်းထိုင်ပၢၼ် လိူဝ်းၼၢဝ်ႄလႈလိူဝ်းမၢတ်ႇလိပ်းၼဝ်မႄးၵိူဝ်ႈ။

ၾလေႃးရႅၼ်ႉသ် ၼၢႆႉတ်ႉတိင်းၵႅလ်း ၵိူတ်ႇတီႈၵိတ်ႇတလီႇ၊ သမ်ႉယႂ်ႇတီႈၵိင်ႇဢင်ႇ လႅၼ်ႇယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈမၼ်းတိုၵ်ႉပဵၼ်ၼၢင်းယိင်းၵွၼ်ႇၼၼ်ႉ မၼ်းႄတႇႄလႇတူလုၼ်းႁူင်းယႃ ၼဝ်ယဝ်ႉ။ မၼ်းၼၢင်းၼ်ႈပဵၼ် ၽူႈလုမ်းလူးတူလုၼ်းထိုင်ပၢၼ်ၼၼ်ႉ ႁေႃႉၶိူင်ႈ၊ ၶွင်ႈပီႊ1851 မၼ်းၼၢင်းလင်ႇၵႂႃႇလမ်ႇမၼီႇ တႃႇႁဵၼ်းႁူႉလွင်ႈပၢႆးလုမ်းလူးယဝ်ႉ။ ၶွင်ႈပီႊ 1853 မၼ်းၼၢင်း လႆႈၼမ်ႇပၼ်ပုၼ်ႈၽွၼ်းႁွၼ်းတူလုၼ်း ႁူင်းယႃ လၼ်ႇတၼ်ႇၵၢၼ်ၶိူင်ႈယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈၵိင်ႇဢင်ႇလႅၼ်ႇ ၼဝ်ႈသိုၵ်းၵႂႃႇၶွင်ႈသိုၵ်းလူင်ၼၢႆႈမီးယၼ်း1854ၼၼ်ႉ၊ ၾလေႃး ရႅၼ်ႉသ်ၼၢႆႉတ်ႉတိင်းၵႅလ်း ၵႂႃႇသူင် လွႆႈတီႈႁၢၼ်ႄမႈပိုင်ႈႁေႃႉၶိူင်ႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၼၢင်း ႁူလုၼ်း တွမ်းလုမ်းႄမႈပိုင်ႈလုမ်းၶိူင်ႈ တႃႇ 38ႁေႃႉ တႃႇလွႆႈသၢင်ႈတီႈၶွင်ႈ လႅၼ်းသိုၵ်းလူင်ယဝ်ႉ။ တီႈၼၢႆႈမီးယွင်ႈၼၼ်ႉ မၼ်းၼၢင်းလႆႈ ႁၼ်မႄး လွင်ႈဝႃႈႁူင်းယႃၼဝ်ၶႆႈ ၵမ်ႉမူတ်းသုင် သမ်ႉပဵၼ်လွင်ႈႄၽႈလပ်းလႆႈတင်းၶမ်လႆႈယဝ်ႉ။ မၼ်းၼၢင်းလင်ႇတမ်းမႆႈမႄး ၽႅၼ်ႁၢၼ် မူတ်းသုင်လွင်ႈယဝ်ႉ။ ႁဵတ်းၶႆႈသေ ၽွၼ်းလီမၼ်းပဵၼ်မႄး လွင်ႈလူႉႁၢႆႈတီႈႁူင်းယႃ ၵဝ်ယွမ်းႄၵႉၵႂႃႇယဝ်ႉ။ ဝႆႈသိုၵ်းလူင်ယဝ်ႉႁေႃႈ မၼ်းၼၢင်း ပွၵ်ႈမိုၼ်းၵိင်ႇ ဢင်ႇလႅၼ်ႇသေ လင်ႇႄတႇသၢင်ႈ ႁူင်းႁဵၼ်းၽိုၵ်းၽွၼ်ႉပၼ်ႄမႈပိုင်ႈ ၼဝ်တီႈလၼ်ႇတၼ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၼၢင်း ႁဵတ်းၵိုင်ႈပႆးဝူၼ်ႉႁၢင် လွင်ႈဝူႈ ႁၢၼ်လုမ်းလူးတူလုၼ်းထိုင်ၶႆႈ ပဵၼ်ႁၢၼ်လႅင်ႉတွင်ႉ ၵၢၼ်လီ လႆႈၵဝ်ႇၵုင်ႇလွမ်းၼၼ်ႉ ၵၢၼ်ၶိူင်ႈ တႃႇၼၢင်းယိင်းၼဝ်ယူႇၶႆႈ ႁိုၼ်ႇသူင်ႁူႉႁၢၼ် မႄးလႆႈယူႇယဝ်ႉ။ ၶွင်ႈပီႊ 1907 မၼ်းၼၢင်း လႆႈၼမ်ႇတၢင်းၼွပ်ႇပၼ် တၢင်းယွင်ႈယေႃး တွင်ႇပရိတ်ႉတိသ်ႉၵေႃးတွင်းၵွၽႅႈႄမႈရိတ်ႉ(ၼူးလမ်ႉႁတ်ႉရိုင်ႇထိုၵ်ႈၼွပ်ႈလွင်ႈ) ယူႇယဝ်ႉ။ မၼ်း ၼၢင်း ပဵၼ်ၼၢင်းယိင်းႁေႃႉ ႁမ်းၵွၼ်တၢင်းသုတ်း တႃႇႁပ်ႉၵဝ်တၢင်း ယုၵ်ႉယွင်ႇလၼ်ႉ ထၢၼ်ႈယွင်ႇမုၼ်သူင် ၼင်ႇၼၼ်ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

– ၾလေႃးရႅၼ်ႉသ် ၼၢႆႉတ်ႉတိင်းၵႅလ်းၶႆႈ လႆႈၼမ်ႇႁွင်ႉဝႃႈပဵၼ်"ႁူၼ်းယိင်းပႆႈႁူင်းၾႆး လႅင်း"ၼဝ်ယဝ်ႉ။ ယွၼ်ႉႁွပ်ႈ မၼ်းၼၢင်းယုမ်ႇယမ်ႉဝႃႈ ႄမႈပိုင်ႈၼဝ်ၶႆႈ ထုၵ်ႇတူလုၼ်းထိုင် လိုဝ်းၵမ်ႇယူႇလီၼဝ် ၼိုၼ်း ၵိုၵ်ႇဝၼ်းၼၼ်ႉႄလႈယဝ်ႉ။

✷✷

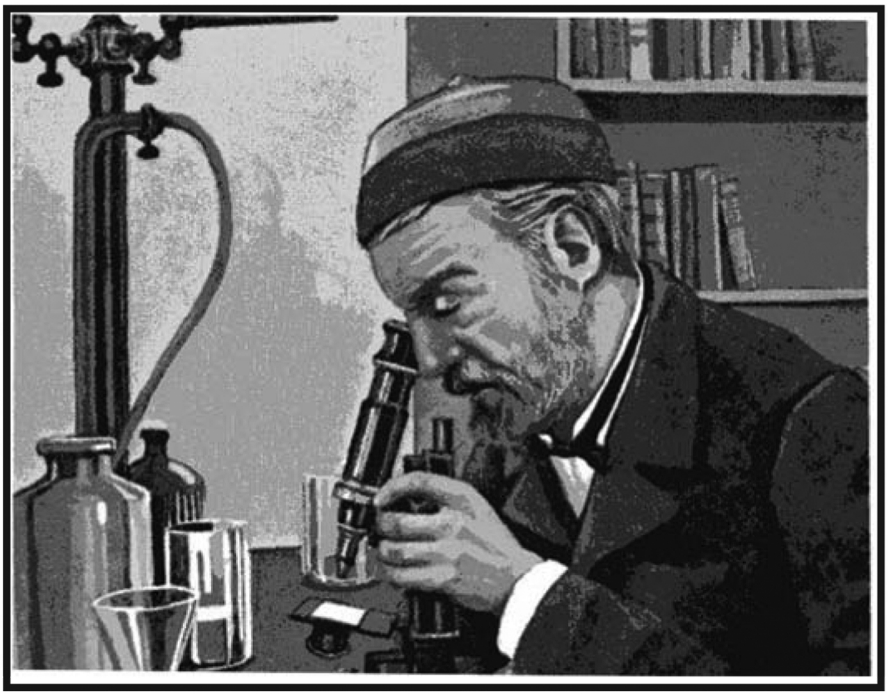

Pasteur, Louis

Louis Pasteur (1822-1895) was a great Frensh chemist and bacteriologist, a scientist who studies bacteria.

Pasteur was born in a small town in France. He studied science in college and became a professor at several French universities. He discovered that tiny living organisms cause things like wine and milk to sour. The process of heating such liquids to slow down or prevent them from spoiling is called pasteurization after him. He also helped to prove that microbes, or germs, cause some diseases, and that people and animals can be protested from these diseases by vaccination. He developed a cure for rabies, a disease caused by the bite of an infected animal.

Pasteur's work helped French wine makers, silk growers, dairy farmers, and sheep herders. His discoverey that most diseases are caused by germs is considered to be one of the most important in medical history.

- *In 1888, Louis Pasteur became the first director of the Pasteur Institute, which is still a leading center for research in biochemistry.*

လူးဝိသ့် ပၢသ့်တွ်း

လူးဝိသ့် ပၢသ့်တွ်း(1822–1895) ပ်ၶၼ်လဝ်ႈပၢႈသၢႈၵေႉၶိူင်ႈ ၵၢၼ်လိၵ်ႈၵျၢင်း လွင်ႈမိူင်းပိူၵ်း (ပိူၵ်ႈတီးရီးယွၼ်း)ယဝ့်ၵေႈသမ့်ပ်ၶ ၽူႈယွၼ်ႈၶိုၵ့်လူင်ၶိူဝ်းၵူၶင်းၽွၵ်ႈရိၶင့်ၶျိူႉၵေႉ ၶိူင်ႈ ၵၢၼ်ၵိဝ်ႈၵပ်းၽွၢႈ လၢပ်ႈၼၶဵးယႃႈယၢၼလႈ ပၢႈမူင်ႈမိူင်းၶၶဵင့်ယဝ့်။

ပၢသ့်တွ်း ၵူတ်ႈတီႈဝိင်းၵွၶင်ႈၵၢၼ်ၶိူင်ႈ တီႈၶွင်းၽွၢရၢၶင့်သ့်။ မၶင်းလိၵ်ႈၵျၢင်းပၢႈ သၢႈတီႈ ၵျူင်းမူလ်းလၶင့်လွမ်သေ ပ်ၶမႈလဝ်ႈငမ်းပၢႈၶူးၵေႉၶိူင်ႈ တီႈလၶင့်လွမ် ၽွၵ်ႈရိၶင့်ၶျိူႉလၢႈလၢႈၵၢၼ်ယဝ့်။ မၶင်းၵျုၵျၶင်မႈ လွင်ႈဝႈ တူဝ်းလွ်ၶီးၵွၶင်ႈၵွၶင်ႈၶဝ်ၶင့် ၵျတ်းၵျွႈၶူဝ်းၶွင် ၶင်ႈလဝ်ႈဝၢႈၶင်းတင်း ၶမွ့်ၶူမ်းၶဝ်လိူဝ်းၶင့်သူမ်ႈၵျႈ။ ၶပ့်မၢႈၵၢၼ်လႈ တင်ႈၽူတ့်ပိတ်ႈၶမွ့် မိဝ်းလိူဝ်းၶင်ႈၶၶင့် မၶင်းပ်ၶတႃႈၵျွႈၵျေႉဂင်ႈ ၵမ်ႈၶၶင် ၵျတ်းၵျွႈၶေၢၶင်းထိူင်းၵျႈထၢၶင်ႈလူႉလိဝ်ၶဝ်ၶၶင့်ယဝ့်။ ၶႈၵျင်ႉဝႈ ပသ်ႉတွ်းရၢႈသေးသိၶင်း ၶႈ လွမ်းလိူဝ်ႈမၶင်းယဝ်ႉ မၶင်းပၢႈလွၢႈထိမ်တႃႈလိင်ႈၶေလႈ လွင်ႈဝႈ– တူဝ်းလွ်ၵွၶင်ႈ ၵမ်ႈၶၶင် မိင်းၼၽၼၶဝ်ၶႈ။ လၢင်းၵျတ်းၵျွႈပ်ၶတၢင်းပ်ၶမၢင်းလိူဝ်းၼလႈ၊ ၵဝ်လၢႈ သမ်းယၢၵျေႉဂင်ႈပၶသေၵေႈ လၢင်းၵျေႉဂင်ႈပၶ တၢင်းပ်ၶမၢင်းမိဝ်းတေႃႈတီႈၵူၶင်း ၵျဝ်း ၼလႈ တူဝ်သတ်းၶဝ်လႈယူႈၶႈ ယဝ်ႉ။ မၶင်းၵျတ်းၵွၵ်ႈလၢႈယႃ တႃႈတၢင်းပ်ၶရေး ပိသ့်ၵၢၼ်ပ်ၶ တၢင်းပ်ၶမႈ ယွၶင်ႉတူဝ်သတ်း မီးမိင်းၼၽႈလပ်းၶဝ် ၶူပ်းမ်ၶင်ႈၶၶင့်လွ်ၶဝ်ယဝ်ႉ။ ၵၢၶင်ပၢသ်ႉတွ်းၶႈ လွၢႈထိမ်ပၶ ၵူၶင်းၵျတ်းလဝ်ႈဝၢႈၶင်းၽွၵ်ႈရိၶင့်ၶျိူႉၶဝ်၊ ၵူၶင်းၽုၵ်ႈလိင့်မူင်ႈလၢႈ ၶဝ်လွ်၊ လဝ်ႈလိင့်ၶၢ ၶမွ့်ၶူမ်းၶဝ်လွ်၊ ၵိၵ်ႈလဝ်ႈလိင့်လူမေႈလိင် ၶဝ်လွ်တေ့တေ့ယဝ့်။ တၢင်းၵျုၵျၶင်မၶင်း ၵၢၼ်ဝႈ တၢင်းပ်ၶၵျမ့်ၶမ်ၶမ်ၶ့် လႈပ်ၶ ၵွပ်ႈမိင်းၼၽး(လမ်းသ့်)ၶ့် လႈၵျပ့်ၵျၶင်ဝႈ ပ်ၶလွင်ႈၵၢၼ်လမ်ႈလွင်ႈသေပူၶင်ႈသုတ်း ၵၢၼ်ၶိူင်ႈ တီႈၶွင်းပိုၶင်းယူတ်းယၢယူႈယဝ့်။

– ၶွင်းပီး 1888 လူးဝိသ့်ပသ့်တွ်း လႈပ်ၶမႈ ၽူႈၶေမ်းသၢင်ႈၵေႉၵွၶင်တၢင်းပိူၶင်ႈ သုတ်း တီႈ ပသ့်တွ်းၵိၶင်ႈသတီႈတျုတ့်ယဝ့်။ တေႃႈထိုင်လင်ႈၶ့်ၵေႈ တိူၵ့်ပ်ၶငဝ်ႈငျႈ ၵၢၼ် ၶေမ်းၶေႈၵွၶင်ၵျူဝ် တႃႈၵၢၶင်လမ်းတိုၶင်းသွၵ်ႈၵျႃၽွၢႈပိုတ်ႈထၢတ်ႈတူဝ်းလွ်ဝ့်ယူႈ ယဝ့်။

✷ ✷

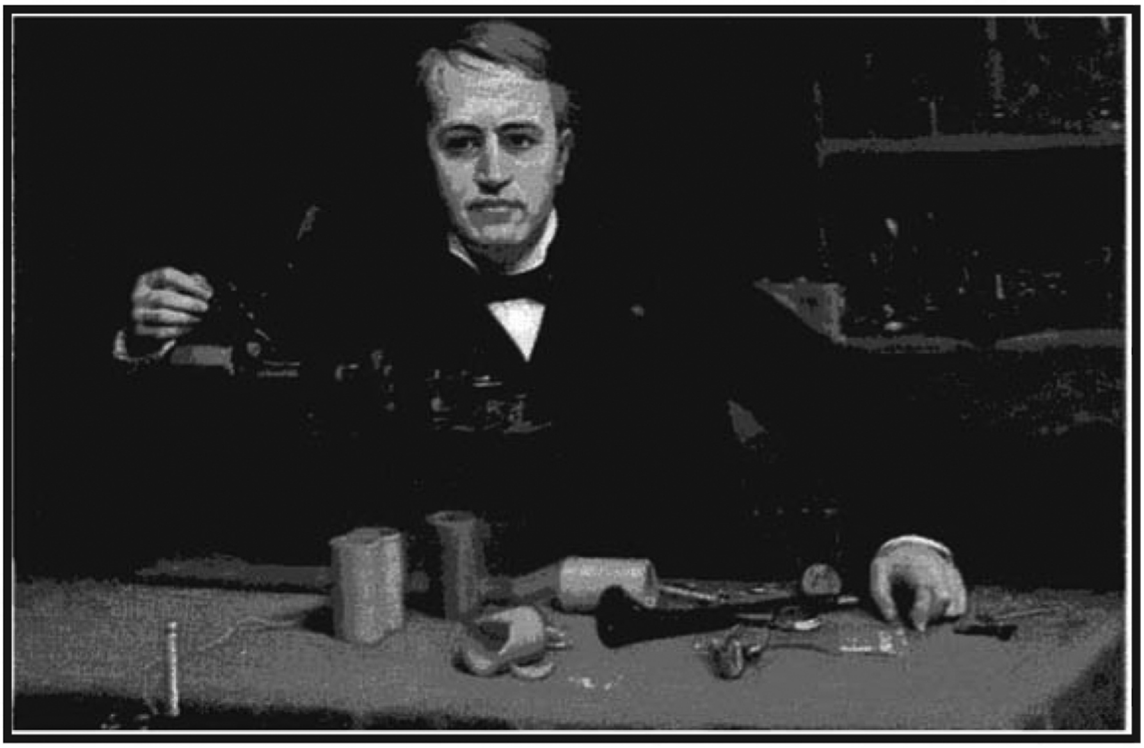

Edison, Thomas

Thomas Alva Edison (1847-1931) was one of the greatest inventors who ever lived.

As a boy, Edison displayed great curiosity. He did not like school and was educated at home by his mother. He went to work when he was 12 and soon began to dream of becoming an inventor. He got his first pat-entin1868. He opened a laboratory in Menlo Park, Ne Jersey where he was able to develop and test his new ideas. Perhaps Edison's greatest inventions were the phonograph, the perfection of the electric light bulb, and the motion picture camera. All of these led to the founding of huge industries.

-Edison held more than 1,000 United States patents for his inventions.

- *Edison perfectecd the light bulb and also a system to use electric lighting in homes and offices.*

တွမ်းမသ်ႇ ဢႅၼ်လ်းဝူး ဢဵတ်ႉတီႉသၼ်ႉ

တွမ်းမသ်ႇ ဢႅၼ်လ်းဝူး ဢဵတ်ႉတီႉသၼ်ႉ (1847–1931)ၼၼ်ႉ ပဵၼ်ၽူႈၶူင်ႊသၢင်ႈလူင် ၵၼ်ၼိုၵ်ႉၼႃးယႂ်ႉသုင်သေပိူၼ်ႈသုတ်းၵေႃႉၼိုင်ႈ ၵၼ်ႁူၼ်ႉတွၼ်ႈမီးမႃးၼၼ်ႉယဝ်ႉ။

လိၵ်ႈမိူဝ်ႈပဵၼ်လွၵ်းႁွၼ်ႉၼၼ်ႉယဝ်ႉ ဢဵတ်ႉတီႉသၼ်ႉ ႁဵၼ်းလိၵ်ႈၼႆတႃင်းလၢၵ်ႉလၢႆး ယူႉလူင်လွၵ်းယဝ်ႉ။ မၼ်းၵမ်ႉသူႈမိုတ်ႈႁူင်းႁဵၼ်း ႁွင်းလၢႆးႁဵၼ်းမေႃမႃးတီႈ တင်းႁူၼ်းငမႈ မၼ်း။ မၼ်းႁွၵ်ႉႁဵၼ်းၵၢၼ် မိူဝ်ႈမၼ်းလၢႆႈ12ၼူပ်ႉ၊ လင်ႉသမ်ႇငတႉၽၼ် တၢႆႉပဵၼ်မႃးၽူႈၼူင်ႊသၢင်ႈလူင်ယဝ်ႉ။ မၼ်းလၢႆႈၼေၢႈတၢင်ႉမၢႆမၼ်း ၵမ်းႁွၼ်တၢင်းသုတ်း မိူဝ်ႈ1868။ မၼ်းၽႃႇလိၵ်ႉႁွင်ႈသၢင်ႈပၢႆးသၢႆးဝႆႉ တီႈမိၼ်းလူဝ်းပၢၵ်ႇ၊ ၼဝ်းလွၵ်ႉသီႉ၊ ပၼ်တီႈၵၼ်မၼ်း လၢင်ႇလၢႆႈႁဵတ်းသၢင်ႈမွၼ်ႉငလႈ တၢႆႉထတ်းထိၼ်တူလ်းပၢႆးၵၼ်မွၼ်ႉမၼ်း ၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ ဝၢႆးတေႃႇၵေႃႈ လွင်ႈၼူင်ႊသၢင်ႈ ဢဵတ်ႉတီႉသၼ်ႉ ၵၼ်ၼိုၵ်ႉၼႃးသေပိူၼ်ႈသုတ်းၼႆႉ ပဵၼ်လၢၵ်ႈတၢၼ်ႈႁူမ်းၼၼ်ႉလႆႈ၊ မၢၵ်ႉသိင်တႆႈၽႆးၽႃး ၵၼ်တိၼ်တႆႈၼၼ်တႆႈလီၼၼ်ႉလႆႈ၊ တင်းၼိုင်ႈထၢႆႉၵၢင်ႈငဝ်းတူဝ်ႉၼဝ်လႆႈယဝ်ႉ။ လိူဝ်းၼႆႇတၢင်းသိင်ႈ ၵွၼ်ႁိူၼ်းပၼ်ၵွၵ်ႉမူး လွင်ႈငတႉ တင်ႈႁူင်းၵၢၼ်လၢၵ်ႈယႂ်ႉလူင်ၼဝ်ယူႉယဝ်ႉ။

– ဢဵတ်ႉတီႉသၼ်ႉ ယိပ်းဝႆႉလွင်ႈတၢင်ႉမၢႆ ၵၼ်မၼ်းၼူင်ႊသၢင်ႈဝႆႉၼၼ်ႉ တီႈမိူင်း ၽွမ်ႇႁူမ်ႈၵႃငမႈရီးၵၢၼ်း တၢႆႉ 1,000 ပၢႆမိူဝ်းယဝ်ႉ။

– ဢဵတ်ႉတီႉသၼ်ႉ ႁဵတ်းတၢၼ်တႆႈၼၼ်တႆႈပၼ်မၢၵ်ႉသိင်တႆႈၽႆးၽႃး ၵိၵ်ႉတင်း ပၵ်းပိူင်တၢႆႉလွၵ်ႉတိုဝ်း သၢႆလိၼ်း ၽႆးၽႃး တီႈႁူၼ်းငလႈ တီႈလုမ်းလိူဝ်းၼႆႇၵၼ်ၼိုင်ႈယဝ်ႉ။

✷ ✷

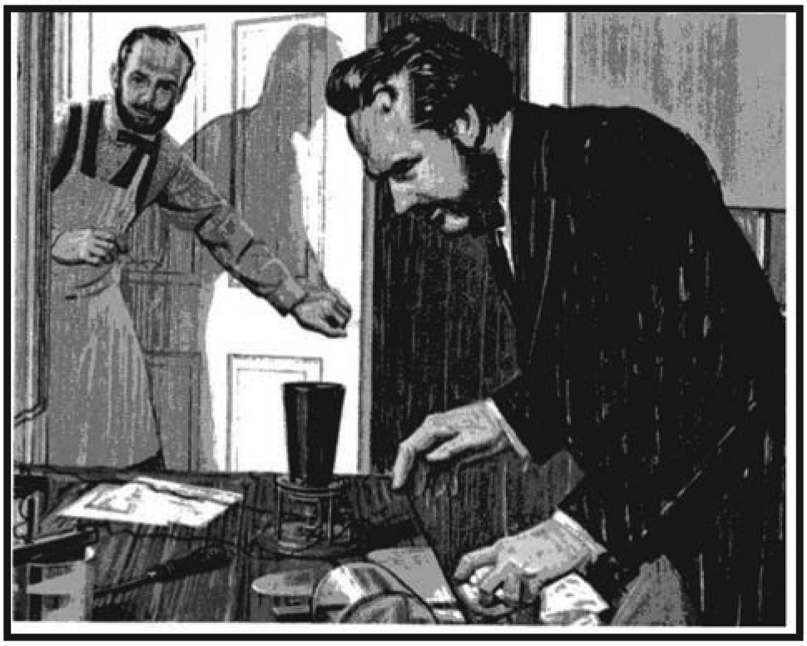

Bell, Alexander Graham

Alexander Graham Bell invented the telephone. He was born in 1847 in Scotland. In 1870 his family moved to Canada and then to Boston, Massachusetttts. His parents had a school in Boston where they taught deaf people how to talk. Bell worked as a speech teacher in the school and learned much about how sound and speech are produced.

Several other men besides Bell were trying to invent the telephone. But Bell won the race. He figured out how change the sounds of the human voice into electrical signals that could be sent over a wire. At the other end of the wire, a receiver would trun the signals back into voice sounds. On March 10, 1876, Bell sent a message over electric wires between two rooms in his house.

The first commercial telephone exchange in America was opened in 1878 in New Haven, Connecticut. The system grow fast. The first cross-country line was opened in 1915.

- *Bell spoke the first words on the telephone. His helper, Thomas Watson, heard him say: "Mr.Watson, come here. I want you."*

ဢလႅၵ်ႈသႅၼ်းတိူဝ်ႇ ၵရေႁမ်ႇပႄလ်း

ဢလႅၵ်ႈသႅၼ်းတိူဝ်ႇ ၵရေႁမ်ႇပႄလ်း ၼူင်ႉသၢင်ႈပဵၼ်ၽွင်ႉၽိင်ႉ(တႄလီၽူၼ်း) မေး။ မၼ်းၵိူတ်ႇ မိူဝ်ႈပီႊ 1847၊ တီႈသၵွတ်ႇလႅၼ်း။ မိူဝ်ႈ 1870–ၶၢဝ်ႇ ႁိူၼ်း ၶဝ်ၶၢႆႉၵႂႃႇယူႇၵၼေႇတႃႇ ယဝ့်သမ်ႇ ၵႂႃႇယူႇပွတ်းတၢင်းၶၢင်ႇ၊ မႅၵ်ႈသိၵ်ႈၶျူးသႅတ်ႇယဝ့်။ တီႈပွတ်းတၢင်းၶၢင်ႇ ၵူးၼမ်းမၼ်း မီးဝႆႉ ႁူင်းႁဵၼ်းလင်ၶိူင်ႈ ပဵၼ်တီႈၵၢၼ်ၶဝ်သွၼ်ပၼ်ႁူၼ်း ႁူၶႃႁၵ်ႉၶဝ် တေလႆႈႁဵၼ်းႁူဝ်လၢတ်ႈၵၢမ်း ၶၢဝ်ႇယဝ့်။ ပႄလ်းၵေႃႈ ႁဵၼ်းၵၢၼ်ပဵၼ်မေးမေ သွၼ်လၢတ်ႈၵၢမ်းၵေႃႉၶိူင်ႈ တီႈႁူင်းႁဵၼ်းၶၢဝ်ႇသေ လႆႈႁဵၼ်းႁူႉလွင်ႈသိင် တင်းၵၢမ်း လၢတ်ႈၶဝ်ႁဵၼ်းႁူဝ်သေ ႁဵၼ်းၵွၼ်ႇပဵၼ်မေးဝႆႉၶၢဝ်ႇ တၢင်ႇတၢင်ႇယူႇယဝ့်။

ၶွင်ႈသေ ပႄလ်း၊ ႁူၼ်းတၢင်ႇလိူဝ်းၶဝ်ၶႂ်ၵေႃႈ ၵွၼ်ၵၼ်ၶတ်းလႅဝ် တၢႇၼူင်ႉႁဵၼ်း ပဵၼ်လႆႈ ၽွင်ႉၽိင်ႉဝႆႉယူႇယဝ့်။ ႁူလ်းၵႃႉ ပႄလ်းသမ်ႇ တၼ်းၵွင်ႇပေႇတၢင်းငၶႃႇသိင်ႇ ၵႂႃႇယဝ့်။ မၼ်းလီႇလႅင်းၶေ လွင်ႈတေလႆႈႁဵၼ်းႁူဝ်လႅၵ်ႈလၢႆးသိင်ႁူၼ်းၵဝ်း ပိၼ်ႇပဵၼ် ၵၢၼ်မဵတ်ႇငၶၽိူဝ်းၽႃႉ ၵၢၼ်တေလၢင်ႉ သူင်လွမ်းၵၢဝ်းသႂ်ၵႂႃႇၶၢဝ်ႇယဝ့်။ တီႈပႂ်သုတ်း သႂ်တွင်းတၢင်ႇၽႂ်ႇၶၢဝ်ႇ သမ်ႇတေမီးၼိူင်ႈႁပ်ႇၵၢၼ်တေ ၼိူင်း ပိၼ်ႇလွင်ႈမဵတ်ႇငၶၶေၶၢဝ်ႇ ႁဵၼ်ႈပဵၼ်သိင်တၢင်ႈမေးယဝ့်။ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ 10 လိူၼ်ထူၼ်ႈသၢမ်၊ ပီႊ1876ၶဝ်ႈ၊ ပႄလ်း သူင်ႇၶၢဝ်ႇၵၢၼ်ၶိူင်ႈလွမ်းသႂ်ၽႂ်ႇၽႃႉ ၵၢၼ်မီးၶွင်ႈငၵႈႁွင်ႈသွင်ၵၢၼ် တီႈၶွင်ႈႁိူၼ်း မၼ်းယဝ့်။

တီႈလႅၵ်ႈလႂ်ႈတိတ်းတေႃႇပၼ်ၽွင်ႉၽိင်ႉ တၢႇၵၢၼ်မႃႁၵ်ႈမီး ၵမ်းၵွၼ်တၢင်း သုတ်း ၶွင်ႈၵၢငမ်းရီးႁူင်းလမ်း ပဵၼ်ၽုလႅပ်ႇမိူဝ်ႈပီႊ 1878၊ တီႈၶိဝ်းၸေႇဝႅၼ်ႇ၊ ၵွၼ်ႇၶႅၵ်ႇတီႈၵတ်ႇယဝ့်။ ပၵ်းပိူင်ၶဝ်ႇ ၼိူၼ်ႈယႂ်ႉဝႆးၶေႇ။ သႂ်ၵၢၼ်လတ်းၶၢမ်ႈမိူင်း ၵမ်းၵွၼ်တၢင်းသုတ်းပိူၼ်ႈသမ်ႇ ပိုတ်ႇၽုလႅပ်ႇၵႂႃႇမိူဝ်ႈ 1915ယဝ့်။

– ပႄလ်း လၢတ်ႈၶေႃႈၵွၼ်တၢင်းသုတ်းသေပိူၼ်ႈ တီႈၽွင်ႉၽိင်ႉ။ ၽူႈၵေႃႉလွႆႈမၼ်း တွမ်းမသ့ဝတ်ႇသၼ်း ဝၼ်းၵၢၼ်မၼ်းလၢတ်ႈဝႃႈ “မိသ်ႈတႃႇဝတ်ႇသၼ်း၊ ၵၢမ်းႁိူဝ်း၊ ၵႂႃႇဝၢၼ်ႇယူး” (မိင်ႈဝတ်ႇသၼ်း၊ မႃးၶဝ်လူး၊ ၵဝ်လူဝ်ႇမႂ်ႈ)ၶဝ်ယဝ့်။

✷ ✷

Curie, Marie and Pierre

Marie (1867-1934) and Pierre (1859-1906) Curie were French scientists who discovered the element called radium. They also discovered that radium is radioactive. This means that it sends out rays. Other scientists have used radium to make many discoveries about the structure of the atom.

In 1903, the Curies, along with another French scientist, Henri Becquerel, received the Nobel Prize in physics for their work on radioactivity.

Marie Curie was born in Poland and came to Paris to study. She married Pierre in 1895. They worked together until Pierre died in 1906 when he was run over by a car. In 1911, Marie received a second Noble Prize for her chemical studies of radium. She became director of the Pasteur Institute, founded to study the use of radium in the treatment of cancer.

- *Marie Curie is the only person ever to win a Noble Prize for both chemistry and physics.*

မႃႇရီး တင်း ပီႇၵႄးရီး ၵိဝ်ႇရီး

မႃႇရီး(1867– 1934)တင်း ပီႇၵႄးရီး(1859– 1906)ၵိဝ်ႇရီးၶဝ်ၶႄႇ ပဵၼ်လဝ်ႈပၢႆး သၢႆႈၸိုဝ်ႈယွၼ်ႈၶၼ်ႇၸႄႉ ၵၢၼ်ၸုၵ်ႈမႃၼၼ်ထၢတ်ႈလိုဝ်ႇ ၵၢၼ်ၸွင်ႇဝႆႉ ရေးတီးယမ်းၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။ ၶဝ်ပႃႇၸုၵ်ႈမႃၼၼ်လွင်ႈဝႆႉ ရေးတီးယမ်းၶႄႇ မၼ်းပဵၼ် ၵၢၼ်တူင်ႉပိုၼ်းၵွၵ်ႉ(ရေးတီးယူဝ်းၵႅၼ်ႈ တီၽွၵ်ႉ)လႆၼယဝ်ႉ။ ၶဵၼ်ႇပွင်ႇဝႆႉ မၼ်းပွလၼ်ႇၵွၵ်ႉသၢႆငဝ်းၶဵၼ်ယဝ်ႉ။ လဝ်ႈပၢႆးသၢႆးမၢင်းလိုဝ်းၶဝ် ပေႃးၵွၼ်ႇၵၼ်လွၵ်းရေးတီးယမ်း တႃႇၸၢတ်ႈတၢင်းသေႉၸု လွင်ႈပိူင်ၵေႃႇသၢင်ႈမုၼ်ႇမုၼ်ႈ ၵၼ် ယူႇတင်းၶမ်ယဝ်ႉ။

မိူဝ်ႈၶႂၢႆႇ 1903၊ ၵိဝ်ႇရီးၶႃ ၸူမ်းပႃးတင်း လဝ်ႈပၢႆးသၢႆးထႅင်ႈၵေႃးၶိူင်ႈ၊ ၸၢၼ်းရီးပဵၼ်း ႁူးၵႄးငၼ်းၶၶႅၼ်ႇ လႆႈၸပ်ႇသူးၶူဝ်းပလ်းၽၢႆႇပၢႆးတူဝ်ၸၢင်း တႃႇၵၢၼ်ၸၢတ်းသၢင်ႈၶဝ် လူလ်ႈလွင်ႈတူင်ႉပိုၼ်းၵွၵ်ႉ ၶၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။

မႃႇရီး ၵိဝ်ႇရီး ႁိူတ်ႇတီႈ ပူဝ်းလႅၼ်း၊ သမ့်မႃးၸၢၼ်းတီႈဢပႃးရိသ့်။ မၼ်းၶႄငး ႁူပ့်ႁူႈ ၵၼ်တင်း ပီႇၵႄးရီး မိူဝ်ႈ 1895၊ ၶဝ်ၸၢတ်းၵၢၼ်လွမ်းၵၼ်တေႃႇထိုင် ပီႇၵႄးရီးတၢႆႁူႇမိူဝ်ႈ 1906၊ မိူဝ်ႈၵၢၼ်ၵၢး ၽႃႇလႃးမၼ်းႁူႇၶၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။ ၶႂ်းပီး 1911၊ မႃးရီး လႆႈၸပ်ႇထႅင်ႈသူးၶူဝ်းပလ်း တႃႇၵမ်းသွင် ပုၼ်ႈတႃႇၵၢၼ် မၼ်းၶႄငး ၸၢၼ်း ႁူႉၽၢႆႇပိုတ်ႇထၢတ်ႈ ၵၢၼ်ၵိဝ်ႇတင်းရေးတီးယမ်း ၶၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။ မၼ်းၶႄငး လႆႈပဵၼ်မႃး ၽူႈၶေမ်းသၢင်ႈ တီႈပသ့်တိုးၵိၼ်ႇသတီႇတၸုတ့် ၸူမ်းပႃးတင်း တီႈၵိဝ်ႇရီးၵိၼ်ႇသတီ တၸုတ့် ၵၢၼ်ငတႇတင်းဝ့် တႃႇလိပ်းၸၢၼ်း ႁူႉလွင်ႈလွင်ႉတိုဝ်းရေးတီးယမ်း တႃႇၵၢၼ် ယူတ်းယႃတၢင်းပဵၼ်ၵၢၼ်ႇသ့်ႇၶၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။

– မႃႇရီးၵိဝ်ႇရီးၶႄႇ လႆႈပဵၼ်ႁူၼ်းၵေႃႉလိၼ် ၵၢၼ်ယၢမ်ႈလႆႈလူပ်းသူးၶူဝ်းပလ်း သွင် ပွၵ်ႈ တႃႇပၢႆးပိုတ်ႇထၢတ်ႈ တင်းပၢႆးတူဝ်ၸၢင်းၶၶႅၼ်ႇယဝ်ႉ။

✷ ✷

Wright, Orville and Wilbur

Orville (1871-1948) and Wilbur Wright (1867-1912) were the first men to build and fly an airplane powered by an engine.

The two brothers grew up in Dayton, Ohio. They completed their schooling through high school but never formally graduated. In 1892, they started a business in repairing and making bicycles in Dayton. They had been interested in the science of flight since they were young. They began building gliders in their bicycle shop. They selected Kitty Hawk, North Carolina, as the best place to their gliders because it was one of the breeziest places in the United States. They tested gliders there and began experimenting with different shapes and sizes of wings on miniature planes. In 1903, They equipped their glider with a gasoline-powered motor. Orville made the first successful flight in this plane on December 17, 1903, at Kitty Hawk. The plane was in the air 12 seconds and covered 120 feet (37 m).

- *Wilbur and Orville Wright's fourth flight on December 17, 1903, lasted for 59 seconds and reached a speed of about 30 miles per hour (48 kph).*

ဢေႃးဝိလ်း တင်း ဝိလ်းပႂ်း ဝရၢႆႉ

ဢေႃးဝိလ်း(1871–1948)တင်း ဝိလ်းပႂ်းဝရၢႆႉ(1867–1912)ၶဝ်ၶႆႉ ပဵၼ်ၵူၼ်း ၵၼ်ၸႃႉ, ႁဵတ်းႁိူဝ်းမိၼ် ၵေႃႉဢွၼ်တၢင်းႁဵင်းၵူဝ်လၢၵ်ႈသေ ပဵၼ်ၵေႃႉၵေႃႉဢွၼ်ႇမိၼ် တူၺ်းၵႂၢင်တၢင်းသုတ်းပူၼ်ႉယဝ့်။

ၶဝ်သွင်ပီႈၼွင်ႉၶႆႉ ယႃႇမႄႈတီႈ တေႃးတၢင်း၊ ၵူဝ်ႇရၢႆးၵူဝ်းၵိူဝ်ႈ။ ၶဝ်တၢင်းမိူင်ႈ ႁူင်းႁဵၼ်းယဵဝ် လၢင်ႉသုင်ႁွင်းသေ ၵမ်ႉတၢင်းႁပ်ႇၼူးသင်မႄးသေပွၵ်ႈ။ မိူဝ်ႈပီ 1982ၶီႈၶႄႉ ၶဝ်ငတႃႉတင်ႈၵၢင် မၢၵ်ႈမီး ၵၢင်ႁဵတ်း တင်းငမႄးလိၵ်ႈတိၼ်တီႈတေႃး တၢင်း။ လိမ်မိူဝ်ႈၶဝ်ယင်းလဵၵ်ႉၶႄႉယဝ့် ၶဝ်ၶဝ်ႈလွႆတေႃ,ပၢႆးသၢႆးၽၢႆႉမိၼ်။ ၶဝ်လင်ႉ ငတႃႉႁဵတ်းတူလ်းႁိူဝ်းမိၼ် သၢတ်ႈ (ၽူးလူမ်း) တီႈၶွႆးႁွင်ႈသိူင်ႉ(သိုင်ႉ) လိၵ်ႈတိၼ်ၶဝ် ယဝ့်။ ၶဝ်လိူၵ်ႈၵႂၢင်ႈတီႈ ၵၢင်ႁွင်ႇဝႃႈ ၵိတ်းတီႈႁွင်ႉ၊ ၵလူဝ်ႉလၢႆးၶႄႉႁွင်ႉ ပဵၼ်ၵႂၢင်ႈ ၵၢင်လီသေပူၼ်ႈသုတ်း တႃႇလၢမ်းတူလ်း ႁိူဝ်းမိၼ်သၢတ်ႈ (ၽူးလူမ်း) ၶဝ်ယဝ့်။ ႁွပ်ႈဝႃႈ ၶွႆးလိုၵ်ႈမိူင်း ၽွမ့်ႁူမ်ႈၵၢငမႄးရီးႁွႆးၶႄႉ တီႈၶႄႉ မၶၢင်းပဵၼ်ၵႂၢင်ႈတီႈ ၵၢင်လူမ်း ပဝ်ႉလီသေပူၼ်ႈသုတ်းၶႄႉယဝ့်။ ၶဝ်လၢမ်းတူလ်းႁိူဝ်းမိၼ်သၢတ်ႈၶဝ် တီႈၶႄႉသေယဝ့် လင်ႉငတႃႉႁူပ်ႉႁူႉတူလ်း၊ လင်ႉလၢႆးတူလ်းႁၢင်းၽၢင်ၵူႈလၢႆမဵဝ်း ႁူမ်ႈပႃးပိၵ်ႈယွႆႉၵႂၢင်ႉၵူႈ လၢႆသိူင်း တီႈႁိူဝ်းမိၼ် ၵၢင်ပႂ်ႉပဵၼ်တေႃႇၶႄႉယဝ့်။ ၶွႆးပီ 1903 ၶဝ်လင်ႉ ႁၢင်ႈႁိူဝ်းမိၼ်သၢတ်ႈၶဝ်ႁွႆႈပႃး တင်းမူဝ်ႉတူဝ်ႉ လွႆႉႁိူင်းၶမွမ်ၶၢင်းတႃႈၶႄႉယဝ့်။ တင်းႁိူဝ်း မိၼ်ၶႄႉသေ ဢေႃးဝိလ်း မိၼ်ၵူႉလႆႈၶွႆး လူမ်းတင်းၵႂၢင်ႉမၢင်ႉထိုင်တီႈ တႃႇၵမ်းၵႂၢင် တၢင်းသုတ်းပူၼ်ႈ မိူဝ်ႈဝၼ်းထီႈ 17လိူၼ်ထူၼ်ႈ12 ပီ 1903ၶီႈ၊ တီႈၵိတ်းတီႈႁွင်ႉယဝ့်။ ႁိူဝ်းမိၼ်ၶႄႉ ၵူႉၶွႆးလူမ်းတႃႇ လူဝ်ႉ12သိၵ်ႈသေ ႁွတ်ႈထိုင် ၶၢဝ်းယၢမ်း 120ထတ်း(37 မီးတႃႈ)ယူႇယဝ့်။

– ၵၢင်ဝိလ်းပႂ်းတင်းဢေႃးဝိလ်းဝရၢႆႉၶဝ် လၢမ်းမိၼ်တူလ်း ၵမ်းထူၼ်ႈသီ, မိူဝ်ႈ17ဝၼ်းလိူၼ်ထူၼ်ႈ 12 ပီ 1903ၶီႈ သမ့်ႁူႉႁိူင်လႆႈတေႃ, 59သိၵ်ႈသေ ယဵၼ်ထိုင်တၢင်းဝႆးမွၵ်ႈယေႈလူဝ်ႉမူင်း 30လၵ်း (48 ၵီးလူဝ်းမီးတႃႈ)ယဝ့်။

✷✷

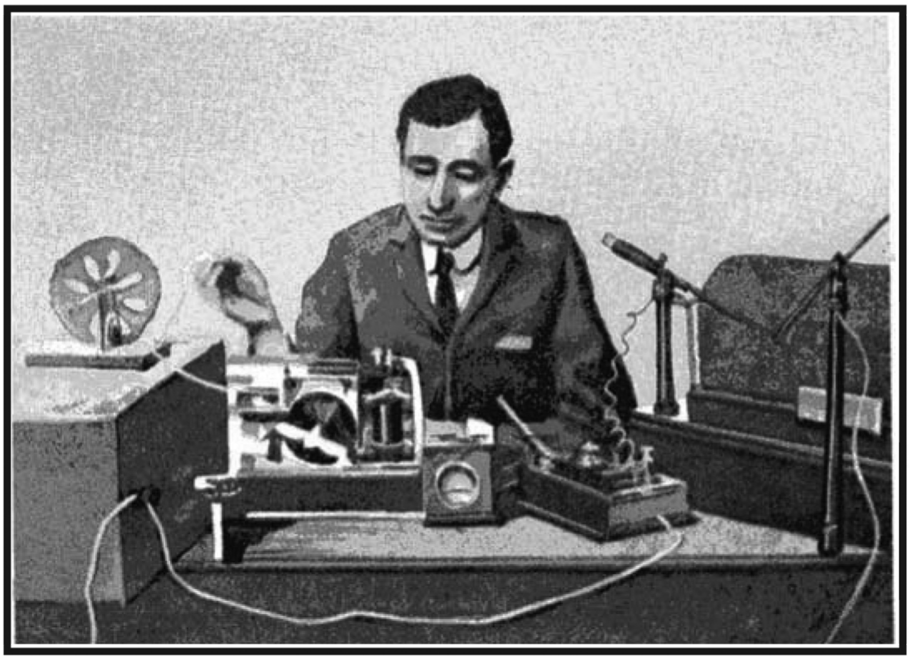

Marconi, Guglielmo

Guglielmo Marconi (1874-1937) conceived and developed the wireless telegraph, which used radio waves to send Morse Code messages. Radio waves, which are electromagnetic waves, are also used to broadcast speech and music on radio and pictures on television.

Marconi was born in Italy and came from a wealthy family. He was tutored in physics, but did not attend a university. When he was 20, he got the idea for using electromagnetic waves to send messages and built a transmitter at his home in Pontecchio. The Italian government showed no interest in his idea, so he went to England, where he patented his system in 1896. On December 12, 1901, he sent the first transatlantic wireless message from England to Newfoundland. In 1907, he formed a company to provide wireless service to ships at sea. Wireless proved its value when the Titanic sank in 1912. A wireless SOS led to the rescue of 710 passengers. Marconi was awarded the Noble Prize in physics in 1909.

- *Marconi sent Morse Code massages by wireless telegraph. Latter, he experimented with radio waves, which are now used for radio and telephone communication.*

ၵုၵ်ႇၵလႃးၵိလ်းမူဝ်း   မႄႇၵူဝ်ႇၶီႇ

ၵုၵ်ႇၵလႃးၵိလ်းမူဝ်း မႄႇၵူဝ်ႇၶီႇ(1874–1937) ၶဝ်ႈလွင်ႈပူၼ်ႉၶွပ်ႈသေ ၵိတ်းၶိူဝ်ႈ လႃးတွၼ်ႇသႂ် လွမ်းသႂ်လူမ်းၶိုၼ်ႈယွၼ်ႇမႄႇသူင်မႂ်း၊ ပိူဝ်ႈမၶဵင်းလွင်ႉယႃႉင်းသႂ်သေ ပိုၼ်းၵွၵ်ႇ **တႃႇသူင်ႉၸႃဝ်ႇမိတ်ႇမႂ် မွၼ်ႉၸၸ်ႉယဝ်ႉ။ ၽွင်းပိုၸ်းၵွၵ်ႇ ၵၸ်ပိၸ်ၽွင်းၶမႈလိၵ်ႈၽွႆး ၽႃႉၸၸ်ႉၵျႈ လွင်ႉတိုဝ်းတီႈၵၸ်ပိုၸ်းပွၼ်ႇၸႈတႃၸ်ႈလႃတ်းလွင်၊ သိင်မူၸ်းလွင် တီႈ ၵွမ်ႇတိႉသိင်(ရေႇတီႇယူဝ်ႇ) ၵိုၵ်ႇႁႃင်းငဝ်းၸဝ် တီႈလၢၵ်ႈႁပ်ႉႁႃင်းသိင်(တီႇၸီႇ) လွင် ၸဝ်ႁွၸ်ႇယဝ်ႉ။**

မႄႇၵူဝ်ႇၶီႇ ၵိုတ်ႇတီႈၵိတ်ႇတလီႇ သမ်ႉပိၶၼ်ငိူၶၼ်ႈၶိုဝ်းၶိူၶၼ်းမၢၵ်ႈမီးလီပိၶၼ်ယဝ်ႉ။ မၶၼ်းလႆႈ ၶၢမ်ႇသွၶၼ်ပၶၼ်ပႃးတူဝ်ႁၢင်းၶေၵျၶေယဝ်ႉ။ ၵူလ်းၵႃး ၵမ်ႇၶိုၶၼ်ႈလၶၼ်ႉလွမ်မႂ်း။ မိူဝ်ႈမၶၼ်းလႆႈ 20ပီးၶၶေၼ်ႉ မၶၼ်းလႆႈမႂ်းတႃင်းဝူၶၼ်ႉႁၶၼ် တႃႇလွင်ႉတိုဝ်းယႃင်းၸမႈလိၵ်း ယႂ်းယႃႉသေ သူင်ႇၼႃဝ်ႇလွင်၊ သမ်ႉတႃႇၵိတ်းပိၶၼ် ၶိုင်းပွၼ်ႇၶႂ်လႃး(ထရၢၶၼ်ႇသမိတ်ႉတွင်း) တီႈၶိူၶၼ်းတီႈပွၶၼ်ႇတိၵ်းၶိူဝ်းယဝ်ႉ။ လူင်ပွင်းလိုင်းၵိတ်ႇတႃႇလီးယၶၼ်း ၵမ်ႇၶေတႃင်း ၶဝ်ႈလွင် တေႃႇပႃးဝူၶၼ်ႉႁၶၼ်မၶၼ်းသေၵိတ်း။ ႁွပ်ႈၶႆ မၶၼ်းလင်ႇ ႁူႇလူးၵိင်ႇၵလိၶၼ်ႇယဝ်ႉ။ တီႈၶႆ မၶၼ်းလင်ႇတၢင်ႇမႂ်ဝႆႉပၵ်းပိူင်မၶၼ်း မိူဝ်ႈ 1896ၶီးယဝ်ႉ။ မိူဝ်ႈဝၶၼ်းထီႈ 12 လိူၶၼ်ထူၶၼ်ႈ12 ပီး1901ၶၶေၼ်ႉ မၶၼ်းလင်ႇသူင်ႇၼႃဝ်ႇတင်းသႂ်လူမ်း ၵၶၼ်ၼၢမ်ႈ ပူၶၼ်ႉ ယႃင်ႇ ၵိတ်းလၢၶၼ်းတိၵ်ႉၶၶေၼ်ႉ ၵမ်းၵွၶၼ်တႃင်းပိူၶၼ်ႈသုတ်း၊ လုၵ်ႉၵိင်ႇၵလိၶၼ်ႇတေႃႇ ထိုၼ်ၶိဝ်းယွင်းလိၶၼ်းယဝ်ႉ။ ၶွင်ႈပီး 1907။ မၶၼ်းလင်ႇၵျေႇတင်ႈႁွမ်ႇပိၶၼ်ႇၶီႇၵၶၼ်ၶိူင်ႈ တႃႇၵိတ်းပၶၼ်လႆႈ ၵၢၶၼ်လွႆႈသၢင်ႈသႂ်လူမ်း တႃႇၶိူဝ်းလိူဝ်းႁူႇၶွင်းပၢင်ႇလႂ်ႇယဝ်ႉ။ သႂ်လူမ်းၸၶလေႈၵႃးၶၶၼ်မၶၼ်းယဝ်ႉ မိူဝ်ႈၶိူဝ်းလူင် တႂ်ႇတိၶၼ်းၶိၵ်ႉလူမ်ႇႁူႇ ၶွင်းပီး 1912။ သႂ်လူမ်းၵိသ်ႉၵူဝ်ၵိသ်ႉ ၵၶၼ်ၶိူင်ႈ ၵွၶၼ်ၶိူင်ႈႁူႇယႃတ်ႇ လွႆႈပၶၼ်လႆႈ ႁူၶၼ်းႁူႇၼၢဝ်းတႃင်း 710 ၵျေႉယဝ်ႉ။ မႄႇၵူဝ်ႇၶီႇ လႆႈၼၢမ်ႇတႃင်း ၶွပ်ႇပၶၼ်သူးၶူဝ်ႇပလ်ႇ တႃႇပႃးတူဝ်ႁၢင်း မိူဝ်ႈ 1909 ၶီးယဝ်ႉ။

– မႄႇၵူဝ်ႇၶီႇသူင်ႇၼႃဝ်ႇမိတ်ႇမႂ်မွၼ်ႉ လွမ်းလႃးတွႆႇသႂ် တင်းသႂ်လူမ်း။ ဝႂ်းမႂ်း မၶၼ်းလင်ႇၵိတ်းထူပ်းတူလ်း တင်းယႃင်းပိုၶၼ်းၵွၵ်ႇ၊ ၵၶၼ်ယၢမ်းလိဝ်လွင်ႉတိုဝ်းဝႆႉတႃႇ ပႃးၵပ်းသိုပ်ႇလၢၵ်ႈႁပ်ႉသိင် (ရေႇတီႇယူဝ်ႇ)တင်း ယွင်းယိၶၼ်း(တိလ်ႇလယႃၶၼ်း)ၶၶေၼ်ႉယဝ်ႉ။

✡ ✡

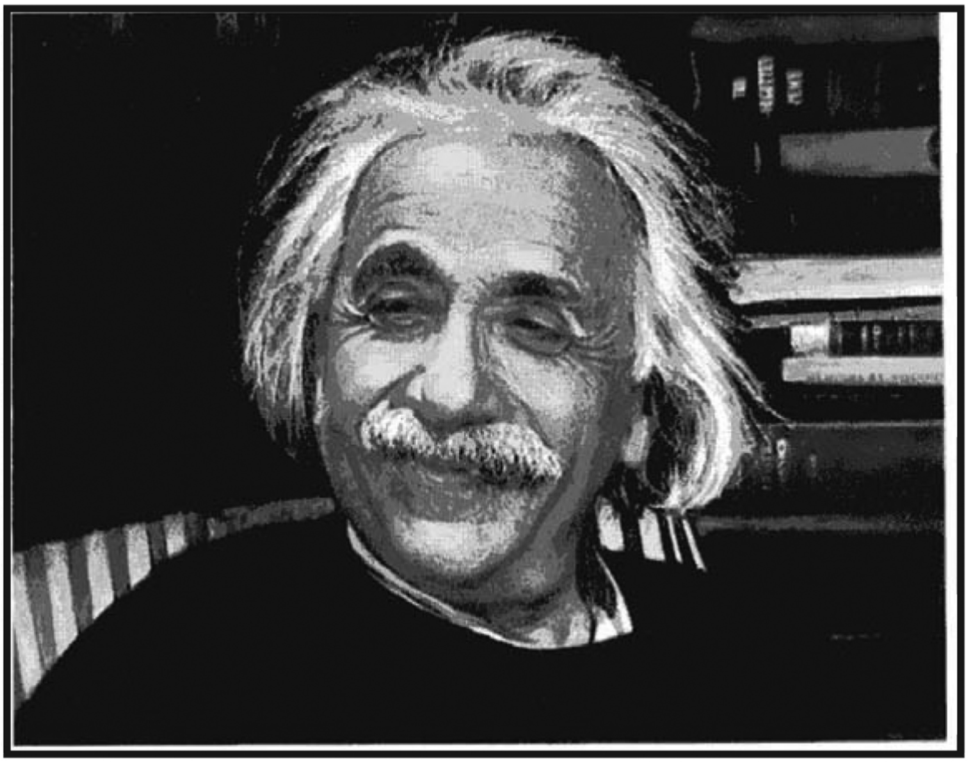

Einstein, Albert

Albert Einstein (INE-stine) (1879-1955) was one of the greatest scientists who ever lived. He was born of Jewish parents in Germany. As a boy, he didn't like school. But he studied math and science at home. He went to college in Zurich, Switzerland, and studied physics. In 1905, he published a new theory on the nature of the universe, the special theory of relativity. It explains how matter, energy, and time are related. this theory of relativity made Einstein world famous and in 1921 he received the Noble Prize in physics.

-Einstein became an American citizen and taught and studied at the Institute for Advanced Study in Princeton, New Jersey.

-As a boy Einstein was a poor student and did not like going to school.

ဢႅလ်းပတ်ႉ ဢိၼ်းၼီးသတၢႆးၼ်း

ဢႅလ်းပတ်ႉ ဢိၼ်းၼီးသတၢႆးၼ်း(1879–1955) ပဵၼ်လဝ်ႈပၢႆးသၢႆး ဢၼ်ၶိုၵ်ႉၶႅၼ်း ယႂ်ႇလိူဝ်သေပိူၼ်ႈသုတ်းၵေႃႉၶိူင်ႈ ဢၼ်ႁွၼ်ႉတွၼ်ႈမီးမႃးၼၼ်ႉယဝ်ႉ။ မၼ်းၼႆႉ ႁိုတ်ႈမႃးတီႈၵူႈၸမ်ႈမိူင်းလူးဝိသ်ႉ တီႈလမ်ႇမၼီႇ။ ထႅမ်မိူင်းပဵၼ်လုၵ်ႈၵႂၢၼ်ႇလၢႆးၼၼ်ႉ မၼ်း ၵမ်ႉသူႈႁူင်းႁဵၼ်း။ ႁူလ်းၵႃႉ မၼ်းလဵပ်ႈ ႁဵၼ်းပၢႆးၼင်ႇ တင်းပၢႆးသၢႆးတီႈႁူင်းႁဵၼ်း။ မၼ်းၵႂႃႇၶိုၼ်ႈလၼ်ႈလွမ်တီႈ သူးရိသ်ႉၶျႃႉသိတ်ႉ သႂ်ႇလႅၼ်းသေ ႁဵၼ်းၽၢႆႇပၢႆးတူဝ်ၼပ်ႉငဝ်း။ ၶိုင်းပီး 1905၊ မၼ်းပိုၼ်းၵွၵ်ႈၽိူင်ႈတၵ်ႉတႃႇမႂ်ႇလိူလ်ႇ လွင်ႈတိုၼ်းပဵၼ်ၽွႆႈမိူၼ်ႉမုင်း၊ ၽိူင်ႈတၵ်ႉတႃႇလၢၵ်ႈၶေႃလူလ်ႇ ၵိင်လင်ၽွင်ၶွင်ႈလိူဝ်းၶႂ်ႈယဝ်ႉ။ ၽိူင်ႈတၵ်ႉတႃႇလွင်ႈၵိင်လင် ၽွင်ၶွင်ႈ ဢၼ်ၶႂ်ႈ ႁဵတ်းႁႂ်ႈၵၢႆးသတၢႆးၼ်း လိုဝ်းလင်းငူၼ်ႈ ၶိုင်းလုမ်ႈၽွႆႉသေ ႁႂ်ႈ မၼ်းႁပ်ႉၵဝ်လိူဝ်ႈ သူးၶူဝ်းပလ်း ၽၢႆႇပၢႆးတူဝ်ၼပ်ႉငဝ်းၶိုင်းပီး 1921ၼီႈယူႉယဝ်ႉ။

– ဢိၼ်းၼီးသတၢႆးၼ်း ပဵၼ်မႄႈႁူၼ်းမိူဝ်းမူင်းၵၼမၢႆႉရိႉၵဵၼ်ႉသေ သွၼ်ပၼ် သမ်ႉ ႁဵၼ်းႁူႉထိုင်ႈတီႈ ဢိၼ်ႉသတီႉတၸူတ်ႉၽေႃႈၵၢတ်ႉဝၢၼ်ႈသႂ် သတၢတ်ႉတီး(လၼ်ႈလွမ်တႃႈ ႁဵၼ်းႁူႉမိုပ်ႈၶႄႈ)ၵၼ်မီးတီႈ ပရိၼ်ႈသႂ်ႉတၼ်း၊ ၼဝ်းလွႆႉသိႉယဝ်ႉ။

– မိူဝ်ႈပဵၼ်လၢႆးၵႂၼ်ႉၼၼ်ႈ ဢိၼ်းၼီးသတၢႆးၼ်းၼႆႉ ပဵၼ်လုၵ်ႈႁဵၼ်းထိုင်ႉသေယဝ်ႉ ၵမ်ႉသူႈမိုတ်ႈ တႃႈႁူႉမိူၼ်ႈႁူင်းႁဵၼ်း။

✷✷

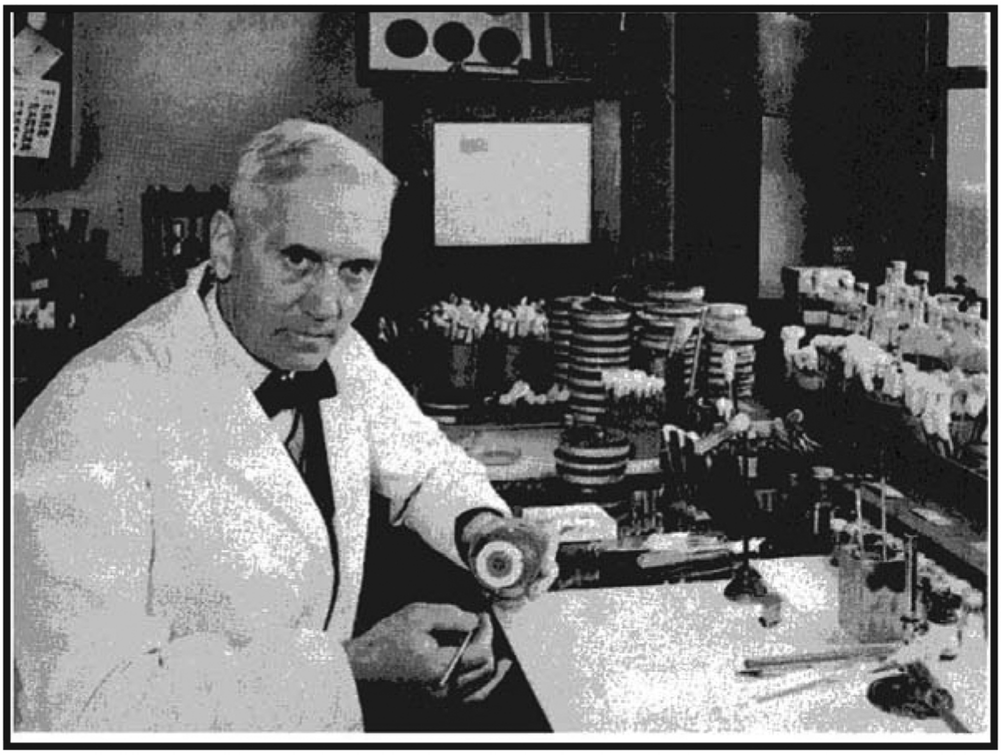

Fleming, Alexander

Alexander Fleming (1881-1955) was a Scottish scientist who discovered penicillin, an antibotic used to treat many diseases.

Fleming graduated from medical school and then began to do research on bacteria. One day in 1928, he noticed a mold, or fungus growth, in a dish of bacteria. No bacteria were grewing near the mold. He found that the mold was one called *Penicillium* and that a chemical in it killed bacteria. He named the chemical penicillin. During World War II, penicillin was used widely and saved the lives of many wounded soldiers.

-Alexander Fleming shared the Noble Prize in medicine in 1945 for his discovery of penicillin.

- *Penicillin is found in the mold* Penicillium *which is sometimes used to make cheese.*

ကလ်ဂ်ႈသခင်းတွင်း ယှလ်မ်းမိင်း

ကလ်ဂ်ႈသခင်းတွင်း ယှလ်မ်းမိင်း(1881–1955) ပ်ခင် လဝ်ႈပႆးသႆး ခိုဝ်းသႁွတ်ႇ တိသ်ႇရေႉခိုင်ႈ ကခင်ရှူခင်ပ်ခင်ႉခသေိလ်ႉလိခင်ႉ၊ ကခင်ပေႇလႆႈမူင်ႈမ်င်း ကခင်တုႉလွ်ႉ တီႈယူတ်းယုတၢင်းပ်ခင် လႆမ်ဝ်း ခခေင်ႇယဝ့်။

ယှလ်မ်းမိင်း ရှပ့်ခူးမုးတီႈရူင်းၵ်ခင်းပႆးယု၊ လင်ႉသမ့်ငတႉၵ်တ်းဂၢင်လမ်းတိုခင်း သွပ်ႉရှု လွင်ႈမ်င်းပ်ဂ်ႉတီးရီးယွ်း။ မီးဝခင်းခိုင်ႈ ခွ်ငး်ပီး 1928 မခင်းတခင်းယှၢင်ႇရူႉမ်ခင်ႈ လွင်ႈႁွဂ်းထၢင်ႉဝွ့် မ်င်းပ်ဂ်ႉကခင်ခိုင်ႈမီးၵ်ပ်းသုးခဝ်ကွဂ်ႉဝွ့်၊ မ်င်းပ်ဂ်ႉသင်ရေႈ သမ့်ကမ်ႉမီး ၵ်မ်းႁွဂ်းထၢင်ႉခခေင်ႇ။ မခင်းရူႉမုးႁွဂ်းထၢင်ႉခဇ့် မိုဝ်ႈပွဂ်ႈခိုင်ႈခခေင်ႇ ၶွင်ႇဝုႈ ပ်ခင်းခီးသိလ်းယမ်း၊ ယဝ့်သမ့်လွင်ႈကခင် ခူဝ်းပိုတ်ႉထၢတ်ႈမီးခွ်ငး်မခင်းခခေင်ႇ ခုႈတႆလႆႈ မ်င်းပ်ဂ်ႉခႆယဝ့်။ မခင်းလင်ႉပခင်ခူဝ်းပိုတ်ႉထၢတ်ႈခခေင်ႇဝုႈ ပ်ခင်ႉခသေိလ်ႉလိခင်ႉသေ ယဝ့်။ ခွ်ငး်ခၢဝ်းသိုဂ်းလုမ်ႈယှုႉပွဂ်ႈသွင်ခခေင်ႇ ပ်ခင်ႉခသေိလ်ႉလိခင်ႉ ခဇ့် လႆႈလွ်ႉႁုႉယွ်ႉ ႁၢင်ႈတေႇတေႇသေ လႆႈယူတ်ႉကဝ်တူဝ်လွ်ႁူခင်းသိုဂ်းတူဝ့်မၢတ်ႉလႆႈ တင်းခမ်ယူႉယဝ့်။

– ကလ်ဂ်ႈသခင်းတွင်း ယှလ်မ်းမိင်း လႆႈရှပ့်ရူမ်ႈသူးခူဝ်ႉပလ်ႉယှႆႉပႆးယု မူဝ်ႈ1945၊ တုႉ လွင်ႈမခင်းလႆႈ ရှုရှခင်မုး ပ်ခင်ႉခသေိလ်ႉလိခင်ႉခခေင်ႇယဝ့်။

✷ ✷

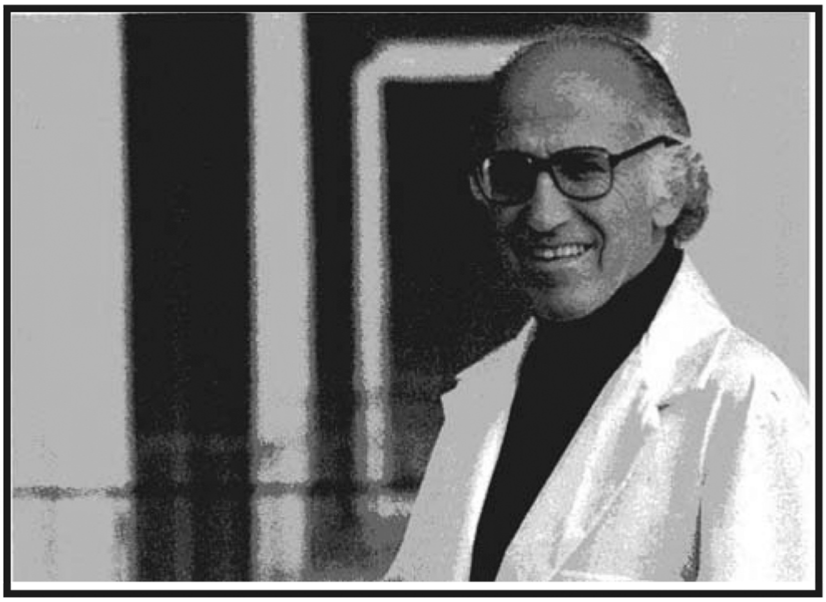

Salk, Jonas

Jonas Salk in an American scientist who developed the first vaccine against poliomyelitis, or infantile paralysis. This disease is caused by a virus. Before the Salk vaccine was used, polio killed or crippled many thousands of children and adults.

Jonas Salk was born in New York City in 1914. He became a doctor in 1939 and began doing medical research. He decided to specialize in virus diseases and he helped to develop a vaccine against the virus that causes influenza. In 1947, he became director of the Virus Research Laboratory of the University of Pittsburgh. In 1948, he began to do research to find the viruses that cause polio. He found three main types. From these, he made a vaccine. It was first tested successfully on monkeys. In 1954, the National Foundation for Infantile Paralysis tested Salk's vaccine on nearly two million children. The test proved that the Salk vaccine helped to prevent polio.

- *Salk has continued to do research at the Salk Institute for Biological Studies in San Diego, California. The institute was established in 1963 and is a research center for scientists in many fields.*

လူဝ်းခသေ့ သွလ်ႇၵ်

လူဝ်းခသေ့ သွလ်ႇၵ်ခဲ့ ပ်ခ်လဝ်ႇပႆးသႆး ၶိုဝ်းကငမ,ရိ,ၵ်ခ်,ရေ.ခိုင်ႇ ကခ်မုခ်း ၵ်တ်းပ်ခ် ယုႇငၵ.ဂင်ႇကွခ်တၢင်းသုတ်းပိုခ်ႇ တု,တိုၵ်းၽူဝ်,လီ,ယူဝ်,မႆ,ကီ,တိသ့(တၢင်း ပ်ခ်ကၢ်ခ်ကူခ်ႇ) ကမ်,ခခေ် ကိခ်,ၽႅ်ခ်းတလ်း ပု,ၵျ်,လႆသသ့(တႆၽၢၵ်,လုၵ်ႇ ကွခ်,)ခခေ့ယဝ့်။ တၢင်းပ်ခ်ခဲ့ လႆႇပ်ခ်ယွခ့်မ်င်းလွခ်း လိုဝ့်ခိုင်ႇယဝ့်။ မိုဝ်းခေႇ ပႆ,လႆႇလိုဝ်.ယုႇငၵ.ဂင်ႇသွလ်ႇၵ်ၵ်တ်းခခေ့ တၢင်းပ်ခ်ၽူဝ်,လီ,ယူဝ်,ကၢ်ခ်ကူခ်ႇခဲ့ ကဝ်တႆ ကမ်,ခခေ် ၵ်တ်းၵ်င့်ပ်တ်ႇလုၵ်ႇကွခ်,ငလႇ ၵူခ်းလူင်တု,လႆၵ်င်တေ့တေ့ယဝ့်။

လူဝ်းခသေ့သွလ်ႇၵ် ၵူတ်,တီႇဝ်င်းလူင်ခိဝ်းယွၵ့် ခ်ငႇပီး 1914၊ မခ်းပ်ခ်မေးမေယု ရေ.ခိုင်ႇ မိုဝ်ႇ 1939၊ လင်,သမ့် ငတ,ၵ်တ်းၵၢခ်လမ်းတိုခ်းလွင်ႇယုႇယု။ မခ်းတ်ပ်း တတ်းဝဲ့ တု,သို့,လိုပၵ်းတေ,တၢင်းပ်ခ် ယွခ့်မ်င်းလွခ်း ကခ်မခ်းလွဲႇတု,မုခ်းပ်ခ် ယုႇငၵ.ဂင်ႇ တု,တေ,ပ်တ်ႇမ်င်း လွခ်းကခ်ၵ်တ်းရှိုႇပ်ခ် ခၢဝ်ခူပ်းခခေ့လိုယဝ့်။ ပီး 1947 မခ်းပ်ခ်မေး ၽူႇခၢမ်းသၢင်ႇတီႇ ရှင်ႇသၢင်ႇပႆးသႆး တု,လမ်းတိုခ်းမ်င်းလွခ်း တီႇလခ့်လွမ်ပိတ့်တသ့်ပၢၵ့်ယဝ့်။ ခ်ငႇပီး 1948 မခ်းငတ,ၵ်တ်းၵၢခ် လမ်းတိုခ်း တု,ၵျုၵခ်မ်င်းလွခ်း ကခ်လိုဝ်းၵ်တ်းရှိုႇပ်ခ်ၽူဝ်,လီ,ယူဝ်, ခခေ့ယူ,ယဝ့်။ မခ်းလႆႇ ၵခ်မေးမီးမ်ဝ်းသ်ခ်းလူင်သၢမ်မ်ဝ်းယဝ့်။ လုၵ့်တီႇလိုဝ်းခဲ့သေ မခ်းလင်, ၵ်တ်းယု ငၵ.ဂင်ႇ ကခ်ခိုင်ႇယဝ့်။ ၵမ်းကွခ်တၢင်း ကဝ်လၢမ်းတူလ်းတေ,လိင်းၶဝ်သေ လႆႇတၢင်းကွင်,မၢင်,မေးလီလီယဝ့်။ ခ်ငႇပီး 1954 လုမ်းငဝ်ႇပိုခ့်လူင်ၶိုဝ်းမိုင်း တု,လွင်ႇ တႆၽၢၵ်,လုၵ်ႇကွခ်,ၶဝ်လင်, ကဝ်ယုႇယုငၵ.ဂင်ႇသွလ်ႇၵ်ၵ်တ်းခဲ့သေ လၢမ်း တူလ်းသို့,လုၵ်ႇကွခ်, တု,မွၵ်ႇသွင်လၢခ့်ရေ.ယဝ့်။ တၢင်းလၢမ်းခဲ့ လ်င်ႇငခမေၵ်း မခ်ႇလႆႇ လွင်ႇဝုႇယုငၵ.သွလ်ႇၵ်ခဲ့ လွဲႇထ်မ်တု, ငၵ.ဂင်ႇကၢ်ခ်ကူခ်ႇလႆႇတေ ခခေ့ယဝ့်။

– သွလ်ႇၵ် သိုပ်,သေ ၵ်တ်းၵၢခ်လမ်းတိုခ်းမခ်း တီႇသွလ်ႇကိခ်,သတီ,တျုတ့် တု,လွင်ႇၵ်ခ်းၵျူ. လွင်ႇလိုတူဝ်ၶဝ် တီႇသ်ခ်,တီ,ငကၢးၵူဝ်း၊ ၵ်လ်,လီၽျူဝ်းခီးယွင်းဝဲ့ယူ,။ ကိခ်,သတီ,တျုတ့်ခဲ့သမ့် ငတ,တင်ႇမေးမိုဝ်ႇ 1963ယဝ့် သမ့်ပ်ခ်ငဝ်ႇငေ, တု,လမ်းၵ်ခ်း (တိုခ်း) တု,ပႆးသႆး တီႇလႆလႆၽျႆ, ခခေ့ယဝ့်။

✷ ✷

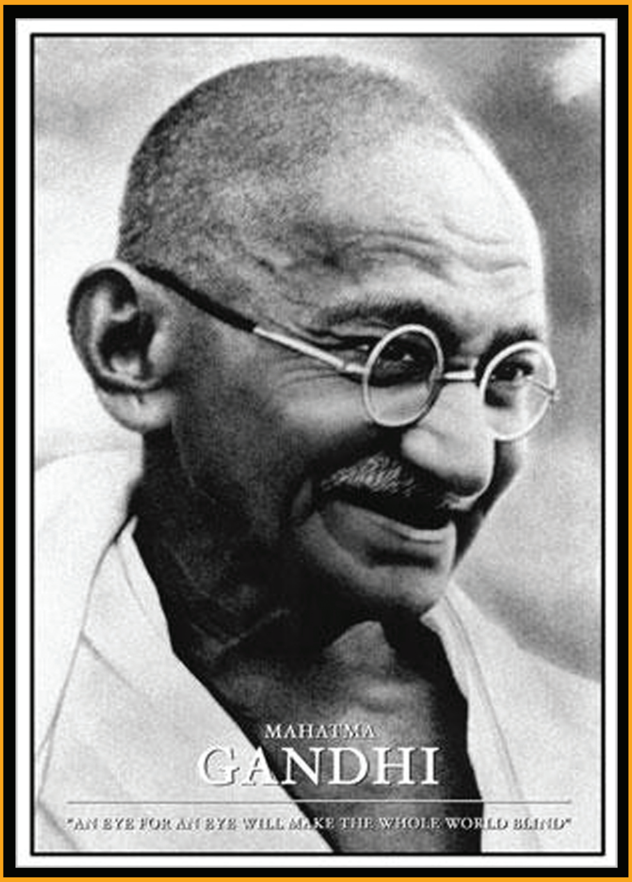

(ပပ်ႉၼႆႉ ပဵၼ်လႆႈတႅမ်ႈလွမ်းပိူင် လိၵ်ႈႁူမ်ႈတူဝ် ၵႂၢမ်းႁူမ်ႈၶေႃႈ၊ ၶၢၼ်တေယၢၼ်မၢၼ်ႈလွမ်းပၢႆး လုၵ်ႉတီႈၵၢၼ်ၽိုၵ်ႈၾၼ်းသွၼ်ၶၢဝ်ႇသေ
လွင်ႉတိုဝ်းၵူႈ၊ တင်းပပ်ႉတႅမ်ႈတၢင်း ၶၢၼ်တေလၢင်း ၵွႆးၵႂၢမ်းတၢၼ်းမိူဝ်းၼႆႉ ပွင်ႇထိုင်ၵၢၼ်လႆႈလီၼၼ်ႉပပ်ႉၼိူင်းယဝ်ႉ။)